

Invaliditātes statuss – vārti uz sadrumstalotu atbalsta sistēmu

Rīga 2025

Latvijas Republikas
Valsts kontrole

Revīzijas ziņojums

“Invaliditātes statuss – vārti uz sadrumstalotu atbalsta sistēmu”

19.12.2025.

Lietderības revīzija “Vai invaliditātes statuss sasniedz savu mērķi un tiek piešķirts iespējami labākajā veidā?”

Revīzija veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Trešā revīzijas departamenta 04.11.2024. revīzijas grafiku Nr. 2.4.1-87/2024.

Revīzijas ziņojums apstiprināts ar Valsts kontroles Trešā revīzijas departamenta 19.12.2025. lēmumu Nr. 2.4.1-87/2024.

Vāka noformējumā izmantots attēls no tīmekļvietnes www.canva.com (autors: *AndreyPopov*; *Getty Images*).

Cienījamie lasītāji!

Plānojot revīziju tēmas, Valsts kontrole nevarēja atstāt bez ievēribas tendenci, ka Latvijā ar katru gadu samazinās iedzīvotāju skaits, bet pieaug cilvēku ar invaliditāti skaits. 2024. gadā invaliditāte bija piešķirta jau 11,8 % iedzīvotāju jeb vairāk nekā 200 tūkst. cilvēku. Turklāt 43 % bija cilvēki ar mēreni izteiktu invaliditāti jeb III invaliditātes grupu, kam Latvijā ir ļoti plašs darbspēju zaudējuma sliekšnis – no 25 līdz 59 %.

Būtiski, ka invaliditāte ir sociāls statuss, ko katra valsts definē pēc saviem kritērijiem, tādēļ ne cilvēku ar invaliditāti skaits, ne to īpatsvars starp valstīm nav salīdzināms. Tomēr izpratne par invaliditātes mērķi starptautiskā līmenī gan ir vienota – proti, palīdzēt cilvēkam mazināt un pat pārvarēt funkcionēšanas ierobežojumus, lai viņš varētu iekļauties sabiedrībā līdzvērtīgi ar citiem cilvēkiem. Tādēļ invaliditātes piešķiršana ir tikai ceļa sākums jeb vārti uz sociālā atbalsta sistēmu.

Diemžēl revīzija apliecina, ka jau šajā posmā sākas iespēju nevienlīdzība. Sociālie pakalpojumi lielākoties ir pašvaldību kompetencē, tādēļ pastāv 42 dažādas atbalsta versijas, kas atšķiras gan pēc pakalpojumu satura un apjoma, gan pēc mērķgrupas. Turklāt pašvaldības lielākoties nevis konkurē par to, kura ar savu atbalsta “grozu” būs pirmajā vietā, bet labākajā gadījumā to ambīciju līmenis beidzas pie tā, lai nepaliktu pēdējā vietā.

Tajā pašā laikā 2024. gadā invaliditāte no valsts un pašvaldību budžetiem prasīja jau vairāk nekā miljardu *euro*. Pie tam lielākā daļa finansējuma tika novirzīta nevis sociālajiem pakalpojumiem, bet materiālajam atbalstam.

Līdz ar to pārdomas raisa revīzijā konstatētais, ka tieši cilvēki ar mēreni izteiktu invaliditāti, starp

kuriem noteikti ir cilvēki ar salīdzinoši lielāku potenciālu mazināt un pārvarēt savus funkcionēšanas ierobežojumus un dzīvot pilnvērtīgu un neatkarīgu dzīvi, saņem galvenokārt materiālu “kompensāciju”. Savukārt mērķētu pakalpojumu funkcionēšanas ierobežojumu mazināšanai un pārvarēšanai šai mērķgrupai nemaz nav.

Revīzijā iegūtā informācija un iesaistīto pušu viedokļi liecina, ka attīstības scenāriji ir zināmi jau sen. Netrūkst ne pētījumu, ne informatīvu un konceptuālu ziņojumu, kam jau ir izlietoti būtiski resursi. Tomēr reformas virzās gausi. Lai gan tām ir nepieciešams finansējums, Valsts kontroles ieskatā, pastāv iespējas pakāpeniski virzīties uz priekšu arī pašreizējos saspringtajos budžeta apstākļos. Tādēļ Valsts kontrole aicina politikas veidotājus un īstenotājus rīkoties, nevis aizbaidināties ar jauniem pētījumiem un metodikām, kas rada nebeidzamu procesu, bet pie praktiskām pozitīvām izmaiņām nenoved.

Pateicamies par sadarbību Labklājības ministrijai, Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijai, kā arī citām iesaistītajām publiskās pārvaldes institūcijām. Paldies Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācijai “Sustento”, Invalīdu un viņu draugu apvienībai “Apeirons”, nodibinājumam “Palīdzēsim.lv” un citām organizācijām un jomas ekspertiem, kas atsaucās mūsu aicinājumam runāt un diskutēt par jomas problēmām un iespējamiem risinājumiem.

Cieņā
departamenta direktore

Maija Āboliņa

Saturs

Kopsavilkums	7
Galvenie secinājumi	7
I. Invaliditātes noteikšanas process kopumā atbilstošs, bet būtiski uzlabojams	8
II. Komisijas resursi invaliditātes noteikšanā arvien nav pietiekami	11
III. Atbalsta sistēmas pamati ir ielikti jau sen, tomēr sistēma arvien ir ar būtiskiem trūkumiem .	12
Būtiskākie ieteikumi.....	15
Ziņojuma struktūra	16
Revidējamās jomas īss raksturojums.....	17
Kas ir invaliditāte?	17
Kādi ir invaliditātes noteikšanas pamatprincipi, un kā tā tiek noteikta?	17
Cik valstī ir cilvēku ar invaliditāti, un kāds ir cilvēku ar invaliditāti īpatsvars citās ES valstīs?	19
Kāda ir personām ar invaliditāti paredzētā valsts un pašvaldību atbalsta sistēma?	21
Kāds ir jomas finansējums?.....	23
Revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi	25
1. Vajadzība pēc invaliditātes statusa ne visos gadījumos atbilst invaliditātes mērķim	25
Invaliditātes noteikšanas mērķis – atbalsts, lai pārvarētu dažādas barjeras un ierobežojumus	25
Atbalstu, kas ir saistīts ar funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu, saņem gandrīz visi bērni, bet pilngadīgās personas – tikai mazāk nekā puse.....	27
III invaliditātes grupa – galvenokārt tikai ienākumu atbalstam.....	27
Invaliditāte senioriem – atbalsta izmantošana pieaug līdz ar grupas smaguma pakāpi.....	30
Vēlme pārskatīt invaliditātes statusu ieilgusi jau vismaz 20 gadus	33
Ieteikums	36
2. Invaliditātes noteikšana netiek organizēta iespējami labākajā veidā.....	37
Nosūtījums invaliditātes ekspertīzei un to pamatojošā dokumentācija – arvien papīrā un līdz digitalizācijai vēl tālu.....	40
Invaliditātes noteikšana atbilstoši SFK arvien tikai pārejas posmā un ne visām personām	42
Ekspertīze ir pārāk šaura un neaptver personas vajadzības	49
Lēmumi par invaliditātes statusu arvien netiek sagatavoti paredzētajā termiņā.....	53

Ieteikumi	56
3. Komisijas resursi invaliditātes noteikšanai nav pietiekami un netiek izmantoti produktīvi.....	57
Invaliditātes noteikšanai nepieciešamo amata vietu skaits nav pietiekams pat pamatfunkcijas veikšanai	59
Cilvēkresursu piesaiste Komisijā ir būtiski uzlabojusies.....	62
Apmācību sistēma Komisijā izveidota, bet vēl pilnveidojama.....	65
Ieteikumi	68
4. Personām ar invaliditāti paredzētā atbalsta sistēma ir vērsta uz funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu, tomēr ar būtiskiem trūkumiem	70
Atbalsta sistēmas pamati ir ielikti jau sen un kopumā aptver visas vajadzības, bet ne nepieciešamajā apmērā	71
Vienlīdzības princips (valsts) pakalpojumos – apšaubāms	75
Atbalsts aprūpei – sadrumstalots, nepilnīgs un grūti administrējams.....	77
Atbalsts transportam – ne visos gadījumos pietiekams un mērķēts.....	82
Atbalsta personas pakalpojums – nepieciešams, bet maz zināms un izmantots	89
Ieteikumi	92
Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes	93
Revīzijas mērķis	93
Juridiskais pamatojums.....	93
Revidentu un revidējamās vienības atbildība	93
Revīzijas apjoms.....	93
Revīzijas metodes	94
Vērtēšanas kritēriji.....	98
Pielikumi.....	109
1. pielikums. Valsts un pašvaldību atbalsta veidi personām ar invaliditāti	109
2. pielikums. Politikas mērķi un sasniedzamie rezultāti invaliditātes jomas pilnveidei	116
3. pielikums. Bērnu ar invaliditāti saņemtais atbalsts no 2022. līdz 2024. gadam	118
4. pielikums. Personu ar III invaliditātes grupu nodarbinātības rādītāji 2024. gadā	119
5. pielikums. Personu ar III invaliditātes grupu saņemtais atbalsts no 2022. līdz 2024. gadam	120
6. pielikums. Pensijas vecuma personu ar invaliditāti izmantotais atbalsts no 2022. līdz 2024. gadam.....	121
7. pielikums. Komisijas amata vietas no 2022. gada līdz 2025. gada sākumam	122

8. pielikums. Apkopojums par Komisijas speciālistu nodarbinātību 2025. gada janvārī un februārī	123
9. pielikums. Komisijas strādājošo ārstu ekspertu un vecāko ārstu ekspertu specialitātes*	124
10. pielikums. Specializētā transporta izmaksu piemēri par vienu braucienu*	125
Atsauces.....	126

Kopsavilkums

Galvenie secinājumi

Kopumā Latvijā izpratne par invaliditātes statusu ir pareiza – sniegt cilvēkiem, kuriem ir funkcionālie traucējumi, atbalstu, lai tie varētu pārvarēt vai mazināt ar funkcionēšanas ierobežojumiem radītās barjeras un izmantot savas tiesības un brīvības līdzvērtīgi ar citiem cilvēkiem.

Tomēr revīzijā konstatētais liecina, ka pašlaik invaliditātes statuss ne visos gadījumos sasniedz savu mērķi. Daudzos gadījumos cilvēki ar invaliditāti šo statusu galvenokārt izmanto, nevis lai saņemtu atbalstu funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru pārvarēšanai vai mazināšanai (pārvietošanās atbalstam un transportam, aprūpei, sociālajai rehabilitācijai u. c.), bet tikai lai kompensētu ienākumu zudumu (saņemtu invaliditātes pensiju vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu un dažādu maksājumu atvieglojumus).

Revīzijas rezultāti apliecina, ka arī pats invaliditātes noteikšanas process ir pilnveidojams, jo netiek organizēts iespējami labākajā veidā.

➤ Valsts neredz cilvēku kopumā

Revidentu vērtējumā, invaliditātes statuss netiek izmantots pilnvērtīgi, jo neviena institūcija cilvēka vajadzības nevērtē kopumā, apzinot visu, kas cilvēkam faktiski ir nepieciešams, lai pēc iespējas pārvarētu vai mazinātu funkcionēšanas ierobežojumu radītās barjeras. Katra institūcija darbojas tikai savas kompetences ietvaros, t. i., piešķir konkrētu pakalpojumu.

Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisija (Komisija) atbilstoši definētajiem kritērijiem nosaka invaliditāti un invaliditātes grupu un/vai sniedz atzinumu noteiktu pakalpojumu saņemšanai, ja pats cilvēks (vai tā ģimenes ārsts vai ārstējošais ārsts) uz to jau ir norādījis, lai gan likums¹ jau no pašiem pirmsākumiem paredz Komisijas pienākumu vērtēt arī visu personai nepieciešamo atbalsta kopumu.

Līdzīgi rīkojas pašvaldību sociālie dienesti un pakalpojumu sniedzēji: ja persona pie tiem vēršas, tie nodrošina tikai to pakalpojumu, kuru cilvēks ar invaliditāti ir lūdzis. Tas, vai un kādā apjomā cilvēks ar invaliditāti izmanto atbalstu, ir atkarīgs tikai no paša cilvēka vai tā tuvinieku zināšanām par cilvēkiem ar invaliditāti paredzētajiem atbalsta veidiem un apņēmības šo atbalstu arī saņemt.

➤ Finansējums un tā izlietojuma efektivitāte

Kopā cilvēku ar invaliditāti atbalstam 2024. gadā tika novirzīti valsts budžeta līdzekļi vismaz 1,039 miljarda *euro*² apmērā jeb apmēram 6,4 % no kopējiem valsts budžeta izdevumiem: ne tikai Komisijai, bet vismaz 23 institūcijām un 43 pašvaldībām, kas cilvēkiem ar invaliditāti nodrošina dažādus atbalsta veidus. Pašvaldības no sava budžeta cilvēkiem ar invaliditāti nodrošināja atbalstu vēl vismaz 20,3 milj. *euro* apmērā.

No šī finansējuma labklājības nozarē ienākumu atbalstam bija novirzīti vismaz 445,9 milj. *euro*. Ar funkcionēšanas ierobežojumu pārvarēšanu un mazināšanu saistītajam atbalstam, kuru piešķir, pamatojoties uz invaliditātes statusu, tika novirzīti 226,7 milj. *euro*, bet atbalstam, kuram invaliditātes statuss nav nepieciešams, – 31,7 milj. *euro*³.

Visvairāk atbalstu ar funkcionēšanas ierobežojumiem radīto barjeru pārvarēšanai un mazināšanai saņēma bērni un cilvēki ar ļoti smagu invaliditāti jeb I invaliditātes grupu, bet būtiski mazāk – cilvēki ar mēreni izteiktu invaliditāti jeb III invaliditātes grupu, kuru īpatsvars 2024. gadā veidoja 43 % no kopējā cilvēku ar invaliditāti skaita.

Cilvēkiem ar III invaliditātes grupu darbaspējas vecumā invaliditātes statuss galvenokārt sniedz arī iespēju saņemt tikai ienākumu atbalstu (invaliditātes pensiju vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, ja persona nav veikusi valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas), jo citu pakalpojumu, kas būtu paredzēti šai grupai, gandrīz nav. Ienākumu atbalstam šīm personām 2024. gadā tika novirzīti 94,3 milj. *euro*.

Jau vismaz 20 gadus noris diskusijas, cik plašai ir jābūt invaliditātes statusa mērķgrupai un vai invaliditāte ir nepieciešama arī visiem cilvēkiem ar mērenas pakāpes funkcionēšanas ierobežojumiem, kuriem nosaka III invaliditātes grupu. Šai invaliditātes grupai likumā⁴ noteiktais darbaspēju zaudējuma sliekšnis ir plašs – no 25 % līdz 59 %, tāpēc arī personu funkcionēšanas ierobežojumi var būt ļoti atšķirīgi. Tomēr politiskās gribas trūkuma dēļ līdz šim nekas nav mainījies.

2025. gadā Labklājības ministrija ir pieteikusi jaunu reformu invaliditātes noteikšanas maiņai. Reforma paredz būtiskas izmaiņas personas novērtēšanā, proti, ir plānots vērtēt personas funkcionēšanas ierobežojumus katrā dzīves jomā, tā invaliditātes noteikšanu padarot daudz objektīvāku.

Kā pieteiktā reforma ietekmēs personām noteiktās invaliditātes grupas un personu ar invaliditāti skaitu, revīzijā nebija iespējams novērtēt, jo pilotprojektu par jaunās pieejas piemērošanu Komisija plāno uzsākt tikai 2026. gadā.

I. Invaliditātes noteikšanas process kopumā atbilstošs, bet būtiski uzlabojams

Lai noteiktu invaliditāti vai saņemtu atzinumu noteiktu atbalsta veidu saņemšanai, cilvēkam ir jāvēršas Komisijā.

Revīzijā konstatēts, ka kopumā Komisija invaliditāti nosaka un ar to saistītos atzinumus sniedz, ievērojot normatīvos aktus, lai gan lēmumus ne visos gadījumos pieņem savlaicīgi.

2024. gada sākumā, pārejot uz darbu jaunajā *Invaliditātes informatīvajā sistēmā*⁵, invaliditātes noteikšanas process ir digitalizēts: ekspertīze – no klienta iesnieguma līdz pat lēmumam un tā nosūtīšanai klientam – tiek veikta tikai informācijas sistēmā. Tas veicinājis arī kavēto lēmumu skaita samazināšanos.

Komisija ekspertīzes veic arī personas klātbūtnē – novērtējot arī pašu personu, ne tikai izskatot dokumentus. Pozitīvi vērtējams, ka Komisija ir apņēmusies arī turpmāk palielināt klātienē ekspertīžu skaitu.

Tomēr invaliditātes noteikšanas procesā arvien ir nepieciešami būtiski uzlabojumi.

- Nosūtījums invaliditātes ekspertīzei un to pamatojošā dokumentācija – arvien papīrā un līdz digitalizācijai vēl tālu

Invaliditātes noteikšanai un atzinuma sniegšanai cilvēkam ir nepieciešams ģimenes ārsta vai ārstējoša ārsta nosūtījums, kuram pievienota to pamatojošā medicīniskā dokumentācija.

Informācijas aprītei starp ārstniecības personām valstī ir pieejama Vienotā veselības nozares elektroniskā informācijas sistēma (*E-veselība*), kurā var sagatavot nosūtījumu veselības aprūpes pakalpojumu un tehniskā palīgīdzekļa saņemšanai, kā arī uzkrāt informāciju par medicīniskajiem izmeklējumiem, ārstniecības personu konsultācijām, zāļu receptēm u. c.

Tomēr nosūtījumu uz invaliditātes ekspertīzi *E-veselībā* nemaz nevar sagatavot. Tas apgrūtina Komisijas ārstu ekspertu darbu, jo viņi informāciju lielākoties saņem papīra formā un pat rokrakstā, tāpēc tā bieži nav strukturēta un salasāma. Nosūtījumu *E-veselībā* ir plānots ieviest ne ātrāk par 2029. gadu.

Būtisks trūkums ir arī tas, ka *E-veselībā* arvien ir pieejama tikai daļa no medicīniskās dokumentācijas, kurai tajā jau vajadzētu būt. Tāpēc invaliditāti galvenokārt nosaka, pamatojoties uz informāciju, ko ģimenes ārsts vai ārstējošais ārsts ir norādījis nosūtījumā vai pievienojis tam.

Komisijas ārstiem ekspertiem nav pieejama arī citās valsts un pašvaldību informācijas sistēmās uzkrātā informācija, kas palīdz izprast cilvēka funkcionālo stāvokli un ar to saistītos funkcionēšanas ierobežojumus, piemēram, par cilvēkam piešķirtajiem tehniskajiem palīgīdzekļiem, saņemto aprūpi un tās intensitāti.

Tāpēc jāpanāk ne tikai tas, lai *E-veselībā* ir pieejams nosūtījums uz invaliditātes ekspertīzi un medicīniskā dokumentācija, kas to pamato, bet arī tas, lai invaliditātes noteikšanā Komisija var izmantot valsts un pašvaldību informācijas sistēmās uzkrāto informāciju. Šādi var uzlabot ne tikai ekspertīzes kvalitāti, bet arī atvieglot ģimenes ārstu un ārstējošo ārstu darbu.

- Invaliditātes noteikšana atbilstoši SFK arvien tikai pārejas posmā

Jau 2015. gadā tika pieteikta pāreja uz invaliditātes noteikšanu, kurā tiek vērtēti tieši aktivitāšu un funkcionēšanas ierobežojumi, balstoties uz Pasaules Veselības organizācijas izstrādāto Starptautiskās funkcionēšanas, nespējas un veselības klasifikāciju (SFK).

Revīzijā konstatēts, ka invaliditātes noteikšana atbilstoši SFK arvien ir tikai pārejas posmā un tās pilnvērtīga ieviešana tiek atlikta gadu no gada.

Novērtēšanu atbilstoši SFK arvien nepiemēro attiecībā uz bērniem un aptuveni 10 % pilngadīgo personu, kurām invaliditātes cēlonis ir nelaimes gadījums darbā, arodslimība vai slimība, kura saistīta ar piedalīšanos Černobiļas atomelektrostācijas avārijas seku likvidēšanā.

Attiecībā uz pārējām pilngadīgajām personām Pasaules Bankas veiktajā izvērtējumā⁶ konstatēts, ka invaliditātes noteikšanā arvien dominē medicīniskā pieeja, nevis novērtēšana atbilstoši SFK, tāpēc tā ir būtiski pilnveidojama.

Ar ES fondu atbalstu jau 2017. gada sākumā tika uzsākts projekts⁷ par invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveidi bērniem atbilstoši SFK Bērnu un jauniešu versijai jeb SFK-BJ.

Reformas īstenošanai Ministru kabinets 23.04.2024. atbalstīja Labklājības ministrijas izstrādāto konceptuālo ziņojumu “Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide bērniem”, ar kuru SFK-BJ bija plānots piemērot bērniem jau no 01.09.2025. Tomēr budžeta līdzekļu trūkuma dēļ reforma ir atlikta un nav zināms, kad tā tiks virzīta atkārtoti.

Līdzīga situācija ir arī ar pilnveidoto metodiku invaliditātes noteikšanai pilngadīgām personām. Metodikas izstrādē tika piesaistīta Pasaules Banka un pārņemta šī brīža labākā citu valstu prakse, pielāgojot to Latvijas situācijai.

Sākotnēji jauno metodiku bija plānots pabeigt jau līdz 2023. gada beigām, tad šis termiņš tika pārcelts uz 2025. gadu. Savukārt 2025. gada oktobrī starp institūciju saskaņošanā nodotajā informatīvajā ziņojumā “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām”⁸ Labklājības ministrija piedāvā izmaiņas invaliditātes noteikšanā pilngadīgām personām ieviest tikai no 2030. gada⁹.

Abās reformās paredzētie risinājumi prasa būtiskus resursus. Lai sagatavotos reformām, ir nepieciešami 0,93 milj. *euro*¹⁰, bet reformu īstenošanai to pirmajā gadā – 60,6 milj. *euro* (ietverot finansējumu atbalsta palielināšanai bērniem un pilngadīgām personām).

Ņemot vērā valsts budžeta prioritātes turpmākajos gados, revidentu vērtējumā, maz ticams, ka šīs visaptverošās reformas tiks īstenotas. Tāpēc ir jāvirzās soli pa solim.

Sākotnēji ir jāpilnveido invaliditātes noteikšana gan pilngadīgām personām, gan bērniem. Jauno metodiku izstrādei jau ir izlietoti būtiski resursi, savukārt to ieviešanai ir nepieciešami 0,52 milj. *euro*, bet pirmajā reformas īstenošanas gadā – 2,7 milj. *euro*.

Pēc tam varētu virzīt arī atbalsta apmēra palielināšanu, kas prasa lielāko daļu no finansējuma.

Revidenti vērš uzmanību, ka saskaņā ar pieteikto reformu invaliditātes noteikšanā pilngadīgām personām Komisija visos gadījumos plāno iesaistīt arī funkcionālo speciālistu (fizioterapeitu, ergoterapeitu) un/vai klīnisko psihologu, kurš kopā ar pašu cilvēku novērtēs personas funkcionēšanas ierobežojumus katrā dzīves jomā: izpratne un komunikācija, mobilitāte, pašaprūpe, saprašanās ar cilvēkiem, ikdienas dzīves aktivitātes un līdzdalība sabiedrībā.

Tāpēc šis ir īstais brīdis, kad uz invaliditātes noteikšanu var paskatīties plašāk: lai invaliditāte ir ne tikai statuss, bet “ceļa karte” uz cilvēkam nepieciešamo atbalstu.

Šādi beidzot tiktu “iedzīvināts” no pašiem pirmsākumiem¹¹ Invaliditātes likumā jau paredzētais Komisijas pienākums¹² – nosakot invaliditāti, izvērtēt arī cilvēkam nepieciešamo atbalsta pasākumu kopumu un, ja nepieciešams, sniegt pašvaldības sociālajam dienestam ieteikumus attiecībā uz individuālā rehabilitācijas plāna izstrādi.

Arī revīzijā organizēto fokusgrupu dalībnieki bija vienprātīgi, ka svarīgāk par invaliditātes statusa noteikšanu ir novērtēt personas vajadzības un palīdzēt šīs vajadzības risināt.

Šāda prakse – kopā ar invaliditātes statusa vai darbspēju zaudējuma noteikšanu sniegt ieteikumus atbalsta pasākumiem – jau pastāv vairākās valstīs, piemēram, Lietuvā, Igaunijā un Kiprā.

Revidentu vērtējumā, ja ar pieteikto reformu tiek būtiski pilnveidota un dokumentēta funkcionēšanas novērtēšana, ir jānodrošina, ka Komisijas novērtējuma protokoli ir pieejami arī citām institūcijām, kas cilvēkiem ar invaliditāti sniedz sociālos pakalpojumus un kurām to piešķiršanai arī ir jāvērtē cilvēka funkcionēšanas ierobežojumi (piemēram, asistenta pakalpojumam pašvaldībā, aprūpes pakalpojumiem, tehniskajiem palīgīdzekļiem).

II. Komisijas resursi invaliditātes noteikšanā arvien nav pietiekami

Pēdējos gados Komisijai ir izdevies būtiski stiprināt iestādes cilvēkresursus – ir piešķirtas papildu amata vietas (slodzes), kā arī ir izdevies piesaistīt jaunus speciālistus, kas daudzus gadus bija aktuāla problēma.

Tomēr Komisijas cilvēkresursi aizvien nav pietiekami, lai visos gadījumos spētu ievērot termiņus, turklāt arī iesniegumu skaits ik gadu pieaug.

Saskaņā ar revīzijā veiktajām aplēsēm 2024. gada otrajā pusē gandrīz 60 % speciālistu noslodze arvien pārsniedza optimālo.

Turklāt Komisija jau tā ierobežotos cilvēkresursus tērē arī tai neraksturīgai funkcijai – darbnespējas lapu pagarināšanai, ja darbnespēja ir ilgāka par 26 nedēļām. Lai gan šī funkcija pēc sava satura ir paša veselības resora kompetencē, Komisijai tās izpildei ik gadu ir nepieciešamas gandrīz četras ārstu ekspertu slodzes. Saskaņā ar revidentu aplēsēm, ja šī funkcija nebūtu jāveic Komisijai, tās kavēto lēmumu skaitu 2024. gadā varēja samazināt par apmēram 25 %, bet 2025. gada astoņos mēnešos – līdz pat 46 %.

Ja Komisijas darbinieku noslodze pārsniedz optimālo, revidentu vērtējumā, darbinieks ne tikai strādā ar paaugstinātu intensitāti, bet tas ietekmē arī iespēju profesionāli pilnveidoties. Tā Komisijas ārstam ekspertam ir īpaši būtiska, jo iespēja iegūt un uzturēt invaliditātes noteikšanai nepieciešamās zināšanas un prasmes ārpus Komisijas ir ierobežota.

Apmācīt speciālistus ar saviem resursiem Komisija uzņēmās laikā, kad tika samazinātas ārstam ekspertam noteiktās amata prasības¹³, tā veicinot jaunu speciālistu piesaisti darbam Komisijā. Revīzijā konstatēts, ka pēdējos gados Komisija tiešām arī ir īstenojusi vairākas aktivitātes darbiniekiem nepieciešamo zināšanu un prasmju pilnveidei.

Proti, 2021. gadā ir izveidota Metodiskās vadības un kontroles nodaļa, kuras pienākumos ir arī izstrādāt metodiskos materiālus un organizēt mācības, ņemot vērā Komisijas ikdienas darbā konstatētās nepilnības. Ir īstenots arī nozīmīgs ESF Plus projekts¹⁴. Tā ietvaros 2024. gadā ir izstrādāta rokasgrāmata, kā arī izstrādāti un īstenoti 10 mācību moduļi par SFK piemērošanu invaliditātes noteikšanā.

Tomēr Komisija nenodrošina, ka mācības apmeklē visi invaliditātes noteikšanā iesaistītie darbinieki. ESF Plus projekta laikā visus 10 mācību moduļus apmeklēja tikai 14 % darbinieku. Aptuveni trešā daļa darbinieku 2025. gada astoņos mēnešos nav apmeklējuši arī nevienu no Metodiskās vadības un kontroles nodaļas organizētajiem semināriem, kuru intensitāte pieauga tieši 2025. gadā.

Lai gan revīzijā Komisija skaidroja, ka mācību materiāli zināšanu un prasmju pilnveidei jebkuram darbiniekam ir brīvi pieejami iekšējā tīmekļvietnē, tomēr visu 10 moduļu mācību materiāli tajā tika ievietoti tikai 2025. gada oktobrī. Savukārt visi 2025. gadā Metodiskās vadības un kontroles nodaļas organizēto mācību materiāli tajā nav pieejami aizvien.

Revīzijas laikā Komisijai vēl nebija redzējuma, kā tā turpmāk plāno pilnveidot darbinieku zināšanas un prasmes par SFK un nodrošināt, ka tās iegūst arī jaunpieņemtie darbinieki.

III. Atbalsta sistēmas pamati ir ielikti jau sen, tomēr sistēma arvien ir ar būtiskiem trūkumiem

Lai gan cilvēkiem ar invaliditāti paredzētie atbalsta veidi kopumā aptver visas vajadzības funkcionālo ierobežojumu radīto barjeru pārvarēšanai un mazināšanai, tas nenozīmē, ka atbalsts ir pieejams visiem un ir nodrošināts atbilstoši katra cilvēka faktiskajām vajadzībām.

Nevienlīdzība atbalsta saņemšanā īpaši attiecas uz pašvaldību kompetencē esošo atbalstu. Pašvaldībām cilvēkiem ar invaliditāti ir jānodrošina dažādi sociālie pakalpojumi, no kuriem lielākā daļa normatīvajos aktos ir definēti jau vismaz 30 gadus. Tomēr pakalpojumu pieejamība pašvaldībās arvien atšķiras.

Lai novērstu nevienlīdzību pakalpojumu pieejamībā, 2024. gada decembrī Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā¹⁵ tika definēts minimālais sociālo pakalpojumu grozs, kas katrai pašvaldībai pakāpeniski būs jānodrošina līdz 2029. gadam.

Revīzijā konstatēts, ka no grozā definētajiem pakalpojumiem, kas ir būtiski cilvēkiem ar invaliditāti, 2025. gadā visās pašvaldībās arvien bija nodrošināts tikai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojums institūcijā un aprūpe mājās cilvēkiem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem. Savukārt, piemēram, grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojums cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem, kas obligāti jānodrošina jau no 2025. gada, ir nodrošināts tikai 38 pašvaldībās.

Līdzīga nevienlīdzība ir konstatēta arī attiecībā uz pakalpojumu saturu: pašvaldībās atšķiras ne tikai mērķgrupas, kuras ir tiesīgas saņemt pakalpojumu, bet arī pakalpojumu apjoms.

Piemēram, aprūpes mājās pakalpojumam vienam un tam pašam aprūpes līmenim pašvaldībās ir paredzēts atšķirīgs stundu skaits. Zemākajam – 1. aprūpes līmenim – vienā pašvaldībā var būt paredzētas divas, bet citā pašvaldībā sešas aprūpes stundas nedēļā (jeb attiecīgi astoņas vai 24 stundas mēnesī), savukārt augstākajam – 4. aprūpes līmenim – vienā pašvaldībā var būt paredzētas 10, bet citā – pat 35 aprūpes stundas nedēļā (jeb attiecīgi 40 vai 140 stundas mēnesī).

➤ Tieši atbalstā aprūpei revidenti saskata visbūtiskākās nepilnības

Aprūpe tiek nodrošināta ar vairākiem atbalsta veidiem, tāpēc tā ir sadrumstalota, nepilnīga un arī grūti administrējama.

Valsts nodrošināto atbalstu aprūpei, proti, pilngadīgām personām – pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, un bērniem – bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu, var saņemt tikai cilvēki ar ļoti smagiem funkcionāliem traucējumiem. Pašas personas vai tās tuvinieku ziņā ir tas, vai šis pabalsts vispār tiek izmantots aprūpes pakalpojuma saņemšanai.

Savukārt pats aprūpes pakalpojums ir pašvaldību kompetencē. To pašvaldības var nodrošināt dzīvesvietā kā aprūpes mājās pakalpojumu, kura apmēru nosaka atkarībā no aprūpes intensitātes. Dienas laikā aprūpi var nodrošināt arī dienas aprūpes centrā vai specializētajā darbnīcā.

Ja ar minētajiem pakalpojumiem dzīvesvietā nav iespējams nodrošināt cilvēkam nepieciešamo aprūpes līmeni, pakalpojumu var saņemt ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.

Iepriekš minēto valsts sociālo pabalstu saņemšanai cilvēkam ir nepieciešams ne tikai invaliditātes statuss, bet arī Komisijas atzinums *par īpašas kopšanas nepieciešamību*. Savukārt pašvaldības aprūpes pakalpojumu saņemšanai invaliditātes statuss un Komisijas atzinums nav nepieciešams. Tos piešķir, pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta izvērtējumu par nepieciešamo aprūpes līmeni¹⁶, un cilvēkam ir pienākums maksāt par pakalpojumu, tajā skaitā no valsts sociālā pabalsta, ja tāds ir piešķirts¹⁷.

Papildus iepriekš minētajam pašvaldības var noteikt arī papildu kritērijus, lai noteiktu personas spēju un/vai pienākumu maksāt par aprūpes pakalpojumu vai tieši pretēji – piešķirtu atvieglojumu, atbrīvojot no pakalpojuma maksas.

Piemēram, ir pašvaldības, kuras aprobežojas tikai ar ienākumu vērtēšanu, tajā skaitā, nosakot ienākumu līmeni, no kura personai ir pienākums maksāt par pakalpojumu, bet ir pašvaldības, kuras vērtē arī apgādnieku ienākumus, kā arī mantiskos kritērijus – personai piederošos nekustamos īpašumus, noslēgtos uztura līgumus u. c.

Revīzijā analizētie dati liecina, ka liela daļa cilvēku – 63,6 % bērnu un 83,2 % pilngadīgo – ar smagiem funkcionāliem traucējumiem, kuriem ir piešķirts kopšanas pabalsts, aprūpes pakalpojumu pašvaldībā nemaz neizmanto. Tas liecina, ka šie cilvēki vai viņu tuvinieki šo pakalpojumu organizē paši.

Tomēr šādā gadījumā ne bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts, ne pabalsts personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, nav pietiekams aprūpes pakalpojuma iegādei pat vidējā apjomā, jo pakalpojuma vidējās izmaksas ir vismaz par 220 *euro* lielākas¹⁸.

Labklājības ministrija ir apņēmusies no 2030. gada palielināt pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana. Tomēr, revidentu vērtējumā, palielinot tikai pabalsta apmēru, situācija būtiski neuzlabosies, jo daļai cilvēku, kuriem ir nepieciešama aprūpe, šis pakalpojums arvien netiks nodrošināts nepieciešamajā apjomā.

Tāpēc ir vajadzīgs risinājums, lai finansējums, kas tiek plānots šī pabalsta palielināšanai, primāri tiek novirzīts pašam pakalpojumam, sasniedzot šī atbalsta mērķi. Šādi ir iespējams risināt arī nevienlīdzību aprūpes mājās pakalpojuma saturam (proti, iekļautajām aprūpes stundām), kas pašvaldībās ir atšķirīgs, jo daudzos gadījumos tas tiek nodrošināts atbilstoši pašvaldības finanšu iespējām, nevis cilvēku vajadzībām.

Palielinot valsts pabalstu par
127 *euro*,
izmaksas par aprūpes
pakalpojumu tāpat būs par
100 *euro* lielākas

➤ Būtiskas nepilnības revidenti saskata arī atbalstā transportam

Arī atbalsts transportam ir sadrumstalots, jo tiek nodrošināts gan pabalstu, gan pakalpojumu veidā, gan piešķirot atvieglojumus sabiedriskā transporta izmantošanai un ar personīgā transportlīdzekļa ekspluatāciju saistītajiem maksājumiem. Kopā šim atbalstam 2024. gadā tika izlietoti valsts budžeta līdzekļi vairāk nekā 27,93 milj. *euro* apmērā. Diemžēl arī šis atbalsts ne visos gadījumos ir pietiekams un mērķēts.

Tas it īpaši attiecas uz valsts pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti, kuru, pamatojoties uz Komisijas atzinumu *par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai*, piešķir VSAA. Finansējums šim pabalstam ik gadu pieaug un 2024. gadā sasniedza jau 7,7 milj. *euro*.

Šo pabalstu saņem visi, kuriem ir izsniegts Komisijas atzinums. Savukārt Komisija atzinumu sniedz atbilstoši definētajiem kritērijiem, nevis cilvēka faktiskajām vajadzībām. Proti, tā neskaidro un neizvērtē, tieši kāds atbalsts cilvēkam ir nepieciešams, lai varētu pārvietoties un nokļūt uz viņam nepieciešamajām vietām.

Revidentu vērtējumā, tā kā pabalsta apmērs ir salīdzinoši mazs, pastāv risks, ka tas nesasniedz mērķi – *sniegt papildu finansiālo atbalstu cilvēkiem ar invaliditāti, kuriem ir smagi gaitas un kustību traucējumi un kuri būtiski ietekmē mobilitāti un nereti arī pārvietošanos sabiedriskajā transportā*.

Cilvēkiem, kuriem nav īpašas transporta vajadzības (piemēram, kuri paši spēj pārvietoties ar personīgo transportlīdzekli), tas ir ienākumu avots izdevumu segšanai, un to var izmantot, piemēram, degvielas iegādei.

Savukārt cilvēkiem, kuri smagu funkcionēšanas ierobežojumu dēļ var pārvietoties tikai ar citu cilvēku atbalstu (tajā skaitā ar speciāli pielāgotu transportlīdzekli), pabalsts būtisku labumu nesniedz. Tas nav pietiekams ne personīgā transportlīdzekļa pielāgošanai pasažiera ar invaliditāti vajadzībām, ne pielāgota transportlīdzekļa iegādei (piemēram, apmaksājot līzingu vai kredīta procentu maksājumus), ne specializētā transporta izmantošanai.

2025. gadā specializētā transporta izmaksas vienam braucienam ir no 113 *euro* līdz 176 *euro*, bet pabalsta apmērs ir tikai 105 *euro* pusgadā.

Pamatojoties uz Komisijas atzinumu, persona CSDD var saņemt arī invalīdu stāvvietu izmantošanas karti, bet Sociālās integrācijas valsts aģentūrā – transportlīdzekļa pielāgošanas pakalpojumu.

Transportlīdzekļa pielāgošanas pakalpojuma saturs ir ļoti šaurs, jo ietver tikai pielāgojumu, lai cilvēks ar funkcionāliem traucējumiem varētu pats vadīt transportlīdzekli. Tas neietver transportlīdzekļa

pielāgojumu pasažieru ar funkcionāliem traucējumiem pārvadāšanai, piemēram, ierīkot uzbrauktuvi jeb pandusu, lai tajā varētu iebraukt ar riteņkrēslu, vai ierīkot speciālu vietu riteņkrēsla nostiprināšanai.

Savukārt veids, kādā cilvēks ar invaliditāti var saņemt invalīdu stāvvietu izmantošanas karti, nav cilvēkam draudzīgs. Kartes piešķiršanai ir nepieciešami tikai Komisijas dati. Tomēr to neizsniedz pati Komisija, bet gan cita institūcija – CSDD. Tāpēc kartes izsniegšanas kārtība ir jāmaina.

Revidentu vērtējumā, lai padarītu atbalstu transportam mērķētāku, ir jāpārskata Komisijas atzinuma saturs un, ja nepieciešams, arī kritēriji. Proti, sniedzot atzinumu, ir jāvērtē vajadzība pēc konkrētā atbalsta – transportlīdzekļa pielāgošanai, invalīdu stāvvietu izmantošanas kartei vai speciālu transporta vajadzību nodrošināšanai cilvēkiem, kuri smagu funkcionālo traucējumu dēļ var pārvietoties tikai ar citu cilvēku atbalstu, tajā skaitā ar speciāli pielāgotu transportlīdzekli.

Vienlaikus ir jāpārskata jau esošā pabalsta piešķiršanas kritēriji, primāri tam paredzēto finansējumu novirzot cilvēkiem, kuriem ir īpašas transporta vajadzības. Šādi laikā, kad valstij nav finanšu resursu papildu piešķirumiem, būtu iespēja šo atbalstu padarīt mērķētāku.

Revidentu vērtējumā, īpašas transporta vajadzības ir ap 24,2 tūkstošiem cilvēku¹⁹ jeb 42 % no visiem cilvēkiem, kuri pašlaik saņem valsts pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti.

Būtiskākie ieteikumi

Pamatojoties uz revīzijas secinājumiem, Labklājības ministrijai kā vadošajai valsts pārvaldes iestādei personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju jomā ir sniegti deviņi ieteikumi.

Valsts kontrole sagaida, ka, ieviešot ieteikumus:

- ✓ tiks uzlabota informācijas kvalitāte, kas Komisijai ir nepieciešama invaliditātes noteikšanai un ar to saistīto atzinumu sniegšanai, un tās aprīte;
- ✓ tiks pilnveidota invaliditātes noteikšana pilngadīgām personām un bērniem²⁰, invaliditātes noteikšanu padarot objektīvāku;
- ✓ tiks nodrošināts, ka Komisija, nosakot invaliditāti, novērtē arī cilvēkam nepieciešamo atbalsta kopumu un sniedz ieteikumus individuālā rehabilitācijas plāna izstrādei;
- ✓ tiks nodrošināts, ka Komisijas cilvēkresursi ir pietiekami, novēršot Komisijas lēmumu termiņu kavēšanu, kā arī tiks pilnveidota Komisijas izveidotā apmācību sistēma;
- ✓ tiks pilnveidots valsts un pašvaldību nodrošinātais atbalsts, tajā skaitā aprūpei un transportam, novēršot nevienlīdzību tā piešķiršanā un panākot, ka tas tiek nodrošināts atbilstoši cilvēku faktiskajām vajadzībām u. c.

**Labklājības ministrijai
revīzijā sniegti
deviņi ieteikumi.**

Par revīzijā konstatētajām nepilnībām invalīdu stāvvietu kartes izsniegšanā Valsts kontrole informēs arī rīcības grupu birokrātijas mazināšanai, kas ir izveidota ar Ministru prezidentes 26.03.2025. rīkojumu Nr. 2025/1.2.1.-109 “Par rīcības grupu birokrātijas mazināšanai”.

Ziņojuma struktūra

Informācija ziņojumā izklāstīta šādā secībā:

- ✓ vispārīga izpratne par invaliditāti un galvenajiem jomu raksturojošajiem rādītājiem;
- ✓ revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi, sadalot tos četrās nodaļās: katras nodaļas ievadā ir sniegts Valsts kontroles viedoklis un būtiskākie secinājumi, tos tālāk pamatojot ar revīzijas konstatējumiem;
- ✓ revīziju raksturojošā informācija – tās mērķis, apjoms, juridiskais pamatojums, pušu atbildība u. c.

Revidējamās jomas īss raksturojums

Kas ir invaliditāte?

Invaliditāte ir ilgstošs vai nepārejošs ļoti smagas, smagas vai mērenas pakāpes funkcionēšanas ierobežojums – traumas vai iedzimta defekta izraisīts fizisks vai garīgs (organisma spēju; apmācības, komunikācijas, orientācijas, pārvietošanās, pašaprūpes spēju; savas uzvedības, aktivitāšu, līdzdalības kontrolēšanas spēju) traucējums –, kas ietekmē personas garīgās vai fiziskās spējas, darbības, pašaprūpi un iekļaušanos sabiedrībā²¹.

Lai personai noteiktu invaliditāti, ir jāveic invaliditātes ekspertīze, kuru nodrošina Labklājības ministrijas padotības iestāde – Veselības un darbības ekspertīzes ārstu valsts komisija (turpmāk – Komisija).

Personām darbības vecumā invaliditātes ekspertīzē nosaka arī darbības zaudējumu, t. i., funkcionēšanas ierobežojuma rezultātā zaudētas vai ierobežotas vispārējās spējas strādāt²².

Vienlaikus ar lēmuma pieņemšanu par invaliditātes vai darbības zaudējuma noteikšanu vai pēc tās noteikšanas Komisija sniedz arī atzinumu²³:

- ✓ par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai;
- ✓ par īpašas kopšanas nepieciešamību;
- ✓ par normatīvajos aktos noteiktajiem atvieglojumiem naturalizācijas procedūras uzsākšanai Latvijas pilsonības iegūšanai;
- ✓ par darbības lapas pagarināšanu pārejošas darbības periodā, kas turpinās ilgāk par 26 nedēļām, ja darbības ir nepārtraukta, bet ne ilgāk par 52 nedēļām triju gadu periodā, ja darbības atkārtojas ar pārtraukumiem;
- ✓ par pavalsts pakalpojuma nepieciešamību bērnam ar invaliditāti no 5 līdz 18 gadu vecumam, kuram ir būtiski pārvietošanās traucējumi un nav noteiktas medicīniskās indikācijas īpašas kopšanas nepieciešamībai.

Lēmums par invaliditātes noteikšanu un/vai atzinuma izsniegšanu ir administratīvais akts. Tas dod tiesības personai saņemt valsts un pašvaldību atbalstu – invaliditātes pensiju, pabalstus, sociālos pakalpojumus un atvieglojumus.

Kādi ir invaliditātes noteikšanas pamatprincipi, un kā tā tiek noteikta?

Invaliditātes noteikšanas kārtību reglamentē Invaliditātes likums un uz tā pamata izdotie Ministru kabineta noteikumi²⁴.

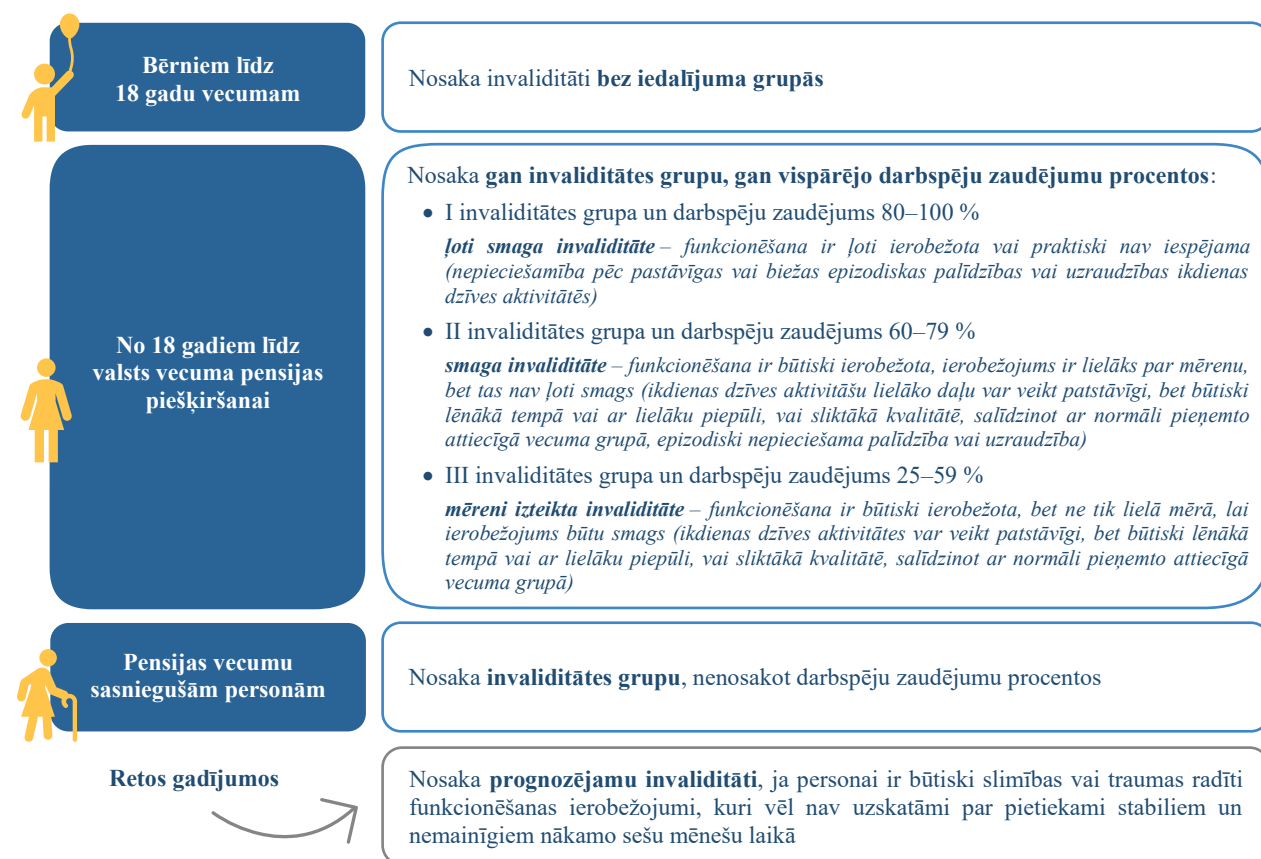
Lai personai būtu tiesības uz invaliditātes noteikšanu, ir nepieciešams, lai persona fiziskās vai garīgās veselības traucējumu dēļ būtu **nepārtraukti ārstējusies vismaz sešus mēnešus** pirms iesnieguma iesniegšanas dienas Komisijā un lai traucējumu dēļ radušies **funkcionēšanas ierobežojumi būtu stabili**,

un to apliecina medicīniskie dokumenti. Pirms sešu mēnešu termiņa ekspertīzi var pieprasīt, ja personai **veselības traucējumi ir nepārejoši un radītais funkcionēšanas ierobežojums ir uzskatāms par stabilu**, un to apliecina medicīniskie dokumenti²⁵.

Papildus invaliditātes statusam ir paredzēts arī prognozējamais invaliditātes statuss. To piešķir gadījumos, ja personai ir tādi slimības vai traumas radīti funkcionēšanas ierobežojumi, kuri, nesaņemot nepieciešamos ārstniecības un rehabilitācijas pakalpojumus, var kļūt par iemeslu invaliditātes noteikšanai²⁶.

Tomēr praksē šis statuss tiek piemērots reti, tāpēc revīzijā netiek analizēts.

Invaliditātes piešķiršanas nosacījumi atšķiras atkarībā no personas vecuma, proti, bērniem invaliditāti nosaka bez iedalījuma grupās, savukārt pilngadīgām personām atkarībā no veselības traucējumiem, kā arī to radītiem aktivitāšu un funkcionēšanas ierobežojumiem izšķir trīs invaliditātes grupas (skatīt 1. attēlu).

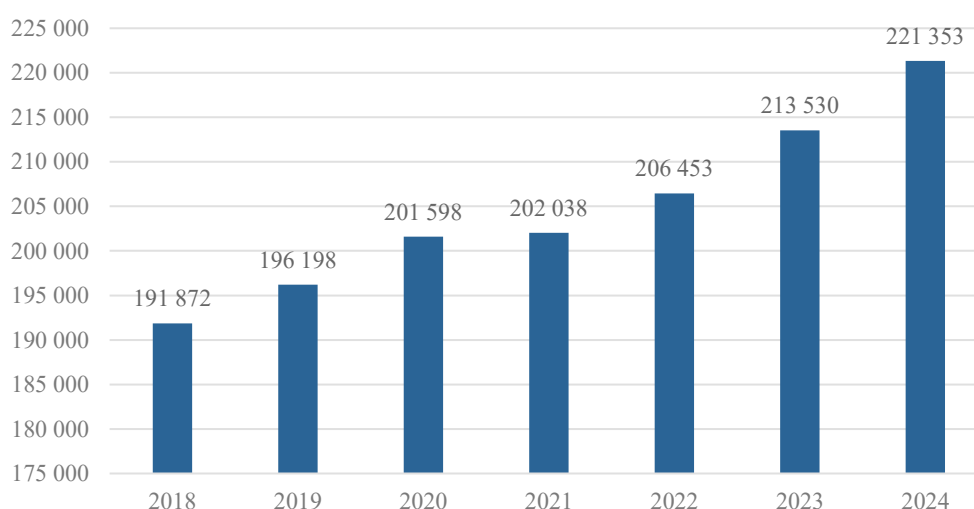
1. attēls. Invaliditātes iedalījums

Personai vienlaikus var noteikt vairākas invaliditātes grupas, piemēram, II invaliditātes grupu saistībā ar redzes traucējumiem un III invaliditātes grupu saistībā ar garīgās veselības traucējumiem.

Cik valstī ir cilvēku ar invaliditāti, un kāds ir cilvēku ar invaliditāti īpatsvars citās ES valstīs?

Ar katru gadu cilvēku ar invaliditāti skaits valstī pieaug, tajā skaitā bērnu skaits, kuriem tiek noteikta invaliditāte.

No 2018. līdz 2024. gadam kopējais personu ar invaliditāti skaits ir palielinājies no 191 872 līdz 221 353 personām jeb par 15,4 %. Ņemot vērā, ka kopējais Latvijas iedzīvotāju skaits samazinās, palielinās personu ar invaliditāti īpatsvars kopējā iedzīvotāju skaitā, t. i., no 9,9 % 2018. gadā līdz 11,8 % 2024. gadā. Skatīt 2. attēlu.

2. attēls. Personu ar invaliditāti skaita izmaiņas no 2018. līdz 2024. gadam

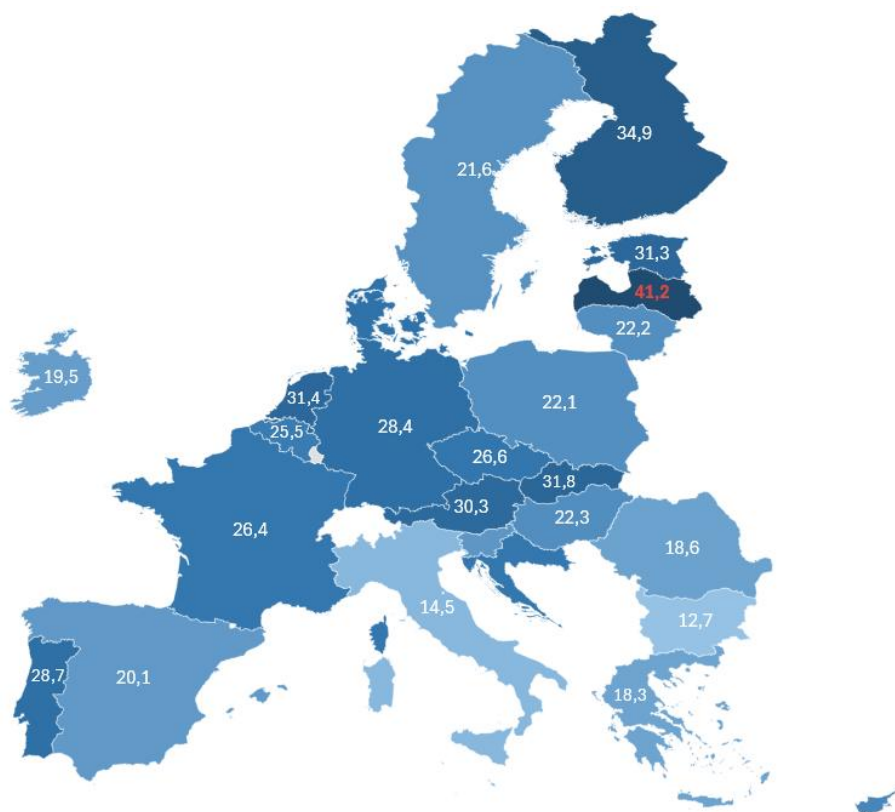
Avots: Centrālās statistikas pārvaldes dati “Bērni ar invaliditāti sadalījumā pēc vecuma un funkcionālajiem traucējumiem (VDE060)” un “Pieaugušo personu ar invaliditāti skaits pēc funkcionālajiem traucējumiem un invaliditātes grupas (VDE050)”.

Tā kā invaliditāte katrā valstī tiek noteikta vai atzīta pēc atšķirīgiem kritērijiem, nav salīdzināma informācija par personu skaitu, kurām ir noteikta invaliditāte.

Vienīgais oficiālais statistikas avots, kas iezīmē potenciālo mērķgrupu katrā ES dalībvalstī, ir apsekojums “Eiropas Savienības statistika par ienākumiem un dzīves apstākļiem” (EU-SILC), kas ik gadu pēc vienotas metodoloģijas tiek veikts visās ES dalībvalstīs. Tā mērķis ir iegūt informāciju par iedzīvotāju dzīves apstākļiem (ienākumiem, mājokli, nodarbinātību, veselību u. c.), materiālo nenodrošinātību, monetārās nabadzības un ienākumu nevienlīdzības indikatoriem.

Apsekojumā invaliditāte jeb nespēja (*disability*) ir definēta kā nespēja veikt parastas ikdienas aktivitātes ilgstošu veselības problēmu dēļ. Attiecīgi respondenti tiek aicināti atbildēt arī uz jautājumiem par vispārējo veselības stāvokli, tajā skaitā par ilgstošām slimībām (veselības traucējumiem), kas ilgst vairāk nekā sešus mēnešus, un par to, vai un kā tā ietekmē respondenta ikdienas aktivitātes.

Saskaņā ar šo apsekojumu, salīdzinot ar citām ES valstīm, gan 2022. gadā, gan 2023. gadā, gan 2024. gadā Latvijā ir vislielākais to personu īpatsvars, kuras ir norādījušas, ka tām ilgstošo veselības problēmu dēļ ir ierobežotas ikdienas aktivitātes: 2022. gadā – 38,5 %, 2023. gadā – 40,7 %, bet 2024. gadā – 41,2 %. Vidējais rādītājs 2024. gadā ES bija 23,9 %. Skatīt 3. attēlu.

3. attēls. Personu īpatsvars vecumā no 16 gadiem, kuras norāda uz ilgstošiem ierobežojumiem ikdienas aktivitātēs veselības problēmu dēļ, (%) 2024. gadā

Avots: Eurostat statistikas dati "Level of disability (activity limitation) by sex, age and income quintile".

Kāda ir personām ar invaliditāti paredzētā valsts un pašvaldību atbalsta sistēma?

Sociālā atbalsta sistēma personām ar invaliditāti Latvijā ir veidota tā, ka daļu atbalsta nodrošina valsts dažādu nozaru ietvaros, bet daļu – pašvaldības.

Valsts kompetencē ir atbalsts saistībā ar ienākumu zudumu – invaliditātes pensija²⁷ vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts (ja persona nav bijusi sociāli apdrošināta), vairāki valsts sociālie pabalsti noteiktu vajadzību nodrošināšanai, daži sociālie pakalpojumi, kā arī vairāki atvieglojumi.

Savukārt pašvaldību kompetencē galvenokārt ir dažādi sociālie pakalpojumi. Par daļu no tiem pašvaldības saņem arī valsts līdzfinansējumu.

Atbalstu personām ar invaliditāti pašvaldības var ieviest arī pēc savas iniciatīvas gan pabalstu, gan pakalpojumu, gan atvieglojumu veidā.

Vairāku valsts atbalsta veidu saņemšanai vajadzīgs arī Komisijas atzinums, piemēram, atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību, lai saņemtu valsts pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana.

Informāciju par valsts un pašvaldību atbalsta veidiem un atbildības sadalījumu starp valsti un pašvaldībām skatīt 4. attēlā, bet detalizētu informāciju par katru atbalsta veidu skatīt [1. pielikumā](#).

	Valsts	Pašvaldības
Ienākumu aizvietoījums 	Invaliditātes pensija (vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts) Atlīdzība par darbspēju zaudējumu, ja invaliditātes iemesls ir nelaimes gadījums darbā vai arodslimība Piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti	
Aprūpe 	Pabalsts personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana* I gr Bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts* <i>valsts institūcijā tikai personām ar smagiem garīga rakstura traucējumiem</i> Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojums institūcijā	Aprūpes mājās pakalpojums Dienas aprūpes centrs Grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojums GRT Atelpas brīža pakalpojums (īslaicīga sociālā aprūpe) <i>daļēji finansē valsts</i>
Pārvietošanās atbalsts	Pabalsts par asistenta izmantošanu I gr Redze	Asistenta pakalpojums * I gr, II gr, Bērni Pavadoņa pakalpojums * Bērni <i>finansē valsts</i>
Transports 	Bez maksas sabiedriskais transports I gr, II gr, Bērni, I gr Pav Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai* I gr, II gr, Bērni Stāvvietu izmantošanas karte* KustT, I gr Pav Atvieglojumi maksājumiem saistībā ar privātā transportlīdzekļa ekspluatāciju	Atvieglojumi vietējā sabiedriskā transporta izmantošanai III gr Transporta / specializētā transporta pakalpojumi vai pabalsts tā izmantošanai (!) <i>atsevišķās pašvaldībās</i>
Sociālā rehabilitācija 	Profesionālās piemērotības noteikšana un profesionālā rehabilitācija Sociālā rehabilitācija personām ar redzes un dzirdes invaliditāti Atbalsta personas lēmumu pieņemšanā pakalpojums GRT	Specializētās darbnīcas pakalpojums Ģimenes asistenta pakalpojums Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi (!) <i>atkarībā no pašvaldību iespējām</i>
Mājokļa / vides pielāgošana	<i>valsts finansē tikai ES projekta ietvaros</i> Atbalsts mājokļa pielāgošanai (!)	Servisa dzīvoklis (!)
Tehniskie palīgīdzekļi	Tehnisko palīgīdzekļu pakalpojums **	<i>atsevišķus TPL nodrošina arī pašvaldības</i>
Citi pakalpojumi / atvieglojumi 	Atbrīvojums no pacienta līdzmaksājuma I gr, II gr, Bērni Iedzīvotāju ienākuma nodokļa papildu atvieglojums Atlaide elektroenerģijas apmaksai I gr, Bērni Dažādu valsts nodevu atvieglojumi Atlaides muzejos u. c.	Atbalsts veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai (pabalstu veidā) (!) Nekustamā īpašuma nodokļa atlaides (!) Atlaide vai atbrīvojums no pakalpojumu maksas (!)

* – nepieciešams Komisijas atzinums
 ** – nav nepieciešams invaliditātes statuss
 I gr, II gr, III gr – personām ar I, II vai III invaliditātes grupu

I gr Redze – personām ar I redzes invaliditātes grupu
 Bērni – bērniem ar invaliditāti
 KustT – personām ar kustību traucējumiem

GRT – personām ar garīga rakstura traucējumiem
 I gr Pav – personas ar I invaliditātes grupu pavadonim
 (!) – pakalpojumu apjoms un kritēriji to saņemšanai katrā pašvaldībā ir atšķirīgi

4. attēls. Valsts un pašvaldību atbalsta veidi personām ar invaliditāti

Kāds ir jomas finansējums?

Komisijai tās darbības nodrošināšanai 2025. gadā ir piešķirti 4,55 milj. *euro*, kas ir par 4,2 % vairāk nekā 2024. gadā²⁸.

Informācija par finansējumu, kāds ir novirzīts cilvēku ar invaliditāti atbalstam, bez speciālas analīzes nav pieejama, jo atbalsts tiek finansēts no vairākām nozarēm, tajā skaitā no pašvaldību budžeta.

Labklājības nozarē personu ar invaliditāti atbalstam ir paredzēts apmēram 11 % no nozares kopējā finansējuma.

- ❖ Invaliditātes pensiju (arī tām pielīdzināto maksājumu) un personām ar invaliditāti paredzēto valsts sociālo pabalstu izmaksām labklājības nozarē 2025. gadā bija plānoti 582,97 milj. *euro*, kas ir par 12 % vairāk nekā 2024. gadā. Skatīt 1. tabulu.

1. tabula. Invaliditātes pensiju un pabalstu izmaksām 2024. gadā izlietotais un 2025. gadā paredzētais finansējums²⁹

Izmaksu veids	2024. gads (fakts)	2025. gads (plāns)
Invaliditātes pensija	281 855 808	316 354 364
Piemaksa pie invaliditātes pensijas	4 347 838	6 062 486
Atlīdzība par darbspēju zaudējumu	80 220 537	88 636 272
Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	46 217 090	54 794 387
Pabalsts personai ar invaliditāti, kuram nepieciešama īpaša kopšana	50 556 652	51 516 070
Piemaksas pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti	17 569 312	17 406 254
Bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts	13 931 422	19 088 118
Atlīdzība par darbspēju zaudējumu ³⁰	80 220 537	88 636 272
Kaitējuma atlīdzība / valsts sociālais pabalsts ČAES dalībniekam ³¹	15 651 993	18 438 543
Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti	8 755 237	9 198 876
Pabalsts asistenta izmantošanai personām ar I grupas redzes invaliditāti	1 514 325	1 472 410
Kopā	520 620 214	582 967 780

- ❖ Savukārt personām ar invaliditāti paredzētie sociālie pakalpojumi labklājības nozarē tiek finansēti no vairākām valsts budžeta apakšprogrammām. To kopējais finansējums pakalpojumiem 2025. gadā ir plānots vismaz 183,1 milj. *euro*, kas ir par 10,7 % lielāks nekā 2024. gadā (163,4 milj. *euro*):

- ✓ 05.01.00 “Sociālās rehabilitācijas valsts programma” – vismaz 106,1 milj. *euro* (2024. gadā 89,8 milj. *euro*)³²;
- ✓ 05.03.00 “Aprūpe valsts sociālās aprūpes institūcijās” – vismaz 69,3 milj. *euro* (2024. gadā 66 milj. *euro*)³³;
- ✓ 05.37.00 “Sociālās integrācijas valsts aģentūras administrēšana un profesionālās un sociālās rehabilitācijas pakalpojuma nodrošināšana” – 7,7 milj. *euro* (2024. gadā 7,6 milj. *euro*).

Labklājības ministrija kā vadošā iestāde personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju jomā ir apkopojusi informāciju arī par citu nozaru izlietoto valsts budžeta finansējumu personu ar invaliditāti atbalstam³⁴. Pēdējo trīs gadu laikā tas pieauga vairāk nekā 2,6 reizes: no 135,7 milj. *euro* 2021. gadā līdz vismaz 355,04 milj. *euro* 2024. gadā.

Lielākais valsts budžeta finansējums citās nozarēs dažādu veidu atbalstam ir veselības, finanšu un satiksmes resorā. Skatīt 2. tabulu.

2. tabula. Valsts budžeta finansējums personu ar invaliditāti atbalstam 2024. gadā

Ministrija	Izlietotais finansējums, <i>euro</i>
Veselības ministrija	209,717 milj.*
Aizsardzības ministrija	0,362 milj.*
Finanšu ministrija	107,83 milj.
Satiksmes ministrija	27,743 milj.
Klimata un enerģētikas ministrija	5,845 milj.
Izglītības un zinātnes ministrija	3,427 milj.*
Kultūras ministrija	88,2 tūkst.*
Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija	7,5 tūkst.*
Iekšlietu ministrija	4,47 tūkst.*
Tieslietu ministrija	0,9 tūkst.*
Zemkopības ministrija	14,2 tūkst.*
Kopā	355,04 milj.
* Ministrija neuzkrāj informāciju par izlietoto finansējumu visiem atbalsta veidiem. Piemēram, veselības resorā netiek uzkrāta informācija par izlietoto finansējumu atlaidēm Paula Stradiņa Medicīnas vēstures muzeja apmeklējumam un Slimību un profilakses centra sniegtiem pakalpojumiem.	

Revīzijas secinājumi, konstatējumi un ieteikumi

1. Vajadzība pēc invaliditātes statusa ne visos gadījumos atbilst invaliditātes mērķim

Kopumā Latvijā izpratne par invaliditātes statusa nepieciešamību ir pareiza – novērtēt personas funkcionālos traucējumus un sniegt personai iespēju saņemt nepieciešamo atbalstu, lai persona līdzvērtīgi ar citiem cilvēkiem varētu izmantot savas tiesības un brīvības, kuras funkcionēšanas ierobežojumu dēļ persona nespēj izmantot pilnā apjomā.

Tomēr revīzijā konstatētais liecina, ka pašlaik invaliditātes statuss ne visos gadījumos sasniedz savu mērķi. Daudzos gadījumos tas galvenokārt ir nepieciešams, lai kompensētu ienākumu zudumu, nevis lai saņemtu atbalstu ar funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanai.

Šīs nepilnības sistēmā Labklājības ministrija apzinās jau vismaz 20 gadus, tomēr politiskā atbalsta trūkuma dēļ līdz šim nekas nav mainījies.

Invaliditātes noteikšanas mērķis – atbalsts, lai pārvarētu dažādas barjeras un ierobežojumus

Saskaņā ar ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām pie personām ar invaliditāti pieder personas, kurām ir ilgstoši fiziski, garīgi, intelektuāli vai maņu traucējumi, kas mijiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem var apgrūtināt to pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrības dzīvē vienlīdzīgi ar citiem³⁵.

Konvencija nosaka pāreju no medicīniskā modeļa, kas uzsver cilvēka nespēju un atkarību no citiem cilvēkiem, uz cilvēktiesību jeb sociālo modeli, kur uzsvars tiek likts uz personas ar invaliditāti tiesībām uz patstāvīgu dzīvi un aktīvu līdzdalību sabiedriskajos procesos³⁶. Skatīt 5. attēlā.

Medicīniskā pieeja

- personas nespēja
- slimības priekšplānā
- pasivitāte
- atkarība no līdzcilvēkiem
- institucionālā vide
- nepieklūstamība

Biopsihosociālā pieeja

- līdzdarbība
- tiesības un brīvību turētājs
- patstāvība un neatkarība
- dzīve ģimenē un māju vidē, sabiedrībā
- pieklūstamība

5. attēls. Invaliditātes noteikšanas pieejas maiņa

Avots: Ar Ministru kabineta 23.04.2024. rīkojumu atbalstīts konceptuālais ziņojums “Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide bērniem”.

Līdz ar konvencijas ratifikāciju 2010. gadā arī Latvijā ir mainījusies izpratne par invaliditāti un tās noteikšanas kritērijiem.

No 01.01.2015. veiktas izmaiņas invaliditātes noteikšanā pilngadīgām personām, uzsākot piemērot Pasaules Veselības organizācijas izstrādāto Starptautiskās funkcionēšanas, nespējas un veselības klasifikāciju (turpmāk – SFK). Tas nozīmē, ka invaliditātes statuss arvien vairāk saistāms ar funkcionēšanas spēju novērtēšanu, nevis slimības esamības atzīšanu³⁷.

Līdz ar to invaliditātes noteikšanā slimības smagums vairs nav vienīgais noteicošais apstāklis, bet ir jāvērtē personas funkcionēšanas ierobežojums (piemēram, spēja sevi aprūpēt, pārvietoties, iekļauties sabiedrībā u. c. fiziskās un garīgās spējas). Tāpēc vienas un tās pašas diagnozes gadījumā invaliditātes smaguma pakāpe var atšķirties³⁸.

Attiecīgi arī Latvijas invaliditātes politikas virsmērķis, kas ir integrēts nacionālajos invaliditātes politikas plānošanas dokumentos, atbilst konvencijā noteiktajam mērķim, proti, veicināt, aizsargāt un nodrošināt to, lai personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi ar citiem izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības, veicināt personas cieņas ievērošanu, kā arī veikt pasākumus invaliditātes izraisīto seku mazināšanai³⁹.

Detalizētu informāciju par invaliditātes politikai plānošanas dokumentos noteiktajiem mērķiem skatīt [2. pielikumā](#).

Tas nozīmē, ka pēc savas būtības invaliditātes noteikšanas mērķis ir daudz plašāks. To piešķir nevis statusa dēļ, bet tam ir jāsniedz personai iespēja saņemt nepieciešamo atbalstu, kas mazina dažādas “barjeras”, piemēram, kas saistītas ar nepieklūstamu vidi, cilvēku aizspriedumiem, atbalstu noteiktu vajadzību apmierināšanai (piemēram, aprūpei, pārvietošanās vajadzībām), lai persona līdzvērtīgi ar citiem cilvēkiem varētu izmantot savas tiesības un brīvības.

Revīzijā, apzinot starptautisko praksi, ir konstatēts, ka atšķiras pieeja, vai un kuros gadījumos ir nepieciešams piešķirt invaliditātes statusu.

Lielākajā daļā valstu invaliditāte tiek apliecināta, piešķirot invaliditātes statusu, kas dod personām tiesības saņemt dažādus pabalstus, pakalpojumus, atvieglojumus. Kritēriji, pēc kuriem tiek noteikta invaliditāte, katrā valstī atšķiras, jo tie ir atkarīgi no valsts apņemšanās piepildīt šo statusu ar noteiktu saturu.

Tomēr ir arī valstis, kurās invaliditāte kā atsevišķs statuss atbalsta saņemšanai netiek noteikta un nav nepieciešams. Piemēram, Zviedrijā un Norvēģijā atbalsts atbilstoši personas vajadzībām tiek nodrošināts bez īpaša statusa.

Tas nozīmē, ka arī citās valstīs invaliditātes noteikšanas (ja tāda tiek noteikta) mērķis primāri ir saistīts ar to, ka, pamatojoties uz noteikto statusu un tam pakārtoto atbalsta sistēmu, personai ir nodrošināta iespēja saņemt nepieciešamo atbalstu, kas mazina dažādas “barjeras”.

Atbalstu, kas ir saistīts ar funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu, saņem gandrīz visi bērni, bet pilngadīgās personas – tikai mazāk nekā puse

Pēdējos gados cilvēku ar invaliditāti skaits Latvijā un to īpatsvars kopējā iedzīvotāju skaitā būtiski pieaug.

Revīzijā, analizējot, vai un kādam mērķim invaliditātes statuss faktiski tiek izmantots, ir konstatēts, ka tikai 42,4 % pilngadīgu personu, kurām no 2022. līdz 2024. gadam bija noteikts invaliditātes statuss, saņēma atbalstu, kas ir saistīts ar funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu – tehniskos palīg līdzekļus, asistenta/pavadoņa pakalpojumu, aprūpi mājās (statuss nav nepieciešams), dienas aprūpes centra, specializētās darbnīcas pakalpojumu, sociālās rehabilitācijas pakalpojumu, atbalstu vides pieejamībai u. c.

31,7 % pilngadīgu personu vienīgais izmantotais atbalsta veids bija valsts nodrošinātais ienākumu aizvietojs, t. i., šīs personas saņēma tikai invaliditātes pensiju vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, kas tiek piešķirts, ja persona nav veikusi valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas.

55,3 % personu saņēma arī nemērķētu atbalstu, kas ir pieejams ne tikai personām ar invaliditāti, bet arī citām sociāli mazaizsargātām iedzīvotāju grupām (piemēram, daudz bērnu ģimenēm, trūcīgām personām): 18,8 % – ar transportlīdzekļa ekspluatāciju saistītus atvieglojumus, 6,9 % – atlaidi elektroenerģijai, bet neliela daļa – 1,2 % – saņēma arī nemērķētu atbalstu pašvaldībās (piemēram, vienreizēju vai ikmēneša pabalstu personai ar I un/vai II invaliditātes grupu) u. c.⁴⁰

Vai un kādā apmērā personas ar invaliditāti izmanto atvieglojumus, kas nav īpaši jāpieprasa, bet kuru saņemšanai pietiek uzrādīt invaliditātes apliecību (piemēram, I un II invaliditātes grupai paredzēto bezmaksas sabiedrisko transportu, bezmaksas vai samazinātu maksu ieejai muzejā, baseinā), nav iespējams noteikt, jo par to netiek veikta personalizēta uzskaitē.

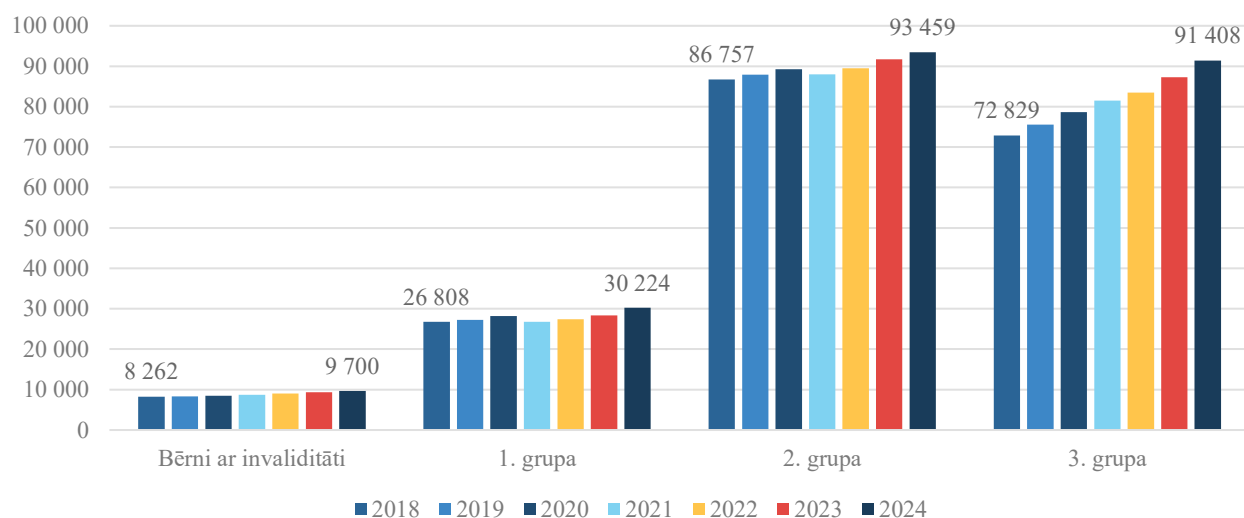
Savukārt bērnu ar invaliditāti īpatsvars, kuri izmanto atbalstu, kas ir saistīti ar funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu, ir būtiski lielāks. Kopumā šādu atbalstu no 2022. līdz 2024. gadam saņēma 95 % bērnu ar invaliditāti. Piemēram, 40,7 % bērnu saņēma bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu, 20,6 % – valsts pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai, 24,5 % izmantoja asistenta vai pavadoņa pakalpojumu un 17 % – tehniskos palīg līdzekļus, bet aprūpes mājās pakalpojumu saņēma 14,8 % bērnu.

Bērnu ar invaliditāti ģimenes vairāk izmantoja arī valsts noteiktos atvieglojumus, kas nav saistīti ar funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu: 77,5 % saņēma atlaidi elektroenerģijai un 24 % – ar transportlīdzekļa ekspluatāciju saistītos atvieglojumus.

To bērnu īpatsvars, kuru vienīgais saņemtais valsts atbalsta veids bija piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti, bija tikai 5 % (577 no 10 506). Detalizēti skatīt [3. pielikumā](#).

III invaliditātes grupa – galvenokārt tikai ienākumu atbalstam

Revīzijā konstatēts, ka no 2018. līdz 2024. gadam ir būtiski palielinājies to personu skaits, kurām ir noteikta III invaliditātes grupa. Ja personu skaits, kurām ir noteikta I vai II invaliditātes grupa, ir palielinājies par vidēji 10,2 %, tad personu skaits ar III invaliditātes grupu ir palielinājies par ceturto daļu (25,5 %) jeb par 18 579 personām. Skatīt 6. attēlu.

6. attēls. Personu ar invaliditāti skaita dinamika no 2018. līdz 2024. gadam*

*Personai pārskata periodā var būt veiktas vairākas ekspertīzes un attiecīgi var būt noteiktas arī vairākas invaliditātes grupas.

Avots: Centrālās statistikas pārvaldes dati “Bērni ar invaliditāti sadalījumā pēc vecuma un funkcionālajiem traucējumiem (VDE060)” un “Pieaugušo personu ar invaliditāti skaits pēc funkcionālajiem traucējumiem, invaliditātes grupas un nodarbinātības statusa (VDE050)”.

Attiecīgi ir mainījies arī personu īpatsvars kopējā personu ar invaliditāti skaitā katrā no invaliditātes grupām: ja personu ar I un II invaliditātes grupu īpatsvars samazinās, tad personu ar III invaliditātes grupu īpatsvars pieaug (skatīt 3. tabulu).

3. tabula. Pilngadīgo personu ar invaliditāti skaits un īpatsvars sadalījumā pa invaliditātes grupām⁴¹

Gads	Pilngadīgo personu ar invaliditāti skaits*	I invaliditātes grupa		II invaliditātes grupa		III invaliditātes grupa	
		personu skaits	īpatsvars	personu skaits	īpatsvars	personu skaits	īpatsvars
2018.	183 610	26 808	14,6 %	86 757	47,3 %	72 829	39,7 %
2024.	211 653	30 224	14,3 % ↓	93 459	44,2 % ↓	91 408	43,2 % ↑

* Vienai personai pārskata periodā var būt vairākas invaliditātes grupas, tāpēc summa, saskaitot pa invaliditātes grupām, ir lielāka nekā unikālo personu skaits.

Iemeslus, kāpēc Latvijā ir tik daudz personu ar III invaliditātes grupu, ir analizējusi arī Labklājības ministrija.

Viens no iemesliem, kas ir norādīts jau 2016. gada informatīvajā ziņojumā⁴², ir tas, ka Latvija ir viena no retajām valstīm ES, kurā invaliditāti var noteikt jau pie tik zema – 25 % – darbspēju zaudējuma.

Kā jau norādīts 1. attēlā “Invaliditātes iedalījums”, Latvijā III invaliditātes grupu nosaka pie mēreni izteiktas invaliditātes, un šai grupai minimālais darbspēju zaudējums procentos var būt jau salīdzinoši zems – no 25 %.

Vairumā valstu zemākā darbspēju zaudējuma robeža invaliditātes noteikšanai un/vai ar to saistīto pakalpojumu saņemšanai ir, sākot no 40 %, piemēram, Somijā – 40 %, Lietuvā – 45 %, bet Austrijā, Bulgārijā, Grieķijā, Horvātijā, Kiprā un Rumānijā – 50 %, savukārt Beļģijā, Francijā un Portugālē – pat 66 %⁴³.

Vai un cik darbspējīgām personām Latvijā invaliditāte ir noteikta ar salīdzinoši zemu darbspēju zaudējumu (piemēram, robežās no 25 % līdz 40 %), nav iespējams noteikt, jo, nosakot invaliditāti, Komisija personai nenosaka konkrētus darbspēju zaudējuma procentus, bet tikai invaliditātes grupu, no kuras var secināt, kādā intervālā ietilpst personas darbspēju zaudējums. T. i., ja personai darbspējas vecumā tiek noteikta III invaliditātes grupa, tai darbspēju zaudējums procentos var būt robežās no 25 % līdz 59 %.

To, ka vairumā gadījumu personām ar III invaliditātes grupu darbspējas ir vismazāk ierobežotas, apliecina arī tas, ka personām ar III invaliditātes grupu ir augstākie nodarbinātības rādītāji⁴⁴. Skatīt 4. tabulu.

4. tabula. Pilngadīgo personu ar invaliditāti nodarbinātība 2024. gadā
(sadalījumā pa invaliditātes grupām)⁴⁵

Invaliditātes grupa	Pilngadīgo personu ar invaliditāti skaits*	Nodarbinātas		Nestrādājošas	
		skaits	īpatsvars	skaits	īpatsvars
I	30 224	1368	4,5 %	28 856	95,5 %
II	93 459	18 365	19,7 %	75 094	80,3 %
III	91 408	39 178	42,9 %	52 230	57,1 %
Kopā	211 653	58 258	27,5 %	153 395	72,5 %
* Vienai personai pārskata periodā var būt vairākas invaliditātes grupas, tāpēc summa, saskaitot pa invaliditātes grupām, ir lielāka nekā unikālo personu skaits.					

Revīzijā, analizējot šo personu nodarbinātību 2024. gadā⁴⁶, ir konstatēts, ka vairāk nekā puse personu strādāja pilnu darba slodzi, bet 6 % – pat vairāk. Līdz pusslodzei strādāja tikai 7 % personu, bet pārējie jeb trešā daļa strādāja no pusslodzes līdz pilnai slodzei.

Turklāt 13,2 % personu ar III invaliditātes grupu turpināja strādāt arī pēc pensijas vecuma sasniegšanas. Detalizētu informāciju par personu ar III invaliditātes grupu nodarbinātību skatīt [4. pielikumā](#).

Savukārt, analizējot, vai un kādam mērķim šīs grupas personas faktiski izmantoja invaliditātes statusu, ir konstatēts, ka 42 % (27 418) personu vienīgais saņemtais pakalpojums bija valsts nodrošinātais ienākumu aizvietoējums: invaliditātes pensija vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, kuru apmērs (189 euro vai 226 euro, ja invaliditāte ir no bērnības)⁴⁷ nav atkarīgs no personas veiktajām valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām, kā tas ir personām ar I vai II invaliditātes grupu.

Saskaņā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk – VSAA) datiem no 2022. līdz 2024. gadam personām ar III invaliditātes grupu darbspējas vecumā izmaksāto invaliditātes pensiju vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu⁴⁸ kopsumma ik gadu pieaug par vidēji 15 % un 2024. gadā sasniedz jau 94,3 milj. euro.

Personas ar III invaliditātes grupu izmantoja arī valsts atbalstu, kura saņemšanai invaliditātes statuss lielākoties nav nepieciešams:

- ✓ 6,5 % personu saņēma tehniskos palīgīdzekļus;
- ✓ 17,5 % personu izmantoja Nodarbinātības valsts aģentūras pakalpojumus nodarbinātības veicināšanai (tajā skaitā tos dažus atbalsta veidus, kas paredzēti tikai personām ar invaliditāti, piemēram, ergoterapeita konsultācijas, darba vietas pielāgošana, surdotulks);
- ✓ 29 % personu sava funkcionālā stāvokļa uzlabošanai vai saglabāšanai izmantoja valsts nodrošināto medicīnisko rehabilitāciju.

Pašvaldību atbalstu (ilgstošo vai īslaicīgo aprūpi institūcijā⁴⁹, aprūpi mājās, dienas aprūpes centru, ģimenes asistentu, atbalstu transportam) izmantoja ļoti neliels personu skaits – zem 0,5 %. Detalizētu informāciju par personu ar III invaliditātes grupu izmantoto atbalstu skatīt [5. pielikumā](#).

Revidentu vērtējumā, tas, ka personas ar III invaliditātes grupu galvenokārt izmanto tikai valsts nodrošināto ienākumu aizvietošanu, ir saistīts ar to, ka citu atbalsta veidu, kas paredzēti tieši šai grupai, gandrīz nav.

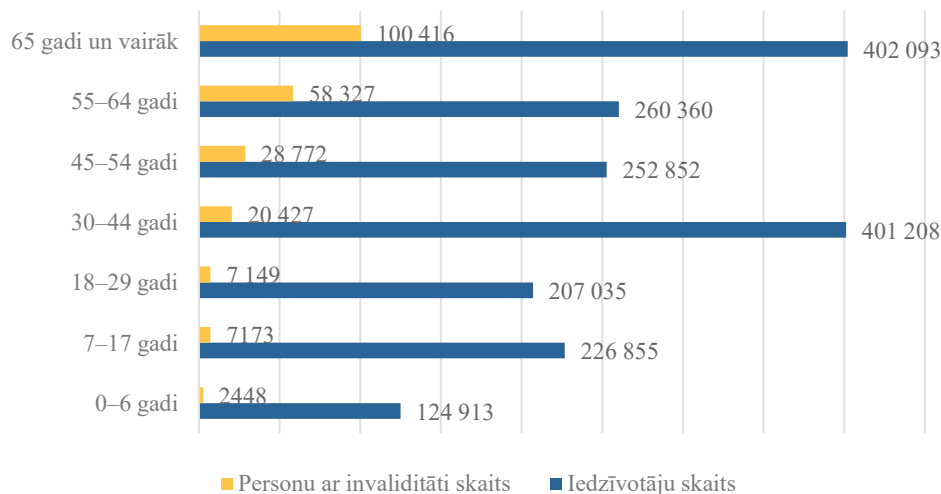
No valsts nodrošinātajiem atbalsta veidiem papildus invaliditātes pensijai (valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam) šīs personas var saņemt arī⁵⁰ papildu atvieglojumu iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksai⁵¹ un ar transportlīdzekļa ekspluatāciju saistītus atvieglojumus, kurus no 2022. līdz 2024. gadam izmantoja tikai 0,7 % personu, kā arī dažus tieši personām ar invaliditāti mērķētus Nodarbinātības valsts aģentūras pakalpojumus.

Personai ar III invaliditātes grupu ir noteikts papildu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamais ienākumu apmērs, kas ir 1440 euro gadā jeb 120 euro mēnesī⁵².

Invaliditāte senioriem – atbalsta izmantošana pieaug līdz ar grupas smaguma pakāpi

Revīzijā konstatēts, ka vislielākais cilvēku ar invaliditāti skaits jau ilgstoši ir vērojams tieši starp pensijas vecuma personām (vecumā no 65 gadiem). Skatīt 7. attēlu.

Šajā grupā pēdējos trijos gados bija arī straujākais personu skaita pieaugums. Proti, tas ir palielinājies par nepilniem 15,9 % (no 86 660 līdz 100 416 personām) un 2024. gadā veidoja 47,4 % no kopējā personu ar invaliditāti skaita un 31,4 % no iedzīvotāju skaita šajā vecuma grupā.

7. attēls. Personu ar invaliditāti un iedzīvotāju skaits sadalījumā pa vecuma grupām 2024. gadā

Avots: Centrālās statistikas dati “Iedzīvotāji pēc dzimuma un vecuma reģionos, valstspilsētās un novados gada sākumā (IRD041)”, “Bērni ar invaliditāti sadalījumā pēc vecuma un funkcionālajiem traucējumiem (VDE060)” un “Pieaugušo personu ar invaliditāti skaits pēc invaliditātes grupas un vecuma pa valstspilsētām un novadiem (VDE080)”.

Šo personu īpatsvars ir lielākais arī smagākajā invaliditātes grupā, t. i., ja pensijas vecumā ir tikai ceturtdaļa no visām personām ar III invaliditātes grupu, tad no personām ar I invaliditātes grupu pensijas vecuma personas ir jau 71 %. Skatīt 5. tabulā.

5. tabula. Pilngadīgo personu skaits, kurām no 2022. līdz 2024. gadam bija invaliditātes statuss (sadalījumā pa invaliditātes grupām)⁵³

Invaliditātes grupa	Skaits*	Īpatsvars
I grupa, no tiem:	45 993	
pensijas vecumā	32 637	71 %
darbspējas vecumā**	13 356	29 %
II grupa, no tiem:	98 020	
pensijas vecumā	41 598	42 %
darbspējas vecumā**	56 422	58 %
III grupa, no tiem:	86 561	
pensijas vecumā	21 351	25 %
darbspējas vecumā**	65 210	75 %
Kopā	230 574	
* Analizējot datus, ir ņemta vērā personai noteiktā tikai viena – smagākā invaliditātes grupa.		
** Lai gan darbspējas vecums Latvijā ir no 15 gadu vecuma, invaliditātes smagums (grupa) tiek noteikts no 18 gadu vecuma.		

Revīzijā, analizējot, vai un kādam mērķim pensijas vecuma personas no 2022. līdz 2024. gadam izmantoja invaliditātes statusu, ir konstatēts, ka līdz ar grupas smagumu pieaug personu saņemtais atbalsts:

- ✓ valsts pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, saņēma gandrīz 70 % pensijas vecuma personu ar I invaliditātes grupu⁵⁴;
- ✓ valsts pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās, saņēma 72 % pensijas vecuma personu ar I invaliditātes grupu; personas ar II un III invaliditātes grupu šādu atbalstu izmantoja mazāk – attiecīgi 29 % un 2 %;
- ✓ valsts finansēto asistenta pakalpojumu pašvaldībā izmantoja 14 % personu ar I invaliditātes grupu un katra desmitā persona ar II invaliditātes grupu⁵⁵;
- ✓ invalīdu stāvvietu izmantošanas kartes bija saņēmušas 17 % personu ar I invaliditātes grupu, 12 % personu ar II invaliditātes grupu un 1 % personu ar III invaliditātes grupu.

Attiecīgi līdz ar grupas smaguma samazināšanos palielinās to pensijas vecuma personu ar invaliditāti skaits, kuru vienīgais izmantotais atbalsta veids ir valsts pensija: ar III invaliditātes grupu tās ir 66 % personu, ar II invaliditātes grupu – 33 %, bet ar I invaliditātes grupu – vairs tikai 3 % personu.

Savukārt tehniskos palīgīdzekļus, kuru saņemšanai invaliditātes statuss nav nepieciešams, izmantoja 16 % pensijas vecuma personu ar I invaliditātes grupu, 13 % personu ar II invaliditātes grupu un 8 % personu ar III invaliditātes grupu.

Tāpat invaliditātes statuss nav nepieciešams aprūpes pakalpojumu saņemšanai: 8 % pensijas vecuma personu ar I invaliditātes grupu izmanto ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu institūcijā vai 12 % personu izmanto aprūpes mājās pakalpojumu savā dzīvesvietā. Personas ar II un III invaliditātes grupu šādu atbalstu izmanto mazāk: ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu institūcijā attiecīgi 2 % un 1 % personu, bet aprūpes mājās pakalpojumu – 7 % un 2 % personu.

Detalizētu informāciju par pensijas vecuma personu ar invaliditāti izmantotajiem atbalsta veidiem skatīt [6. pielikumā](#).

Būtisks pensijas vecuma personu īpatsvars starp personām ar invaliditāti ir arī citās ES valstīs.

Piemēram, Igaunijā invaliditātes smaguma pakāpi nosaka pensijas vecuma personām, kurām ir ilgstoši pastāvīgi ierobežojumi, ko nevar kontrolēt ar ārstēšanu, un kurām, neskatoties uz tehniskā palīgīdzekļa lietošanu, nepieciešama papildu palīdzība un/vai atbalsta pakalpojumi ikdienas pamata darbību veikšanai⁵⁶. 2024. gada beigās invaliditāte Igaunijā bija noteikta 107 872 personām, no tām 55 % jeb 58 794 personas bija vecumā virs 65 gadiem⁵⁷, kas ir par gandrīz astoņiem procentpunktiem augstāks nekā Latvijā.

Vēlme pārskatīt invaliditātes statusu ieilgusi jau vismaz 20 gadus

Diskusijas par to, cik plašam ir jābūt invaliditātes statusam, proti, vai tas ir jānosaka tikai personām ar smagiem vai izteikti smagiem funkcionāliem traucējumiem un vai tas ir saistāms tikai ar personas darbaspējām (proti, ir attiecināms tikai uz personām darbaspējas vecumā), noris jau vismaz 20 gadus.

Jau **2005. gadā** apstiprinātajos politikas plānošanas dokumentos⁵⁸, ar kuriem tika pieteikta pāreja uz SFK principiem balstītu invaliditātes noteikšanu, Labklājības ministrijai tika uzdots jaunajā Invaliditātes likumprojektā paredzēt, ka no 2011. gada pilngadīgām personām darbaspējas vecumā⁵⁹, nosakot invaliditāti, par pamatkritēriju uzskatīt personas darbaspēju zudumu procentos – no 50 % (nedzirdīgajiem no 45 %) līdz 100 %, un invaliditāti iedalīt divās grupās: I invaliditātes grupa – dziļa invaliditāte un II invaliditātes grupa – smaga invaliditāte. Savukārt III invaliditātes grupu saglabāt tikai tām personām, kurām III invaliditātes grupa jau bija piešķirta atbilstoši spēkā esošajam tiesiskajam regulējumam⁶⁰. Papildus bija plānots ieviest arī draudošas invaliditātes statusu (ieviešot termins precizēts – prognozējama invaliditāte).

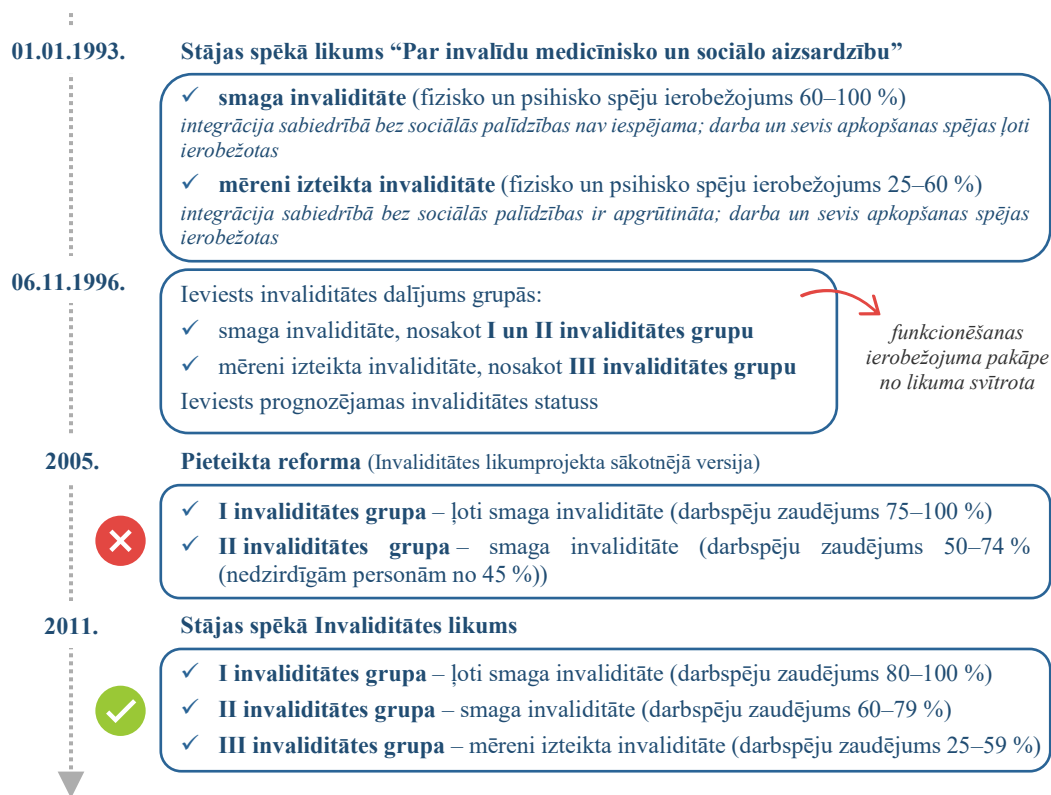
Likumprojekta anotācijā⁶¹ plānotās izmaiņas tika pamatotas ar šādu apsvērumu: “turpmāk noteikt tikai I un II invaliditātes grupu paredzēts tāpēc, ka, ja invalīdi paļausies tikai uz iespēju saņemt invaliditātes u. c. pabalstus, valstī nevarēs novērst viņu nabadzību un sociālo atstumtību. Tādēļ personai ar darbaspēju zaudējumu mazāku par 50 % ir jāsaņem medicīniskā, sociālā, nepieciešamības gadījumā arī profesionālā rehabilitācija, lai iegūtu ekonomisko patstāvību iesaistoties darba tirgū. Personai būs iespēja arī saņemt nepieciešamos tehniskos palīg līdzekļus. Ja viņa uzreiz neatradīs darbu, tad iegūs bezdarbnieka statusu un varēs piedalīties aktīvajos nodarbinātības pasākumos (algotajos pagaidu sabiedriskajos darbos, profesionālajā apmācībā un pārkvalifikācijā, darba meklētāju kluba aktivitātēs u. c. pasākumos). Daļa no augstāk minētiem cilvēkiem ar darbaspēju zaudējumu mazāku par 50 % šobrīd ir III grupas invalīdi, savukārt, daļa ilgstoši, pat līdz 52 nedēļām slimojoši cilvēki”.

No minētajiem dokumentiem izriet, ka notika diskusijas arī par invaliditātes noteikšanu pensijas vecuma personām, pieņemot lēmumu saglabāt jau esošo pieeju, ka invaliditāte tiek noteikta arī pēc darbaspējas vecuma⁶².

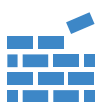
Izstrādātais likumprojekts, kas ietvēra iepriekš minētos risinājumus, Saeimā tika iesniegts 12.12.2007.

Tomēr likumprojekta turpmākajā izskatīšanas gaitā politiskās gribas trūkuma dēļ atteikšanās no III invaliditātes grupas tālāk netika virzīta, to pamatojot ar tā brīža sociālekonomisko situāciju (krīzi) valstī⁶³.

Attiecīgi arī tika koriģētas plānotās darbaspēju zaudējumu % robežas katrai grupai, nosakot tās tādā apmērā, kādā tās bija noteiktas vēl likumā “Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību”, kas bija spēkā no 1993. gada un kurā invaliditātes grupu dalījumam tika lietots jēdziens – fizisko vai psihisko spēju ierobežojums %. Skatīt 8. attēlu.

8. attēls. Invaliditātes iedalījuma izmaiņas no 1993. gada līdz mūsdienām

Jautājums par izmaiņām invaliditātes noteikšanā atkārtoti tika **aktualizēts 2016. gadā**, kad Labklājības ministrija sagatavoja informatīvo ziņojumu “Priekšlikumi izmaiņām invaliditātes noteikšanas sistēmā”⁶⁴, kas paredzēja:

- ✓ izvērtēt iespēju saglabāt III invaliditātes grupu, taču pārskatīt invaliditātes noteikšanas kritērijus, minimālo darbspēju zaudējuma sliekšni ceļot no 25 % uz 40 % un nosakot, ka III invaliditātes grupa ir robežās no 40–59 %;
- ✓ pārskatīt invaliditātes noteikšanu pensijas vecuma personām, vienlaikus pārskatot šīm personām nepieciešamo atbalstu un tā saņemšanas nosacījumus, lai tām nepieciešamo atbalstu varētu piešķirt nesaistīti ar invaliditātes statusu, prioritāri izvirzot personas individuālās vajadzības pēc konkrētiem pakalpojumiem (piemēram, aprūpes vai rehabilitācijas).

Informatīvajā ziņojumā ir norādīts, ka novecošanas rezultātā persona saskaras ar dažādiem funkcionēšanas ierobežojumiem un pašaprūpes grūtībām, tāpēc pensijas vecuma personām ir nepieciešami veselības, aprūpes, tajā skaitā īpašas kopšanas, pakalpojumi. Invaliditātes statuss sniedz zināmus papildu pabalstus un atvieglojumus, kas tiek piešķirti konkrētajai invaliditātes grupai, un tas pensijas vecuma personām rada motivāciju un nepieciešamību pēc invaliditātes statusa.

Tomēr informatīvajā ziņojumā izteiktie priekšlikumi tālāk netika virzīti.

2024. gada decembrī Labklājības ministrija revidentiem norādīja, ka norisinās darbs pie invaliditātes noteikšanas kritēriju pārskatīšanas III invaliditātes grupai, tajā skaitā ir plānots arī palielināt minimālo darbspēju zaudējuma sliekšni. Plānoto izmaiņu piedāvājums tiks ietverts konceptuālajā ziņojumā, kas tiks sagatavots 2025. gada pirmajā pusē.

Ministrija arī norādīja, ka tai ir grūti paredzēt, vai izmaiņas izdosies ieviest arī praksē, jo ir sagaidāma liela sabiedrības pretestība. Tāpat tā neplāno virzīt priekšlikumu par izmaiņām invaliditātes noteikšanai pensijas vecuma personām, tomēr no šīs ieceres pilnībā nav atteikusies.

Labklājības ministrijas vērtējumā, galvenie iemesli, kāpēc pensijas vecuma personas vēlas noformēt invaliditātes statusu, ir saistīti ar četriem pakalpojumiem/atvieglojumiem – braukšanas maksas atvieglojumiem sabiedriskajā transportā, atbalstu norēķiniem par elektroenerģiju, veselības aprūpē piemērojamiem atvieglojumiem pacienta iemaksām un īpašās kopšanas pabalstu. Ja atteiktos no invaliditātes statusa piešķiršanas pensijas vecuma personām, būtu nepieciešams vai nu atteikties no iepriekš uzskaitītajiem pakalpojumiem/atvieglojumiem, vai arī tos piešķirt visām pensijas vecuma personām. Tāpēc būtiskas izmaiņas, visticamāk, šajā jautājumā nav sagaidāmas.

Tāpat invaliditātes statusu nedrīkst liegt tikai vecuma dēļ, jo nebūtu pareizi, ja personai, kurai invaliditāte noteikta darbspējas vecumā, invaliditāte un attiecīgie atbalsta pasākumi saglabātos arī pēc pensijas vecuma sasniegšanas, bet personai, kurai invaliditāte noteikta pensijas vecumā, invaliditāte un attiecīgie atbalsta pasākumi nebūtu pieejami.

Konceptuālā ziņojuma projekts “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” 28.05.2025. Tiesību aktu projektu publiskajā portālā (TAP) tika nodots sabiedriskajai apspriešanai. 07.10.2025. tas precizētā versijā TAP ir nodots starpinstītūciju saskaņošanā, mainot ziņojuma formu no konceptuālā ziņojuma uz informatīvo ziņojumu⁶⁵.

Pretēji iepriekš sniegtajai informācijai ziņojuma projektos netiek vērtēta atteikšanās no III invaliditātes grupas.

Ziņojuma projekti paredz pilnveidot funkcionēšanas novērtēšanu – funkcionālo spēju ierobežojuma pakāpi noteikt ar invaliditātes novērtējuma matemātisko algoritmu, kuram tiek izmantoti mērķēti funkcionēšanas novērtēšanas protokoli. Detalizētāk par pieteikto reformu skatīt sadaļā [Invaliditātes noteikšana atbilstoši SFK arvien tikai pārejas posmā un ne visām personām](#).

Informatīvajā ziņojumā arī norādīts, ka novērtēšana personām darbspējas vecumā un pensijas vecumā atšķirsies, jo pensijas vecuma personām (neatkarīgi no tā, vai persona ir darba attiecībās) nevērtēs ar darbu saistītos domēnus⁶⁶.

Labklājības ministrija arī informēja, ka plāno no Invaliditātes likuma svītrot normu, ar kuru ir norādītas darbspēju zaudējumu robežas katrai invaliditātes grupai personām no 18 gadu vecuma līdz pensijas vecuma sasniegšanai⁶⁷, jo faktiski, nosakot invaliditāti, personas darbspēju zaudējumu robežas nemaz netiek noteiktas (izņemot gadījumus, kad invaliditātes cēlonis ir nelaimes gadījums darbā, arodslimība vai slimība, kura saistīta ar piedalīšanos Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanā), un tās netiks noteiktas arī pēc jaunās metodoloģijas.

Ne konceptuālā ziņojuma projektā, ne informatīvā ziņojuma projektā nav ietverta informācija par to, vai un kā jaunā pieeja ietekmēs personu skaitu katrā invaliditātes grupā un kopējo personu ar invaliditāti skaitu, tajā skaitā, vai samazināsies arī personu ar III invaliditātes grupu īpatsvars.

Revīzijā Komisijas pārstāve skaidroja, ka vēl nav zināms, vai un kā atšķirsies funkcionēšanas spēju novērtēšanas rezultāts pēc jaunās metodoloģijas salīdzinājumā ar pašlaik esošo. Iespējams, ka daļai no personām, kurām pašlaik ir noteikta I un III invaliditātes grupa, tiks noteikta II invaliditātes grupai. Lai noskaidrotu, kā jaunā pieeja darbojas, Komisija no 01.01.2026. līdz 30.09.2027. īsteno pilotprojektu, personu novērtēšanā izmantojot izstrādāto metodoloģiju.

Attiecībā uz personām pensijas vecumā revidenti piekrīt Labklājības ministrijas argumentiem, kāpēc invaliditātes statuss šai personu grupai ir nosakāms. Proti, lai saņemtu vairākus šai vecuma grupai būtiskus pakalpojumus, kas tiek piešķirti, pamatojoties uz invaliditātes statusu. To apliecina arī revīzijā analizētie dati.

Tāpēc atteikšanās no invaliditātes noteikšanas, personām sasniedzot pensijas vecumu, ir iespējama tikai tad, ja tiek rasts risinājums šo atbalsta veidu piešķiršanai, nesaistot tos ar invaliditātes statusu, kas, iespējams, prasītu daudz lielākus finanšu resursus. Tas līdz šim ir bijis arī galvenais arguments, kāpēc izmaiņas nav virzītas.

Ieteikums

Labklājības ministrijai sadarbībā ar Komisiju noteikt, vai invaliditāte ir nepieciešama arī visām personām ar mēreniem funkcionēšanas ierobežojumiem, kurām pašlaik tiek noteikta III invaliditātes grupa.

Valsts kontrole sagaida, ka, īstenojot pilotprojektu par pieteikto reformu⁶⁸, Labklājības ministrija sadarbībā ar Komisiju vērtēs, kā jaunā invaliditātes noteikšanas metodoloģija ietekmē personām noteiktās invaliditātes grupas, it īpaši lai noteiktu pie kādas funkcionēšanas ierobežojumu pakāpes personai nosakāma mēreni izteikta invaliditāte (III invaliditātes grupa), un, ja nepieciešams, pilnveidos metodoloģiju.

2. Invaliditātes noteikšana netiek organizēta iespējami labākajā veidā

Kopumā Komisija invaliditāti nosaka un ar to saistītos atzinumus sniedz, ievērojot normatīvos aktus, lai gan ne visos gadījumos tiek ievērots termiņš lēmuma pieņemšanai.

Tomēr vairākos aspektos invaliditātes noteikšanas process netiek organizēts iespējami labākajā veidā un tas būtu jāuzlabo. Tā varētu nodrošināt ne tikai Komisijas resursu produktīvu izmantošanu un uzlabot lēmumu kvalitāti, bet arī panākt, ka Komisijas veiktais personas funkcionēšanas novērtējums, kas pamato noteikto invaliditāti, tiek izmantots arī personai nepieciešamā atbalsta saņemšanā, kas ir galvenais iemesls, kāpēc invaliditāte vispār tiek noteikta.

Lai noteiktu invaliditāti vai saņemtu atzinumu, kas ir nepieciešams noteiktu atbalsta veidu saņemšanai, personai ir jāvērsas Komisijā. Invaliditātes noteikšanas un atzinumu sniegšanas procesa soļus skatīt 9. attēlā.

Revīzijā, vērtējot invaliditātes noteikšanas un ar to saistīto lēmumu pieņemšanas procesu, ir konstatēts, ka kopumā invaliditāte tiek noteikta un atzinumi sniegti, ievērojot normatīvos aktus.

Komisijā ir izstrādāta kārtība, kā tiek noteikta invaliditāte. Katram procesa solim ir noteikts atbildīgais, nodrošinot, ka atbilstoši likumam⁶⁹ invaliditātes noteikšanā ir iesaistīti divi speciālisti – viens veic invaliditātes ekspertīzi un otrs, pamatojoties uz veikto ekspertīzi, pieņem lēmumu par invaliditātes noteikšanu vai atzinuma sniegšanu, tā mazinot risku, ka lēmums būs subjektīvs vai nekvalitatīvs.

2024. gada sākumā Komisija pārgāja uz darbu jaunajā *Invaliditātes informatīvajā sistēmā*, optimizējot un elektronizējot vairākus procesa soļus, piemēram:

- ✓ tajā vienkopus tiek nodrošināta visa ekspertīzes dokumentu aprīte – dokumentu saņemšana, uzglabāšana un sagatavošana (iepriekš daļa dokumentu tika reģistrēta arī lietvedības sistēmā);
- ✓ IIS ir izveidota darba vide dažādām lietotāju grupām (ārsts eksperts, nodaļas referents, vadītājs, administrators u. c.) ar darbam nepieciešamo informāciju, t. sk. veicamo uzdevumu sarakstiem, sistēmas paziņojumiem (piemēram, brīdinājumiem par termiņiem) u. tml.;
- ✓ samazināta manuālā teksta ievade ekspertīzes aktos, pārnesot datus no elektroniskiem dokumentiem;
- ✓ ieviesta elektroniska dokumentu parakstīšana IIS;
- ✓ pilnveidota klientu notifikāciju sistēma, nodrošinot, ka uzreiz pēc lēmuma apstiprināšanas klients e-pastā saņem attiecīgu paziņojumu un uzaicinājumu ierasties pēc dokumentiem u. c.

Persona vēršas Komisijā un iesniedz MK noteikumos Nr. 805 uzskaitītos dokumentus

- ✓ iesniegumu prognozējamās invaliditātes, invaliditātes vai darbspēju zaudējuma ekspertīzes veikšanai, kura sastāvdaļa ir personas Funkcionālo spēju pašnovērtējuma anketa;
- ✓ ģimenes ārsta vai ārstējošā ārsta nosūtījumu;
- ✓ citus nosūtījumā minētos dokumentus, kuri pamato veselības traucējumus un to izraisītos funkcionēšanas ierobežojumus, ja ārsts vai pati persona uzskata tos par nepieciešamiem.

Klientu apkalpošanas speciālists pārbauda dokumentu atbilstību normatīvo aktu prasībām

Ja dokumenti atbilst prasībām, klientu apkalpošanas speciālists:

- ✓ reģistrē iesniegumu *Invaliditātes informatīvajā sistēmā*, ieskenējot tam pievienotos dokumentus;
- ✓ iesniegumu *Invaliditātes informatīvajā sistēmā* nodod nodaļai, kura veiks invaliditātes ekspertīzi.

Neatbilstību gadījumā personai lūdz novērst trūkumus.

Ja trūkumi nav novērsti noteiktajā laikā, dokumentus atstāj bez izskatīšanas.

Komisija viena mēneša laikā izskata iesniegtos dokumentus un pieņem lēmumu par invaliditātes noteikšanu vai atzinuma sniegšanu

Komisijas **ārsts eksperts vai vecākais ārsts eksperts**:

- ✓ izvērtē personas veselības traucējumus un to ietekmi uz personas funkcionēšanu, kā arī funkcionēšanas smaguma pakāpi;
- ✓ sagatavo ekspertīzes aktu;
- ✓ nodod ekspertīzes aktu lēmuma pieņemšanai.

Komisijas **vecākais ārsts eksperts vai vadošais eksperts** izvērtē ekspertīzes akta kvalitāti un pieņem lēmumu par invaliditātes noteikšanu un/vai par atzinuma sniegšanu (ja nepieciešams).

Klientu apkalpošanas speciālists informē personu par pieņemto lēmumu

Atbilstoši personas iesniegumā norādītājam:

- ✓ nosūta dokumentus ierakstītā vēstulē;
- ✓ telefoniski informē par dokumentu saņemšanas iespējām klātienē;
- ✓ nosūta lēmumu e-adresē.

9. attēls. Invaliditātes ekspertīzes un ar to saistīto lēmumu pieņemšanas process

Lai gan Ministru kabineta noteikumi⁷⁰ paredz, ka no 2015. gada Komisija invaliditātes un darbspēju ekspertīzi veic bez personas klātbūtnes, pamatojoties uz iesniegtajiem dokumentiem (izņemot atsevišķus gadījumus), Komisija izmanto iespēju ekspertīzes veikt klātienē, it īpaši apstrīdēšanas gadījumos, kad persona iestādes vadītājam ir apstrīdējusi Komisijas sākotnēji pieņemto lēmumu.

Kopā 2024. gadā klātienē tika veiktas 558 ekspertīzes, no tām 292 apstrīdēšanas gadījumos. Lielākais sākotnējo klātienē veikto ekspertīžu skaits bija Rēzeknes reģionālajā nodaļā.

Gan Pasaules Bankas eksperti⁷¹, gan Komisijas pārstāvji atzīst, ka saskarsmei ar klientu klātienē ir būtiska nozīme, lai invaliditātes novērtēšana būtu objektīva un atbilstoša katram individuālajam gadījumam.

Arī revīzijā konstatēts, ka no 2024. gadā klātienē veiktajām 266 invaliditātes ekspertīzēm sākotnējais lēmums ir apstrīdēts tikai 17 gadījumos, no tiem neviens lēmums atkārtotajā ekspertīzē netika grozīts⁷².

Tāpēc pozitīvi vērtējams, ka Komisija ir apņēmusies palielināt klātienes ekspertīžu skaitu. Saskaņā ar Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas darbības stratēģiju 2024.–2027. gadam (turpmāk – Stratēģija), ja 2024. gadā Komisija plānoja veikt līdz 0,5 % ekspertīzēm klātienē, tad 2027. gadā klātienes ekspertīžu īpatsvaru plānots palielināt līdz 2 %.

Klātienes ekspertīžu skaita palielināšanai Komisija plāno arī visām filiālēm iegādāties papildu aprīkojumu ekspertīzes veikšanai⁷³.

Savukārt ar pieteikto reformu invaliditātes noteikšanai pilngadīgām personām Komisija no 2030. gada plāno ekspertīzi klātienē veikt visos gadījumos, kad invaliditāte tiek noteikta pirmo reizi, bet invaliditātes noteikšanā bērniem ir plānots būtisks klātienes ekspertīžu palielinājums. Detalizēti skatīt sadaļā [Invaliditātes noteikšana atbilstoši SFK arvien tikai pārejas posmā un ne visām personām](#).

Komisijas Stratēģijā viens no rezultatīvajiem rādītājiem ir arī pēc apstrīdēšanas grozīto lēmumu samazinājums. Lai gan to īpatsvars joprojām saglabājas salīdzinoši augsts, pēdējos gados tendence ir pozitīva – grozīto lēmumu skaits samazinās. Ja 2022. gadā tika grozīti 54,53 % apstrīdēto lēmumu, tad 2024. gadā – 41,31 %⁷⁴.

Tomēr invaliditātes noteikšanas procesā ir konstatētas vairākas nepilnības, kas būtu novēršamas.

Trīs gados grozīto lēmumu īpatsvars ir samazinājies par 13,22 procentpunktiem

Nosūtījums invaliditātes ekspertīzei un to pamatojošā dokumentācija – arvien papīrā un līdz digitalizācijai vēl tālu

Invaliditātes noteikšanai un atzinuma sniegšanai personai ir jāsaņem ģimenes ārsta vai ārstējoša ārsta nosūtījums (veidlapa Nr. 088/u “Nosūtījums uz Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisiju”⁷⁵), kuram tiek pievienota to pamatojošā medicīniskā dokumentācija.

Nosūtījumā ģimenes ārsts vai ārstējošais ārsts norāda personas pamatdiagnozi un blakusdiagnozes, kā arī brīvā formā iekļauj šādu informāciju:

- ✓ veselības traucējumu aprakstu, ieskaitot anamnēzi, veikto ārstēšanu, tās rezultātus, kā arī informāciju par turpmāk plānoto ārstēšanu un tās prognozēm, ja tādas iespējamas;
- ✓ izmeklējumu un konsultantu atzinumu, kas pamato diagnozes, aprakstu;
- ✓ fizikālās/psihiskās izmeklēšanas datus, ķermeņa funkciju traucējumu un aktivitāšu ierobežojuma novērtējumu.

Prasība tikai *E-veselībā* sagatavot nosūtījumu pie speciālista vai uz izmeklējumu būs obligāta no 05.05.2026.

Tomēr nosūtījumam uz ekspertīzi risinājums vēl nav rasts.

Saskaņā ar Komisijas sniegto informāciju arvien daļa ārstniecības personu gan nosūtījumu, gan to pamatojošo medicīnisko dokumentāciju sagatavo rokrakstā, kas bieži vien ir grūti salasāma, kā arī sniegtās informācijas apjoms ir nepietiekams vai gluži otrādi – neattiecas uz invaliditātes noteikšanu.

Komisijas Jelgavas nodaļas darbinieki informēja, ka nodaļā iesniegto rokrakstā aizpildīto ģimenes ārstu un citu speciālistu dokumentu apjoms ir ap 80 %, savukārt Valmieras nodaļā un Gulbenes klientu apkalpošanas centrā – mazāk nekā puse.

Lai uzlabotu invaliditātes ekspertīzei nepieciešamās dokumentācijas kvalitāti, kopš 2023. gada rudens Komisija regulāri Eiropas Sociālā fonda Plus projektā⁷⁶ (turpmāk – ESF Plus projekts) rīko seminārus ģimenes ārstiem un sociālo dienestu darbiniekiem par dokumentācijas sagatavošanu.

Revidentu vērtējumā, šo situāciju varētu būtiski uzlabot, ja ģimenes ārsti vai ārstējošie ārsti invaliditātes ekspertīzei nepieciešamo nosūtījumu sagatavotu *Vienotās veselības nozares elektroniskās informācijas sistēmā* (turpmāk – *E-veselība*), kurā ārstniecības personas jau pašlaik var sagatavot gan nosūtījumu veselības aprūpes pakalpojuma saņemšanai (no 05.05.2026.⁷⁷ to varēs sagatavot tikai *E-veselībā*), gan atzinumu tehniskā palīgīdzekļa saņemšanai⁷⁸.

Tomēr pašlaik nosūtījumu uz invaliditātes ekspertīzi *E-veselībā* nemaz nav iespējams sagatavot. Tā sagatavošana *E-veselībā* ir plānota tikai pēc vairākiem gadiem, t. i., līdz 2029. gadam⁷⁹.

Prasība nosūtījumu sagatavot elektroniski *E-veselībā* atvieglotu arī informācijas apriti, bet, strukturējot nosūtījumā norādīto informāciju un samazinot brīvā formā aizpildāmās informācijas apjomu, uzlabotos arī nosūtījuma kvalitāte.

Jau 2020. gadā Pasaules Bankas pētījumā ir norādīts⁸⁰, ka informācijai, kuru pieprasa no ģimenes ārsta vai ārstējošā ārsta, jābūt standartizētai un labi strukturētai, kā arī tai ir jāatbilst invaliditātes novērtēšanas kritērijiem.

Arī revīzijā organizētās fokusgrupas dalībnieki – fizikālās un rehabilitācijas medicīnas ārsti un ģimenes ārsti, kuri ikdienā ir iesaistīti nosūtījuma un to pamatojošās dokumentācijas sagatavošanā, – norādīja, ka arī šobrīd nosūtījumu uz ekspertīzi ir iespējams sagatavot elektroniski, apliecinot to ar e-parakstu, un Komisijai iesniegt elektroniski. Tomēr būtiska problēma ir tā, ka nosūtījuma sagatavošanai nepieciešamo speciālistu slēdzieni ir sagatavoti papīra formātā. Lai pievienotu tos nosūtījumam, tie ir jāieskenē, tāpēc bieži vien nosūtījums netiek sagatavots elektroniski.

Fokusgrupas dalībnieki arī piekrita, ka Komisijā iesniegtajai informācijai ir jābūt strukturētai, lai uzkrātie dati būtu analizējami un tos varētu izmantot, pieņemot uz datiem balstītus lēmumus.

Komisijas ārstu ekspertu darbu atvieglotu arī tas, ja invaliditātes noteikšanai tiem būtu pieejama plašāka informācija par personu – ne tikai tā, kuru ģimenes ārsts vai ārstējošais ārsts ir norādījis nosūtījumā un izvēlēties pievienot nosūtījumam.

Pirmkārt, saskaņā ar normatīvo regulējumu⁸¹ *E-veselībā* jau tagad ir jābūt uzkrātiem veselības datiem un arī pieejamiem medicīniskajiem dokumentiem, kas tostarp ir nepieciešami arī invaliditātes noteikšanā⁸².

E-veselībā jānodrošina arī piekļuve radioloģiskajās manipulācijās iegūtajiem attēliem⁸³.

Revīzijā Veselības ministrijas un SIA “Latvijas Digitālās veselības centrs” (kuras pārziņā ir *E-veselība*) pārstāvji norādīja, ka ne visas ārstniecības iestādes šobrīd nodrošina visu *E-veselībā* uzkrājamo datu ievadi. Situācija pakāpeniski uzlabojas, no 2024. gada *E-veselībā* ir pieejamas jau ne tikai e-receptes un e-darbnespējas lapas, bet arī laboratorisko izmeklējumu rezultātu pārskati, vēža pacienta karte u. c. dati.

Savukārt Komisijas pārstāvji paskaidroja, ka dažos gadījumos jau pašlaik *E-veselība* palīdz lēmuma pieņemšanā. Piemēram, lemjot par darbnespējas lapas pagarināšanu, var noskaidrot, vai personai ir izrakstītas zāļu receptes un vai persona tās izmanto (lai pagarinātu darbnespējas lapu ilgāk par 26 nedēļām, personai ir jāturpina ārstēties). Tāpat *E-veselībā* var iegūt informāciju par personas izmantotajām darbnespējas lapām.

Tomēr kopumā *E-veselībā* šobrīd uzkrātā informācija nav pietiekama invaliditātes ekspertīzei.

Otrkārt, ņemot vērā, ka personas funkcionēšanu vērtē, izmantojot biopsihosociālo pieeju (t. i., veselības traucējumu tiešo ietekmi uz sociālo funkcionēšanu), Komisijas ārstiem ekspertiem ir nepieciešama arī informācija par personas saņemtajiem sociālajiem pakalpojumiem.

Piemēram, saskaņā ar SFK invaliditātes ekspertīzē ir jānovērtē personas veiktā darbība vai aktivitāte, arī izmantojot tehnisko palīgīdzekli.

Tomēr pašlaik *Invaliditātes informatīvajā sistēmā* nav nodrošināta datu apmaiņa ar citām valsts un pašvaldību informācijas sistēmām vai arī piekļuve šīm sistēmām, kurās ir pieejama informācija par valsts un pašvaldību nodrošinātajiem sociālajiem pakalpojumiem, piemēram, Valsts sociālās politikas monitoringa informācijas sistēmu⁸⁴, valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Nacionālais rehabilitācijas centrs “Vaivari”” struktūrvienības “Vaivaru Tehnisko palīgīdzekļu centrs” (turpmāk – Vaivaru TPC) informācijas sistēmu⁸⁵.

Par to, ka persona izmanto tehnisko palīg līdzekli, Komisijas ārsti uzzina, ja uz to norādījis ģimenes ārsts vai ārstējošais ārsts nosūtījumā vai arī persona to ir norādījusi *Funkcionālo spēju pašnovērtējuma anketā*, kas ir iesnieguma par invaliditātes noteikšanu sastāvdaļa.

Metodiskajos norādījumos⁸⁶ par Funkcionālo spēju pašnovērtējuma anketas sagatavošanu nav skaidri norādīts, kā personai jāsniedz atbilde par darbības vai aktivitātes veikšanu. Tikai par diviem jautājumiem ir sniegts norādījums, ka, novērtējot darbības veikšanu, ir jāsniedz informācija, vai tiek izmantoti tehniskie palīg līdzekļi.

Tāpat invaliditātes ekspertīzē būtu noderīga informācija, vai un kādu sociālās rehabilitācijas pakalpojumu vai aprūpes pakalpojumu persona jau izmanto.

Tāpēc ir jāturpina darbs ne tikai pie tā, lai nosūtījums uz Komisiju un medicīniskā dokumentācija, kas to pamato, Komisijas ārstiem ekspertiem ir pieejama *E-veselībā*, bet lai Komisijas ārstiem ekspertiem ir pieejama arī citās valsts un pašvaldību informācijas sistēmās uzkrātā informācija par personas funkcionēšanu. Šādi var uzlabot ne tikai ekspertīzes kvalitāti, bet arī atvieglot ģimenes ārstu vai ārstējošo ārstu darbu nosūtījuma sagatavošanā.

Invaliditātes noteikšana atbilstoši SFK arvien tikai pārejas posmā un ne visām personām

Kā jau minēts iepriekš, jau 2015. gadā ir uzsākta pāreja uz invaliditātes noteikšanu, kurā tiek vērtēti tieši aktivitāšu un funkcionēšanas ierobežojumi, balstoties uz SFK noteiktajiem principiem.

Invaliditātes noteikšana atbilstoši SFK ir izvirzīts arī kā viens no politikas rezultātīvajiem rādītājiem, nosakot, ka personu ar invaliditāti īpatsvars, kuriem invaliditāte noteikta pēc funkcionēšanas spēju izvērtējuma⁸⁷, no kopējā personu ar invaliditāti skaita 2027. gadā sasniegs 35 %.

Lai invaliditātes noteikšanā piemērotu SFK principus, ir mainīti invaliditātes vērtēšanas kritēriji, ieviesta personas *Funkcionālo spēju pašnovērtējuma anketa*, kā arī jauna *Personas ikdienā veicamo darbību un vides novērtējuma anketa*, kuru sagatavo pašvaldības sociālā dienesta vai aprūpes institūcijas sociālais darbinieks vai ergoterapeits, ja personai ir nepieciešams noteikt medicīniskās indikācijas īpašai kopšanai⁸⁸.

Tomēr revīzijā konstatēts, ka invaliditātes noteikšana atbilstoši SFK arvien netiek piemērota attiecībā uz visām personām.

Pirmkārt, tā netiek piemērota pilngadīgām personām, kurām invaliditātes cēlonis ir nelaimes gadījums darbā, arodslimība vai slimība, kura saistīta ar piedalīšanos Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanā.

Šai personu grupai invaliditātes grupu nosaka atbilstoši kritērijiem, kas tika piemēroti līdz 2015. gadam, t. i., izmantojot tikai medicīnisko pieeju invaliditātes novērtēšanā.

Vispārējos gadījumos, kad invaliditātes cēlonis ir slimība, lai noteiktu invaliditātes grupu, tiek veikts veselības traucējumu un funkcionālo spēju novērtējums, izdarot gala slēdzienu par personas funkcionēšanas ierobežojumu, šis kopējais novērtējums ir pamats lēmuma pieņemšanai par invaliditāti un darbspēju zaudējumu⁸⁹. Ja invaliditātes cēlonis ir nelaimes gadījums darbā, arodslimība vai slimība, kura saistīta ar piedalīšanos Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku

likvidēšanā, tad personai nosaka darbspēju zaudējumu (procentos) atbilstoši Ministru kabineta noteikumos⁹⁰ norādītajiem veselības traucējumiem un atkarībā no darbspēju zaudējuma lieluma (%) nosaka invaliditātes grupu. Noteikto darbspēju zaudējumu (procentos) izmanto atlīdzības par darbspēju zaudējumu aprēķinam atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem⁹¹.

Saskaņā ar revīzijā analizētajiem datiem invaliditātes cēlonis – nelaimes gadījums darbā, arodslimība vai slimība, kura saistīta ar piedalīšanos Černobiļas atomelektrostācijas avārijas seku likvidēšanā, – no 2022. līdz 2024. gadam bija gandrīz 10 % personu, kurām bija noteikta vai spēkā esoša invaliditāte.

Saskaņā ar Labklājības ministrijas sniegto informāciju tuvākajā laikā attiecībā uz šīm personām izmaiņas invaliditātes noteikšanā netiek plānotas.

Otrkārt, arī bērniem invaliditāte tiek noteikta, balstoties tikai uz medicīnisko pieeju. Tāpēc daļai bērnu, sasniedzot pilngadību un mainoties invaliditātes noteikšanas kritērijiem, kā arī īpašās kopšanas atzinuma izsniegšanas kritērijiem, mainās arī nodrošināmais atbalsts, izraisot neapmierinātību un neizpratni.

Revīzijā konstatēts, ka no 2022. gada līdz 2024. gada novembra beigām pilngadību sasniedza 2072 bērni, kuriem iepriekš bija noteikta invaliditāte. No tiem 22 % pēc pilngadības sasniegšanas invaliditāte vairs nebija noteikta (iespējams, tie nebija arī vērsušies Komisijā invaliditātes noteikšanai), bet lielākajai daļai jeb 40 % bija noteikta III invaliditātes grupa. Savukārt atzinums par īpašās kopšanas nepieciešamību līdz pilngadībai bija izsniegts 485 bērniem, no tiem vismaz 160 jeb 33 % tas nebija vairs izsniegts pēc pilngadības sasniegšanas. Detalizēti skatīt 6. tabulā.

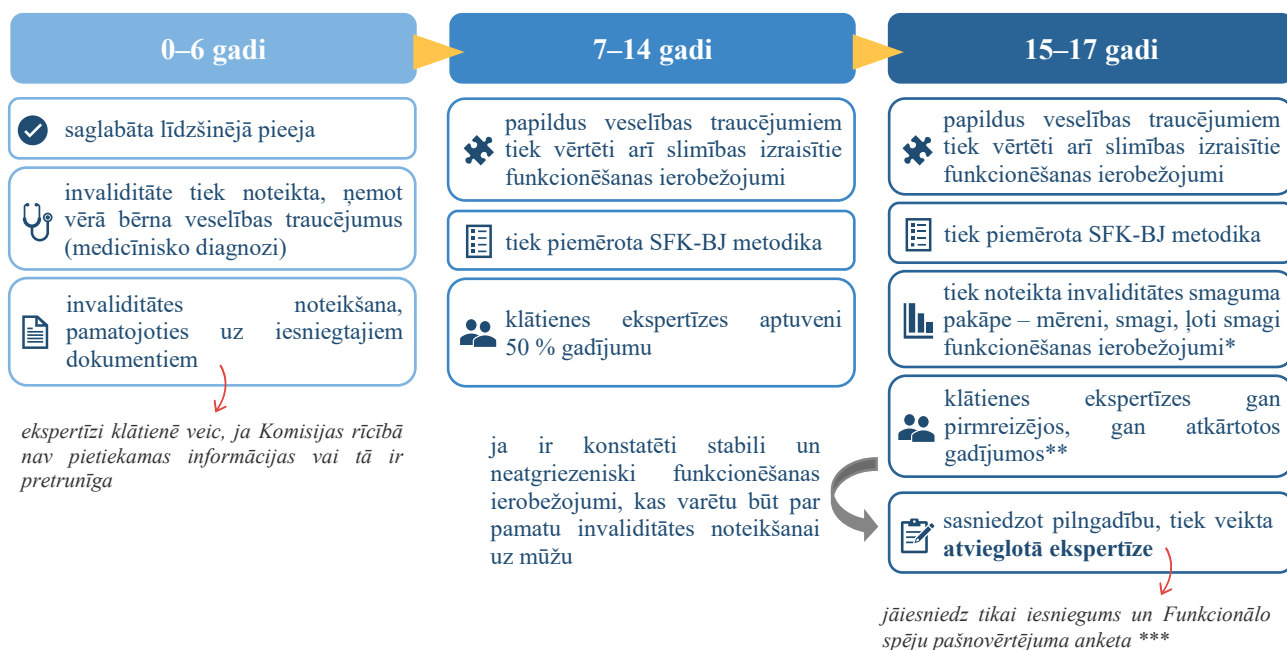
6. tabula. Personu, kuras no 01.01.2022. līdz 30.11.2024. sasniedza pilngadību, invaliditātes statuss un tām izsniegtie atzinumi⁹²

Atzinums/invaliditātes statuss pēc pilngadības sasniegšanas	Pirms pilngadības (personu skaits)	Pēc pilngadības	
		personu skaits	īpatsvars
Atzinums transporta pabalstam	268	215	80 %
Atzinums īpašai kopšanai	485	325	67 %
III invaliditātes grupa	2072 bērni ar invaliditāti	830	40 %
II invaliditātes grupa		403	19 %
I invaliditātes grupa		381	18 %
Nav vērsušies Komisijā invaliditātes noteikšanai		333	16 %
Invaliditāte nav noteikta		125	6 %

Ar ES fondu atbalstu jau 2017. gada sākumā tika uzsākts ESF projekts par bērnu invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveidi atbilstoši SFK Bērnu un jauniešu versijas (SFK–BJ) principiem⁹³.

Reformas īstenošanai tika izstrādāts konceptuālais ziņojums “Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide bērniem”, kas Ministru kabinetā tika atbalstīts 23.04.2024.⁹⁴

Tas paredzēja no 01.09.2025. ieviest jaunu pieeju invaliditātes novērtēšanā bērniem: invaliditātes ekspertīze būs atšķirīga dažādos vecuma posmos un daļēji tiks ieviesta ekspertīze klātienē. Skatīt 10. attēlu.

* ekvivalents pilngadīgo personu invaliditātes smaguma pakāpēm (I, II un III invaliditātes grupa)

** izņemot gadījumus, ja bērns veselības traucējumu dēļ nevar ierasties klātienē

*** šajā gadījumā Komisija lēmumu par invaliditātes noteikšanu uz mūžu pieņems, pamatojoties uz Komisijas rīcībā jau esošiem dokumentiem

10. attēls. Plānotā invaliditātes novērtēšanas pieeja bērniem.

Ar konceptuālo ziņojumu vienlaikus bija plānots pilnveidot arī vairākus atbalsta pakalpojumus⁹⁵.

Tomēr šīs reformas virzība pašlaik nenotiek. Papildu finansējuma pieprasījums jaunās pieejas un ar to saistīto atbalsta pasākumu ieviešanai (1,81 milj. – 2025. gadā; 3,89 milj. – 2026. gadā un 2027. gadā un turpmāk ik gadu – 6,44 milj.) valsts budžeta 2025. gadam sagatavošanas laikā netika atbalstīts, bet 2026. gadam tas netika pieprasīts, jo atbilstoši Ministru kabineta rīkojumam⁹⁶ nozaru ministrijas nevarēja iesniegt prioritāros pasākumus.

Lai ieviestu pieteiktās izmaiņas invaliditātes noteikšanā bērniem, ir nepieciešami papildu līdzekļi: 2025. gadā 267,6 tūkst. euro, 2026. gadā – 377 tūkst. euro, ar 2027. gadu un turpmāk katru gadu – 389,2 tūkst. euro. Skatīt 7. tabulā.

7. tabula. Papildu finansējums jaunai invaliditātes noteikšanas pieejai bērniem (euro)⁹⁷

Risinājums	2025. gads (no septembra)	2026. gads	2027. gads un turpmāk ik gadu
Papildu Komisijas administratīvie izdevumi invaliditātes ekspertīžu veikšanai klātienē atbilstoši pilnveidotajai invaliditātes novērtēšanas sistēmai bērniem	137 072	340 810	353 001
Citu informāciju sistēmu pilnveide un uzturēšana	91 344	17 000	17 000
www.latvija.gov.lv e-pakalpojumu pilnveide	39 204	19 239	19 239
Kopā valsts budžeta finansējums	267 620	377 049	389 240

Savukārt, lai pilnveidotu arī atbalsta pakalpojumus invaliditātes seku mazināšanai bērniem ir nepieciešami papildu: 2025. gadā – 1,544 mlj. *euro* (t. sk. 267,7 tūkst. *euro* VSAA informācijas sistēmas pielāgojumu ieviešanai), 2026. gadā – 3,512 milj. *euro*, 2027. gadā un turpmāk katru gadu – 6,055 milj. *euro*. Skatīt 8. tabulā.

8. tabula. Papildu finansējums atbalsta pakalpojumiem bērniem (euro)⁹⁸

Risinājums	2025. gads (no septembra)	2026. gads	2027. gads un turpmāk ik gadu
Asistenta un pavadona pakalpojuma pašvaldībā pilnveide	1 120 745	3 218 616	3 218 616
Piemaksas pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti pabalsta pilnveide	97 920	293 760	2 688 060
Valsts atbalsts ar celiakiju slimiem bērniem	0	0	148 212
VSAA pārziņā esošās informācijas sistēmas pielāgošana	267 725	0	0
Citu informāciju sistēmu pilnveide un uzturēšana	58 322	0	0
Kopā valsts budžeta finansējums	1 544 712	3 512 376	6 054 888

Lai gan attiecībā uz visām pārējām pilngadīgām personām no 2015. gada invaliditātes noteikšanā tiek piemērota SFK, arī šī pieeja arvien ir tikai pārejas posmā un tās ieviešana turpinās.

Kā jau minēts iepriekš, pirmais solis personas izvērtēšanai atbilstoši SFK bija no 2015. gada ieviestā *Funkcionālo spēju pašnovērtējuma anketa*, kas personai, kura vecāka par 18 gadiem, ir obligāti jāaizpilda. Šajā anketā personai jāatbild uz 19 jautājumiem par darbībām, kuru veikšana var radīt grūtības fiziskās vai garīgās veselības stāvokļa dēļ.

Tomēr saskaņā ar Komisijas sniegto informāciju šī anketa sevi neattaisnoja, jo bieži vien persona nespēj objektīvi novērtēt savas funkcionēšanas spējas, tāpēc anketā norādītais neatbilst vai ir pretrunā ar ārsta norādīto diagnozi un/vai izmeklējumiem.

Tāpēc ekspertīzē personas funkcionēšanas ierobežojumi galvenokārt tiek vērtēti, pamatojoties uz to informāciju, kas ir ietverta nosūtījumā vai cita speciālista atzinumā (ja tāds ir pievienots).

Arī 2020. gadā Pasaules Bankas pētījumā ir norādīts⁹⁹, ka Komisijas pārstāvji *Funkcionālo spēju pašnovērtējuma anketu* neizmanto kā nozīmīgu informāciju invaliditātes ekspertīzes procesā, jo daudzos gadījumos tajā trūkst informācijas vai tā neatbilst iesniegtajiem medicīniskajiem dokumentiem.

2020. gada Labklājības ministrijas sagatavotajā ziņojumā “Par nepieciešamiem pilnveidojumiem invaliditātes noteikšanas sistēmā un nodarbinātības atbalsta pakalpojumos” ir secināts, ka, lai efektīvizētu invaliditātes noteikšanas procesu, ir nepieciešams personas pašnovērtējumu par savu funkcionālo stāvokli padarīt maksimāli objektīvu un ar matemātisku algoritmu izskaitļojamu un pamatojamu.

Lai pilnveidotu invaliditātes noteikšanas metodiku pilngadīgām personām, sadarbībā ar Pasaules Banku no 2020. gada jūlija līdz 2021. gada oktobrim tika veikts pilotpētījums, ar mērķi izveidot jaunu algoritmu personas funkcionēšanas spēju novērtēšanai pēc starptautiski atzītas metodoloģijas – Pasaules Veselības organizācijas Invaliditātes Novērtēšanas saraksta 2.0 (*WHODAS 2.0*).

WHODAS 2.0 ir psihometrisks instruments personas ikdienas pieredzes novērtēšanai SFK iekļautajās kategorijās (domēnos) – anketa, kas sastāv no 36 jautājumiem, ko izstrādāja Pasaules Veselības organizācija (PVO), lai nodrošinātu standartizētu metodi veselības un funkcionēšanas novērtēšanai pilngadīgām personām. WHODAS 2.0 aptver šādas dzīves jomas: izpratne un komunikācija, mobilitāte, pašaprūpe, saprašanās ar cilvēkiem, ikdienas dzīves aktivitātes un līdzdalība sabiedrībā.

Labklājības ministrija sadarbībā ar Komisiju secināja, ka optimālākā un visaptverošākā pieeja invaliditātes novērtēšanas procesa pilnveidei ir veidot sistēmu, kurā *WHODAS 2.0* instruments ir kā sākumpunkts iespējami precīza vērtējuma iegūšanai par personas funkcionēšanas ierobežojumu un tā pakāpi konkrētajā jomā. Tomēr papildus ir nepieciešams izstrādāt un ieviest arī objektīvus un ar matemātisku algoritmu izskaitļojamus novērtējumus par personas veselības traucējumu un funkcionēšanas ierobežojumu ietekmi uz personas funkcionēšanu pilngadīgā vecumā.

Sākotnēji bija plānots jauno invaliditātes novērtēšanas metodoloģiju pilngadīgām personām izstrādāt līdz 2023. gada beigām, tad šis termiņš tika pārcelts līdz 2025. gada pirmajam pusgadam¹⁰⁰.

07.10.2025. ir nodots starpinstitūciju saskaņošanai informatīvais ziņojums “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām”, kurā Labklājības ministrija piedāvā iepriekš minētās izmaiņas invaliditātes noteikšanā pilngadīgām personām ieviest tikai no 2030. gada, vienlaicīgi grozot arī kārtību īpašas kopšanas novērtēšanai un īpašas kopšanas pabalsta apmēram, pabalsta apmēru gradējot atbilstoši personai nepieciešamās aprūpes intensitātes līmenim.

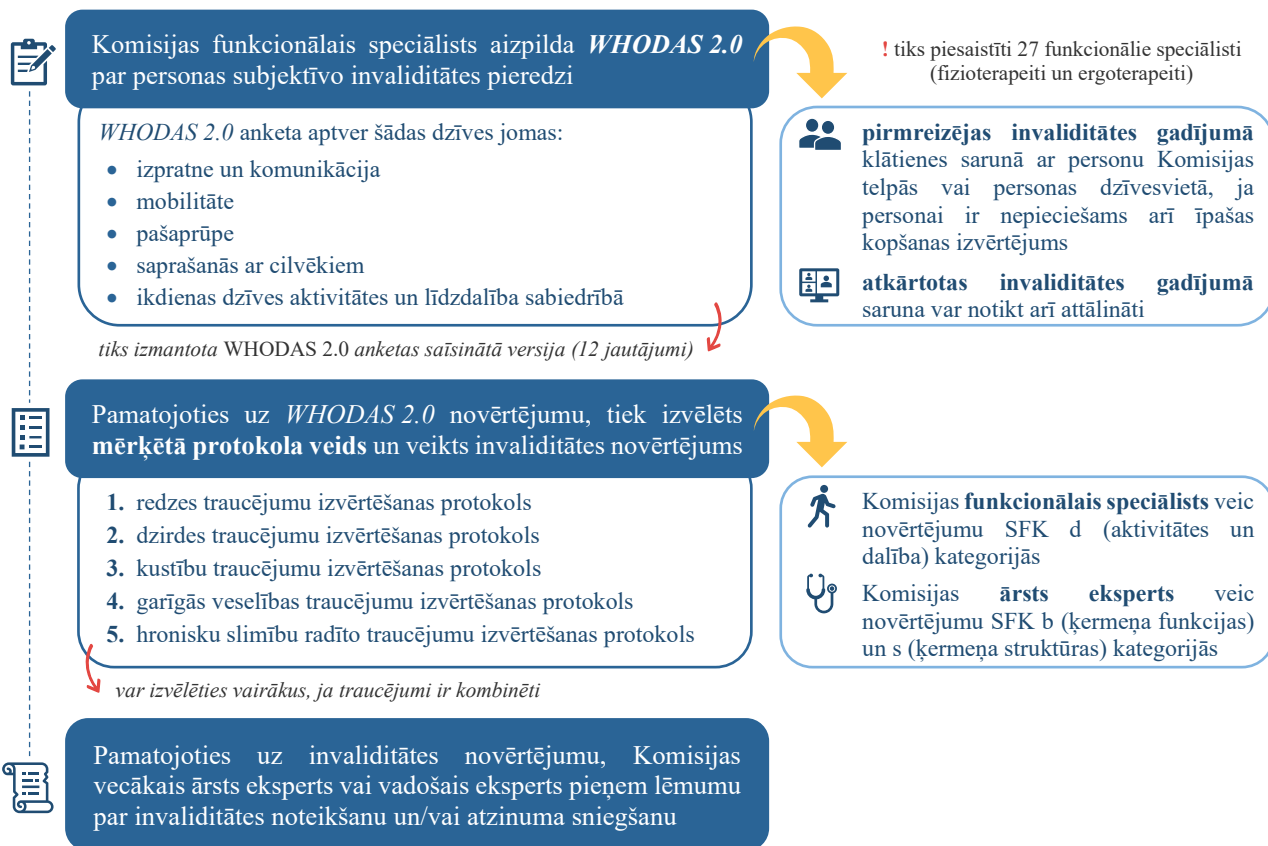
28.05.2025. sabiedriskajai apspriešanai tika nodots Konceptuālā ziņojuma projekts “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām”, kas ir precizēts un no 07.10.2025. kā informatīvais ziņojums ir nodots starpinstitūciju saskaņošanā¹⁰¹.

Piedāvātā metodoloģija paredz personas *Funkcionālo spēju pašnovērtējuma anketu* aizstāt ar *WHODAS 2.0* anketas saīsināto versiju (12 jautājumi), ko aizpildīs Komisijas funkcionālais speciālists klātienēs sarunā ar personu, un invaliditātes novērtēšanas procesā tiks izmantoti pieci mērķētie protokoli noteiktu funkcionālo traucējumu izvērtēšanai (redzes, dzirdes, kustību, garīgas veselības un hronisko slimību traucējumu izvērtēšanas protokoli).

Pirmreizējās invaliditātes gadījumā klātienēs saruna tiks nodrošināta Komisijas telpās vai personas dzīvesvietā, ja personai ir nepieciešams arī īpašas kopšanas izvērtējums. Savukārt atkārtotas invaliditātes ekspertīzes gadījumā saruna ar klientu varēs notikt arī attālinātā formātā.

Jaunās pieejas ieviešanai Komisijai papildus būs nepieciešami 27 funkcionālie speciālisti (fizioterapeiti un ergoterapeiti), kā arī divi vecākie ārsti eksperti un divi klīniskie psihologi. Funkcionēšanas novērtēšanu personas dzīvesvietā veiks funkcionālie speciālisti, kas tiks piesaistīti ārpakalpojumā, un tie vienlaikus vērtēs arī īpašās kopšanas nepieciešamību.

Jaunās pieejas invaliditātes noteikšanai pilngadīgām personām skatīt 11. attēlā.

11. attēls. Plānotā invaliditātes novērtēšanas pieeja pilngadīgām personām

Lai gan, ieviešot jaunu metodoloģiju, Komisijā ir plānots stiprināt funkcionēšanas novērtēšanu, turklāt to veikt personas klātbūtnē, pagaidām nav plānots pārskatīt ģimenes ārsta vai ārstējošā ārsta nosūtījumā norādāmo informāciju par personas funkcionēšanu.

Arī revīzijā organizētās fokusgrupas dalībnieki – fizikālās un rehabilitācijas medicīnas ārsti un ģimenes ārsti, kuri ikdienā ir iesaistīti nosūtījumu sagatavošanā – norādīja, ka funkcionēšanas novērtēšana ir jāveic vai nu nosūtījuma sagatavošanas laikā ģimenes ārstam, ārstējošam ārstam vai to pieaicinātam speciālistam, vai arī pašas Komisijas funkcionālajam speciālistam.

Pieteiktā reforma paredz arī jaunu instrumentu īpašās kopšanas nepieciešamības novērtēšanai – *Aprūpes intensitātes skalu*.

Lai ieviestu pieteiktās izmaiņas invaliditātes noteikšanā, ir nepieciešami papildu līdzekļi: 2029. gadā 268,56 tūkst. *euro* (galvenokārt *Invaliditātes informatīvās sistēmas* pilnveidei), 2030. gadā – 2,486 milj. *euro*, tad katru gadu ap 1,95 milj. *euro*. Skatīt 9. tabulā.

9. tabula. Papildu finansējums jaunai invaliditātes noteikšanas pieejai pilngadīgām personām (*euro*)¹⁰²

Izdevumu pozīcijas	2029. gads	2030. gads	2031. gads	2032. gads	2033. gads
Izdevumi atlīdzībai	0	846 617	846 617	846 617	846 617
Izdevumi darba vietu iekārtošanai	0	119 650	0	0	0
Izdevumi nomas maksām	0	72 000	72 000	72 000	72 000
Eksperts iepirkumu jomā tehniskās specifikācijas sagatavošanai	9 600	3 200	0	0	0
Izdevumi IIS pilnveidei (sākot ar 2030. gadu 10 % uzturēšanai)	258 960	24 616	24 616	24 616	24 616
Izdevumi īpašas kopšanas nepieciešamības novērtēšanai		1 419 717	980 572	1 010 810	1 041 048
Kopā	268 560	2 485 800	1 923 805	1 954 043	1 984 281

Savukārt, lai ieviestu jauno pieeju īpašas kopšanas pabalsta apmēra noteikšanai, 2029. gadā papildus būs nepieciešami 83 490 *euro* VSAA informācijas sistēmas pielāgojumu ieviešanai, 2030. gadā – 54,36 milj. *euro*, 2031. gadā – 55,45 milj. *euro*, 2032. gadā – 56,56 milj. *euro*, 2033. gadā – 66,76 milj. *euro*.

Jau 2026. gadā ir plānots testēt gan *Aprūpes intensitātes skalu* īpašas kopšanas pabalsta apmēra reformēšanai, gan *WHODAS 2.0* instrumentu un izstrādātos funkcionēšanas novērtēšanas protokolus.

Revidenti piekrīt informatīvajā ziņojumā norādītajam, ka plānotās izmaiņas ir nepieciešamas, lai nodrošinātu kvalitatīvāku lēmumu pieņemšanu, tajā skaitā, lai:

- ✓ nostiprinātu funkcionēšanas izvērtējumu, mazinot medicīniskās dimensijas pārsvaru invaliditātes konceptā;
- ✓ stiprinātu pašnovērtējuma izmantojamību invaliditātes ekspertīzes procesā;
- ✓ stiprinātu individualizētu pieeju, vērtējot atbilstību invaliditātes statusam un padziļinātāk vērtējot personas visbūtiskāk izteikto funkcionālā traucējuma veidu.

Saskaņā ar Komisijas sniegto informāciju jaunā metodoloģija invaliditātes noteikšanā ir izstrādāta, gan ņemot vērā Pasaules Bankas rekomendācijas, gan pārņemot šobrīd esošo labāko praksi un pielāgojot to Latvijas situācijai.

2023. un 2024. gadā Komisijas pārstāvjiem bija iespēja piedalīties Pasaules Veselības organizācijas izveidotajā darba grupā, ieviešot jaunu invaliditātes noteikšanas metodoloģiju Kosovā. Šobrīd līdzīga metodoloģija ir ieviesta Kiprā un Armēnijā.

Tomēr pašlaik saistībā ar valdības izvirzītajām prioritātēm pastāv risks, ka tuvākajos gados pieteiktā reforma budžeta līdzekļu trūkuma dēļ netiks ieviesta.

Tāpēc, revidentu vērtējumā, ir jāmeklē risinājumi, lai ieviestu vismaz pieteikto pieeju invaliditātes noteikšanā, kuras izstrādei ir izlietoti gan Komisijas, gan Labklājības ministrijas resursi. Tāda pati pieeja, no sākuma virzot tikai invaliditātes noteikšanas pieejas maiņu, ir jāīsteno arī attiecībā uz invaliditātes noteikšanu bērniem.

Ekspertīze ir pārāk šaura un neaptver personas vajadzības

Kā jau tas norādīts iepriekš, kopā ar invaliditātes noteikšanu vai arī, pamatojoties uz atsevišķu personas iesniegumu, Komisija pieņem lēmumu arī par četru veidu atzinumiem pakalpojumu un pabalstu saņemšanai¹⁰³.

Parasti uz atzinuma nepieciešamību norāda ģimenes ārsts vai ārstējošais ārsts *Nosūtījumā uz Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisiju*¹⁰⁴ (skatīt 11. attēlu):

9. Nosūtījuma sagatavošanas iemesls

- ☐ Prognozējamās invaliditātes ekspertīzei
- ☐ Invaliditātes un darbspēju ekspertīzei
- ☐ Īpašas kopšanas medicīnisko indikāciju ekspertīzei
- ☐ Vieglā automobiļa speciālās pielāgošanas un pabalsta saņemšanas transporta izdevumu kompensēšanai medicīnisko indikāciju ekspertīzei
- ☐ Pavadoņa pakalpojuma saņemšanas ekspertīzei
- ☐ Atzinuma sniegšanai par darbnespējas lapas pagarināšanu pārejošas darbnespējas periodā
- ☐ Cits iemesls _____ (norādīt vārdiem)

11. attēls. Ģimenes ārsta vai ārstējošā ārsta sagatavotā nosūtījuma uz invaliditātes ekspertīzi sadaļa

Avots: Izgriezumus no veidlapas Nr. 088/u.

Tomēr atzinumu, novērtējot personas funkcionēšanu, vienlaikus ar lēmuma pieņemšanu par invaliditātes vai darbspēju zaudējuma noteikšanu Komisija var sniegt arī pēc savas iniciatīvas. Normatīvais regulējums to neaizliedz, bet tieši pretēji – pat nosaka to kā Komisijas pienākumu¹⁰⁵.

Revīzijā konstatēts, ka no 2024. gadā sniegtajiem 26 385 atzinumiem¹⁰⁶ 4423 jeb 16,8 % atzinumu Komisija sniedza pēc savas iniciatīvas, jo nosūtījumā atzinuma nepieciešamība nebija norādīta. No tiem 2986 jeb 67 % bija pirmreizējie gadījumi, t. i., personai šie atzinumi nebija sniegti jau iepriekš.

Tomēr attiecībā uz atzinumu sniegšanu Komisijas reģionālajās nodaļās tika konstatēta atšķirīga prakse. Tāpēc tas, cik plaši tiks izvērtētas personas vajadzības un sniegts atzinums, ir atkarīgs no tā, kura nodaļa un kurš darbinieks izskatīs personas iesniegumu.

Biežāk atzinuma nepieciešamību bija vērtējusi Valmieras nodaļa. 2024. gadā Valmieras nodaļa pēc savas iniciatīvas sniedza atzinumus 24,8 % gadījumu, savukārt Jelgavas nodaļa atzinuma nepieciešamību papildus iesniegumā prasītajiem izvērtēja tikai 10,6 % gadījumu.

Revidenti vērš uzmanību, ka Invaliditātes likums paredz Komisijas pienākumu personas vajadzības vērtēt vēl plašāk – ne tikai to, vai personai ir nepieciešams kāds no normatīvajos aktos paredzētajiem atzinumiem.

Komisijai ir jānovērtē arī personai nepieciešamā atbalsta kopums. Ja personai funkcionēšanas ierobežojuma mazināšanai vai novēršanai ir nepieciešami medicīniskās un sociālās rehabilitācijas pakalpojumi, Komisijai ir jāsniedz personas deklarētās dzīvesvietas pašvaldības sociālajam dienestam ieteikumi attiecībā uz individuālo rehabilitācijas plānu, kurā iekļaujami arī ārstējošā ārsta noteiktie turpmākās ārstēšanas un medicīniskās rehabilitācijas pakalpojumi. Tāpat Komisija apstiprina arī atzinumu par personas ar invaliditāti individuālās rehabilitācijas plānā noteikto pasākumu izpildi, ja invaliditātes ekspertīze tiek veikta atkārtoti¹⁰⁷.

Savukārt pašvaldības sociālā dienesta pienākums¹⁰⁸ ir:

- ✓ izstrādāt individuālo rehabilitācijas plānu un kontrolēt tā izpildi;
- ✓ izstrādājot un izpildot individuālo rehabilitācijas plānu, sadarboties ar attiecīgās personas ārstējošo ārstu, ja nepieciešams, arī ar citiem speciālistiem un pašu personu, kā arī tās likumisko pārstāvi.

Tomēr šīs normas praksē nedarbojas. Komisija bez iepriekš minētajiem atzinumiem personām ar invaliditāti nenosaka nepieciešamo atbalstu, tajā skaitā rehabilitācijas plāna nepieciešamību.

Par pieejamo valsts un pašvaldību atbalstu personai Komisijā ir iespēja pieteikties uz individuālu konsultāciju.

Sākotnēji šīs konsultācijas sniedza atsevišķs speciālists, kura amata vieta tika finansēta no ESF Plus projekta. Saskaņā ar Komisijas sniegto informāciju pašlaik konsultācijas nodrošina 18 klientu apkalpošanas speciālisti, kuri vienlaikus pieņem arī iesniegumus par invaliditātes noteikšanu vai atzinuma sniegšanu.

Klients konsultāciju var saņemt, ierodoties klātienē jebkurā reģionālajā nodaļā vai zvanot. Tāpat pie katra lēmuma klientam tiek izsniegts informatīvs materiāls, kas satur saiti uz tīmekļvietni, kurā ir pieejama anketa. Pēc anketas aizpildīšanas klients var saņemt konsultāciju Komisijā par pieejamiem atbalsta veidiem. Konsultācijas tiek sniegtas arī par personas dzīvesvietas pašvaldības sniegtajiem pakalpojumiem. Ja klients vēlas izmantot kādu no atbalsta veidiem, viņam pašam tālāk jāsaazinās ar attiecīgo pakalpojuma sniedzēju.

Arī Labklājības ministrija, lai nodrošinātu personām ar invaliditāti informāciju par atbalsta pakalpojumiem, plānoja līdz 2023. gada beigām izstrādāt aplikāciju viedierīcēm¹⁰⁹. Tomēr finansējuma trūkuma dēļ šī ideja ir atlikta. Pašlaik Labklājības ministrijas tīmekļvietnē tiek uzturēta un aktualizēta informācija tikai par pieejamo valsts atbalstu.

Ņemot vērā iepriekš minēto, revidenti secina, ka, tas, kādu atbalstu persona ar invaliditāti saņem, ir atkarīgs no ģimenes ārsta vai ārstējošā ārsta ieinteresētības un pašas personas vai tās ģimenes izpratnes par tai nepieciešamajiem un pieejamajiem pakalpojumiem, jo Komisija personas vajadzības vērtē, tikai lai noteiktu invaliditāti vai sniegtu atzinumu.

Revīzijā, analizējot ārvalstu praksi, ir konstatēts, ka ir valstis, kurā vienlaikus ar invaliditātes statusu un darbspēju zaudējuma noteikšanu tiek ieteikti arī atbalsta pasākumi.

Lietuvā no 2024. gada, novērtējot invaliditāti, tiek izstrādāts arī individuālais atbalsta plāns. Pirmajā reformas gadā Personu ar invaliditāti tiesību aizsardzības aģentūra (*Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos*) ir izstrādājusi jau vairāk nekā 7000 atbalsta plānu.

Piemēram, ja personai ar redzes vai kustību traucējumiem ir nepieciešami tādi pakalpojumi kā atbalsts transportam, personīgais asistents vai aprūpe mājās, šīs vajadzības tiek iekļautas atbalsta plānā un pakalpojumu sniedzēji sazinās ar personu, lai vienotos par pakalpojuma sniegšanas nosacījumiem. Līdz ar to nepieciešamos pakalpojumus meklē nevis cilvēks ar invaliditāti vai viņa tuvinieki, bet tie tiek nodrošināti pēc “vienas pieturas aģentūras” principa¹¹⁰.

Turklāt kopš 2024. gada Lietuvā ir arī pašvaldību invaliditātes koordinatori, kuru pienākums ir nodrošināt vispusīgu informācijas pieejamību un palīdzību cilvēkiem ar invaliditāti. Tāpat pašvaldību koordinatori iesaistās arī tādu gadījumu risināšanā, kad iepriekš izstrādātie individuālie atbalsta plāni *nedarbojas*, kā vajadzētu¹¹¹.

Savukārt Igaunijā darbspēju novērtēšanu darbspējas vecuma personām organizē Igaunijas Bezdarba apdrošināšanas fonds, iesaistot veselības aprūpes pakalpojumu sniedzējus un ārstus ekspertus. Novērtēšanas procesā tiek ņemts vērā personas veselības stāvoklis un no tā izrietošie ierobežojumi, kā arī šo ierobežojumu prognoze un paredzamais ilgums, ar mērķi veicināt personas līdzdalību darba dzīvē (darba atrašanu un/vai saglabāšanu). Novērtējumā tiek noteikts ne tikai darbspēju līmenis, bet arī sniegtas rekomendācijas par darba apstākļiem, nepieciešamajiem tehniskajiem palīgīdzekļiem un citiem nodarbinātības atbalsta pasākumiem¹¹².

Revīzijā Komisijas pārstāvji paskaidroja, ka pašlaik, kad invaliditātes ekspertīze netiek veikta klātienē, Komisijas ārstiem ekspertiem ir ierobežotas iespējas izvērtēt, vai personai ir nepieciešams vēl kāds pakalpojums, ja ģimenes ārsts vai ārstējošais ārsts to nav norādījis nosūtījumā.

Labklājības ministrijas 2025. gadā izstrādātajā informatīvā ziņojuma projektā “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” ir norādīts, ka Komisijas amatpersona, pamatojoties uz novērtējumu un vajadzību izvērtējumu, izvēloties papildu kategorijas, kas nebija starp izšķirošajām kategorijām, var lemt par papildu nosakāmo atbalstu.

Tomēr revīzijā Labklājības ministrijas un Komisijas pārstāvji norādīja, ka ziņojumā ar atbalstu tiek saprasti tikai tie atbalsta veidi, kas tiek piešķirti, pamatojoties uz Komisijas atzinumu. Pašlaik nav plānots paplašināt izvērtējamos atbalsta veidus.

Revidentu vērtējumā, tā kā saskaņā ar Labklājības ministrijas pieteikto reformu, nosakot invaliditāti, personas funkcionēšanas novērtēšanu klātienē veiks Komisijas piesaistītais funkcionālais speciālists, kas padziļināti vērtēs katru individuālo gadījumu, izvērtējumu rezultātā būs iespēja noteikt arī, kāds atbalsts personai ir nepieciešams ar funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanai. Attiecīgi Komisija varēs arī sniegt ieteikumus nepieciešamajiem pakalpojumiem, tā iedzīvinot Invaliditātes likumā paredzēto normu – personas vajadzības vērtēt daudz plašāk.

Arī revīzijā organizēto fokusgrupu dalībnieki – asoc. prof. Dr. med. Signe Tomsone, asoc. prof., fizikālās un rehabilitācijas medicīnas ārste Guna Bērziņa, Latvijas nacionālā neatkarīgā eksperte Eiropas Komisijā Daina Podziņa, biedrības “Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” valdes locekle ergoterapeite Dita Rituma, kā arī nevaldības organizācijas “Sustento” pārstāvji – bija vienprātis, ka svarīgāk par invaliditātes statusa noteikšanu ir novērtēt personas vajadzības. Līdz ar to invaliditātes ekspertīzei ir jābūt plašākai, individuālākai un uz vajadzībām balstītai. Tai būtu jābūt kā “ceļa kartei”, nosakot personas vajadzības un norādot arī, kur šīs vajadzības tālāk var risināt. Detalizētāk par nepieciešamo pakalpojuma apjomu, intensitāti u. tml. lemj jau pakalpojuma sniedzējs.

Eksperti arī norādīja, ka ir nepieciešams “gadījuma vadītājs”, kas organizē, uzrauga un sniedz atbalstu personai ar invaliditāti nepieciešamo pakalpojumu saņemšanai. Šo funkciju, ekspertu vērtējumā, atbilstoši likumā¹¹³ jau noteiktajiem pienākumiem ir jāveic sociālajam dienestam, kas ir vistuvāk iedzīvotājam un kas arī vislabāk pārzina konkrētajā pašvaldībā pieejamo atbalstu.

Revidentu vērtējumā, ja ar pieteikto reformu tiek būtiski pilnveidota personas funkcionēšanas novērtēšana, kas tiek dokumentēta izstrādātajos protokolos, ir jānodrošina, ka šie protokoli ir pieejami arī citām institūcijām, kas sniedz pakalpojumus un kurām pakalpojumu piešķiršanai ir nepieciešams vērtēt personas funkcionēšanu.

Piemēram, šie protokoli būtu noderīgi Vaivaru TPC, kas piešķir tehniskos palīgglīdzekļus, Sociālās integrācijas valsts aģentūrai, kas sniedz sociālās rehabilitācijas pakalpojumus personām ar funkcionāliem traucējumiem darbības vecumā, vai pašvaldību sociālajiem dienestiem, kuriem ir jānovērtē personas funkcionēšana, lai piešķirtu aprūpes mājās pakalpojumu vai ilgstošas sociālās aprūpes un rehabilitācijas pakalpojumu institūcijā.

Šobrīd vairākas iestādes ir izstrādājušas arī savu pieeju funkcionēšanas novērtēšanai.

Piemēram, sarežģītāku tehnisko palīgglīdzekļu noteikšanai Vaivaru TPC veic arī padziļinātu funkcionēšanas novērtēšanu šim nolūkam izveidotajā Funkcionēšanas novērtēšanas laboratorijā¹¹⁴, kurā personu funkcionēšanas novērtēšanu veic multiprofesionāla speciālistu komanda – fizikālās un rehabilitācijas medicīnas ārsts, ergoterapeits, fizioterapeits, tehniskais ortopēds, audiologopēds u. c., aizpildot funkcionēšanas novērtēšanas protokolu informācijas sistēmā *Ārsta birojs*.

Arī valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Nacionālais rehabilitācijas centrs “Vaivari””, veidojot Funkcionēšanas novērtēšanas laboratoriju, plānoja, ka tehnisko palīgglīdzekļu centra datubāzē tiks nodrošināta Funkcionēšanas novērtēšanas laboratorijā novērtēto personu novērtēšanas datu uzkrāšana un analīze. Funkcionēšanas novērtēšanas rezultātus varēs izmantot arī citas iestādes, piemēram, Komisija, Sociālās integrācijas valsts aģentūra¹¹⁵.

Labklājības ministrija jau Plānā personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam bija paredzējusi “sekmēt invaliditātes noteikšanas ietvaros veiktā personas funkcionēšanas novērtējuma atkalizmantošanu citās valsts iestādēs pakalpojumu piešķiršanai”¹¹⁶.

Lai gan plānotajā termiņā šis pasākums netika ieviests, informatīvajā ziņojumā par plāna izpildi¹¹⁷ ir norādīts, ka ir mērķis izveidot vienotu sociālās rehabilitācijas, profesionālās rehabilitācijas un profesionālās piemērotības noteikšanas pakalpojuma saņēmēju datu uzkrāšanas, aprites, atkalizmantošanas digitālo risinājumu, kā iekļaut sociālās rehabilitācijas, profesionālās rehabilitācijas un profesionālās piemērotības noteikšanas pakalpojumu saistīto nozaru un koplietošanas valsts pārvaldes pakalpojuma sistēmā. Tāpat datu apmaiņa ir jāskata sasaistē ar pieejas maiņu invaliditātes novērtēšanā

gan bērniem, gan pilngadīgām personām, lai sekmētu, ka atbalsta pakalpojumi invaliditātes seku mazināšanai tiek organizēti un plānoti tā, lai maksimāli tiktu ņemtas vērā personas individuālās vajadzības, tādējādi nodrošinot gan mērķēta atbalsta saņemšanu, gan efektīvu budžeta līdzekļu plānošanu pakalpojumu nodrošināšanā.

Tāpēc pasākums – sagatavot priekšlikumus datu apmaiņai starp iestādēm (Komisija, SIVA, NVA, VSIA “NRC “Vaivari””) par funkcionēšanas novērtējuma informācijas nodošanu, lai gadījumā, ja viena no iestādēm jau ir veikusi funkcionēšanas novērtēšanu, to var izmantot arī citas iestādes, – tika iekļauts Plānā personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2024.–2027. gadam.

Pasākums ir jāievieš līdz 2026. gada otrajam pusgadam. Saskaņā ar Labklājības ministrijas sniegto informāciju pašlaik aktivitātes tiek turpinātas, t. sk. arī attiecībā uz datu apmaiņu starp Komisiju un Vaivaru TPC Funkcionēšanas novērtēšanas laboratoriju, SIVA un NVA. Ideālā gadījumā nākotnē informācijas apmaiņu vajadzētu nodrošināt arī ar veselības aprūpes sistēmu.

Lēmumi par invaliditātes statusu arvien netiek sagatavoti paredzētajā termiņā

Atbilstoši Administratīvā procesa likumam¹¹⁸ Komisijai lēmums par invaliditātes noteikšanu vai atzīnuma sniegšanu ir jāpieņem viena mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas dienas. Ja objektīvu iemeslu dēļ noteikto termiņu nav iespējams ievērot, to var pagarināt uz laiku ne ilgāku par četriem mēnešiem no iesnieguma saņemšanas dienas.

Tomēr Komisija periodiski saskaras ar grūtībām ievērot termiņu lēmuma pieņemšanai, kas tiek skaidrots ar kapacitātes trūkumu un iesniegumu skaita pieaugumu. Situācijas risinājumam vairākos periodos bija ieviests arī īpašs regulējums, kas paredzēja Komisijas tiesības automātiski pagarināt iepriekš pieņemto lēmumu.

Piemēram, no 24.12.2022. līdz 31.12.2023. Invaliditātes likums paredzēja Komisijas tiesības pagarināt iepriekš izdotā administratīvā akta darbības termiņu uz laiku līdz sešiem mēnešiem, bet ne ilgāk kā līdz jauna administratīvā akta izdošanai konkrētās personas lietā.

Revīzijā, analizējot 2024. gadā pieņemtos lēmumus, ir konstatēts, ka no 62 788 šajā laikā pieņemtajiem lēmumiem¹¹⁹ 25 149 jeb 40,1 % lēmumu nav pieņemti termiņā, t. i., viena mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas brīža.

Puse no kavētajiem lēmumiem ir pieņemti septiņu dienu laikā pēc iesnieguma izskatīšanas termiņa beigām, 45 % lēmumu – astoņu līdz 30 dienu laikā un nepilni 5 % – vairāk nekā mēnesi pēc iesnieguma izskatīšanas termiņa beigām. Skatīt 11. tabulu.

11. tabula. Komisijas kavēto lēmumu skaits 2024. gadā¹²⁰

Lēmuma pieņemšanas kavēto dienu skaits	Lēmumi par invaliditāti	
	skaits	īpatsvars
1 diena	2293	9,12 %
2–3 dienas	3428	13,63 %
4–7 dienas	6925	27,54 %
8–30 dienas	11 307	44,96 %
2 mēneši	1094	4,35 %
3 mēneši	80	0,32 %
4 mēneši	20	0,08 %
vairāk nekā 4 mēneši	2	0,01 %
Kopā	25 149	
* Dienas no iesnieguma izskatīšanas termiņa beigām līdz lēmuma pieņemšanai		

Revīzijā konstatēts, ka 2883 jeb 11 % gadījumu kavējums bija saistīts ar to, ka klients visus invaliditātes ekspertīzei nepieciešamos dokumentus iesniedza vēlāk un/vai klientam ekspertīze veikta klātienē.

Kavēto lēmumu skaits samazinājās 2024. gada otrajā pusē: no janvāra līdz martam termiņš tika kavēts 46 % iesniegumu, bet no oktobra līdz novembrim jau tikai 21 % iesniegumu.

Revidentu vērtējumā, situācijas uzlabošanās 2024. gada otrajā pusē ir saistīta ar to, ka gada sākumā notika pāreja uz darbu jaunajā *Invaliditātes informatīvajā sistēmā*.

2025. gadā¹²¹ situācija turpina uzlaboties: no 2025. gada pirmajā pusgadā izskatītajiem 33 348 iesniegumiem termiņš ir kavēts 13 % gadījumu.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likumu¹²² gadījumos, ja Komisijai lēmumu nav iespēja pieņemt paredzētajai termiņā, tai ir jāgatavo lēmums par termiņa pagarināšanu un tas jāpaziņo klientam.

Tomēr revīzijā konstatēts, ka no 2024. gada kavētajiem 25 149 gadījumiem, lēmums par termiņa pagarinājumu tika sagatavots un klientam nosūtīts tikai 410 jeb 1,6 % gadījumu.

Saskaņā ar Komisijas sniegto skaidrojumu lēmums par termiņa pagarinājumu netika sagatavots un paziņots visos gadījumos ierobežoto cilvēkresursu dēļ. Komisijā lēmumu par administratīvā akta izdošanas termiņa pagarinājumu uz laiku līdz četriem mēnešiem pieņēma situācijās, ja bija nepieciešama papildu informācija vai klienta klātbūtne ekspertīzē. Tāpat lēmums tika sagatavots galvenokārt tad, kad bija zināms, kad klients varēs ierasties, vai gadījumos, kad lūgtā papildu informācija nebija saņemta mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas.

Lai mazinātu Komisijas administratīvo slogu invaliditātes ekspertīzes dokumentu izvērtēšanai, ar 01.01.2025. ir izdarīti grozījumi Invaliditātes likumā¹²³, kas paredz vairākas izmaiņas invaliditātes noteikšanas kārtībā:

- ✓ invaliditātes ekspertīze tiek uzsākta tikai tad, kad ir saņemti visi normatīvajos aktos paredzētie dokumenti;

- ✓ atkārtotas invaliditātes ekspertīzes gadījumā Komisija lēmumu var pieņemt triju mēnešu laikā no iesnieguma un invaliditātes ekspertīzes veikšanai nepieciešamo dokumentu saņemšanas dienas, ja iepriekšējā lēmuma darbības termiņš ir spēkā vēl vismaz četrus mēnešus;
- ✓ persona invaliditātes un darbaspēju ekspertīzei dokumentus Komisijā var iesniegt ne biežāk kā reizi sešos mēnešos.

Pirms minētā sešu mēnešu termiņa atkārtotu invaliditātes ekspertīzi persona var lūgt, ja tās veselības stāvoklis ir būtiski pasliktinājies un funkcionēšanas ierobežojums ir uzskatāms par stabilu, ko apliecina medicīniskie dokumenti.

Revidenti vērš uzmanību, ka no iepriekš minētajiem 2024. gadā kavētajiem lēmumiem 12,5 % gadījumu (vismaz 7882 personām) Komisija, kavējot lēmuma pieņemšanu, iespējams, ietekmēja arī šo personu tiesības uz atbalstu¹²⁴.

No šīm 7882 personām 4230 personām termiņa kavējums pārsniedza vairāk nekā divas nedēļas. Skatīt 12. tabulā.

12. tabula. Komisijas 2024. gadā kavēto lēmumu skaits, kas, iespējams, ietekmēja atbalsta saņemšanu¹²⁵

Lēmuma pieņemšanas kavēto dienu skaits	Personas	
	skaits	īpatsvars
8–14 dienas	3652	46,33 %
15–30 dienas	3520	44,66 %
vairāk nekā 30 dienas	710	9,01 %
Kopā	7882	
* Dienas no iesnieguma izskatīšanas termiņa beigām līdz lēmuma pieņemšanai		

Lai gan ar nokavējumu, Komisijas lēmuma termiņa kavējums neietekmēja šo personu tiesības saņemt valsts sociālos pabalstus un invaliditātes pensiju, jo šie atbalsta veidi tiek piešķirti ar invaliditātes noteikšanas dienu, bet invaliditāte – ar iesnieguma dienu (t. i., ar atpakaļejošu datumu). Proti, šo materiālo atbalstu persona var pieprasīt sešu mēnešu laikā no attiecīgā lēmuma datuma un tā saņems visu sev pienākošo atbalstu.

Invaliditātes statusa kavēšana vairāk sagādāja neērtības tām personām, kurām, pamatojoties uz invaliditātes statusu vai atzinumu, bija tiesības izmantot dažādus atvieglojumus. Piemēram, 4282 personas, kurām tika noteikta I un II invaliditāte grupa, kamēr nebija spēkā invaliditātes statuss, nevarēja izmantot bezmaksas sabiedrisko transportu, izmantot atvieglojumu ieejas maksai muzejos u. c., bet 437 personas – izmantot invalīdu stāvvietu izmantošanas karti.

Ieteikumi

Labklājības ministrijai sadarbībā ar Komisiju, Veselības ministriju un *E-veselības* pārzini – SIA “Latvijas Digitālās veselības centrs” – pilnveidot informācijas kvalitāti, kas Komisijai ir nepieciešama invaliditātes noteikšanai un ar to saistīto atzinumu sniegšanai, un tās apriti.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanai tiks veiktas šādas darbības:

- ❖ *nodrošināts, ka nosūtījumu uz invaliditātes ekspertīzi un to pamatojošo dokumentāciju (ja tāda nepieciešama) ģimenes ārsts vai ārstējošais ārsts sagatavo digitāli, izmantojot E-veselību;*
- ❖ *veicināts, ka E-veselībā ārstniecības iestādes nodrošina Ministru kabineta noteikumos¹²⁶ paredzēto E-veselībā uzkrājamo datu ievadi, kas ir nepieciešami invaliditātes noteikšanai un ar to saistīto atzinumu sniegšanai, un nodrošināts, ka tie ir pieejami arī Komisijas ārstiem ekspertiem;*
- ❖ *veikts izvērtējums, kādi dati Komisijai ir nepieciešami invaliditātes ekspertīzei par personām sniegtajiem sociālajiem pakalpojumiem, tajā skaitā par šo pakalpojumu piešķiršanai veikto personas funkcionēšanas novērtējumu (ja šis novērtējums ir digitalizēts) un, pamatojoties uz veikto izvērtējumu, nodrošināts, ka šie dati ir pieejami invaliditātes ekspertīzei;*
- ❖ *pārskatīts informācijas apjoms par personas funkcionēšanu, kas ģimenes ārstam vai ārstējošam ārstam ir jāietver nosūtījumā uz invaliditātes ekspertīzi, ja atbilstoši informatīvā ziņojuma projektam¹²⁷ tiks īstenota pieteiktā reforma par invaliditātes noteikšanas pilnveidi pilngadīgām personām.*

Labklājības ministrijai sadarbībā ar Komisiju pilnveidot invaliditātes noteikšanu pilngadīgām personām un bērniem, kā arī nodrošināt ka Komisija, nosakot invaliditāti, novērtē arī personai nepieciešamo atbalsta kopumu un sniedz ieteikumus individuālā rehabilitācijas plāna izstrādei.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanai tiks veiktas šādas darbības:

- ❖ *nodrošināts, ka tiek ieviesti plānotie risinājumi invaliditātes noteikšanai pilngadīgām personām un bērniem¹²⁸;*
- ❖ *nodrošināts, ka Komisija, nosakot invaliditāti, vērtē personai nepieciešamo atbalsta kopumu, tajā skaitā sniedz nepieciešamos atzinumus pat tad, ja tie nav pieprasīti, kā arī sniedz sociālajam dienestam rekomendācijas individuālā rehabilitācijas plāna izstrādei;*
- ❖ *nodrošināts, ka invaliditātes noteikšanā sagatavotie novērtējuma protokoli par personas funkcionēšanu, kas aptver galvenās cilvēka dzīves jomas (izpratni un komunikāciju, mobilitāti, pašaprūpi, saprašanos ar cilvēkiem, ikdienas dzīves aktivitātes un līdzdalību sabiedrībā), tiek nodoti sociālajiem dienestiem un citām institūcijām, kurām ir jānovērtē personas funkcionēšana, lai sniegtu pakalpojumus;*
- ❖ *nodrošināts, ka gadījumos, ja Komisijai nav iespējas ievērot likumā¹²⁹ paredzēto termiņu lēmuma pieņemšanai par invaliditātes noteikšanu un/vai atzinuma sniegšanu, Komisija atbilstoši likumam¹³⁰ par to paziņo iesniedzējam.*

3. Komisijas resursi invaliditātes noteikšanai nav pietiekami un netiek izmantoti produktīvi

Lai gan pēdējos gados Komisijai ir piešķirti papildu līdzekļi jaunu amata vietu izveidei un ir izdevies piesaistīt arī jaunus speciālistus, tomēr 2024. gada otrajā pusē gandrīz 60 % invaliditātes noteikšanā iesaistīto speciālistu noslodze pārsniedza optimāli noteikto¹³¹.

Turklāt Komisija jau tā ierobežotos cilvēkresursus tērē arī tai neraksturīgajai funkcijai –darbnespējas lapu pagarināšanā ilgāk par 26 nedēļām –, kas ir veselības resora kompetencē un kurai ik gadu ir nepieciešamas gandrīz četras ekspertu slodzes.

Revidenti norāda arī uz nepieciešamību pilnveidot invaliditātes noteikšanā iesaistīto darbinieku apmācību sistēmu, jo Komisijas ārstiem ekspertiem nepieciešamo zināšanu un prasmju ieguve un uzturēšana par personu funkcionēšanu ārpus Komisijas ir ierobežotas.

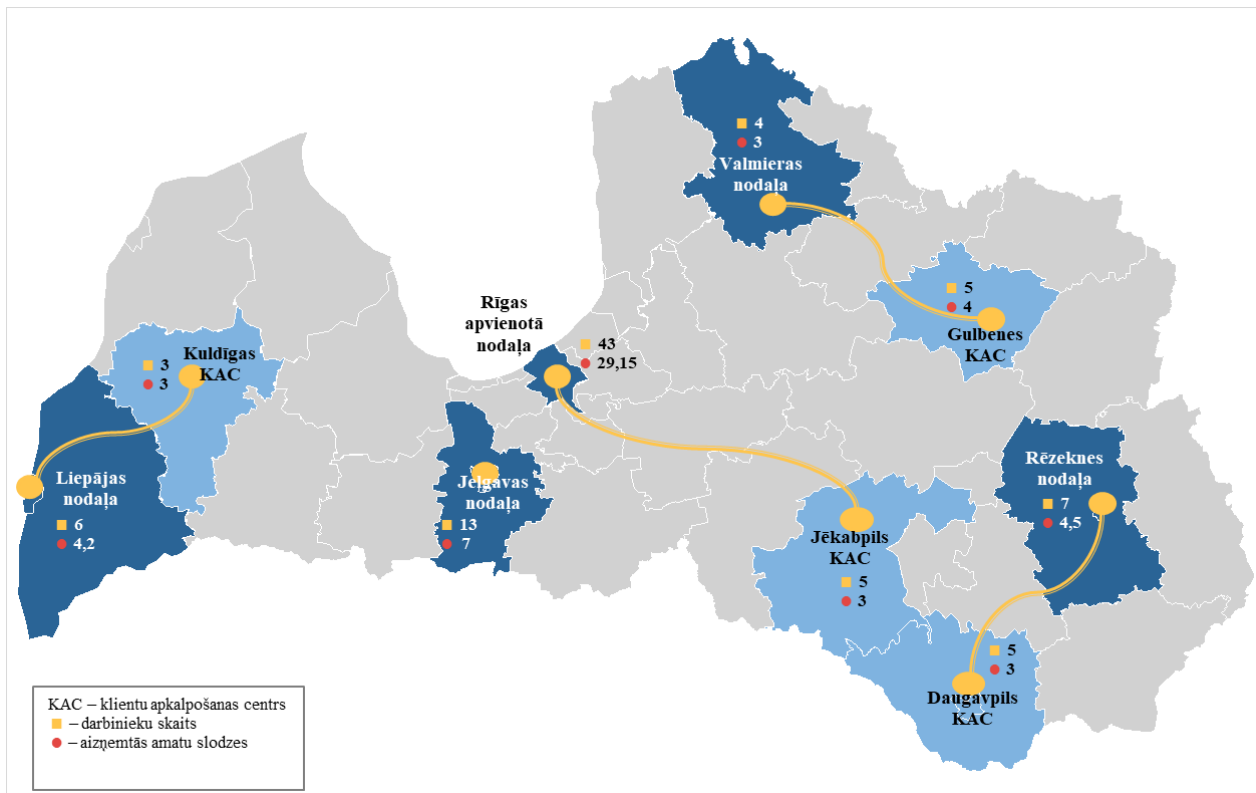
Pēdējos gados Komisija ir sekmējusi darbiniekiem nepieciešamo zināšanu pilnveidi – ir izveidojusi speciālu nodaļu, kas izstrādā metodiskos materiālus, organizē mācības, kā arī darbinieku zināšanu pilnveidei par SFK piemērošanu ir īstenojusi nozīmīgu ESF Plus projektu. Tomēr nav nodrošināts, ka organizētās mācības apmeklē visi invaliditātes noteikšanā iesaistītie darbinieki. Pašlaik nav arī redzējuma, kā zināšanas par SFK uzturēt un pilnveidot turpmāk un nodrošināt, ka tās iegūst jaunpieņemtie darbinieki.

Saskaņā ar Komisijas struktūru, lai nodrošinātu reģionālo pieejamību, invaliditātes noteikšana Komisijā tiek organizēta deviņās nodaļās: Rīgas apvienotajā nodaļā un astoņās nodaļās / klientu apkalpošanas centros, kas atrodas ārpus Rīgas. Skatīt 12. attēlu.

Visas minētās nodaļas veic invaliditātes ekspertīzi pilngadīgām personām ar somatiskām saslimšanām. Rīgas apvienotā nodaļa veic ekspertīzi arī personām ar redzes traucējumiem un bērniem, bet personām ar garīga rakstura traucējumiem ekspertīzi nodrošina tikai Jelgavas nodaļa.

Savukārt vadības un pamatdarbības atbalsta funkcijas Komisijā nodrošina sešas nodaļas: Klientu apkalpošanas nodaļa, Administratīvā nodaļa, Dokumentu un arhīva pārvaldības nodaļa, Metodiskās vadības un kontroles nodaļa, Juridiskā nodaļa, Starptautisko pakalpojumu nodaļa, kā arī Struktūrfondu projektu nodaļa.

Grāmatvedības uzskaites, personālvadības, iekšējā audita atbalsta funkcijas ir centralizētas Labklājības ministrijā. Informācijas tehnoloģiju administratora atbalsta funkciju daļēji nodrošina arī VSAA Informācijas tehnoloģiju departaments.

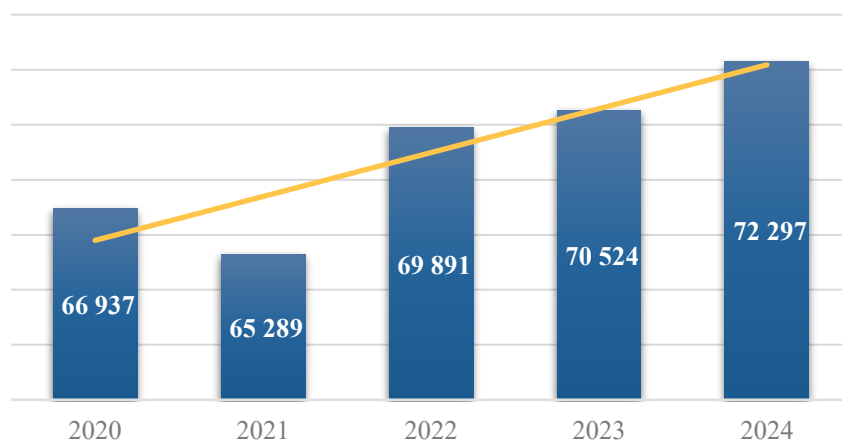
12. attēls. Komisijas nodaļu atrašanās vieta un darbinieku (slodžu) skaits 2025. gada martā

Avots: Labklājības ministrijas resursu vadības uzskaites sistēmas Horizon dati par Komisijas darbiniekiem un Komisijas iesniegtie dati.

2025. gada sākumā Komisijā kopā bija 166 amata vietas (133,5 amata slodzes), no tām 33 amata vietas (31 slodze) bija paredzētas klientu apkalpošanai, bet 88 amata vietas (63,45 slodzes) – invaliditātes noteikšanai. Salīdzinot ar 2022. gada jūliju, kopējais amatu vietu skaits ir palielinājies par 13 % jeb par 19 amata vietām (9,9 slodzēm), savukārt invaliditātes noteikšanai¹³² – par 22 % jeb par 16 amata vietām (9,75 slodzēm).

Arī aizpildīto amata slodžu skaits ir pieaudzis: ja 2022. gada jūlijā bija aizņemtas 112,05 slodzes, tad 2025. gada sākumā par 13,65 (12 %) vairāk – 125,7 slodzes. Skatīt [7. pielikumā](#).

Lai gan amata vietu (slodžu) skaits pēdējos gados Komisijā ir palielinājies¹³³, ir pieaudzis arī pieprasījums pēc pakalpojuma, t. i., ikdienā saņemto iesniegumu skaits par nepieciešamību noteikt invaliditāti un/vai sniegt atzinumu (skatīt 13. attēlā). Paredzams, ka iesniegumu skaits pieaugs arī turpmāk.

13. attēls. Komisijā saņemto iesniegumu skaits invaliditātes ekspertīzei no 2020. gada līdz 2024. gadam

Avots: Komisijas publisko gada pārskatu dati.

Tāpēc Komisijā jau ilgstoši ir aktuāls jautājums par cilvēkresursu pietiekamību.

Piemēram, kā jau norādīts iepriekš, 2023. gadā Komisijas pasūtītajā funkcionālajā auditā¹³⁴ ir konstatēts, ka ārstu ekspertu kapacitātes trūkums rezultējās ar viena mēneša nobīdi lietu izskatīšanā (kopumā ir ap 6000 neizskatīto lietu). Izvērtējot Komisijas darbinieku noslodzi, ir konstatēta arī darbinieku pastāvīga pārslodze, it īpaši darbiniekiem, kuri nodrošina Komisijas pamatfunkcijas izpildi.

To, ka Komisija arvien visos gadījumos neievēro normatīvajos aktos paredzēto termiņu lēmumu pieņemšanai, apliecina arī revīzijā analizētie dati: no 62 788 lēmumiem, kas bija pieņemti, pamatojoties uz laiku no 01.01.2024. līdz 30.11.2024. saņemtajiem iesniegumiem, 25 149 jeb 40,1 % lēmumu nebija pieņemti noteiktajā termiņā. Detalizēti par lēmumu pieņemšanas termiņu kavējumiem skatīt sadaļā [Lēmumi par invaliditātes statusu arvien netiek sagatavoti paredzētajā termiņā](#).

Invaliditātes noteikšanai nepieciešamo amata vietu skaits nav pietiekams pat pamatfunkcijas veikšanai

Revīzijā ir analizēta invaliditātes noteikšanā iesaistīto darbinieku noslodze 2024. gada otrajā pusē.

Šis periods ir izvēlēts, jo šajā laikā Komisija bija pilnībā pārgājusi uz darbu jaunajā Invaliditātes informatīvajā sistēmā¹³⁵. Sākot ar 2024. gada jūliju, Komisijā palielināts arī aizpildīto amata vietu (slodžu) skaits. Ja 2024. gada sākumā bija aizņemtas 55,45 slodzes, tad jūlijā – 61,95 slodzes un decembrī – jau 62,45 slodzes.

Kopā šajā laikā invaliditātes noteikšanā bija iesaistīti 94 speciālisti¹³⁶:

- ✓ 62 ārsti eksperti, kuri nodrošina invaliditātes noteikšanas pirmo posmu – veic invaliditātes ekspertīzi un sagatavo ekspertīzes aktu;
- ✓ 32 amatpersonas (27 vecākie ārsti eksperti un četri vecākie eksperti (bez ārsta kvalifikācijas)), kuras, pamatojoties uz ārsta eksperta sagatavoto ekspertīzes aktu, sagatavo un pieņem lēmumu par invaliditātes noteikšanu vai atzinuma sniegšanu. No tām četri darbinieki vienlaikus bija arī nodaļu vadītāji.

No 62 ārstiem ekspertiem, kuri 2024. gada otrajā pusgadā veica invaliditātes ekspertīzes, 61 % jeb 38 darbinieki līdz 01.07.2024. bija nostrādājuši vairāk nekā pusgadu, bet 39 % jeb 24 bija jaunie darbinieki, kuri darbu Komisijā uzsāka 2024. gadā.

Saskaņā ar Komisijas sniegto informāciju, strādājot pilnu darba dienu, ārsts eksperts var sagatavot līdz 10 invaliditātes ekspertīzēm dienā, bet optimāli – astoņas ekspertīzes dienā. Savukārt vecākais ārsts eksperts (vadošais eksperts) var pieņemt līdz 20 lēmumiem dienā, bet optimāli – 18 lēmumus dienā.

Komisijas iekšējos normatīvajos aktos ir arī noteikts¹³⁷, ka ārstam ekspertam invaliditātes ekspertīze ir jāveic trīs nedēļu laikā no iesnieguma reģistrēšanas. Tas nozīmē, ka vecākajam ārstam ekspertam (vadošajam ekspertam), pamatojoties uz sagatavoto ekspertīzes aktu, lēmums par invaliditātes noteikšanu (atzinuma sniegšanu) ir jāpieņem ne vēlāk kā nedēļas laikā.

No revidentu veiktās analīzes¹³⁸ izriet, ka 2024. gada otrajā pusē jaunie ārsti eksperti darba pirmajos mēnešos vidēji veica trīs līdz četras invaliditātes ekspertīzes dienā, bet 59,7% (37) ārstu ekspertu noslodze bija virs optimālās, jo tie dienā veica vairāk nekā astoņas ekspertīzes. Skatīt 13. tabulu.

13. tabula. Ārstu ekspertu vidējais invaliditātes ekspertīžu skaits dienā
2024. gada otrajā pusgadā¹³⁹

Ekspertīžu skaits dienā (vidēji)	Ārstu ekspertu skaits	Ārstu ekspertu īpatsvars
9 un vairāk ekspertīzes	25	40 %
8–9 ekspertīzes	12	19 %
7–8 ekspertīzes	6	10 %
4–7 ekspertīzes	12	19 %
3 un mazāk ekspertīzes	7	11 %
Kopā	62	100 %

Līdzīga pārslodze ir konstatēta arī vecākajiem ārstiem ekspertiem (vadošajiem ekspertiem): no 32 šajā procesa solī iesaistītajiem darbiniekiem 59 % (19) darbinieku vidēji dienā pieņemto lēmumu skaits pārsniedza optimālo.

No veiktās analīzes arī izriet, ka 59,7 % (37) ārsti eksperti ekspertīzes veikšanai paredzēto trīs nedēļu termiņu kavēja vairāk nekā 50 % gadījumu, no tiem seši darbinieki ekspertīzes termiņu kavēja vairāk nekā 90 % gadījumu. Kopumā vismaz 97 % gadījumos tieši ekspertīzes akta sagatavošanas termiņa kavējums ietekmēja arī kopējo invaliditātes noteikšanas termiņa kavējumu¹⁴⁰.

Revidenti vērš uzmanību: ja noslodze invaliditātes noteikšanā ir virs optimālās, darbinieks ne tikai strādā ar paaugstinātu intensitāti, bet tas ietekmē arī pārējo amata aprakstā paredzēto pienākumu izpildi, tajā skaitā iespēju profesionāli pilnveidoties¹⁴¹.

Īpaši kritiska šī situācija ir attiecībā uz vecākajiem ārstiem ekspertiem, kuri vienlaikus ir arī nodaļu vadītāji. Visu četru vecāko ārstu ekspertu nodaļu vadītāju 2024. gada otrajā pusē vidēji dienā pieņemto lēmumu skaits pārsniedza optimāli noteikto, lai gan saskaņā ar amatu aprakstu Komisijas nodaļu vadītājiem lēmumu pieņemšanai, tajā skaitā ekspertīzes veikšanai, jāvelta 65 % no sava darba laika, 30 % – nodaļas vadībai¹⁴² un 5 % – citiem pienākumiem, tajā skaitā profesionālajai izaugsmei.

Revidentu vērtējumā, Komisijas ārstu ekspertu un vecāko ārstu ekspertu noslodzi varētu mazināt, ja šie speciālisti nebūtu iesaistīti arī Komisijai neraksturīgas funkcijas veikšanā – darbnespējas lapu pagarināšanā ilgāk par 26 nedēļām –, kuru veic tie paši speciālisti, kuri nosaka invaliditāti un sniedz atzinumus.

Proti, Komisija, pamatojoties uz ģimenes ārsta vai ārstējošā ārsta nosūtījumu, vērtē, vai ir pamats darbnespējas pagarināšanai ilgāk par 26 nedēļām, bet ne ilgāk par 52 nedēļām triju gadu periodā, ja darbnespēja atkārtojas ar pārtraukumiem¹⁴³. Šis uzdevums, lai iekļautos normatīvajā aktā paredzētajā termiņā¹⁴⁴ – ne ilgāk kā 10 darbdienas –, Komisijas ārstiem ekspertiem un vecākajiem ārstiem ekspertiem ir jāveic prioritāri.

Līdz 27.06.2024. persona varēja dokumentus pārejošas darbnespējas lapu pagarināšanai iesniegt Komisijai ne vēlāk kā piecas darbdienas pirms 26 nedēļu nepārtrauktas darbnespējas perioda beigām, bet, sākot ar 28.06.2024., – ne vēlāk kā 10 darbdienas pirms 26 nedēļu nepārtrauktas darbnespējas perioda beigām¹⁴⁵. Tas nozīmē, lai nodrošinātu darbnespējas lapas nepārtrauktību, Komisijai lēmums ir jāpieņem līdz darbnespējas perioda beigām.

Komisijas iesaiste darbnespējas lapu pagarināšanas kontrolē normatīvajos aktos bija paredzēta jau laikā no 01.01.2007.¹⁴⁶, pamatojoties uz to, ka ir nepieciešams pastiprināt darbnespējas lapu izsniegšanas pamatotības kontroli, jo slimības pabalstu finansēšanai katru gadu tiek novirzīti arvien lielāki līdzekļi, ko ietekmē gan pabalsta apmēra palielināšana, gan slimības pabalstu skaits un slimības ilgums, kas galvenokārt saistīts ar sabiedrības veselības neapmierinošo stāvokli¹⁴⁷.

Jau 2016. gada informatīvajā ziņojumā¹⁴⁸ Labklājības ministrija norādīja, ka ir nepieciešams pārskatīt darbnespējas lapu izsniegšanas kārtību pārejošas darbnespējas periodā, izvērtējot iespēju šo funkciju nodot veselības resoram, tā ietaupot darba stundas, ko iespējams veltīt prognozējamās invaliditātes un invaliditātes noteikšanai.

Ārstniecības personu, tajā skaitā to izsniegto darbnespējas lapu pamatotības kontrole ir Veselības inspekcijas kompetencē¹⁴⁹. Tā veic arī pārbaudes un ekspertīzes, kā arī sniedz atzinumus par darbnespējas ekspertīzes kvalitāti ārstniecības iestādē, izvērtē, vai konkrētajā gadījumā konstatēto pārkāpumu dēļ darbnespējas lapu nepieciešams atzīt par nepamatoti izsniegtu¹⁵⁰. Veselības inspekcijai ir piešķirtas arī tiesības anulēt nepamatoti izsniegtās darbnespējas lapas¹⁵¹.

Saskaņā ar Labklājības ministrijas un Veselības ministrijas sniegto informāciju šobrīd ir atsākts darbs pie šī jautājuma risināšanas. Ministrijas ir vienojušās, ka, pirms virzīt grozījumus, normatīvajos aktos tiks veikts pilotprojekts, kurā darbnespēju lapu pagarināšana ilgāk par 26. nedēļām būs ģimenes ārsta vai

ārstējošā ārsta atbildībā. Pilotprojekta laikā ir plānots iegūt datus un analizēt, kādai ir jābūt pieejai darbnespēju lapu pagarināšanā.

Revīzijā konstatēts, ka ik gadu Komisija pieņem vairāk nekā 5000 lēmumu par darbnespējas lapu pagarināšanu, bet kopā no 01.01.2022. līdz 31.12.2024. ir pieņemts 16 181 lēmums par darbnespējas lapas pagarināšanu. No tiem 15 744 jeb 97,3 % lēmumu bija pozitīvi, bet 437 jeb 2,7 % gadījumu darbnespējas lapas pagarināšana tika atteikta. Skatīt 14. tabulā.

14. tabula. Lēmumu par darbnespējas lapas pagarināšanu skaits no 2022. līdz 2024. gadam¹⁵²

Gads	Lēmumu par DNL pagarināšanu skaits	Pozitīvo lēmumu skaits	Atteikumu skaits
2022.	5506	5442	64
2023.	5125	4967	158
2024.	5550	5335	215
Kopā	16 181	15 744	437

Saskaņā ar Komisijas sniegto informāciju lēmuma sagatavošana par darbnespējas lapas pagarināšanu aizņem tikpat daudz laika, cik invaliditātes noteikšana, jo tajā ir iesaistīts gan ārsts eksperts, kas sagatavo slēdzien, gan vecākais ārsts eksperts (amatpersona), kas izskata sagatavoto slēdzien un pieņem lēmumu.

Saskaņā ar revidentu aplēsēm, lai nodrošinātu šo funkciju, Komisijai ir nepieciešamas vismaz 2,6 ārstu ekspertu slodzes un 1,2 vecāko ārstu ekspertu (vadošo ekspertu) slodzes.

Tas nozīmē: ja Komisijai šī funkcija nebūtu jāveic, Komisijas kavēto lēmumu skaits 2024. gadā varēja samazināties par apmēram 25 %, bet no 01.01.2025. līdz 31.08.2025. – līdz pat 46 %.

Cilvēkresursu piesaiste Komisijā ir būtiski uzlabojusies

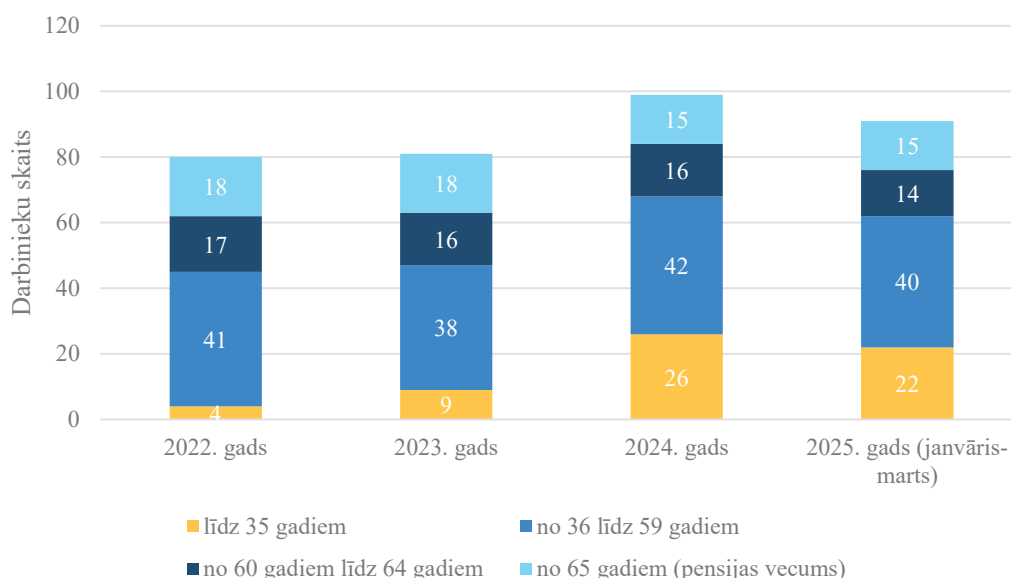
Pēdējo triju gadu laikā Komisijā par septiņiem gadiem (no 58 gadiem līdz 51 gadam) ir samazinājies invaliditātes noteikšanā iesaistīto darbinieku vidējais vecums. Ir samazinājies darbinieku īpatsvars vecumā no 65 gadiem, un ir palielinājies darbinieku īpatsvars vecumā līdz 35 gadiem.

Tomēr ir nodaļas, kurās vidējais invaliditātes noteikšanā iesaistīto darbinieku vecums arvien pārsniedz pensionēšanās vecumu vai ir tuvu tam¹⁵³. Invaliditātes noteikšanā iesaistīto darbinieku¹⁵⁴ skaitu sadalījumu pa vecuma grupām skatīt 14. attēlā.

Revīzijā konstatēts, ka pēdējos gados ārsti eksperti galvenokārt tiek piesaistīti, tos uzrunājot personīgi: tiek uzrunāti Rīgas Stradiņa universitātē studējošie, kā arī informācija tiek izplatīta ārstu asociācijās. Komisijas ieskatā, šāda pieeja ir sevi attaisnojusi un ir efektīva.

Lai gan izdodas piesaistīt jaunus darbiniekus, tomēr daļa no tiem izvēlas darbu Komisijā neturpināt. 2025. gada pirmajā pusgadā darbu Komisijā uzsāka deviņi ārsti eksperti, no kuriem četri darbu Komisijā neturpināja.

Darbinieku piesaistei, kā arī esošo darbinieku motivēšanai un noturēšanai darbā ir veiktas arī vairākas darbības.

14. attēls. Invaliditātes ekspertīzē iesaistīto darbinieku vecuma struktūra no 2022. līdz 2025. gadam

Avots: Labklājības ministrijas resursu vadības uzskaites sistēmas Horizon datu par Komisijas darbiniekiem un Komisijas iesniegto datu analīze.

Pirmkārt, ir pārskatītas un samazinātas ārsta eksperta profesionālās kvalifikācijas prasības.

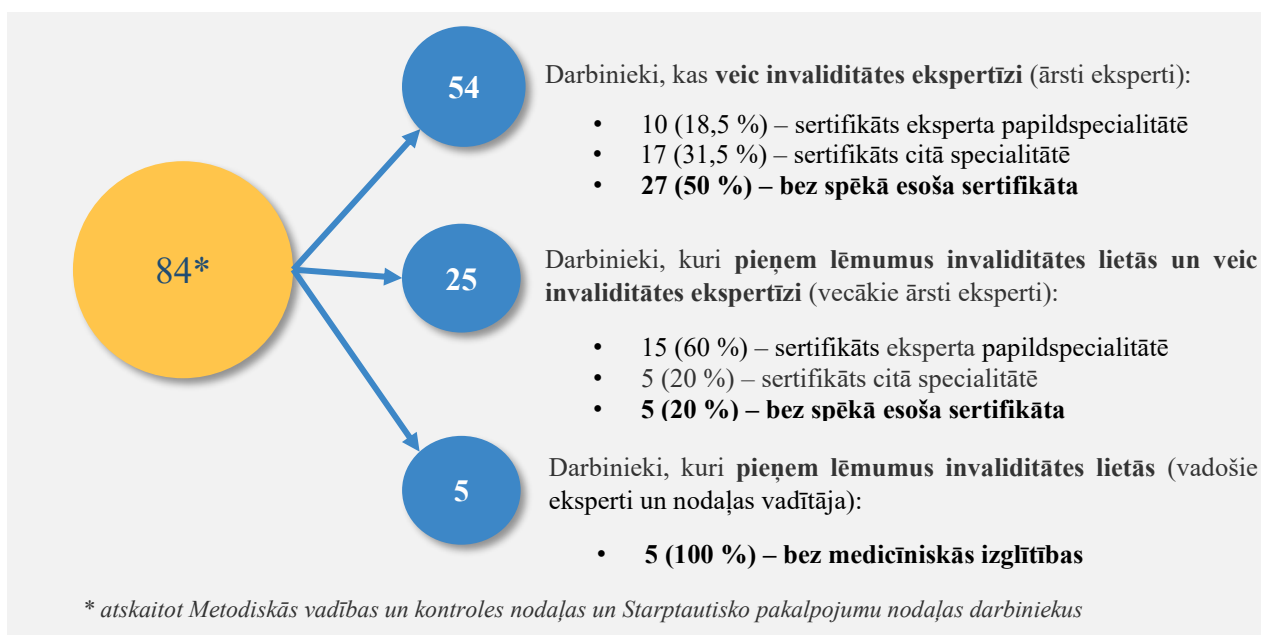
20.06.2016. tika atcelta prasība¹⁵⁵, ka Komisijas ārstam ekspertam ir jāiegūst arī sertifikāts papildspecialitātē “Eksperts”, kas tolaik bija divu gadu rezidentūras programma.

Saskaņā ar tiesību akta anotācijā skaidroto¹⁵⁶ prasība par papildu sertifikātu ir apgrūtināša, jo Rīgas Stradiņa universitātes valsts finansēto rezidentūras vietu skaits šai papildspecialitātei ir nepietiekams un arī ārstu ieinteresētība ir ļoti zema. Anotācijā arī uzsvērts: lai veiktu invaliditātes ekspertīzi, nepieciešamo zināšanu un praktisko iemaņu apjoms ir šaurāks nekā eksperta rezidentūras programmas ietvars, tāpēc Komisija var organizēt sertificētu ārstu apmācību atbilstoši Komisijas darbības specifikai.

Ar 28.11.2018. ir svītrotā arī prasība par spēkā esošu ārsta sertifikātu, pamatojums – Komisijas ārsti neveic ārstniecību vai diagnostiku. Tāpēc Komisija pati var noteikt prasības, zināšanu apjomu un iemaņu kopumu, kas nepieciešams, lai Komisijas ārsts eksperts patstāvīgi varētu izvērtēt personas funkcionēšanas ierobežojumus¹⁵⁷.

Revīzijā konstatēts, ka 2025. gada martā no 84 invaliditātes ekspertīzē iesaistītajiem speciālistiem 25 jeb 30 % bija sertifikāts papildspecialitātē “Eksperts”, 22 jeb 26 % darbinieku bija spēkā esošs ārsta sertifikāts kādā specialitātē, bet lielākā daļa – 32 jeb 38 % darbinieku – bija ar augstāko medicīnisko izglītību (ārsta grādu), bet bez spēkā esoša sertifikāta kādā specialitātē¹⁵⁸. Skatīt 15. attēlu.

Invaliditātes noteikšanas otrajā posmā – lēmumu sagatavošanā un pieņemšanā par invaliditātes noteikšanu / atzinuma sniegšanu – ir iesaistīti arī pieci darbinieki bez medicīniskās izglītības (ārsta diploma) – ar juridisko izglītību vai augstāko izglītību sociālajā sfērā.

15. attēls. Darbinieku, kuri veic invaliditātes ekspertīzi, profesionālā kvalifikācija

Otrkārt, invaliditātes noteikšanā iesaistīto darbinieku mēnešalga pēdējo triju gadu laikā atkarībā no ieņemamā amata ir pieaugusi robežās no 48 % līdz pat 55 %. Izņēmums ir vadošo ekspertu mēnešalga, kuras pieaugums no 2023. gada ir 11 %. Skatīt 15. tabulu.

15. tabula. Invaliditātes noteikšanā iesaistīto darbinieku vidējās mēnešalgas izmaiņas no 01.01.2022. līdz 01.01.2025.¹⁵⁹

Amats	Mēnešalga (euro)				Mēnešalgas pieaugums no 01.01.2022. līdz 01.01.2025. (%)
	01.01.2022.	01.01.2023.	01.01.2024.	01.01.2025.	
Ārsts eksperts	1271	1670	1975	1971	55 %
Vecākais ārsts eksperts	1550	1969	2300	2300	48 %
Vecākais ārsts eksperts – nodaļas vadītājs	1607	2092	2554	2554	59 %
Vecākais ārsts eksperts – nodaļas vadītāja vietnieks	1600	2080	2433	2433	52 %
Vadošais eksperts (<i>amats Komisijā tika ieviests ap 2022. gada jūliju</i>)	–	1557	1729	1729	11 %

Komisijas ārstu ekspertu un vecāko ārstu ekspertu vidējā mēnešalga 2025. gada sākumā bija attiecīgi par 158 euro un 487 euro augstāka nekā Ministru kabineta noteikumos¹⁶⁰ norādītā zemākā mēnešalgas likme sertificētiem ārstiem. Skatīt 16. tabulā.

16. tabula. Ārstniecības personu zemākās mēnešalgu likmes (euro)

Ārstniecības personas	01.01.2022.	01.01.2023.	01.01.2024.	01.01.2025.
Sertificētiem ārstiem	1 555	1 555	1 813	1 813
Reģistrētiem ārstiem un rezidentiem	1 369	1 369	1 607	1 607

Salīdzinot Komisijas ārstu ekspertu mēnešalgu ar citās valsts pārvaldes iestādēs nodarbināto ārstu ekspertu mēnešalgām, kuru profesionālās kvalifikācijas prasības ir līdzīgas, ir konstatēts, ka Komisijas speciālistu mēnešalga ir līdzvērtīgas vai pat tās pārsniedz.

Piemēram, 2025. gada sākumā Komisijas vecākā ārsta eksperta, t. sk. nodaļas vadītāja un nodaļas vadītāja vietnieka vidējā mēnešalga ir līdzvērtīga aizsardzības resora vecāko ārstu ekspertu mēnešalgai¹⁶¹, bet par 350 euro lielāka par Iekšlietu ministrijas veselības un sporta centra vecākā ārsta eksperta mēnešalgu¹⁶². Komisijas ārsta eksperta mēnešalga ir par 500 euro lielāka arī par VSAA ārsta eksperta mēnešalgu¹⁶³.

Lai gan lielāka mēnešalga gan ārstiem ekspertiem, gan vecākajiem ārstiem ekspertiem ir Veselības inspekcijā¹⁶⁴, šajā iestādē minētajiem ekspertiem ir arī augstākas profesionālās kvalifikācijas prasības. Proti, ir nepieciešams ne tikai ārsta grāds, bet arī sertifikāts pamatspecialitātē (onkologs ķīmijterapeits, ģimenes ārsts, urologs, traumatologs, ortopēds, anesteziologs reanimatologs, neatliekamās palīdzības ārsts, psihiatrs, neirologs), un vēlams ir sertifikāts papildspecialitātē “Eksperts”¹⁶⁵.

Treškārt, ir nodrošinātas attālinātā darba iespējas, jo invaliditātes ekspertīze lielākoties tiek veikta bez personas klātbūtnes. Tāpēc darbu Komisijā ir iespēja apvienot ar darbu pamatspecialitātē, kas ārstiem ir īpaši svarīgi.

Kopumā 2025. gada janvārī un februārī no 88 darbiniekiem, kas bija iesaistīti invaliditātes noteikšanā, tikai 31 % (27) darbinieku vienīgā darbavieta bija Komisija, šiem darbiniekiem nebija reģistrēta arī saimnieciskā darbība. 40 % darbinieku Komisijā strādāja pilnu slodzi.

Lielākā daļa jeb 81 % ārstu ekspertu strādāja nepilnu slodzi (visbiežāk 0,5 slodzes), savukārt 80 % vecāko ārstu ekspertu Komisijā strādāja pilnu slodzi. Vismaz 31 % darbinieku kopumā strādāja no 1,5 līdz divām slodzēm, bet četri darbinieki jeb 4,5 % – vairāk nekā divas slodzes. Detalizēti skatīt [8. pielikumā](#).

Apmācību sistēma Komisijā izveidota, bet vēl pilnveidojama

Atbilstoši Komisijas ārstu ekspertu amatu aprakstos norādītajam, lai veiktu invaliditātes ekspertīzi, ir nepieciešamas zināšanas par funkcionēšanu atbilstoši SFK klasifikācijai un prasmes veikt cilvēka fizikālo vai psihisko izmeklēšanu, izvērtēt medicīnisko dokumentāciju, novērtēt personas veselības traucējumus un funkcionālās spējas.

Pašlaik ārstam ekspertam vienīgā obligātā izglītības prasība ir augstākā medicīniskā izglītība veselības aprūpē – ārsta grāds, nenosakot prasības tālāk iegūtajai pamatspecialitātei, apakšspecialitātei vai papildspecialitātei. Ir nepieciešama arī vismaz trīs gadu darba pieredze ārsta darbā.

Latvijā ārsta grādu var iegūt, studējot otrā cikla profesionālās augstākās izglītības studiju programmās – Rīgas Stradiņa universitātes studiju programmā “Medicīna” un Latvijas Universitātes studiju programmā

“Ārstniecība”. Nevienā no šīm programmām pašlaik netiek piedāvāts speciāls studiju kurss par SFK struktūru un pielietošanu, darbaspēju novērtēšanu vai invaliditātes ekspertīzi.

RSU studiju kurss “Funkcionēšanas, nespējas un veselības klasifikācija un novērtēšana” kā obligāts mācību kurss ir iekļauts tikai tādās bakalaura studiju programmās kā “Ortozēšana, protezēšana”, “Ergoterapija”, “Fizioterapija”, “Uzturs” un “Audiologopēdija”. Savukārt studiju kurss “Darbaspēju novērtēšana un invaliditātes profilakse” ir iekļauts maģistra studiju programmā “Rehabilitācija”.

Revīzijā konstatēts, ka Komisijas ārstam ekspertam visatbilstošākās kompetences (bez papildspecialitātes “Eksperts”) Ministru kabineta noteikumos¹⁶⁶ ir noteiktas fizikālās un rehabilitācijas medicīnas ārstam, kurš iegūst teorētiskās zināšanas un praktiskās iemaņas šādos jautājumos:

- ✓ rehabilitācijas pamatprincipi, funkcionēšana un tās novērtēšana atbilstoši SFK;
- ✓ individuālā rehabilitācijas plāna izstrādāšana, rehabilitācijas procesa vadīšana un rezultātu novērtēšana, rehabilitācijas sistēmas organizācijas sociālie pamati un ētiskie aspekti rehabilitācijā;
- ✓ prognozējamās invaliditātes, invaliditātes, darbaspēju ekspertīze, personas un vides mijiedarbība.

Savukārt internistam, reimatologam un kardiologam ir jābūt teorētiskām zināšanām un praktiskām iemaņām, lai sagatavotu dokumentāciju (rekomendācijas) pacienta nosūtīšanai prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbaspēju ekspertīzes veikšanai¹⁶⁷.

Revīzijā organizētās fokusgrupas dalībnieki – ģimenes ārsti, kuri ikdienā ir iesaistīti nosūtījuma un to pamatojošās dokumentācijas sagatavošanā, – norādīja, ka ģimenes ārsta rezidentūras programmā ir iekļauts 1,5 stundu ilgs seminārs par invaliditāti, bet zināšanas par funkcionēšanas novērtēšanu ir jāapgūst papildus, piemēram, pašmācības ceļā.

Kā jau konstatēts iepriekš, 2025. gada martā spēkā esošs sertifikāts papildspecialitātē “Eksperts” bija 30 % no invaliditātes noteikšanā iesaistītajiem Komisijas speciālistiem. Lielākā daļa jeb vismaz 38 % no Komisijā strādājošajiem ārstiem ekspertiem un vecākajiem ārstiem ekspertiem bija ģimenes ārsti. Tikai viena ārsta eksperta pamatspecialitāte bija fizikālās un rehabilitācijas medicīnas ārsts. Detalizētu informāciju par invaliditātes noteikšanā iesaistīto ārstu ekspertu pamatspecialitātēm skatīt [9. pielikumā](#).

Revidenti vērš uzmanību: tā kā Komisijas ārstam ekspertam iegūt nepieciešamās zināšanas un prasmes ārpus Komisijas ir ierobežotas, Komisijai speciālistu apmācība ir jānodrošina pašai. Šādu pienākumu Komisija uzņēmas, arī samazinot ārstam ekspertam nepieciešamās profesionālās kvalifikācijas prasības¹⁶⁸.

Veselības ministrija ESF projektā¹⁶⁹ no 2019. līdz 2020. gadam īstenoja trīs profesionālās pilnveides izglītības programmas, kurās īpaša uzmanība tika pievērsta SFK un funkcionēšanas novērtēšanas jautājumiem. Ir izstrādāti arī metodiskie materiāli, kas ir publiski pieejami¹⁷⁰. Tomēr Komisijai nav informācijas, vai Komisijas darbinieki ir apmeklējuši šīs mācības. Veselības ministrijas un RSU pārstāvji sniedza informāciju, ka tuvākajā laikā šāda satura profesionālās pilnveides programmas nav plānotas.

Revīzijā konstatēts, ka pēdējo gadu laikā Komisija ir sekmējusi darbiniekiem nepieciešamo zināšanu pilnveidi un šim mērķim ir izmantojusi arī Eiropas Sociālā fonda Plus finansējumu.

2021. gadā ar mērķi stiprināt metodiskās vadības un kontroles funkciju Komisijā ir izveidota Metodiskās vadības un kontroles nodaļa, kuras uzdevumos ietilpst:

- ✓ invaliditātes ekspertīzes standartu, procedūru, metodisko materiālu, kā arī iekšējo normatīvo aktu izstrāde;
- ✓ apmācību vajadzību izvērtēšana un nodrošināšana;
- ✓ apmācību materiālu un zināšanu pārbaudes testu izstrāde.

Komisijai ir izstrādāti vairāki iekšējie normatīvie akti, vadlīnijas un metodiskie materiāli invaliditātes ekspertīzes veikšanai. Piemēram, Invaliditātes ekspertīzes (funkcionēšanas izvērtēšanas) vadlīnijas (03.02.2023.), Administratīvā akta par invaliditāti tekstuālās daļas sagatavošanas vadlīnijas (02.09.2020.), Metodiskais materiāls konkrēta darbaspēju zaudējuma noteikšanai arodslimības gadījumā (02.10.2024.).

Saskaņā ar Komisijas iekšējo kārtību¹⁷¹ apmācības veic atbilstoši Komisijas vadītāja apstiprinātam pusgada mācību plānam. Apmācību saturu veido, ņemot vērā pēcpārbažu¹⁷² rezultātus un pārbaudes veikušo amatpersonu un ārstu ekspertu ieteikumus, tiesvedību procesos konstatēto, aktualitātes tiesību aktos, medicīnā un rehabilitācijā.

Apmācības, kas ir balstītas uz pēcpārbažu rezultātiem, tiek plānotas vienu vai divas reizes gadā.

No 01.06.2022. Komisijā tika īstenots ESF Plus projekts, kura viens no mērķiem bija paaugstināt Komisijas nodarbināto profesionālās spējas. Projekts ietvēra vairākas aktivitātes, tajā skaitā 11.06.2024. tika apstiprināta un 28.10.2024. aktualizēta *darbinieku ABC* – “Darbību, procesu un pakalpojumu standartu rokasgrāmata”. Rokasgrāmatā ir aprakstīts Komisijas organizatoriskais un tiesiskais ietvars, izmantotās informatīvās sistēmas, klientu apkalpošanas pamatprincipi un invaliditātes ekspertīzes un lēmumu apstrīdēšanas process.

Projektā ir izstrādāti un no 18.10.2023. līdz 05.06.2024. īstenoti 10 mācību moduļi invaliditātes noteikšanā iesaistīto speciālistu profesionālo spēju kompetenču attīstībai. Skatīt 17. tabulu.

17. tabula. ESF Plus projektā izstrādātie un īstenotie mācību moduļi

Datums	Mācību moduļa tēma
18.10.2023.	Pasaules Veselības organizācijas starptautiskās klasifikācijas.
15.11.2023.	Mērījumu izmantošana funkcionēšanas novērtēšanai.
17.01.2024.	Kāda saistība starp klasifikācijām un novērtēšanas instrumentiem?
14.02.2024.	Slimību nespecifiski funkcionēšanas novērtēšanas instrumenti, to īpašības.
13.03.2024.	Pasaules Veselības organizācijas Invaliditātes novērtēšanas saraksts 2.0 (<i>WHODAS 2.0</i>).
03.04.2024. 24.04.2024. 15.05.2024. 29.05.2024.	Funkcionēšanas traucējumu novērtēšana un ārstēšanas aktualitātes muskulo-skeletālo, neiroloģisko, garīgo, iekšējo slimību gadījumos (katrā datumā apskatīt savu tēmu).
05.06.2024.	Darba spēju novērtēšana (Aroda etioloģijas funkcionēšanas traucējumu novērtēšana un ārstēšanas).

Tomēr revīzijā konstatēts, ka šos mācību moduļus apmeklēja tikai daļa darbinieku. Visus 10 moduļus apmeklēja tikai 14 % darbinieku.

Lai gan revīzijā Komisijas pārstāvji skaidroja, ka pārējie darbinieki var iepazīties ar šo mācību moduļu materiāliem (video ierakstiem un prezentācijām), Komisijas iekšējā tīmekļvietnē vēl 2025. gada augusta beigās bija pieejami tikai divi no 10 mācību moduļu materiāliem. Tomēr 2025. gada oktobrī Komisijas tīmekļvietnē tika ievietoti visu 10 moduļu mācību materiāli.

No 01.01.2025. līdz 31.08.2025. Metodiskās vadības un kontroles nodaļa organizēja arī 11 seminārus par aktuālajām tēmām, tajā skaitā jauno ekspertu instruktāžu par *Invaliditātes informatīvo sistēmu* un juridiskajiem aspektiem.

Saskaņā ar Komisijas sniegto informāciju apmēram trešā daļa no invaliditātes noteikšanā iesaistītajiem darbiniekiem nav apmeklējuši nevienu no šiem semināriem.

Piemēram, 20.03.2025. tika rīkota Rīgas apvienotās nodaļas ekspertu apmācība (attālināti) par atbilstību grozījumiem Invaliditātes likumā pēc pārbaudes rezultātiem. No Rīgas apvienotajā nodaļā kopā nodarbinātajiem 45 ārstiem ekspertiem un vecākajiem ārstiem ekspertiem šīs apmācības apmeklēja tikai 23 jeb 51,1 % ārstu ekspertu.

Savukārt jaunajiem darbiniekiem, uzsākot darbu Komisijā, nav paredzētas speciālas apmācības. Tiem pirmajos trīs mēnešos tiek piesaistīts mentors, kura uzdevums ir apmācīt jauno darbinieku darbam ar *Invaliditātes informatīvo sistēmu*, kā arī sniegt atbalstu personas veselības traucējumu un funkcionālo spēju izvērtēšanā un ekspertīzes veikšanā. Ņemot vērā, ka mentoriem nav izstrādāta vienota apmācību programma vai vadlīnijas darbam ar jaunajiem darbiniekiem, jaunā darbinieka ievadi darbā mentors nodrošina atbilstoši savai izpratnei par darbinieka vajadzībām.

Saskaņā ar Komisijas sniegto informāciju šobrīd tiek izstrādāti arī darbinieku zināšanu pārbaudes testi, kā to paredz Metodiskās vadības un kontroles nodaļas nolikums.

Revīzijā Komisija nevarēja sniegt informāciju, vai un kā turpmāk tiks nodrošināta zināšanu un prasmju ieguve un pilnveide par funkcionēšanas novērtēšanu atbilstoši SFK un invaliditātes noteikšanu – vai tā tiks nodrošināta tikai pašmācību ceļā, apgūstot ESF Plus projektā jau izstrādātos mācību materiālus, vai arī tiks organizētas jaunas mācības, tajā skaitā pieredzes apmaiņa.

Ņemot vērā minēto, secināms: lai gan apmācību sistēma ir izveidota, tā arvien ir pilnveidojama, jo ir jānodrošina, ka vismaz zināšanas par SFK un invaliditātes noteikšanu iegūst un regulāri pilnveido visi invaliditātes noteikšanā iesaistītie darbinieki, it īpaši tie, kuri uzsāk darbu Komisijā.

Ieteikumi

Labklājības ministrijai sadarbībā ar Komisiju nodrošināt, ka Komisijas cilvēkresursi, kas ir iesaistīti invaliditātes noteikšanā un ar to saistīto atzinumu sniegšanā, ir pietiekami.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanai tiks veiktas šādas darbības:

- ❖ *pārskatīti Komisijas uzdevumi un procesi, lai optimizētu ārstu ekspertu un vecāko ārstu ekspertu resursus Komisijas pamatfunkciju veikšanai;*
- ❖ *sadarbībā ar Veselības ministriju īstenotas darbības, lai atteiktos no Komisijas pienākuma veikt darbnespējas lapu pagarināšanu, ja darbnespēja ir ilgāka par 26 nedēļām.*

Labklājības ministrijai sadarbībā ar Komisiju pilnveidot Komisijas apmācību sistēmu.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanai tiks veiktas šādas darbības:

- ❖ *izstrādāta pieeja, kā Komisijas darbiniekiem regulāri tiek nodrošinātas mācības par invaliditātes noteikšanu, tajā skaitā par SFK piemērošanu, un tā tiek arī īstenota;*
- ❖ *rasti risinājumi, ka Komisijas organizētās mācības ir iespēja apmeklēt visiem Komisijā nodarbinātajiem, kuri ir iesaistīti invaliditātes noteikšanā un ar to saistīto atzinumu sniegšanā.*

4. Personām ar invaliditāti paredzētā atbalsta sistēma ir vērsta uz funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu, tomēr ar būtiskiem trūkumiem

Personām ar invaliditāti paredzētā atbalsta sistēma ir sadrumstalota, bet kopumā aptver personu ar invaliditāti vajadzības funkcionēšanas ierobežojumiem radīto barjeru novēršanai un/vai mazināšanai.

Tomēr, lai gan atbalsta veidi ir definēti, tas nenozīmē, ka tie ir pieejami un ir nodrošināti visām mērķgrupas personām atbilstoši to vajadzībām, tajā skaitā nepieciešamajā apjomā. Proti, personām nav nodrošinātas vienlīdzīgas iespējas saņemt nepieciešamo atbalstu.

Nevienlīdzība atbalsta saņemšanā īpaši attiecas uz pašvaldību kompetencē esošo atbalstu. Pašvaldībām ir jānodrošina sociālie pakalpojumi, tomēr pakalpojumu apjoms un to saturs pašvaldībās arvien atšķiras.

Būtiskus trūkumus revidenti saskata atbalstam aprūpei, kas tiek nodrošināts ar vairākiem atbalsta veidiem.

Valsts nodrošināto pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana¹⁷³, var saņemt tikai personas ar ļoti smagiem funkcionēšanas ierobežojumiem. Pašas personas vai tās tuvinieku ziņā ir tas, vai šis pabalsts tiek izmantots aprūpes pakalpojuma saņemšanai.

Savukārt pats aprūpes pakalpojums ir pašvaldību kompetencē. Turklāt pašvaldību noteiktie kritēriji, kā novērtēt personas spēju un/vai pienākumu maksāt par pakalpojumu, rada nevienlīdzību šī atbalsta saņemšanā.

Lai gan Labklājības ministrija ir apņēmusies no 2030. gada palielināt pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, revidentu vērtējumā, palielinot tikai pabalsta apmēru, situācija būtiski neuzlabosies, jo daļai personu, kurām ir nepieciešama aprūpe, šis pakalpojums arvien netiks nodrošināts vajadzīgajā apjomā. Tāpēc ir vajadzīgs risinājums, lai finansējums, kas tiek plānots šī pabalsta palielināšanai, primāri tiek novirzīts pašam pakalpojumam, sasniedzot arī šī atbalsta mērķi.

Būtiskas nepilnības revidenti saskata arī atbalstā transporta vajadzībai. Arī šis atbalsts ir sadrumstalots un ne visos gadījumos pietiekams un mērķēts. To piešķir atbilstoši definētajiem kritērijiem, nevis tam, kāds atbalsts personai ir vajadzīgs, lai tā varētu pārvietoties un nokļūt uz vietām, kuras tai ir nepieciešamas.

Tāpēc ir vajadzīgs risinājums, lai vismaz atbalstu transportam, ko piešķir, pamatojoties uz Komisijas atzinumu, nosaka atbilstoši personas vajadzībām, tajā skaitā, lai tas palīdz arī personām, kurām ir īpašas transporta vajadzības un kuras smagu funkcionēšanas ierobežojumu dēļ var pārvietoties tikai ar citu personu atbalstu, tajā skaitā ar speciāli pielāgotu transportlīdzekli.

Atbalsta sistēmas pamati ir ielikti jau sen un kopumā aptver visas vajadzības, bet ne nepieciešamajā apmērā

Kā jau minēts iepriekš (skatīt sadaļu [Kāda ir personām ar invaliditāti paredzētā valsts un pašvaldību atbalsta sistēma?](#)), atbalsta sistēmu personām ar invaliditāti veido gan valsts, gan pašvaldību atbalsta veidi.

Šī atbalsta sistēma ir veidojusies pakāpeniski līdz ar Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu.

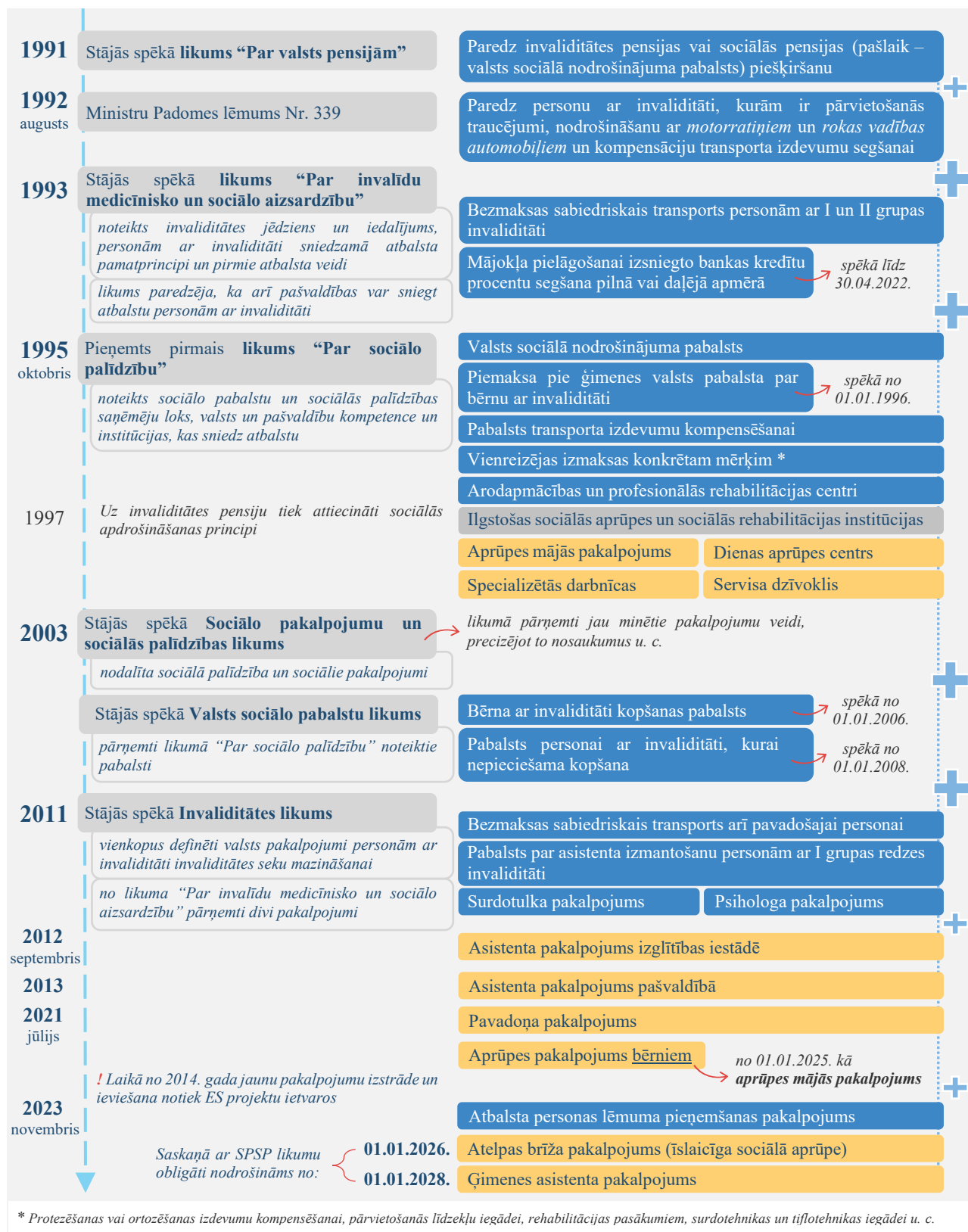
Jau 1992. gada likumā “Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību” tika definēts, ka galvenais atbalsta mērķis ir nodrošināt personu ar invaliditāti integrāciju sabiedrībā un ka katrai personai neatkarīgi no invaliditātes cēloņa ir tiesības uz tādu atbalstu, kāds nepieciešams, lai novērstu invaliditāti vai tās progresēšanu, samazinātu invaliditātes ietekmi uz darba un sevis apkopšanas spējām, nodrošinātu personas vēlmēm un spējām atbilstošu vietu sabiedrībā, it īpaši nodarbošanos¹⁷⁴.

Normatīvajos aktos pakāpeniski tika noteikti personām ar invaliditāti paredzētie atbalsta veidi, nodalot arī valsts un pašvaldību kompetenci atbalsta nodrošināšanā. Šis sākotnēji noteiktais atbildības sadalījums starp valsti un pašvaldību kopumā ir pārņemts arī spēkā esošajā regulējumā.

Līdz pat 2012. gadam personām ar invaliditāti paredzētie atbalsta veidi, tajā skaitā sociālie pakalpojumi, tika definēti kā sociālā palīdzība, jo sociālās palīdzības un sociālo pakalpojumu jēdzieni vēl netika nošķirti. Sociālā palīdzība un sociālie pakalpojumi skaidri tika nodalīti 2003. gadā, kad stājās spēkā Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums.

Vairāki valsts nodrošinātie atbalsta veidi personām ar invaliditāti tika ieviesti ar Invaliditātes likumu¹⁷⁵.

Informāciju par atbalsta sistēmas ieviešanu skatīt 16. attēlā.

16. attēls. Atbalsta sistēmas personām ar invaliditāti ieviešana

Vienlaikus dažādi atbalsta veidi pakāpeniski tika ieviesti citos resoros, kas personām ar invaliditāti – gan pilngadīgām personām, gan bērniem ar invaliditāti un/vai to ģimenēm – nodrošina dažādus atvieglojumus (skatīt [1. pielikuma](#)).

Tāpat arī pašvaldības pēc savas iniciatīvas ir ieviesušas un nodrošina personām ar invaliditāti (vai funkcionēšanas ierobežojumiem) atbalstu gan pakalpojumu, gan naudas izmaksas jeb pabalstu veidā. Skatīt 18. tabulu.

18. tabula. Pašvaldību kompetencē esošo pakalpojumu un papildus ieviesto pakalpojumu pieejamība 2025. gadā

Atbalsta veids	Pašvaldību	
	skaits	īpatsvars
Īslaicīgas sociālās aprūpes un rehabilitācijas pakalpojums institūcijā*	28	65 %
Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi atsevišķu pakalpojumu un/vai to kursa veidā	39	93 %
Atbalsts veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai (pabalstu veidā)	26	62 %
Tehniskie palīglīdzekļi	7	16 %
Atbalsts mājokļa pielāgošanai un/vai pieejamības nodrošināšanai	23	55 %
Bezmaksas sabiedriskais transports personām ar III invaliditātes grupu	7	16 %
Transporta/specializētā transporta pakalpojums	34	79 %
* Pakalpojums tiek nodrošināts personām, kuras nespēj sevi aprūpēt, piemēram, slimības laikā, pēc ārstēšanās stacionārā.		

Apkopojot iepriekš minēto, revidenti secina, ka pašlaik normatīvajos aktos paredzētie valsts un pašvaldību atbalsta veidi kopumā aptver personu ar invaliditāti vajadzības funkcionēšanas ierobežojumiem radīto barjeru novēršanai un/vai mazināšanai.

Tomēr, lai gan atbalsta veidi ir definēti, tas nenozīmē, ka tie ir pieejami un ir nodrošināti visām mērķgrupas personām atbilstoši to vajadzībām, tajā skaitā nepieciešamajā apjomā.

Lai gan valsts vairākkārt pašvaldībām ir nodrošinājusi atbalsta pasākumus pakalpojumu attīstībai¹⁷⁶, tomēr atbalsta, it īpaši sociālo pakalpojumu, pieejamība pašvaldībās atšķiras.

Piemēram, tādi personām ar invaliditāti (vai funkcionāliem traucējumiem) būtiski pakalpojumi kā aprūpe mājās, dienas aprūpes centrs, specializētā darbnīca un servisa dzīvoklis likumā¹⁷⁷ bija definēti jau 1995. gadā. Līdz pat 16.11.1998. prasība pašvaldībām nodrošināt šos pakalpojumus bija pat obligāta¹⁷⁸.

Tomēr dienas aprūpes centri personām ar smagiem funkcionāliem traucējumiem 2015. gadā tika nodrošināti tikai trešajā daļā (32 %) pašvaldību (38 no 119 pašvaldībām) un tā tas bija arī 2020. gadā (31 % pašvaldību (37 no 119)). Lai gan 2021. gadā reģionālās reformas rezultātā tika apvienotas un

izveidotas 43 pašvaldības, pakalpojums bija pieejams tikai 70 % no tām (30 no 43). 2024. gadā pakalpojums jau tika nodrošināts 98 % pašvaldību (42¹⁷⁹ no 43)¹⁸⁰.

Pat aprūpes mājās pakalpojums, kas ir viens no primārajiem pakalpojumiem personām ar funkcionāliem traucējumiem, 2015. gadā tika nodrošināts tikai 80 % pašvaldību (95 no 119 pašvaldībām, turklāt trīs pašvaldības¹⁸¹ aprūpei nodrošināja tikai pabalstu)¹⁸² un 2020. gadā – 90 % pašvaldību (107 no 119 un joprojām trīs no tām nodrošināja tikai pabalstu)¹⁸³. Tikai kopš 2021. gada, kad tika apvienotas un izveidotas 43 pašvaldības, pakalpojums vai tam pielīdzināts pabalsts tiek nodrošināts visās pašvaldībās¹⁸⁴.

Lai novērstu nevienlīdzību pakalpojumu pieejamībā, 2024. gada decembrī Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā¹⁸⁵ tika definēts minimālais sociālo pakalpojumu grozs, kas pakāpeniski līdz 2029. gadam katrai pašvaldībai būs jānodrošina obligāti neatkarīgi no tās lieluma un iedzīvotāju skaita (skatīt 19. tabulu).

Revīzijā konstatēts, ka no grozā definētajiem pakalpojumiem, kas attiecas uz personām ar invaliditāti, 2025. gadā visās pašvaldībās arvien bija nodrošināts tikai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojums institūcijā un aprūpe mājās personām ar smagiem funkcionāliem traucējumiem. Savukārt grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojums personām ar garīga rakstura traucējumiem, kas obligāti jānodrošina jau no 2025. gada, ir nodrošināts tikai 38 pašvaldībās.

19. tabula. Minimālajā sociālo pakalpojumu grozā ietvertie pakalpojumi personām ar invaliditāti un to pieejamība 2025. gadā

Pakalpojums	Gads, no kura pakalpojums ir obligāts	Pašvaldību skaits, kurās pakalpojums ir pieejams 2025. gadā
Aprūpe mājās personām ar smagiem funkcionāliem traucējumiem	2025.	43
Grupu māja (dzīvoklis) personām ar garīga rakstura traucējumiem	2025.	38
Ilgstoša sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija institūcijā	2025.	43
Dienas aprūpes centrs personām ar smagiem funkcionāliem traucējumiem	2026.	42*
Atelpas brīža pakalpojums	2026.	30**
Specializētā darbnīca personām ar garīga rakstura traucējumiem	2026.	31
Ģimenes asistenta pakalpojums	2028.	24***

* Pakalpojums nebija pieejams Varkļānu novadā, kas kopš 30.06.2025. ir pievienots Madonas novadam.
 ** Pakalpojums nodrošināms bērniem ar invaliditāti, kuriem ir Komisijas atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību, personām ar I invaliditātes grupu, kā arī personām ar garīga rakstura traucējumiem, kurām ir noteikta II invaliditātes grupa.
 *** Pašvaldības, kurās ģimenes asistents tiek nodrošināts personām ar funkcionāliem traucējumiem un/vai ģimenēm, kurās ir bērns ar funkcionāliem traucējumiem/invaliditāti

Līdzīga nevienlīdzība pakalpojumu pieejamībā ir konstatēta arī attiecībā uz pakalpojumu saturu: pašvaldībās atšķiras ne tikai mērķgrupas, kuras ir tiesīgas uz pakalpojumu, bet arī pakalpojumu apjoms.

Piemēram, lai gan aprūpe mājās tiek piedāvāta visās pašvaldībās, 10 pašvaldībās tā arvien tiek nodrošināta ne tikai kā pakalpojums, bet arī kā ikmēneša pabalsts, kuru persona var izmantot aprūpētāja algošanai un kura apmērs ir no 28 euro (Valkas novadā) līdz 57 euro (Salaspils) zemākajam jeb 1. aprūpes līmenim un no 57 euro (Valkas novadā) līdz 160 euro (Ādažos) 3. aprūpes līmenim. Vienā pašvaldībā ir noteikts arī atsevišķs ikmēneša pabalsts bērna ar invaliditāti kopšanai – 214 euro apmērā (Ādažos).

Atšķirīgs ir arī pašvaldībās noteiktais pakalpojuma apjoms jeb aprūpes stundu skaits vienam un tam pašam aprūpes līmenim. Piemēram, 1. aprūpes līmenim tas var būt no divām (Saulkrasti) līdz sešām stundām nedēļā (jeb attiecīgi astoņas vai 24 stundas mēnesī), bet augstākajam jeb 4. aprūpes līmenim no 10 (Madona) līdz 35 (Salaspils) stundām nedēļā (jeb attiecīgi 40 vai 140 stundas mēnesī).

Bērniem, kuriem aprūpes mājās pakalpojumu līdzfinansē arī no valsts budžeta, maksimālais aprūpes stundu skaits ir noteikts 160 stundas mēnesī¹⁸⁶.

Vienlīdzības princips (valsts) pakalpojumos – apšaubāms

Revīzijā konstatēts, ka trim valsts nodrošinātajiem atbalstiem – invaliditātes pensijai noteiktām personu grupām, valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam un pabalstam personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, – apmērs ir atkarīgs no tā, kad ir iegūta invaliditāte.

Invaliditātes pensijas apmērs personām ar III invaliditātes grupu (atšķirībā no personām ar I vai II invaliditātes grupu¹⁸⁷) ir konstants – 25 % apmērā no ienākumu mediānas¹⁸⁸, bet tām personām, kurām invaliditāte ir no bērnības, tās apmērs ir 30 % no ienākumu mediānas¹⁸⁹.

Arī personu ar I un II invaliditātes grupu pensijas minimālais apmērs ir atkarīgs no tā, kad personai ir noteikta invaliditāte. Skatīt 20. tabulu.

20. tabula. Invaliditātes pensiju apmēri no 01.01.2025. (euro)

	Invaliditātes grupa	Personai ar invaliditāti	Personai ar invaliditāti kopš bērnības
Invaliditātes pensijas minimālais apmērs*	I	302,40	361,60
	II	264,60	316,40
Invaliditātes pensijas apmērs	III	189,00	226,00
* Vispārējā gadījumā invaliditātes pensija tiek aprēķināta no personas apdrošināšanas iemaksu algas par jebkuriem 36 mēnešiem pēc kārtas (neatkarīgi no tā, cik ilgs bijis pārtraukums darbā) pēdējo piecu gadu laikā pirms invaliditātes pensijas piešķiršana, bet tās apmērs nedrīkst būt mazāks par attiecīgo invaliditātes pensijas aprēķina bāzi (minimālais pensijas apmērs personām ar III invaliditātes grupu), kurai piemērots koeficients 1,6 (I invaliditātes grupas gadījumā) vai 1,4 (II invaliditātes grupas gadījumā).			

Šāda pieeja tiek skaidrota ar to, ka personām ar invaliditāti kopš bērnības nav bijusi iespēja uzkrāt apdrošināšanas stāžu un veikt valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas, strādājot algotu darbu. Tāpēc šīs personas nevar pretendēt uz pilnvērtīgu pensiju un valsts kompensē šo trūkumu ar paaugstinātu bāzes pensiju¹⁹⁰, kas ir pamats invaliditātes pensijas noteikšanai.

Savukārt valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs atšķiras ne tikai atkarībā no tā, vai personai invaliditāte ir noteikta kopš bērnības.

Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts invaliditātes pensijas vietā tiek piešķirts personām, kuras līdz invaliditātes noteikšanai nav veikušas valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas.

Personām ar I un II invaliditātes grupu tas ir atkarīgs arī no tā, vai persona pabalsta saņemšanas laikā ir nodarbināta. Proti, nestrādājošiem pabalsta saņēmējiem kopējo pabalsta apmēru veido arī piemaksa: 20 %

apmērā personām ar II invaliditātes grupu un 30 % apmērā personām ar I invaliditātes grupu. Skatīt 21. tabulu.

21. tabula. Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts (*euro*) personām ar invaliditāti no 01.01.2025.

Invaliditātes grupa	Strādā		Nestrādā	
	Personai ar invaliditāti	Personai ar invaliditāti kopš bērnības	Personai ar invaliditāti	Personai ar invaliditāti kopš bērnības
I	232,40	264,60	302,12	343,98
II	199,20	226,80	239,04	272,16
III	166,00	189,00	apmērs nav atkarīgs no nodarbinātības	

Arī šī pieeja tiek skaidrota ar solidaritātes principu – personas, kuras nespēj strādāt un gūt ienākumus no darba, saņem lielāku atbalstu.

Tomēr, lai sniegtu papildu atbalstu, personām ar invaliditāti ir noteikts papildu ar iedzīvotāju ienākuma nodokli (IIN) neapliekamais ienākumu apmērs:

- ✓ personai ar I vai II invaliditātes grupu 1848 euro gadā jeb 154 euro mēnesī;
- ✓ personai ar III invaliditātes grupu 1440 euro gadā jeb 120 euro mēnesī¹⁹¹.

Atšķirīgs apmērs ir arī pabalstam personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, un bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstam. Lai gan abi pabalsti ir paredzēti vienam mērķim (skatīt sadaļu [Atbalsts aprūpei – sadrumstalots, nepilnīgs un ne visos gadījumos mērķēts](#)), tomēr to apmērs atšķiras gan atkarībā no pabalsta saņēmēja vecuma, gan no tā, kad invaliditāte iegūta (skatīt 22. tabulu).

22. tabula. Valsts pabalsta personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, un bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsta apmērs no 2022. līdz 2025. gadam (*euro*)

Mērķgrupa\gads	2022	2023	2024	2025
Bērns ar invaliditāti	313,43	313,43	313,43	413,43
Pilngadīga persona ar invaliditāti	213,43	213,43	213,43	213,43
Pilngadīga persona ar invaliditāti kopš bērnības	313,43	313,43	413,43	413,43

Gan Tiesībsarga biroja, gan revīzijā uzrunāto nevaldības organizāciju – “Apeirons”, “ZELDA” un “Sustento” – pārstāvju ieskatā, atbalsta apmērs nav saistāms ar to, vai personai invaliditāte ir noteikta kopš bērnības vai arī funkcionālie traucējumi ir radušies un invaliditāte ir noteikta dzīves laikā. Ja sekas un šķēršļi, kas radušies funkcionālo traucējumu dēļ, ir līdzvērtīgi, arī atbalstam ir jābūt līdzvērtīgam.

Tam piekrīt arī Labklājības ministrija, tomēr norāda, ka budžeta iespējas neļauj atbalsta apmēru palielināt visām personām.

Ministrija plāno no 2030. gada reformēt tikai pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, un tā apmēru piesaistīt aprūpes līmenim neatkarīgi no tā, vai personai invaliditāte noteikta kopš bērnības vai radusies dzīves laikā¹⁹².

Paredzēts, ka pabalsts apmērs tiks paaugstināts un būs divi pabalsta apmēri:

- ✓ 450 euro mēnesī personām ar kopšanas nepieciešamību augstā līmenī;
- ✓ 540 euro mēnesī ($450 \cdot \text{koeficients } 1,2$) personām ar kopšanas nepieciešamību ļoti augstā līmenī.

Vienlaikus nav skaidrības, vai līdz minētajiem apmēriem tiks palielināts arī bērna ar invaliditātes kopšanas pabalsta apmērs, kas 2025. gadā tika palielināts līdz 413 euro, pielīdzinot to pabalsta apmēram personai, kurai invaliditāte ir kopš bērnības.

2024. gada konceptuālajā ziņojumā par invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveidi bērniem¹⁹³ paredzēts, ka īpašas kopšanas nepieciešamību bērniem no 15 līdz 17 gadu vecumam (ieskaitot) vērtēs tāpat kā pilngadīgajiem. Tas paredzēja arī pabalsta apmēra palielināšanu līdz 413 euro no 2025. gada, kas ir ieviests.

Saskaņā ar Labklājības ministrijas sniegto skaidrojumu tas, vai, kā un kad turpmāk mainīsies bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsta apmērs, ir atkarīgs no tā, kad tiks ieviests jaunais risinājums attiecībā uz īpašas kopšanas nepieciešamības noteikšanu bērniem no 15 gadu vecuma un risinājums par īpašas kopšanas nepieciešamības izvērtēšanu pilngadīgām personām.

Revidentu vērtējumā, Labklājības ministrijas piedāvātais risinājums – pabalsta personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, apmēru noteikt atbilstoši aprūpes līmenim, lai to varētu izmantot arī aprūpes nodrošināšanai nepieciešamajā apmērā, – ir pareizs.

Tomēr aprūpes vajadzību nevar risināt tikai ar viena pabalsta apmēra pārskatīšanu, jo aprūpes vajadzībai primāri ir vajadzīgs aprūpes pakalpojums, kas ir pašvaldību kompetencē. Tāpēc šis atbalsts ir jāvērtē pēc būtības, ņemot vērā arī pārējo valsts un pašvaldību atbalstu aprūpes nodrošināšanai.

Atbalsts aprūpei – sadrumstalots, nepilnīgs un grūti administrējams

Aprūpes vajadzībai ir pieejami vairāki atbalsta veidi.

Aprūpes nodrošināšana primāri ir pašvaldību kompetencē. To var nodrošināt personas dzīvesvietā kā **aprūpes mājās pakalpojumu**, pakalpojuma apmēru nosakot atkarībā no aprūpes intensitātes. Ja persona dzīvo ģimenē, tad dienas laikā aprūpi var nodrošināt arī **dienas aprūpes centrā** vai **specializētajā darbnīcā**, lai ģimenes locekļi varētu strādāt u. c.

Aprūpes komponente var būt ietverta arī grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojumā.

Ja ar minētajiem pakalpojumiem dzīvesvietā nav iespējams nodrošināt personai nepieciešamo aprūpes līmeni, pakalpojums tiek nodrošināts **ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā**.

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojums institūcijā ir arī valsts kompetencē, bet tikai konkrētām mērķgrupām – bērniem un pilngadīgām personām ar smagiem vai ļoti smagiem garīga rakstura traucējumiem, kā arī pilngadīgām neredzīgām personām.

Kā jau minēts iepriekš, šie pakalpojumi tika definēti jau 1995. gadā likumā “Par sociālo palīdzību”.

Savukārt valsts aprūpes vajadzībai nodrošina iepriekš minētos valsts sociālos pabalstus: pilngadīgām personām – *pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana*, bet bērniem – *bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu*.

Abi pabalsti ir ieviesti vēlāk.

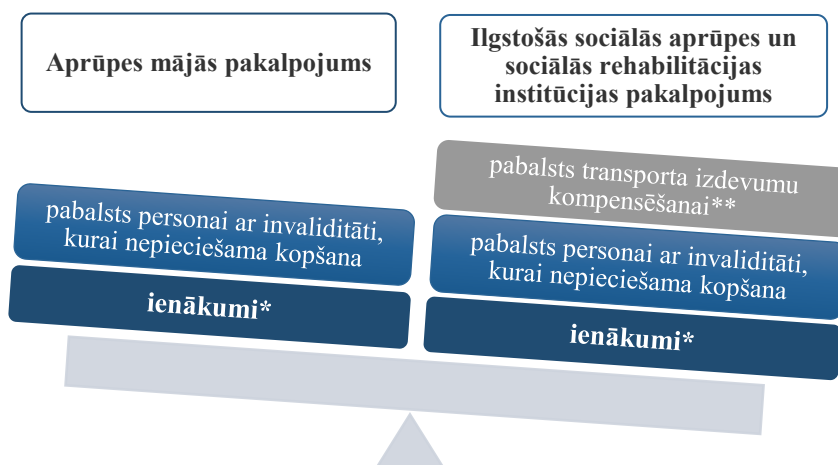
Bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts – no 01.01.2006. Tā ieviešanas mērķis bija sniegt papildu finansiālo atbalstu tām ģimenēm, kurās viens no vecākiem neestrādā un nodrošina bērna ar invaliditāti pastāvīgu kopšanu un uzraudzību mājās¹⁹⁴. Tāpēc sākotnēji šo pabalstu varēja saņemt tikai tie vecāki (vai citi likumiskie pārstāvji), kuri nebija nodarbināti¹⁹⁵. Tomēr ar Satversmes tiesas spriedumu¹⁹⁶ šis ierobežojums tika atcelts, atzīstot, ka pabalsta mērķis ir nodrošināt bērna ar invaliditāti aprūpi neatkarīgi no tā, vai to dara vecāks vai aprūpes pakalpojuma sniedzējs.

Vēlāk, atzīstot, ka smagas invaliditātes gadījumā aprūpe ir nepieciešama arī pēc pilngadības sasniegšanas, no 01.01.2008. šāds pabalsts ir ieviests arī pilngadīgām personām¹⁹⁷.

Atšķiras arī atbalsta aprūpei saņemšanas priekšnoteikumi, finansēšanas avoti un kārtība. Proti, valsts sociālo pabalstu saņemšanai personai ir nepieciešams ne tikai invaliditātes statuss, bet arī Komisijas atzinums *par īpašas kopšanas nepieciešamību*¹⁹⁸.

Savukārt aprūpes pakalpojuma dzīvesvietā vai institūcijā saņemšanai invaliditātes statuss un Komisijas atzinums nav nepieciešams. To piešķir, pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta izvērtējumu par nepieciešamo aprūpes līmeni¹⁹⁹, un personai ir pienākums maksāt par pakalpojumu, tajā skaitā no piešķirtajiem valsts pabalstiem²⁰⁰ (skatīt arī 17. attēlu):

- ✓ piešķirot aprūpes mājās pakalpojumu, sociālais dienests vērtē personas iespēju maksāt par pakalpojumu ne tikai no personas ienākumiem, bet arī no pabalsta personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama īpaša kopšana²⁰¹;
- ✓ par ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojumu persona maksā ne tikai no pensijas vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta un pabalsta personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, bet arī no pabalsta transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās²⁰².

17. attēls. Izvērtēšanas principi, nosakot personas ar invaliditāti pienākumu maksāt par aprūpes pakalpojumu

* Ar ienākumiem tiek saprasta gan darba samaksa un tai pielīdzināmie ienākumi, gan valsts pensijas neatkarīgi no to veida un izmaksas avota, kā arī pensijām pielīdzināmie ienākumi, gan valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti un atlīdzības u. c.²⁰³

** Valsts pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās.

Papildus iepriekš minētajam pašvaldības var noteikt arī papildu kritērijus, lai noteiktu personas spēju un/vai pienākumu maksāt par aprūpes pakalpojumu vai tieši pretēji – piešķirtu atvieglojumu, atbrīvojot no pakalpojuma maksas. Piemērus skatīt 18. attēlā.

	Aprūpes mājās pakalpojums	Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pakalpojums
Rīga	- personām, kuru ienākumi mēnesī nepārsniedz minimālās mēneša darba algas apmēru* bez maksas - ja personas ienākumi ir lielāki personām ar I grupas invaliditāti pakalpojuma maksa nedrīkst pārsniegt 200 euro mēnesī	- personai ir jāmaksā no visiem ienākumiem - netiek vērtēti apgādnieka ienākumi ! ja ar personas ienākumiem nepietiek pakalpojuma apmaksai, pašvaldība sedz pārējo maksājuma daļu
Kuldīgas novads	- trūcīgām un maznodrošinātām personām** bez maksas - pārējām personām 25 % no pakalpojuma maksas - personām ar invaliditāti, kurām ir Komisijas <i>atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību</i> 50 % no pabalsta personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana (bet ne vairāk kā pilna pakalpojuma maksa)	- lai noteiktu, vai personai ir tiesības saņemt pašvaldības finansētu pakalpojumu, tiekt vērtēti ne tikai personas un tās apgādnieku ienākumi, bet arī mantiskie kritēriji: ✓ personas īpašumā esošo nekustamo īpašu skaits ✓ personas noslēgtie dāvinājuma un/vai uztura līgumi u. c. ! ja šo personu līdzekļi nav pietiekami, pašvaldība nodrošina trūkstošo finansējumu

* 2025. gadā tie ir 740 euro mēnesī (salīdzinoši vidējā pensija – 625 euro)
 ** 2025. gadā ar ienākumu līmeni līdz 491 euro

Nevienlīdzību pakalpojumu saņemšanā rada pašvaldību atšķirīgie kritēriji, vērtējot personas spēju un/vai pienākumu maksāt par aprūpes pakalpojumu

18. attēls. Kritēriji aprūpes pakalpojumu piešķiršanai Rīgā un Kuldīgas novadā

Avots: Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, Ministru kabineta noteikumi un Rīgas valstspilsētas pašvaldības un Kuldīgas novada pašvaldības saistošie noteikumi²⁰⁴.

Tas nozīmē, ka valsts piešķirtais pabalsts personām ar smagiem funkcionāliem traucējumiem nodrošina iespēju saņemt aprūpes pakalpojumu pašvaldībā, tajā skaitā aprūpi mājās. Tomēr, tā kā aprūpes mājās apjoms vienam un tam pašam aprūpes līmenim pašvaldībās atšķiras, pastāv risks, ka ne visām personām to ir iespēja saņemt sev nepieciešamajā apjomā.

Revīzijā analizētie dati arī liecina, ka liela daļa personu ar smagiem funkcionāliem traucējumiem, kurām ir piešķirts kopšanas pabalsts, aprūpes pakalpojumu pašvaldībā nemaz neizmanto. Tas liecina, ka šīs personas vai to tuvinieki šo pakalpojumu organizē paši.

No 2022. līdz 2024. gadam aprūpes mājās pakalpojumu nesaņēma 63,6 % bērnu un 83,2 % pilngadīgo personu, kuras saņem kopšanas pabalstu.

Revīzijā konstatēts, ka vidējais pašvaldību nodrošinātais aprūpes mājās pakalpojuma apjoms bērniem un personām ar I invaliditātes grupu ir 75 aprūpes stundas mēnesī. Pakalpojuma maksa ir atkarīga no pakalpojuma sniedzēja, bet zemākā 2024. gadā bija 8,50 euro stundā.

Piemēram, Ķekavas novadā aprūpes mājās pakalpojuma maksa ir 8,50 euro stundā²⁰⁵, biedrības “Latvijas Samariešu apvienība” (nodrošina aprūpi mājās gan Rīgā, gan novados) pakalpojuma maksa ir no 9 līdz 10 euro stundā²⁰⁶, bet Jūrmalā aprūpes mājās pakalpojuma maksa ir pat 13,28 euro stundā²⁰⁷.

Tas nozīmē, ka ne bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts (kas 2024. gadā bija 313,43 euro mēnesī), ne pabalsts personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, (kas ir 213,43 euro mēnesī, bet personām ar invaliditāti kopš bērnības – 413,43 euro mēnesī) nav pietiekams pakalpojuma iegādei pat vidējā apjomā (75 stundas), jo pakalpojuma vidējās izmaksas ir vismaz 637,50 euro mēnesī.

Lai gan no 2025. gada bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts ir paaugstināts līdz 413,43 euro mēnesī, tas situāciju būtiski nerisina.

Uz to, ka kopšanas pabalsta apmērs personām, kuras nesaņem aprūpes pakalpojumu pašvaldībā, nav pietiekams aprūpes pakalpojuma samaksai, norādīja arī revīzijā organizētās fokusgrupas dalībnieki.

Kā jau norādīts iepriekš, pilngadīgām personām kopšanas pabalsta apmēra paaugstināšana plānota no 2030. gada, kad to plānots gradēt atkarībā no personai nepieciešamā aprūpes līmeņa (skatīt sadaļu [Vienlīdzības princips \(valsts\) pakalpojumos – apšaubāms](#)), un tam nepieciešami vismaz 54,3 milj. euro²⁰⁸.

Lai gan pagaidām nebija plānota bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsta turpmāka paaugstināšana, saskaņā ar Labklājības ministrijas sniegto skaidrojumu arī tas var mainīties un ir atkarīgs no tā, vai un kurā brīdī tiks ieviestas izmaiņas invaliditātes noteikšanā bērniem.

Revidentu vērtējumā, ar plānotajām izmaiņām paredzēts risināt tikai kopšanas pabalsta nepietiekamo apmēru, nevis panākt, ka personām, kurām ir vajadzīga aprūpe, šis pakalpojums tiek arī nodrošināts, turklāt nepieciešamajā apjomā.

Aprūpes vajadzībai maksājot pabalstu, valsts ir atstājusi pašas personas vai tās tuvinieku ziņā to, vai šis pabalsts tiek izmantots mērķim – aprūpes pakalpojuma saņemšanai.

Turklāt revīzijā konstatēts, ka arī pašiem **pabalsta saņēmējiem nav vienotas izpratnes par kopšanas pabalsta mērķi.**

Fokusgrupas diskusijā (10.09.2025.) eksperti norādīja, ka Labklājības ministrija tā arī nav spējusi mērķgrupai sniegt skaidru atbildi par kopšanas pabalsta mērķi. Daļa nevaldības organizāciju pārstāvju uzskata, ka kopšanas pabalsts paredzēts aprūpei nepieciešamo aprūpes līdzekļu (autiņbiksītes, salvetes, stomas u. tml.) iegādei, jo valsts tos finansē nepietiekamā apmērā, turklāt ne visus nepieciešamos veidus un/vai ne visām diagnozēm.

Arī Labklājības ministrija informatīvajā ziņojumā²⁰⁹ norāda, ka *kopšanas pabalstam normatīvajos aktos nav noteikts konkrēts mērķis, ka vēsturiski šā pabalsta ieviešana bija ar mērķi sekmēt personu vajadzību nodrošināšanu pēc aprūpes ļoti smagas invaliditātes gadījumā. Attiecīgi persona pati var izlemt, kādam mērķim pabalstu izmantot (piemēram, medikamentiem, aprūpes līdzekļiem, atbalsta personas algošanai u. c. vajadzībām).*

Revidenti vērs uzmanību, ka aprūpes līdzekļi ir Veselības ministrijas kompetencē – gan to saraksts un kompensācijas apmērs, gan diagnozes, pie kurām valsts tos apmaksā. Vispārīgi to regulē Ministru kabineta noteikumi²¹⁰, bet kompensējamo zāļu un medicīnas ierīču sarakstu uztur Nacionālais veselības dienests²¹¹. To izrakstīšana ir personas ģimenes ārsta vai ārstējošā ārsta kompetencē.

Revīzijā ir arī konstatēts, ka vismaz trijās pašvaldībās ir pabalsti tieši inkontinences līdzekļu iegādei²¹²: Jelgavas pilsētā inkontinences līdzekļu iegādei personai ar invaliditāti ar slimību izraisītu vidēju vai smagu inkontinenci maksā 171 euro gadā, Jēkabpilī – 100 euro gadā, bet Jūrmalā – 150 euro gadā maksā tikai trūcīgām personām ar invaliditāti.

Lai gan fokusgrupas diskusijā kopumā izskanēja pieprasījums pēc pakalpojumiem, nevis pabalstiem, fokusgrupas dalībnieki bija skeptiski par risinājumu valsts nodrošinātajiem kopšanas pabalstiem paredzēto finansējumu novirzīt tieši aprūpes pakalpojumam pašvaldībā, norādot, ka bieži aprūpi nodrošina neformālie aprūpētāji (t. sk. ģimenes locekļi) un ka pakalpojums ne visur ir pieejams.

Arī Labklājības ministrijas organizētajā pašvaldību sociālo dienestu aptaujā tikai 3 % respondentu norādīja, ka no *valsts pabalsta īpašai kopšanai* būtu jāatsakās, jo tas dublē pašvaldības aprūpes mājās pakalpojumu.

Ņemot vērā minēto, revidentu vērtējumā, pašlaik aprūpes vajadzība netiek nodrošināta iespējami labākajā veidā, jo tai ir ieviesti vairāki atbalsta veidi, kas tiek finansēti no dažādiem avotiem, tajā skaitā valsts pabalsta veidā. Turklāt pastāv risks, ka valsts nodrošinātais pabalsts nemaz nesasniedz mērķi, jo tā apmērs nav pietiekams pakalpojuma saņemšanai nepieciešamajā apmērā vai arī nemaz netiek izlietots pakalpojuma saņemšanai, bet citām vajadzībām.

Tāpēc ir nepieciešams risinājums, lai valsts finansējums, kas tiek plānots *valsts pabalsta īpašai kopšanai* palielināšanai, tiktu novirzīts tieši aprūpes pakalpojumu nodrošināšanai, sasniedzot arī šī atbalsta mērķi.

Revidenti vērs uzmanību, ka risinājums, kā valsts finansējumu mērķtiecīgi var novirzīt aprūpes mājās nodrošināšanai konkrētām mērķgrupām, jau ir rasts un darbojas attiecībā uz tām personām, kuras deinstitutionalizācijas rezultātā pārgāja no dzīves ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā uz dzīvi sabiedrībā un saņem aprūpes mājās pakalpojumu²¹³, kā arī attiecībā uz bērniem un jauniešiem līdz pat 24 gadu vecumam ar invaliditāti, kuriem ir Komisijas atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību²¹⁴.

Pašvaldībām no valsts budžeta tiek nodrošināts finansējums par tām personām, kuras deinstitutionalizācijas rezultātā pārgāja no dzīves ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā uz dzīvi sabiedrībā un saņem aprūpes mājās pakalpojumu (princips “nauda seko klientam”) (NSK)²¹⁵.

No 01.01.2024. valsts budžeta līdzfinansējums pakalpojumam 50 % tiek nodrošināts bērniem, kuriem ir Komisijas atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību. No 21.12.2024. valsts budžeta līdzfinansējums tiek nodrošināts arī pilngadīgām personām līdz 24 gadu vecumam, ja īpašas kopšanas nepieciešamība turpinās arī pēc pilngadības sasniegšanas²¹⁶.

Revidentu vērtējumā, finansējuma novirzīšana tieši pakalpojuma nodrošināšanai arī veicinātu pakalpojuma attīstību pašvaldībās, lai nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas personām saņemt sev nepieciešamo pakalpojumu.

To, ka risinājumi būs jāmeklē arī nākotnē, nosaka arī sabiedrības novecošanās, kuras dēļ arvien pieaug nepieciešamība pēc aprūpes pakalpojumiem. Tāpēc pēc Labklājības ministrijas pasūtījuma 2025. gada jūnijā tika pabeigts pētījums “Par ilgtermiņa sociālās aprūpes finansēšanas modeļiem un priekšlikumiem ilgtspējīga finansēšanas modeļa ieviešanai”²¹⁷. Lai gan pētījumā ir piedāvāti četri modeļi ilgtermiņa sociālās aprūpes finansēšanai, tomēr neviens no tiem nav īstenojams tuvākajā laikā, jo paredz ieviest, piemēram, ilgtermiņa sociālās aprūpes obligāto apdrošināšanu. Tīkmēr Labklājības ministrija ir uzsākusi darbu pie informatīvā ziņojuma par ilgtermiņa sociālās aprūpes finansēšanas modeļiem un plāno, ka sabiedriskai apspriešanai ziņojuma projekts tiks nodots 2026. gada II ceturksnī.

Atbalsts transportam – ne visos gadījumos pietiekams un mērķēts

Arī atbalsts transportam personām ar invaliditāti tiek nodrošināts ar vairākiem atbalsta veidiem: gan pabalstu un pakalpojuma veidā, gan piešķirot atvieglojumus sabiedriskā transporta izmantošanai un ar personīgā transportlīdzekļa ekspluatāciju saistītajiem obligātajiem maksājumiem.

Valsts ir paredzējusi, ka bērni ar invaliditāti un personas ar I un II invaliditātes grupu, kā arī personas, kuras pavada bērnu ar invaliditāti vai personu ar I invaliditātes grupu, sabiedrisko transportu pilsētas nozīmes un reģionālās nozīmes maršrutos var izmantot bez maksas²¹⁸.

Personificēta uzskaitē valstī par šī atvieglojuma izmantošanu netiek veikta²¹⁹. Šie braucieni tiek fiksēti, lai pārvadātājs par tiem no Satiksmes ministrijas saņemtu valsts budžeta dotāciju. Attiecīgi Satiksmes ministrija apkopo datus tikai par šo braucienu skaitu un atvieglojumam izlietoto finansējumu.

No 2022. līdz 2024. gadam vidēji gadā mērķgrupas personas un tās pavadošās personas ir veikušas ap 10,3 milj. braucienu gadā, par šo atvieglojumu 2024. gadā izlietojot 17,5 milj. *euro*.

Papildu braukšanas maksas atvieglojumus savā administratīvajā teritorijā (personas deklarētā dzīvesvieta nedrīkst būt vienīgais kritērijs) ir tiesīgas noteikt arī pašvaldības, ja tās kompensē pārvadātājam ar šo atvieglojumu noteikšanu radītos zaudējumus²²⁰.

Revīzijā konstatēts, ka vismaz septiņās²²¹ no 43 pašvaldībām²²² ir noteikti braukšanas maksas atvieglojumi arī personām ar III invaliditātes grupu.

Atbalsts sabiedriskajam transportam

Mehānismi atvieglojuma piešķiršanai ir vairāki: 100 % atbrīvojums no braukšanas maksas, ja persona pakalpojuma saņemšanas brīdī uzrāda dokumentu, kas apliecina tiesības izmantot pakalpojumu bez maksas (invaliditātes apliecība un personu apliecinošs dokuments), iespēja ar atlaidi iegādāties braukšanas kartes noteiktam periodam, iespēja saņemt jau pašvaldības apmaksātu braukšanas karti ar noteiktu braucienu skaitu u. c.

Piemēram, Rēzeknē ar Rēzeknes pilsētas iedzīvotāja karti personai ar III invaliditātes grupu ir tiesības bez maksas braukt Rēzeknes pilsētas sabiedriskajā transportā visa kalendārā gada laikā. Tāpat arī Daugavpilī un Rīgā personām ar III invaliditātes grupu pilsētas sabiedriskais transports ir bez maksas (Rīgā ir jānoformē personalizēts e-talons). Savukārt Aizkraukles novadā deklarētām personām ar III invaliditātes grupu, kuru ģimenei ir dārziņi Daugavas kreisajā krastā vai Aizkraukles pagastā, sezonas laikā no 15. aprīļa līdz 15. oktobrim bez maksas tiek nodrošinātas kopā 90 braukšanas reizes divos vietējas nozīmes maršrutos: Mēness iela–Līčupe (Sērene) un Aizkraukles Autoosta–Aizkraukles pagasts.

Nevienā no vērtētajām pašvaldībām personas ar invaliditāti nav vienīgā mērķgrupa, kurai ir noteikti šie atvieglojumi. Parasti šādi atvieglojumi tiek noteikti arī personām no trūcīgām/maznodrošinātām ģimenēm, pensijas vecuma personām, bērniem no daudzbērnu ģimenēm u. c.

Tomēr ne visas personas funkcionēšanas ierobežojumu dēļ var izmantot sabiedrisko transportu, tāpēc ir vajadzīgi citi risinājumi.

Gadījumos, kad personai ir apgrūtināta pārvietošanās un/vai nav iespējas izmantot sabiedrisko transportu, līdz ar invaliditātes noteikšanu (vai arī pēc papildu pieprasījuma, ja invaliditāte noteikta iepriekš) Komisija personām sniedz *atzinumu par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai*²²³.

Atvieglojumi privātajam transportam

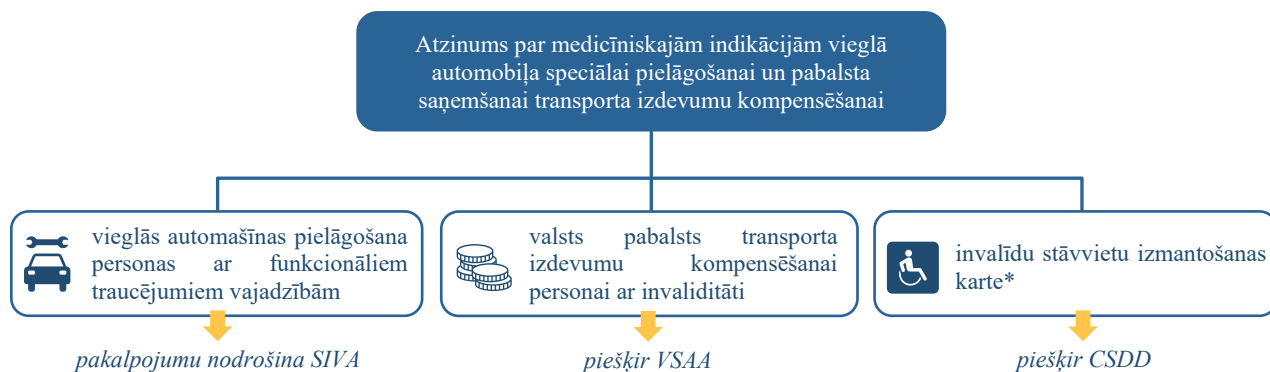
Lai gan tā nosaukums ietver divus valsts nodrošinātos atbalsta veidus, šis atzinums ir pamats arī invalīdu stāvvietas izmantošanas kartes piešķiršanai (skatīt 19. attēlu).

Sniedzot atzinumu, Komisija nevērtē, vai un kurš no atzinumā ietvertajiem atbalsta veidiem personai ir nepieciešams, bet tikai novērtē, vai personas funkcionālais stāvoklis atbilst Ministru kabineta noteikumos²²⁴ paredzētajiem kritērijiem atzinuma sniegšanai.

Pirmkārt, pamatojoties uz šo atzinumu, persona Sociālās integrācijas valsts aģentūrā var saņemt transportlīdzekļa pielāgošanas pakalpojumu²²⁵, kas ir paredzēts, lai persona ar funkcionāliem traucējumiem varētu pati vadīt sev piederošu vai lietošanā nodotu (ja saņemta īpašnieka piekrišana) transportlīdzekli²²⁶.

*Ir paredzēti 18 pielāgojumu veidi: rokas bremzes un akseleratora stiprinājums pie grīdas vai pie stūres, kreisais akseleratora pedālis ar stiprinājumu pie grīdas vai pie stūres, rokas sajūgs ar sviru stūres labajā vai kreisajā pusē, palīgroktura uzstādīšana uz stūres rata, pagriezienu rādītāju slēdža vai logu tīrītāja slēdža pārveidšana uz stūres otru pusi, pedāļu pagarināšana u. c.*²²⁷

* Tikai pilngadīgām personām, bērniem kartes saņemšanai nepieciešamas atzinums īpašai kopšanai.

19. attēls. Valsts atbalsta veidi, kuru saņemšanai nepieciešams atzinums par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai

Lai gan šis atbalsts ir vērsts uz funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru novēršanu, pieprasījums pēc pakalpojuma ir neliels – līdz 30 transportlīdzekļiem gadā²²⁸.

Revidējamā periodā (2022.–2024. gads) šo atbalstu izmantoja 74 personas par kopējo summu 80 181 euro (vidēji 1084 euro uz transportlīdzekli).

Fokusgrupas diskusijā (10.09.2025.) eksperti norādīja, ka būtisks trūkums ir tas, ka pakalpojuma saturs ir šaurs un neietver transportlīdzekļa pielāgojumu pasažieru ar funkcionāliem traucējumiem pārvadāšanai, lai tajā varētu iebraukt ar riteņkrēslu – gan uzbrauktuve/panduss, gan speciāla vieta riteņkrēsla nostiprināšanai u. c.

Bērniem ar smagiem funkcionāliem traucējumiem valsts kā tehnisko palīgīdzekli nodrošina speciālus autosēdekļiņus.

Otrkārt, Komisijas atzinums (kā tas izriet arī no atzinuma nosaukuma) ir nepieciešams, lai saņemtu valsts pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti, ko piešķir VSAA.

Pabalsta apmērs līdz 30.06.2023. bija 79,68 euro, bet no 01.07.2023. – 105 euro par katru sešu mēnešu periodu (tiek izmaksāts divas reizes gadā neatkarīgi no perioda, par kuru pabalsts piešķirts) jeb kopā tas attiecīgi ir 159,36 euro un 210 euro gadā.

Sākotnēji šis pabalsts tika piešķirts ar mērķi sniegt atbalstu speciāli pielāgota vieglā automobiļa iegādei²²⁹ un arī tā apmērs bija noteikts pat minimālās mēneša darba algas apmērā²³⁰.

Tomēr vēlāk ir precizēts²³¹, ka pabalsta mērķis ir papildu finansiālā atbalsta sniegšana personām ar invaliditāti, kurām ir smagi gaitas un kustību traucējumi, kuri būtiski ietekmē personas mobilitāti un nereti arī pārvietošanos sabiedriskajā transportā. Tādējādi primāri transporta pabalsts sniedz papildu finansiālo atbalstu, lai sekmētu, ka personas ar smagiem pārvietošanās traucējumiem var izmantot ne tikai sabiedrisko, bet arī privāto transportu, lai nokļūtu uz konkrētām, savām vajadzībām nepieciešamām vietām.

Tas nozīmē, ja personai vai tās ģimenei ir transportlīdzeklis, pabalstu var izmantot, piemēram, degvielas iegādei, bet ja tā nav vai arī ja tas nav piemērots attiecīgās personas pārvadāšanai, – maksāt par transporta, tajā skaitā specializētā transporta, pakalpojumu.

Pabalsta saņēmēju skaits ar katru gadu pieaug un 2024. gadā sasniedza jau vairāk nekā 41,5 tūkst. personu²³². Attiecīgi arī finansējums pabalsta izmaksai ir pieaudzis no 5,01 milj. euro 2022. gadā līdz 7,72 milj. euro 2024. gadā (tas gan skaidrojams ne tikai ar pabalsta saņēmēju skaita pieaugumu, bet arī ar pabalsta apmēra palielinājumu 2023. gada vidū).

Revidentu vērtējumā, tā kā pabalsta apmērs ir salīdzinoši mazs un to saņem visi, kuriem ir izsniegts atzinums, pastāv risks, ka šis pabalsts pašlaik ne visos gadījumos sasniedz savu mērķi.

Proti, personām, kurām nav īpašas transporta vajadzības (piemēram, kuras spēj pašas pārvietoties ar sev piederošo transportlīdzekli), tas galvenokārt ir kā papildu ienākumu avots izdevumu segšanai, un to var izmantot, piemēram, degvielas iegādei. Savukārt gadījumos, kad persona smagu funkcionēšanas ierobežojumu dēļ var pārvietoties tikai ar citu personu atbalstu, tajā skaitā ar speciāli pielāgotu transportlīdzekli, ar šo atbalstu nepietiek ne transportlīdzekļa pielāgošanai, ne samaksai par transportu, ja nav iespējas izmantot sev vai ģimenei piederošo transportu.

Revīzijā konstatēts, ka valsts pabalstu transportam saņem piektā daļa bērnu ar invaliditāti, 1,3 % personu ar III invaliditātes grupu, 22,3 % personu ar II invaliditātes grupu un 69,6 % personu ar I invaliditātes grupu, no kurām 69,2 % saņem arī pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana.

Šo problēmu revīzijā uzsvēra arī “Sustento”, norādot, ka viens no risinājumiem, kas tiek izmantots citās valstīs, ir specializētie taksometri, kas būtu apmaksājami no šī pabalsta, bet Latvijā tādu nav.

Lai gan vairāki pakalpojuma sniedzēji piedāvā specializētā transporta pakalpojumu, saskaņā ar revīzijā apkopoto informāciju pabalsta apmērs nav pietiekams pat vienam braucienam. Specializētā transporta izmaksas vienam braucienam ir no 113 *euro* līdz 176 *euro*, bet pabalsta apmērs ir tikai 105 *euro* pusgadā. Detalizēti skatīt [7. pielikumā](#).

Fokusgrupas diskusijā (10.09.2025.) personu ar invaliditāti pārstāvošo nevaldības organizāciju pārstāvji piekrita, ka pabalsta apmērs ir par mazu, lai atbilstoši pabalsta mērķim no tā varētu finansēt personu, kurām ir smagi gaitas un kustību traucējumi, nokļūšanu uz konkrētām, savām vajadzībām nepieciešamām vietām, tajā skaitā izmantot to specializētā transporta apmaksai. Tomēr uzskatīja, ka šis pabalsts ir saglabājams.

Revidenti vērs uzmanību, ka atbalstu privātā (tajā skaitā specializētā) transporta izmantošanai saviem iedzīvotājiem nodrošina arī pašvaldības. Kritēriji atbalsta saņemšanai ir atšķirīgi, un arī atbalsta apmērs atšķiras.

Piemēram, Rīgas valstspilsētā tiek piešķirts atbalsts transportam (pabalsts vai tiek apmaksāts pakalpojuma sniedzēja rēķins) gan personām, kurām ir izsniegts Komisijas atzinums par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai, gan personām, kurām šāda atbalsta nepieciešamību ir apliecinājusi ārstniecības persona²³³. Ādažu novadā ir līdzīgi atbalsta veidi transportam, t. sk. specializētā transporta izmantošanai mazkustīgām personām, bet Jūrmalā tiek piešķirts pabalsts degvielas iegādei speciāli pielāgotam vieglajam automobilim.

Kopā atbalsts gan pakalpojuma, gan pabalsta veidā transportam un/vai specializētajam transportam ir paredzēts 34 pašvaldībās, un to saskaņā ar revīzijā apkopoto informāciju triju gadu laikā (revidējamā periodā) saņēma 4985 jeb 8,7 % personu, kurām bija Komisijas atzinums. Kopā pašvaldību nodrošināto atbalstu transportam saņēma vismaz 7533 personas ar invaliditāti par vismaz 819 572 *euro*. Skatīt 20. attēlā.

Treškārt, saistībā ar pārvietošanās grūtībām/ierobežojumiem ir paredzēts vēl viens (valsts) atbalsta veids – invalīdu stāvvietu izmantošanas karte, kuru piešķir valsts akciju sabiedrība “Ceļu satiksmes drošības direkcija” (turpmāk – CSDD)²³⁴.

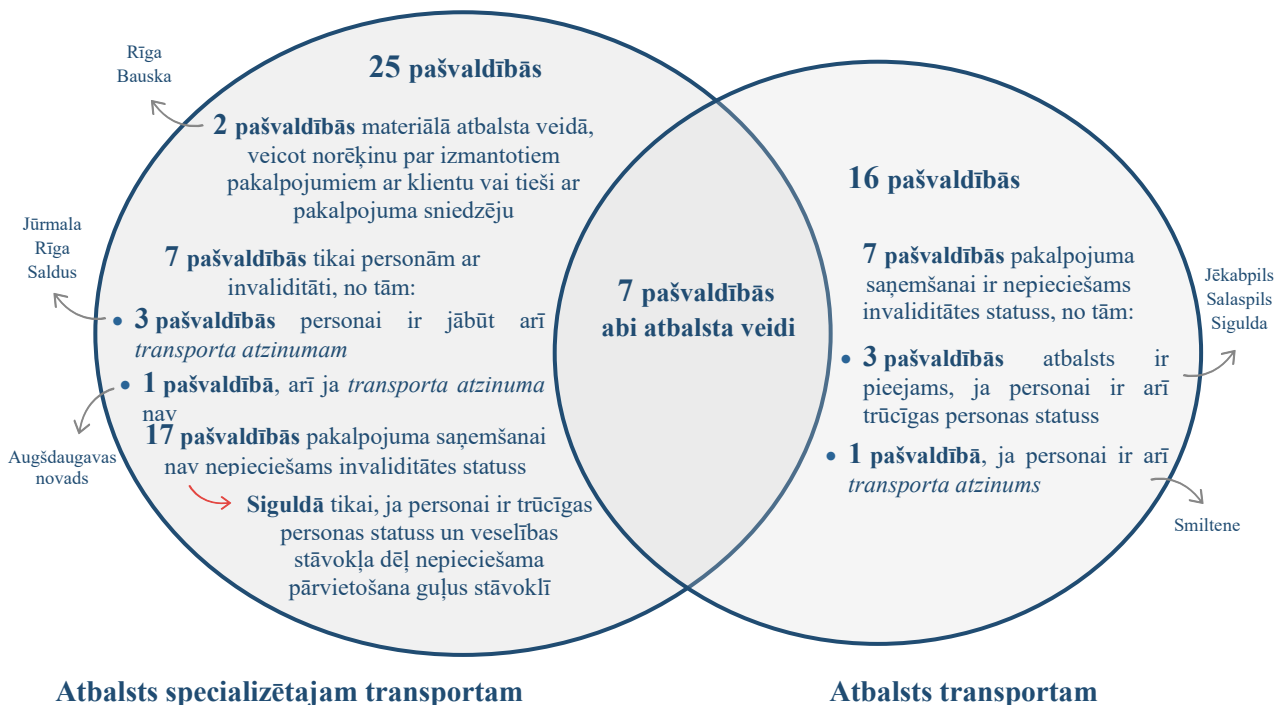
Revīzijā konstatēts, ka stāvvietu karti ir saņēmusi nepilna puse (20 336) no gandrīz 45 tūkst. personām, kurām ir tiesības uz to (no tām 4307 ir personas ar I grupas redzes invaliditāti un 4279 bērni).

Stāvvietu izmantošanas karte

Lai saņemtu invalīdu stāvvietu izmantošanas karti, personai vai tās pārstāvim ir jādodas uz jebkuru CSDD klientu apkalpošanas centru un jāuzrāda personu apliecinošs dokuments.

Tā kā kartes izsniegšanai CSDD ir nepieciešami tikai Komisijas *Invaliditātes informatīvās sistēmas* dati par izsniegto atzinumu un noteikto invaliditātes grupu un funkcionālo traucējumu veidu, CSDD ieskatā, šī karte būtu jāizsniedz pašai Komisijai, tā neapgrūtinot arī pakalpojuma saņēmējus. Ar Labklājības ministriju šis jautājums nav risināts, bet par to ir mēģināts runāt ar Komisiju, tomēr virzības joprojām nav.

Kopā atbalsts gan pakalpojuma, gan pabalsta veidā paredzēts 34 pašvaldībās

20. attēls. Pašvaldību nodrošinātais atbalsts privātā transporta (tajā skaitā specializētā) izmantošanai

Avots: Pašvaldību saistošie noteikumi

Saskaņā ar CSDD skaidrojumu stāvvietu karšu izgatavošanas tehnoloģija ir samēra vienkārša, jo tām atšķirībā no autovadītāja apliecības nav nepieciešamas iestrādāt ne aizsardzības vai pretviltošanas zīmes, ne digitālu fotoattēlu.

Revīzijā Komisijas pārstāve norādīja, ka Komisijai invalīdu stāvvietu izmantošanas kartes izsniegšana līdz ar atzinumu būtu papildu administratīvais slogs. Ņemot vērā, ka tās izsniedz saskaņā ar Ceļu satiksmes noteikumiem, šim uzdevumam ir jāpaliek CSDD kompetencē.

Tomēr, revidentu vērtējumā, ir īstais brīdis to mainīt. Proti, Latvijai, tāpat kā citām ES dalībvalstīm, ir jāievieš Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva²³⁵, kuras mērķis ir uzlabot personu ar invaliditāti mobilitāti un piekļuvi pakalpojumiem visā ES. Tāpēc ES paredzēts ieviest vienotu invaliditātes karti un stāvvietu karti personām ar invaliditāti, lai personas ar invaliditāti varētu izmantot atvieglojumus neatkarīgi no valsts, kurā tās uzturas²³⁶.

Direktīvas ieviešanai 19.09.2025.²³⁷ ir izveidota nacionālā darba grupa.

Pagaidām nav plānots mainīt institūciju kompetences attiecībā uz invaliditātes kartes un stāvvietas kartes izsniegšanu²³⁸, tomēr vēl ir laiks to pārskatīt, jo direktīva nacionālajos tiesību aktos ir jāievieš līdz 05.06.2027. un jāpieņem tikai no 05.06.2028.²³⁹

Tāpēc jāpanāk, ka gadījumos, kad personai ir nepieciešama stāvvietas karte, to izsniedz Komisija kopā ar invaliditātes apliecību (karti) un atzinumiem, tā mazinot birokrātisko slogu, lai personām ar ļoti smagiem funkcionēšanas ierobežojumiem atbalsta saņemšanai nebūtu jāvērsas vēl vienā institūcijā.

Lietuvā un Igaunijā invalīdu stāvvietas kartes izsniedz tā pati institūcija, kas nosaka invaliditāti²⁴⁰.

Papildus valsts personām ar invaliditāti vai to ģimenēm ir noteikusi arī atbrīvojumu no transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa samaksas²⁴¹, kā arī OCTA prēmijas atlaidi 40 % apmērā²⁴².

Šis atbalsts samazina izdevumus tikai tām ģimenēm, kurās ir autotransports.

2024. gadā šis atbalsts valstij kopā izmaksāja gandrīz 11 milj. euro:

- ✓ transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa atbrīvojums* nodrošināts 76 368 gadījumos par kopā 9,985 milj. euro;
- ✓ OCTA prēmijas 40 % apmērā nodrošināta 23 377 gadījumos par kopā 0,89 milj. euro.

* Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa atvieglojums jau no 2011. gada tiek nodrošināts arī daudzbērnu ģimenēm kā sociāli mazaizsargātai iedzīvotāju grupai.

Atvieglojumi privāta transportlīdzekļa uzturēšanai

Apkopojot iepriekš minēto, revidenti secina, ka arī atbalsts transportam ir sadrumstalots un ne visos gadījumos mērķēts, jo tiek piešķirts personām ar invaliditāti vai to ģimenēm neatkarīgi no to faktiskajām vajadzībām un no tā, vai un kā tas tiek izmantots.

Tāpēc ir jārod risinājums, lai vismaz atbalsts, kas tiek nodrošināts, pamatojoties uz Komisijas atzinumu par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai, sasniedz savu mērķi un primāri ir vērsts uz to, lai personas, kurām ir īpašas transporta vajadzības, varētu pārvietoties un nokļūt uz tām vietām, kuras tām ir nepieciešamas, piemēram, lai saņemtu ārstniecības pakalpojumus.

Ir jāizvērtē, vai pabalstam transporta izdevumu kompensēšanai paredzēto finansējumu nav iespējams izlietot mērķētāk, šo finansējumu primāri novirzot atbalsta sniegšanai tām personām, kurām ir īpašas transporta vajadzības un kas pašlaik netiek nodrošinātas, piemēram, nodrošinot iespēju pielāgot transportlīdzekli arī pasažiera ar invaliditāti vajadzībām, pielāgota transportlīdzekļa iegādei (piemēram, apmaksājot līzingu/kredīta % maksājumus) vai arī specializētā transporta izmantošanai.

Saskaņā ar revidentu aplēsēm īpašas transporta vajadzības ir ap 24,2 tūkstošiem personu²⁴³ jeb 42 % no visām personām, kuras saņem valsts pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti.

Vienlaikus ir jāpārskata arī atzinuma par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai saturs (un, ja nepieciešams, arī kritēriji), lai, sniedzot atzinumu, tiktu izvērtēta vajadzība pēc konkrēta atbalsta – transportlīdzekļa

pielāgošanai, invalīdu stāvvietu izmantošanas kartei un/vai specifisku transporta vajadzību nodrošināšanai personām, kuras smagu funkcionēšanas ierobežojumu dēļ var pārvietoties tikai ar citu personu atbalstu, tajā skaitā ar speciāli pielāgotu transportlīdzekli.

Atbalsta personas pakalpojums – nepieciešams, bet maz zināms un izmantots

Lai personas ar garīga rakstura traucējumiem var realizēt savas tiesības ikvienā dzīves jomā – veselība, izglītība, nodarbinātība, tiesas pieejamība, neatkarīga dzīve sabiedrībā, informācijas piekļūstamība –, tām ir vajadzīgs atbalsts, kas palīdz izprast/apzināties situāciju, savas rīcības sekas, apstākļus u. c.

ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām 12. pants nosaka, ka personām ar invaliditāti ir tiesības uz viņu tiesībspējas un rīcībspējas atzīšanu, vienlaikus paredzot valstīm pienākumu nodrošināt šīm personām tādu atbalstu, kas tām varētu būt nepieciešams, īstenojot savu rīcībspēju.

2012. gadā Latvijā tika veikta apjomīga rīcībspējas institūta reforma. Ar grozījumiem likumos²⁴⁴ tika mainīta kārtība, kādā personai var ierobežot rīcībspēju. T. i., ja iepriekš personai, kurai trūka lielākās daļas vai visu garīgo spēju, rīcībspēju varēja ierobežot pilnībā, no 2013. gada tiesa personai var daļēji ierobežot rīcībspēju tikai mantiskajās tiesībās (par finanšu jautājumiem un tiesībām pārvaldīt mantu) un tikai tad, ja tas ir nepieciešams šīs personas interesēs un ir vienīgais veids, kā to aizsargāt.

Vienlaikus tika ieviesti arī jauni tiesību institūti – pagaidu aizgādība un nākotnes pilnvarojums, kas ir jāierosina pilngadīgas personas tuviniekiem vai personām, kuras nodrošina aprūpi.

Tomēr minētie mehānismi risināja tikai daļu no lemtspējas problemātikas. Tāpēc no 2014. gada tika uzsākta jauna pakalpojuma izstrāde – atbalsta persona lēmumu pieņemšanā (turpmāk – APLP).

Atbalsta personas galvenā prioritāte ir atbalstāmās personas griba un vēlmes. Atšķirībā no aizgādņa atbalsta persona nepieņem lēmumu personas vietā, bet palīdz tai izprast savas rīcības sekas un apstākļus un pašai pieņemt lēmumu²⁴⁵.

Pakalpojuma ieviešanai tika īstenots arī pilotprojekts²⁴⁶, iesaistot 332 personas. Projekta laikā ar atbalsta personas palīdzību pilotprojekta dalībnieki atrada darbu, reģistrējās NVA un saņēma NVA pakalpojumus (piemēram, apmeklēja motivācijas programmu, saņēma psihologa pakalpojumu), ieguva izglītību, pieteicās apgādnieka zaudējuma pensijai, pārskatīja un pagarināja piešķirto invaliditātes statusu, atrisināja mājokļa jautājumus un uzsāka patstāvīgu dzīvi sabiedrībā, vairākas personas iemācījās labāk plānot budžetu un veikt pirkumus un samaksāt rēķinus u. c.

No 2023. gada novembra minētais pakalpojums ir ieviests kā pastāvīgs valsts finansēts pakalpojums. To valsts deleģētā uzdevuma ietvaros personām ar garīga rakstura traucējumiem, kurām ir noteikta I un II invaliditātes grupa, nodrošina biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” (turpmāk – “Zelda”).

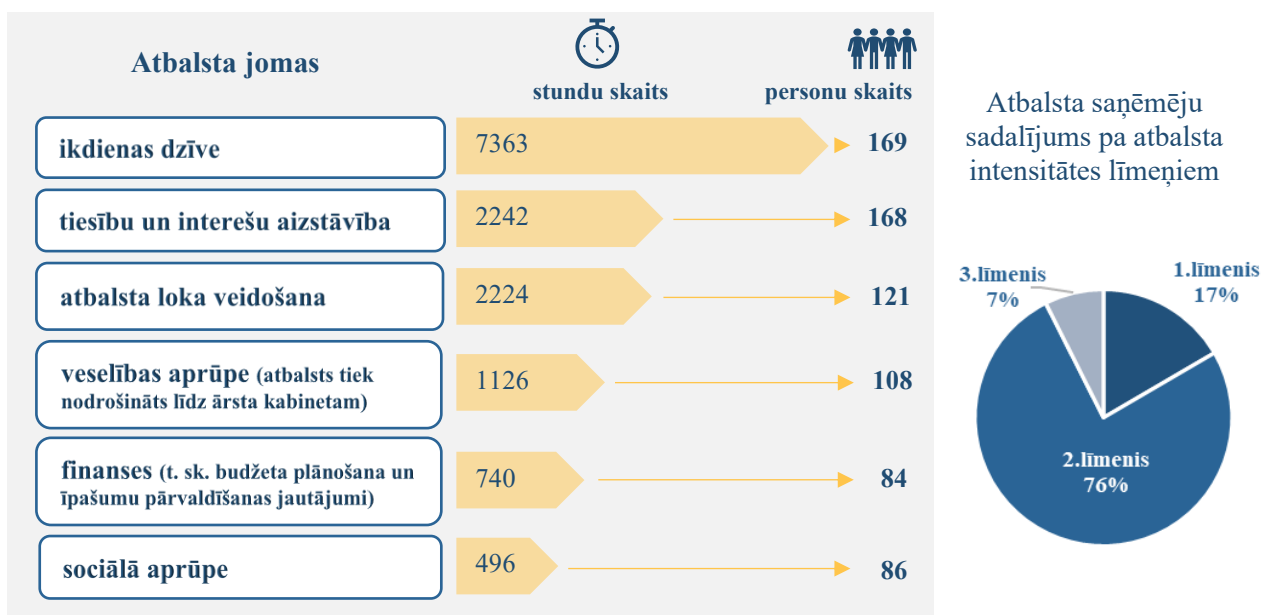

Rīcībspējas ierobežošana ir galējais līdzeklis personas interešu un tiesību aizsardzībai

Atbalstam ir paredzēti trīs intensitātes līmeņi, kurus nosaka, izvērtējot personas vajadzības: 1. līmenī atbalsts tiek sniegts līdz 8 stundām mēnesī; 2. līmenī – līdz 20 stundām mēnesī; bet 3. līmenī – līdz 35 stundām mēnesī²⁴⁷.

No 2023. gada novembra līdz 31.03.2025. APLP pakalpojumu saņēma 210 personas (unikālie klienti), kopā pakalpojumu izmantojot 19 280 stundas²⁴⁸.

Visvairāk atbalsts personām bija nepieciešams 2. intensitātes līmenī jeb līdz 20 stundām mēnesī un ikdienas dzīvē, kam seko tiesību un interešu aizstāvība un atbalsta loka veidošana (skatīt 21. attēlu)²⁴⁹.

21. attēls. Pakalpojuma sniegto stundu skaits 2024. gadā sadalījumā pa atbalsta jomām un to saņēmušo personu skaits

Saskaņā ar statistiku 2024. gada beigās valstī bija vismaz 27 517 pilngadīgu personu ar garīga rakstura traucējumiem²⁵⁰, no tām 6248 personas ar I invaliditātes grupu, 19 062 (70 %) personas ar II invaliditātes grupu un 2244 personas ar III invaliditātes grupu.

Tas nozīmē, ka pašlaik pakalpojums tiek nodrošināts ļoti šauram personu lokam jeb tikai 0,8 % no pilngadīgām personām ar garīga rakstura traucējumiem, kurām ir noteikta invaliditāte.

Atbilstoši Ministru kabineta noteikumiem²⁵¹ no 2026. gada APLP būs pieejams arī personām ar III invaliditātes grupu.

Fokusgrupas diskusijā (10.09.2025.) pakalpojuma saņēmēju mazo skaitu eksperti skaidro ar informācijas trūkumu, proti mērķgrupas personas nemaz nezina par šāda pakalpojuma esamību. Visticamāk esošie pakalpojuma saņēmēji vai to ģimenes locekļi par pakalpojumu uzzina viens no otra ("Rūpju bērns" viedoklis).

Ņemot vērā, ka šis pakalpojums, iespējams, nav aktuāls visām personām ar garīga rakstura traucējumiem, lai noskaidrotu potenciālo mērķgrupu, revīzijā ir analizēts, kādus vēl sociālos pakalpojumus revidējamā laikā saņēma APLP pakalpojuma saņēmēji²⁵² un cik kopā personu ar invaliditāti (visas trīs grupas, jo no 2026. gada pakalpojums paredzēts arī personām ar III invaliditātes grupu) izmantoja tos pašus pakalpojumus, kurus “Zelda” klienti (skatīt 21. tabulu).

21. tabula. Pašvaldību atbalsts, kuru izmanto “Zelda” klienti un personas ar invaliditāti ar garīga rakstura traucējumiem

Atbalsta veids pašvaldībā	“Zelda” klienti (gadījumi)*	Potenciālie saņēmēji (gadījumi)**
Asistenta pakalpojums	69	6755
Aprūpe mājās	12	2790
Grupu māja (dzīvoklis)	26	649
Specializētā darbnīca	16	326
Dienas aprūpes centrs	45	1148
Dienas centrs	14	172
Ģimenes asistents	11	255
* Viena persona var saņemt arī vairākus atbalsta veidus.		
** No kopā 38 681 personām ar invaliditāti (visas invaliditātes grupas), kurām Komisijas datos ir atzīme par psihiskiem traucējumiem.		

No veiktās analīzes izriet, ka, piemēram, grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojumu, kas ir paredzēts, lai personas ar garīga rakstura traucējumiem varētu dzīvot salīdzinoši pastāvīgi – ārpus institūcijām vai atsevišķi no ģimenes – un apgūt patstāvīgai dzīvei nepieciešamās prasmes un iemaņas, saņēma vismaz 649 personas. Savukārt asistenta vai pavadona pakalpojumu, kuru izmantoja visvairāk APLP saņēmēju, saņēma 6755 personas.

Tas nozīmē, ka pakalpojums ir nepieciešams daudz plašākam personu lokam.

Pakalpojuma uzsākšanai 2023. gadā un pakalpojuma nodrošināšanai 2024. gadā kopā bija plānoti 0,595 milj. *euro*, tomēr tika apgūti vien 43 % no šī finansējuma.

Ar plānotā apjoma izpildi neveicas arī 2025. gadā. No plānotajiem 0,629 milj. *euro* līdz 31.08.2025. ir apgūti tikai 45 %.

Ar plānotā APLP apjoma izpildi neveicas

Revidenti prognozē²⁵³, ka līdz gada beigām izdosies apgūt ne vairāk kā 70 % no pakalpojumam plānotā finansējuma.

Ņemot vērā minēto, par APLP ir jāinformē un jāuzrunā visas mērķgrupas personas, lai pakalpojumu nodrošinātu visām personām, kurām šāds pakalpojums ir nepieciešams.

Ir arī jāvērtē, vai pakalpojuma sniegšanā nav nepieciešams iesaistīt arī citas organizācijas, ņemot vērā, ka jau 2020. gadā tika izstrādāta “Rokasgrāmata atbalsta personas pakalpojuma sniedzējiem”²⁵⁴.

Ieteikumi

Labklājības ministrijai sadarbībā ar pašvaldībām pilnveidot valsts un pašvaldību nodrošināto atbalstu aprūpei.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanai tiks veiktas šādas darbības:

- ❖ *nodrošināts, ka visās pašvaldībās personām ar invaliditāti tiek nodrošināti minimālajā sociālo pakalpojumu grozā iekļautie sociālie pakalpojumi;*
- ❖ *noteikts minimālajā sociālo pakalpojumu grozā iekļauto aprūpes pakalpojumu saturs (minimāli nepieciešamās aprūpes stundas, kas nepieciešamas katram aprūpes līmenim);*
- ❖ *noteikti vienoti finansēšanas principi minimālajā sociālo pakalpojumu grozā iekļautajiem aprūpes pakalpojumiem, pēc kuriem personai vai tās apgādniekiem ir pienākums maksāt par pakalpojumu;*
- ❖ *lai veicinātu iepriekš minēto darbību ieviešanu, rasta iespēja papildu finansējumu, kas ir plānots pabalsta personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, apmēra palielināšanai, novirzīt aprūpes pakalpojumu sniegšanai.*

Labklājības ministrijai pilnveidot personām ar invaliditāti paredzēto atbalstu transportam.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanai tiks veiktas šādas darbības:

- ❖ *pārskatīts atzinuma par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai saturs un, ja nepieciešams, arī kritēriji, lai, sniedzot atzinumu, tiktu izvērtēta vajadzība pēc konkrēta atbalsta – transportlīdzekļa pielāgošanai, invalīdu stāvvietu izmantošanas kartei un/vai specifisku transporta vajadzību nodrošināšanai personām, kuras smagu funkcionēšanas ierobežojumu dēļ var pārvietoties tikai ar citu personu atbalstu, tajā skaitā ar speciāli pielāgotu transportlīdzekli;*
- ❖ *pārskatīts pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti, apsverot iespēju šim pabalstam piešķirto finansējumu primāri novirzīt tām personām, kurām ir īpašas transporta vajadzības un kurām šis atbalsts pašlaik būtisku labumu nesniedz.*
- ❖ *nodrošināts, ka invalīdu stāvvietu izmantošanas karti izsniedz pati Komisija.*

Labklājības ministrijai nodrošināt, ka personām ar garīga rakstura traucējumiem ir pieejams atbalsta personas pakalpojums lēmuma pieņemšanā.

Valsts kontrole sagaida, ka ieteikuma ieviešanai tiks veiktas šādas darbības:

- ❖ *sadarbībā ar pakalpojuma sniedzēju veiktas darbības potenciālās mērķgrupas informēšanai par atbalsta personas pakalpojumu lēmuma pieņemšanā;*
- ❖ *izvērtēti iemesli, kāpēc pakalpojumu nesaņem pat plānotā mērķgrupa un kāds ir pakalpojuma potenciālās mērķgrupas lielums;*
- ❖ *paplašināts pakalpojuma sniedzēju loks, ja likumā²⁵⁵ paredzētais pakalpojuma sniedzējs – biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda)” – nespēj nodrošināt pakalpojuma izpildi nepieciešamajā apjomā.*

Revīzijas raksturojums, kritēriji un metodes

Revīzijas mērķis

Revīzijas mērķis ir novērtēt, vai invaliditātes statuss sasniedz savu mērķi un tiek piešķirts iespējami labākajā veidā, ņemot vērā mērķgrupas vajadzības un pieejamos valsts resursus funkcijas nodrošināšanai.

Juridiskais pamatojums

Lietderības revīzija “Vai invaliditātes statuss sasniedz savu mērķi un tiek piešķirts iespējami labākajā veidā?” ir veikta, pamatojoties uz Valsts kontroles Trešā revīzijas departamenta 04.11.2024. revīzijas grafiku Nr. 2.4.1-87/2024.

Revīziju veica revīzijas grupas vadītāja vecākā valsts revidente Olga Buivide, vecākā valsts revidente Aiga Villa, valsts revidente Kintija Roze Gailīte (līdz 22.09.2025.), valsts revidents Elvis Nagla (līdz 10.11.2025.) un valsts revidente Olga Kavliša (no 07.04.2025.), atbildīgā sektora vadītāja Ieva Pīpiķe.

Revidentu un revidējamās vienības atbildība

Valsts kontroles revidenti ir atbildīgi par revīzijas ziņojuma sniegšanu, kas pamatojas uz revīzijas laikā gūtiem atbilstošiem, pietiekamiem un ticamiem revīzijas pierādījumiem.

Labklājības ministrija un tās padotībā esošā Komisija ir atbildīgas par normatīvo aktu ievērošanu un revidentiem sniegtās informācijas patiesumu.

Revīzijas apjoms

Revīzija ir veikta saskaņā ar Latvijas Republikā atzītiem starptautiskajiem publiskā sektora revīzijas standartiem lietderības revīzijās: *ISSAI 300*, *ISSAI 3000*, *GUID 3910* un *GUID 3920*.

Revīzija ir plānota un veikta tā, lai iegūtu pietiekamu pārliecību par pārbaudāmo priekšmetu un tā sasaisti ar revīzijas kritērijiem.

Revīzija ir veikta par laiku no 01.01.2022. līdz 31.12.2024., apkopojot informāciju arī ārpus minētā laika.

Revīzijas apjomā ir iekļautas šādas institūcijas:

- ✓ Labklājības ministrija kā vadošā valsts pārvaldes iestāde personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju jomā;
- ✓ Komisija, kuras funkcija ir veikt prognozējamās invaliditātes un invaliditātes ekspertīzi Invaliditātes likumā noteiktajām personām.

Revīzijas metodes

Turpmāk uzskaitītas revīzijā izmantotās galvenās metodes.

- ❖ Apkopoti un analizēti attīstības plānošanas dokumenti (t. sk. starptautiskie dokumenti), normatīvie akti, to anotācijas un izstrādes dokumenti, pētījumi, Invaliditātes lietu nacionālās padomes²⁵⁶ protokoli, publikācijas, metodiskie materiāli u. c. publiski pieejamā informācija.
- ❖ Analizēti Komisijas gada pārskati, Komisijas sagatavotie un Labklājības ministrijā iesniegtie pārskati par Komisijas darbību, iekšējie normatīvie akti, rokasgrāmatas, izstrādātie metodiskie materiāli, vadlīnijas u. c. iesniegtā dokumentācija.
- ❖ Analizēti visu 43 pašvaldību²⁵⁷ saistošie noteikumi sociālo pabalstu un pakalpojumu jomā, kā arī saistošie noteikumi, kuros noteikti dažādu veidu atvieglojumi personām ar invaliditāti.
- ❖ Analizēti un apkopoti valsts oficiālie statistikas dati (Centrālās statistikas pārvaldes un Labklājības ministrijas sagatavotie statistikas pārskati), *Eurostat*²⁵⁸ dati, kā arī Komisijas analītikas rīka dati.
- ❖ Ir notikušas tikšanās ar šādu ministriju un institūciju pārstāvjiem informācijas iegūšanai un viedokļa noskaidrošanai:
  - Labklājības ministriju (10.12.2025., 25.03.2025. un 17.06.2025.);
  - Komisiju (05.12.2024. (kopā ar Rīgas apvienotās nodaļas pārstāvjiem); 19.12.2024., 17.06.2025. (kopā ar Labklājības ministrijas pārstāvjiem), 22.08.2025., 04.09.2025.);
  - Veselības ministriju, Veselības inspekciju un sabiedrību ar ierobežotu atbildību “Latvijas Digitālās veselības centrs” (25.08.2025.);
  - Komisijas reģionālo nodaļu pārstāvjiem: Valmieras nodaļu (30.01.2025.), kā arī klātienē apmeklējot Jelgavas nodaļu (14.01.2025.) un Gulbenes klientu apkalpošanas centru (21.01.2025.) un tiekoties ar to pārstāvjiem;
  - Tiesībsarga biroju (15.01.2025.);
  - valsts sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Nacionālais rehabilitācijas centrs “Vaivari”” struktūrvienību “Vaivaru Tehnisko palīgīdzekļu centrs” (27.03.2025.);
  - valsts akciju sabiedrību “Ceļu satiksmes drošības direkcija” (02.04.2025.).
- ❖ Ir notikušas tikšanās un noskaidrots nevaldības organizāciju viedoklis par problēmām invaliditātes ekspertīzes veikšanā un saistībā ar cilvēkiem ar invaliditāti nodrošināto atbalstu:
  - invalīdu un viņu draugu apvienības “Apeirons” (17.01.2025.);
  - biedrību Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “ZELDA” (23.01.2025.);
  - Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizāciju “SUSTENTO” (03.02.2025.);
  - nodibinājumu “Palīdzēsim.lv” (03.04.2025.);
  - biedrību “Latvijas Sieviešu nevalstisko organizāciju sadarbības tīkls” (01.04.2025.);

- rehabilitācijas centra “Mēs esam līdzās” vadītāju Andru Greitāni (16.09.2025.).
- ❖ Medijos un sociālajos tīklos uzrunātas organizācijas, kas pārstāv cilvēkus ar invaliditāti, izteikt viedokli par jautājumiem saistītiem ar invaliditātes ekspertīzi un atbalstu personām ar invaliditāti. Ir saņemta un apkopota informācija no četrām nevaldības organizācijām (Salaspils bērnu un jauniešu ar invaliditāti biedrības “Zelta Atslēdžiņa”, Onkoloģisko pacientu savstarpējā atbalsta biedrības “Par Dzīvot”, Pacientu Biedrības Mana MS, Biedrības šizofrēnijas pacientu tuviniekiem “Būt blakus”) un divām privātpersonām.
- ❖ Izmantojot pētījumus un informāciju no Eiropas Savienības Savstarpējās sociālās aizsardzības informācijas sistēmas (*MISSOC*), Eiropas invaliditātes ekspertu akadēmiskā tīkla (*ANED*) tīmekļvietnes, Eiropas Revīzijas palātas un citiem publiski pieejamiem resursiem, gūta izpratne par invaliditātes piešķiršanas principiem un personām ar invaliditāti paredzētajiem atbalsta veidiem citās valstīs – Igaunijā, Lietuvā, Norvēģijā, Zviedrijā, Somijā, Dānijā, Polijā un Īrijā. Atsevišķos jautājumos informācija ir apkopota par visām ES valstīm.
- ❖ Revīzijā viedokļa noskaidrošanai par revidentu identificētajām problēmām invaliditātes jomā un atbalsta nodrošināšanu ir organizētas divas ekspertu un nevaldības organizāciju pārstāvju fokusgrupas (diskusijas):

09.10.2025. ekspertu fokusgrupā par invaliditātes statusu un ekspertīzi piedalījās:

- asoc. prof. Dr. med. Signe Tomsone (RSU);
- fizikālās un rehabilitācijas medicīnas ārste, asoc. prof. Guna Bērziņa (RSU);
- Nacionālā rehabilitācijas centra “Vaivari” valdes locekle Zoja Osipova un Vaivaru Tehnisko palīgglīdzekļu centra pakalpojumu nodrošināšanas procesu vadītāja Vita Deičmane;
- ģimenes ārste, Latvijas Jauno ārstu asociācijas valdes locekle (līdz 22.10.2025.) Katrīna Priede;
- ģimenes ārsts, Latvijas Lauku ģimenes ārstu asociācijas viceprezidents Ainis Dzalbs.

10.10.2025. ekspertu fokusgrupā par atbalsta sistēmu personām ar invaliditāti piedalījās:

- biedrības “Latvijas Cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācija “Sustento”” pārstāves Gunta Anča un Iveta Neimane;
- biedrības “Rīgas pilsētas “Rūpju Bērns”” valdes locekle Kristīne Veispale;
- Latvijas Neredzīgo biedrības valdes priekšsēdētājs Kaspars Biezais;
- nodibinājuma “Palīdzēsim.lv” vadītāja Ilze Skuja;
- Latvijas Spina Bifida un Hidrocefālijas biedrības dibinātāja Jana Krūmiņa;
- biedrības “Dauna sindroms Latvija” pārstāves Veronika Bašarina un Linda Kuzmicka;
- biedrības “Latvijas Kustība par neatkarīgu dzīvi” valdes locekle, ergoterapeite Dita Rituma;
- Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledžas Sociālās aprūpes katedras vadītāja, studiju programmas “Sociālā aprūpe” un “Sociālā rehabilitācija” vadītāja Ina Vīksniņa;

- Latvijas Universitātes P. Stradiņa medicīnas koledžas Sociālās aprūpes katedras lektore Līga Priede;
  - Latvijas nacionālā neatkarīgā eksperte Eiropas Komisijā Daina Podziņa.
- ❖ Datu analīzei par invaliditātes ekspertīzes un ar to saistīto lēmumu pieņemšanas procesu (klātienas ekspertīzēm, ārstu ekspertu papildu pieprasīto dokumentāciju, apstrīdētajiem lēmumiem, iekļaušanos normatīvajos aktos paredzētajos termiņos u. c.), Komisijas resursiem funkcijas izpildē un personām ar invaliditāti piešķirto valsts un pašvaldību atbalstu sadalījumā pa vecuma grupām, invaliditātes grupām u. c. kritērijiem, ir izmantoti šādi dati:
- Komisijas pārziņā esošajā valsts informācijas sistēmā *Invaliditātes informatīvā sistēma* (IIS) uzkrātie dati par laikā no 01.01.2022. līdz 31.12.2024. veiktajām invaliditātes ekspertīzēm un pieņemtajiem lēmumiem;
  - Labklājības ministrijas resursu vadības uzskaites sistēmas *Horizon* dati par Komisijas darbiniekiem par periodu no 01.01.2022. līdz 28.02.2025.;
  - Valsts ieņēmumu dienesta uzkrātie dati par Komisijā nodarbināto 250 personu darbavietām, profesijām, kurās šīs personas strādā, mēnesī nostrādātajām stundām, saimniecisko darbību un ienākumiem laikā no 01.01.2022. līdz 28.02.2025.;
  - Veselības inspekcijas publiski pieejamā Ārstniecības personu reģistra dati;
  - Labklājības ministrijas pārziņā esošās valsts informācijas sistēmas – Valsts sociālās politikas monitoringa informācijas sistēma (SPOLIS) – dati par personām ar invaliditāti laikā no 01.10.2021. līdz 31.03.2025. nodrošinātajiem valsts sociālajiem pakalpojumiem;
  - Nodarbinātības valsts aģentūras (NVA) pārziņā esošajā informācijas sistēmā – Bezdarbnieku uzskaites un reģistrēto vakanču informācijas sistēma (BURVIS) – uzkrātie dati par laikā no 01.10.2021. līdz 31.03.2025. personām ar invaliditāti piešķirtajiem statusiem un pakalpojumiem;
  - valsts akciju sabiedrības “Ceļu satiksmes drošības direkcija” pārziņā esošajā Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā uzkrātie dati par izsniegtajām invalīdu stāvvietu izmantošanas kartēm un personām ar invaliditāti piemērotajiem atbrīvojumiem no pakalpojumu maksas un transportlīdzekļu valsts nodevas;
  - pašvaldību Sociālo pakalpojumu administrēšanas lietojumprogrammā (SOPA) uzkrātie dati par laikā no 01.01.2022. līdz 31.12.2024. personām ar invaliditāti pieteiktajiem un piešķirtajiem sociālajiem pabalstiem un pakalpojumiem u. c. informācija;
  - Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras pārziņā esošajā Sociālās apdrošināšanas informācijas sistēmā (SAIS) uzkrātie dati par laikā no 01.10.2021. līdz 31.03.2025. personām ar invaliditāti piešķirtajām un izmaksātajām valsts pensijām, pabalstiem un citām atlīdzībām;
  - Sociālās integrācijas valsts aģentūras pārziņā esošajās informācijas sistēmās uzkrātie dati par personām, kuras laikā no 01.10.2021. līdz 31.03.2025. pieteicās un/vai saņēma tās nodrošinātos pakalpojumus;
  - biedrības “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “ZELDA”” uzkrātie dati par personām ar garīga rakstura traucējumiem nodrošināto atbalsta personas lēmumu pieņemšanā pakalpojumu;

- Valsts ieņēmumu dienesta uzkrātie dati par personu ar invaliditāti darbavietām, profesijām, kurās šīs personas strādā, mēnesī nostrādātajām stundām, saimniecisko darbību, ienākumiem un piemērotajiem papildu atvieglojumiem par laiku no 01.01.2022. līdz 31.12.2024.;
- Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes uzkrātie dati par personu ar invaliditāti dzimšanas un miršanas datumiem, kā arī dzīvesvietu adresēm laikā no 01.10.2021. līdz 31.03.2025.;
- Būvniecības valsts kontroles biroja pārziņā esošajā Aizsargātā lietotāja datu informācijas sistēmā (ALDIS) uzkrātie dati par aizsargātajiem lietotājiem – personām ar I invaliditātes grupu (vai viņu aizbildņiem) un ģimenēm, kurās ir bērns ar invaliditāti, – piemēroto maksas samazinājumu rēķina summai par elektroenerģiju un sistēmas pakalpojumiem;
- biedrības “Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs” pārziņā esošajā informācijas sistēmā uzkrātie dati par laiku no 01.01.2022. līdz 31.12.2024. OCTA prēmijām piemērotajiem maksājuma samazinājumiem par autotransportu, kas ir personu ar invaliditāti vai bērnu ar invaliditāti likumisko pārstāvju īpašumā, turējumā vai valdījumā;
- Nacionālā veselības dienesta pārziņā esošajā Vadības informācijas sistēmā (VIS) uzkrātie dati par laiku no 01.10.2021. līdz 31.12.2024. personām ar invaliditāti nodrošinātajiem medicīniskās rehabilitācijas pakalpojumiem un valsts kompensēto pacienta līdzmaksājumu;
- valsts SIA “Nacionālais rehabilitācijas centrs “Vaivari”” pārziņā esošās valsts informācijas sistēmas – *No valsts budžeta līdzekļiem finansējamo tehnisko palīgglīdzekļu lietotāju reģistrs – datubāzēs* uzkrātie dati par personām, kuras laikā no 01.01.2022. līdz 31.12.2024. ir saņēmušas tehniskos palīgglīdzekļus.

Datu analīzē, izmantojot institūciju iesniegtos datus no to pārziņā esošajām informācijas sistēmām, paļāvāmies, ka, pamatojoties uz Valsts kontroles pieprasījumu, iesniegtie dati ir pilnīgi un pareizi un tie atbilst institūciju informācijas sistēmās un reģistros uzskaitītajiem datiem, par ko iestādes sniedza arī savu apliecinājumu.

Vērtēšanas kritēriji

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
Vai invaliditātes statuss sasniedz savu mērķi (efektivitāte) un tiek piešķirts iespējami labākajā veidā (produktivitāte), ņemot vērā mērķgrupas vajadzības un pieejamos valsts resursus funkcijas nodrošināšanai?		
1. Vai vajadzība pēc invaliditātes statusa noteikšanas Latvijā atbilst invaliditātes mērķim? (E)		
1.1. Vai invaliditātes statuss Latvijā būtiski neatšķiras no citās valstīs noteiktā statusa?	✓ Darbspēju zaudējuma minimālā robeža % nav būtiski zemāka ²⁵⁹ par citās ES valstīs, kurās tiek piešķirts invaliditātes statuss, noteikto.*	⊗ Kritērijs nav sasniegts, bet tas revīzijas laikā daļēji ir zaudējis aktualitāti. Pašlaik Latvijā invaliditāti nosaka jau pie salīdzinoši zema – 25 % – darbspēju zaudējuma (III invaliditātes grupa jeb mērenas pakāpes funkcionēšanas ierobežojumi). Vairumā valstu zemākā darbspēju zaudējuma robeža invaliditātes noteikšanai un ar statusu saistīto pakalpojumu saņemšanai ir, sākot no 40 %, piemēram, Somijā – 40 %, Lietuvā – 45 %, bet Austrijā, Bulgārijā, Grieķijā, Horvātijā, Kiprā un Rumānijā – 50 %, savukārt Beļģijā, Francijā un Portugālē – pat 66 % ²⁶⁰ . Revīzijas laikā Labklājības ministrija informēja, ka līdz ar pieteikto reformu ²⁶¹ plāno no Invaliditātes likuma svītrot normu, ar kuru ir norādītas darbspēju zaudējumu robežas katrai invaliditātes grupai personām no 18 gadu vecuma līdz pensijas vecuma sasniegšanai ²⁶² , un tās netiks noteiktas arī pēc jaunās metodoloģijas. Tāpēc šim aspektam vairs nav būtiska nozīme. Pašlaik nav zināms, vai un kā jaunā pieeja ietekmēs personu skaitu katrā invaliditātes grupā un kopējo personu ar invaliditāti skaitu. Lai to noskaidrotu, Komisija laikā no 01.01.2026. līdz 30.09.2027. īsteno pilotprojektu.
1.2. Vai invaliditātes statusa iegūšanas mērķis primāri ir vērsts uz to, lai saņemtu atbalstu, kas ir saistīts ar funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu?	✓ Persona papildus invaliditātes pensijai vai valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam saņem vismaz vienu atbalsta veidu, kas ir saistīts ar funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu.	⊗ Kritērijs sasniegts daļēji. Atbalstu, kas ir saistīts ar funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu, saņem gandrīz visi bērni, bet pilngadīgās personas – mazāk nekā puse. Pilngadīgām personām mērķēti izmantotā atbalsta apjoms pieaug līdz ar invaliditātes smaguma pakāpi. 31,7 % pilngadīgu personu vienīgais izmantotais atbalsta veids bija valsts nodrošinātais ienākumu aizvietojošs. Bērnu īpatsvars, kuru vienīgais saņemtais valsts atbalsta veids bija ienākumu

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
		atbalsts – piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti –, bija tikai 5 %.
2. Vai invaliditātes ekspertīze tiek organizēta iespējami labākajā veidā? (P)		
2.1. Kā tiek noteikta invaliditāte?	Informāciju par to, kā tiek noteikta invaliditāte, skatīt sadaļas Invaliditātes noteikšana netiek organizēta iespējami labākajā veidā ievaddaļā.	
2.2. Vai veids, kā praksē tiek sagatavota un Komisijā saņemta invaliditātes ekspertīzei nepieciešamā dokumentācija (nosūtījums un to pamatojošie dokumenti), veicina produktīvu Komisijas resursu izmantošanu?	✓ Nosūtījums un to pamatojošā dokumentācija tiek sagatavota un iesniegta Komisijā elektroniski, izmantojot valsts informācijas sistēmas.*	⌚ Kritērijs sasniegts daļēji. Šobrīd nav nodrošināta iespēja ģimenes ārstiem vai ārstējošiem ārstiem invaliditātes ekspertīzei nepieciešamo nosūtījumu sagatavot un nosūtīt Komisijai elektroniski, izmantojot Vienotās veselības nozares elektroniskās informācijas sistēmu (<i>E-veselību</i>). Turklāt, lai gan Komisijas ārstiem ekspertiem ir nodrošināta piekļuve <i>E-veselībai</i> , tajā pieejamā informācija ir nepilnīga, tāpēc ekspertīzei nepieciešamie dokumenti ir jāiesniedz pašai personai.
2.3. Vai veids, kā tiek organizēta invaliditātes noteikšana, atbilst iedzīvotāju interesēm un nodrošina kvalitatīvu lēmumu pieņemšanu?	✓ Komisijas darbība ir vērsta uz to, lai invaliditātes noteikšanai pieejamā informācija par personu ir pietiekama ²⁶³ , lai personai varētu veikt ekspertīzi.*	⌚ Kritērijs ir sasniegts. Lai gan Ministru kabineta noteikumi ²⁶⁴ paredz, ka no 2015. gada Komisija invaliditātes un darbaspēju ekspertīzi veic bez personas klātbūtnes, pamatojoties uz iesniegtajiem dokumentiem (izņemot atsevišķus gadījumus), Komisija izmanto iespēju ekspertīzes veikt klātienē, it īpaši, apstrīdēšanas gadījumos, kad persona iestādes vadītājam ir apstrīdējusi Komisijas sākotnēji pieņemto lēmumu. Komisija ir apņēmusies arī palielināt klātienes ekspertīžu skaitu. Saskaņā ar Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas darbības stratēģiju 2024.–2027. gadam (turpmāk – Stratēģija), ja 2024. gadā Komisija plānoja veikt līdz 0,5 % ekspertīzēm klātienē, tad 2027. gadā klātienes ekspertīžu īpatsvaru plānots palielināt līdz 2 %. Revīzijā arī ir konstatēts, ka Komisija nepieciešamības gadījumā pieprasa papildu dokumentāciju ekspertīzei, tā 2024. gadā vismaz 5,6 % no veiktajām ekspertīzēm tika pieprasīta papildu dokumentācija.

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
	✓ Gadījumā, ja personai ekspertīze ir jāveic klātienē, tiek nodrošināta iespēja to veikt personas dzīvesvietai tuvākajā Komisijas struktūrvienībā.*	⌚ Kritērijs sasniegts daļēji. Ne visos gadījumos, kad personai ekspertīze ir jāveic klātienē, tiek nodrošināta iespēja to veikt personas dzīvesvietai tuvākajā Komisijas struktūrvienībā. Apstrīdēšanas gadījumos klātienes ekspertīzes tiek veiktas tikai Metodiskās vadības un kontroles nodaļā, kas atrodas Rīgā, tāpēc personām no jebkuras pašvaldības ir jāmēro ceļš uz Rīgu. 2024. gadā uz klātienes vizīti Metodiskās vadības un kontroles nodaļā Rīgā bija ieradušās personas no visām Latvijas pašvaldībām, izņemot Alūksnes novadu. No 292 personām visvairāk personas uz klātienes vizīti bija devušās no Rīgas (110 jeb 37,7 % gadījumu), Bauskas novada (18 jeb 6,2 % gadījumu), Jēkabpils novada (11 jeb 3,8 % gadījumu), Liepājas (11 jeb 3,8 % gadījumu), Jelgavas (10 jeb 3,4 % gadījumu) un Dobeles novada (10 jeb 3,4 % gadījumu). No pārējām pašvaldībām uz klātienes vizīti Rīgā bija ieradušās no vienas līdz deviņām personām. Pārējos gadījumos klātienes ekspertīzes galvenokārt ir veiktas tikai Rīgas apvienotajā nodaļā un Rēzeknes nodaļā.
2.4. Vai visām personām invaliditātes noteikšanā tiek izmantota funkcionēšanas novērtēšana atbilstoši SFK?	✓ Komisijā ir izstrādāta un invaliditātes ekspertīzē tiek piemērota metodika, kas nodrošina personas funkcionēšanas spēju novērtēšanu pēc starptautiski atzītas metodoloģijas²⁶⁵.*	⌚ Kritērijs sasniegts daļēji. Personas novērtēšana atbilstoši SFK arvien netiek piemērota attiecībā uz bērniem un aptuveni 10 % pilngadīgo personu, kurām invaliditātes cēlonis ir nelaimes gadījums darbā, arodslimība vai slimība, kura saistīta ar piedalīšanos Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanā. Attiecībā uz pārējām pilngadīgām personām Pasaules Bankas veiktajā izvērtējumā²⁶⁶ konstatēts, ka invaliditātes noteikšanā arvien dominē medicīniskā pieeja, nevis novērtēšana atbilstoši SFK principiem, tāpēc tā ir būtiski pilnveidojama. Ar ES fondu atbalstu jau 2017. gada sākumā tika uzsākts projekts²⁶⁷ par invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveidi bērniem atbilstoši SFK Bērnu un jauniešu versijai jeb SFK-BJ. Reformas īstenošanai Ministru kabinets 23.04.2024. atbalstīja Labklājības ministrijas izstrādāto konceptuālo ziņojumu "Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide bērniem", ar kuru SFK-BJ bija plānots piemērot bērniem jau no 01.09.2025. Tomēr budžeta līdzekļu trūkuma dēļ reforma ir atlikta un nav zināms, kad tā tiks virzīta atkārtoti.

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
2.5. Vai ekspertīzē tiek aptvertas visas personas vajadzības?	✓ Ekspertīzē tiek aptvertas visas personas vajadzības, t. i., tiek sniegti nepieciešamie atzinumi, pat ja tie nav pieprasīti, kā arī tiek izvērtēts nepieciešamais pārējo pasākumu kopums ²⁷⁰ .**	Līdzīga situācija ir arī ar pilnveidoto metodiku invaliditātes noteikšanai pilngadīgām personām, kuras izstrādē tika piesaistīta Pasaules Banka un pārņemta šī brīža labākā citu valstu prakse, pielāgojot to Latvijas situācijai. Sākotnēji jauno metodiku bija plānots pabeigt jau līdz 2023. gada beigām, tad šis termiņš tika pārcelts uz 2025. gadu. Savukārt 2025. gada oktobrī starp institūciju saskaņošanā nodotajā informatīvajā ziņojumā “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām”²⁶⁸ Labklājības ministrija piedāvā izmaiņas invaliditātes noteikšanā pilngadīgām personām ieviest tikai no 2030. gada²⁶⁹. ⊗ Kritērijs nav sasniegts. Atbilstoši definētajiem kritērijiem Komisija nosaka invaliditāti un invaliditātes grupu un/vai sniedz tikai atzinumu noteiktu pakalpojumu saņemšanai, ja pats cilvēks (vai tā ģimenes ārsts vai ārstējošais ārsts) uz to jau ir norādījis. Lai gan no 2024. gadā sniegtajiem 26 385 atzinumiem²⁷¹ 4423 jeb 16,8 % atzinumu Komisija sniedza arī pēc savas iniciatīvas, Komisijas reģionālajās nodaļās tika konstatēta atšķirīga prakse. Tāpēc tas, vai Komisija visos gadījumos izvērtēs arī personas vajadzību pēc šiem atzinumiem, ir atkarīgs no tā, kura nodaļa un kurš darbinieks izskatīs personas iesniegumu. Invaliditātes likums arī paredz Komisijas pienākumu personas vajadzības vērtēt vēl plašāk – ne tikai to, vai personai ir nepieciešams kāds no normatīvajos aktos paredzētajiem Komisijas atzinumiem. Komisijai ir jānovērtē viss personai nepieciešamā atbalsta kopums. Tomēr šīs normas praksē nedarbojas. Par pieejamo valsts un pašvaldību atbalstu personai Komisijā ir iespēja tikai pieteikties uz individuālu konsultāciju, kā arī iepazīties ar publiski pieejamo informāciju par pieejamo atbalstu.
2.6. Vai lēmumi par invaliditātes noteikšanu un ar to saistīto atzinumu sniegšanu tiek	✓ Komisijas izveidotais ekspertīzes process / darba organizācija nodrošina, ka ekspertīzes un lēmumi ekspertīžu lietās tiek pieņemti normatīvajos aktos	⊗ Kritērijs nav sasniegts. Revīzijā, analizējot datus par laiku no 01.01.2024. līdz 30.11.2024. saņemto iesniegumu izskatīšanas termiņiem, konstatēts, ka 37 639 jeb 59,9 % lēmumu ir pieņemti termiņā, bet 25 149 jeb 40,1 % lēmumu nav pieņemti termiņā. No kavētajiem lēmumiem tikai 2883 jeb 11 % gadījumu kavējums bija saistīts ar to, ka klients visus

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
sagatavoti paredzētajā termiņā?	paredzētajos termiņos ²⁷² .**	invaliditātes ekspertīzei nepieciešamos dokumentus iesniedza vēlāk un/vai klientam tika nodrošināta ekspertīzes veikšana klātienē.
3. Vai Komisijas resursi funkcijas veikšanai ir pietiekami, ilgtspējīgi un tiek izmantoti produktīvi? (P)		
3.1. Vai Komisijā ir pietiekami resursi kvalitatīvai invaliditātes noteikšanai?	✓ Amatu vietu skaits un to aizpildījums nodrošina, ka lēmumi tiek pieņemti normatīvajos aktos paredzētajos termiņos²⁷³.** ⊗ Kritērijs nav sasniegts. Saskaņā ar revīzijā veiktajām aplēsēm 2024. gada otrajā pusē gandrīz 60 % invaliditātes noteikšanā iesaistīto speciālistu noslodze pārsniedza optimāli noteikto. Šajā laikā 28 % lēmumu nebija pieņemti noteiktajā termiņā. Turklāt Komisija jau tā ierobežotos cilvēkresursus tērē arī tai neraksturīgai funkcijai – darbnespējas lapu pagarināšanai, ja darbnespēja ir ilgāka par 26 nedēļām. Lai gan šī funkcija pēc sava satura ir paša veselības resora kompetencē, Komisijai tās izpildei ik gadu ir nepieciešamas gandrīz četras ārstu ekspertu slodzes. Saskaņā ar revidentu aplēsēm, ja šī funkcija nebūtu jāveic Komisijai, tās kavēto lēmumu skaitu 2024. gadā varēja samazināt par apmēram 25 %, bet 2025. gada astoņos mēnešos – līdz pat 46 %.	
	✓ Ekspertīzē un lēmumu pieņemšanā tiek iesaistīti speciālisti, kuri ir kompetenti veselības un funkcionālo traucējumu, kā arī to radīto aktivitāšu un funkcionēšanas ierobežojumu novērtēšanā²⁷⁴.* ⊗ Kritērijs ir sasniegts. Lai piesaistītu jaunus speciālistus, no 2016. gada pakāpeniski likumā²⁷⁵ ir samazinātas Komisijas prasības attiecībā uz ārstu ekspertu profesionālo kvalifikāciju, nosakot, ka no 28.11.2018. invaliditātes ekspertīzi veic ārsti eksperti, kuriem ir augstākā medicīniskā izglītība – ārsta grāds. Revīzijā konstatēts, ka Komisijā visiem ārstiem ekspertiem, kuri veic invaliditātes ekspertīzi, ir ārsta grāds. Lēmumu pieņemšanā (pamatojoties uz ārsta eksperta sagatavoto ekspertīzes aktu) ir iesaistīti arī darbinieki ar augstāko izglītību sociālajā jomā vai jurisprudencē.	
	✓ Komisijas ārstu ekspertu un vecāko ārstu ekspertu atlīdzība nav zemāka par to atlīdzību, kas ir noteikta veselības nozarē nodarbinātajiem ⊗ Kritērijs ir sasniegts. Invaliditātes noteikšanā iesaistīto darbinieku mēnešalga pēdējo triju gadu laikā atkarībā no ieņemamā amata ir pieaugusi robežās no 48 % līdz pat 55 %.	

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
	līdzvērtīgās specialitātēs.*	Komisijas ārstu ekspertu un vecāko ārstu ekspertu vidējā mēnešalga 2025. gada sākumā bija attiecīgi par 158 <i>euro</i> un 487 <i>euro</i> augstāka nekā Ministru kabineta noteikumos²⁷⁶ norādītā zemākā mēnešalgas likme sertificētiem ārstiem. Salīdzinot Komisijas ārstu ekspertu mēnešalgu ar citās valsts pārvaldes iestādēs nodarbināto ārstu ekspertu mēnešalgām, kuru amata prasības ir līdzīgas, ir konstatēts, ka Komisijas speciālistu mēnešalgas ir līdzvērtīgas vai pat tās pārsniedz.
✓ Ir radīti priekšnoteikumi cilvēkresursu atjaunošanai ²⁷⁷ .*	☑	Kritērijs ir sasniegts. Revīzijā konstatēts, ka pēdējos gados ārsti eksperti galvenokārt tiek piesaistīti, tos uzrunājot personīgi: tiek uzrunāti Rīgas Stradiņa universitātē studējošie, kā arī informācija tiek izplatīta ārstu asociācijās. Komisijas ieskatā, šāda pieeja ir sevi attaisnojusi un ir efektīva. Lai gan Komisijā pastāv darbinieku mainība, vakances tiek aizpildītas. Komisijai ir izdevies arī piesaistīt jaunus speciālistus, samazinot Komisijā nodarbināto vidējo vecumu, kas daudzus gadus, Komisijas vērtējumā, tai bija aktuāla problēma. Darbinieku piesaisti un noturību darbam Komisijā ir veicinājis arī tas, ka ir nodrošinātas attālinātā darba iespējas, jo invaliditātes ekspertīze lielākoties tiek veikta bez personas klātbūtnes. Tāpēc darbu Komisijā ir iespēja apvienot ar darbu pamatspecialitātē, kas ārstiem ir īpaši svarīgi.
✓ Komisijai ir atbilstošas telpas un aprīkojums ekspertīžu veikšanai.*	☑	Kritērijs sasniegts daļēji. Šobrīd klātienē ekspertīzes Komisija veic salīdzinoši maz gadījumos, pārsvarā tās veic Rīgas apvienotā nodaļa un Rēzeknes nodaļa, kā arī Metodiskās vadības un kontroles nodaļa apstrīdēšanas gadījumos. Revīzijā konstatēts, ka kopumā Komisijai trūkst nepieciešamā aprīkojuma un piemērotu telpu, lai veiktu ekspertīzes personas klātbūtnē. Ņemot vērā, ka Komisija ir apņēmusies palielināt klātienē ekspertīžu skaitu, tā plāno arī visām filiālēm iegādāties papildu aprīkojumu ekspertīzes veikšanai klātienē.
✓ Komisijas resursi netiek izmantoti tādu uzdevumu veikšanai, kas ir citu	⊗	Kritērijs nav sasniegts. Komisija, pamatojoties uz ģimenes ārsta vai ārstējošā ārsta nosūtījumu, vērtē, vai ir pamats darbnespējas pagarināšanai ilgāk par

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
	valsts pārvaldes iestāžu kompetencē.**	26 nedēļām, bet ne ilgāk par 52 nedēļām triju gadu periodā, ja darbnespēja atkārtojas ar pārtraukumiem²⁷⁸. Pēc sava satura šī funkcija piekrīt veselības resoram. Revīzijā konstatēts, ka ik gadu Komisija pieņem vairāk nekā 5000 lēmumu par darbnespējas lapu pagarināšanu, bet kopā no 01.01.2022. līdz 31.12.2024. ir pieņemts 16 181 lēmums par darbnespējas lapas pagarināšanu. Saskaņā ar revidentu aplēsēm, lai nodrošinātu šo funkciju, Komisijai ir jānodrošina vismaz 2,6 ārstu ekspertu slodzes un 1,2 vecāko ārstu ekspertu (vadošo ekspertu) slodzi. Ja Komisijai šī funkcija nebūtu jāveic, Komisijas kavēto lēmumu skaits 2024. gadā varēja samazināties par apmēram 25 %, bet no 01.01.2025. līdz 31.08.2025. – līdz pat 46 %.
3.2. Vai <i>Invaliditātes informatīvā sistēma</i> nodrošina nepieciešamo atbalstu Komisijas funkcijas veikšanai?	✓ <i>Invaliditātes informatīvās sistēmas funkcionalitāte ir atbalsts visos ekspertīzes procesa soļos, tajā skaitā ir nodrošināta nepieciešamā datu apmaiņa ar citām valsts informācijas sistēmām.*</i>	☑ Kritērijs ir sasniegts. 2024. gada sākumā Komisija pārgāja uz darbu jaunajā <i>Invaliditātes informatīvajā sistēmā</i>, optimizējot un elektronizējot vairākus procesa soļus, piemēram: ✓ tajā vienkopus tiek nodrošināta visa ekspertīzes dokumentu aprīte – dokumentu saņemšana, uzglabāšana un sagatavošana (iepriekš daļa dokumentu tika reģistrēta arī lietvedības sistēmā); ✓ ir izveidota darba vide dažādām lietotāju grupām (ārsts eksperts, nodaļas referents, vadītājs, administrators u. c.) ar darbam nepieciešamo informāciju, t. sk. veicamo uzdevumu sarakstiem, sistēmas paziņojumiem (piemēram, brīdinājumiem par termiņiem) u. tml.; ✓ samazināta manuālā teksta ievade ekspertīzes aktos, pārnesot datus no elektroniskiem dokumentiem; ✓ ieviesta elektroniska dokumentu parakstīšana; ✓ pilnveidota klientu notifikāciju sistēma, nodrošinot, ka uzreiz pēc lēmuma apstiprināšanas klients e-pastā saņem attiecīgu paziņojumu un uzaicinājumu ierasties pēc dokumentiem u. c. Tomēr IIS joprojām nav nodrošināta datu apmaiņa ar Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes pārziņā esošo Fizisko personu reģistru (mirušo personu

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
		monitorings). Komisija arvien turpina darbu pie IIS funkcionalitātes pilnveidošanas.
4. Vai personām ar invaliditāti paredzētā atbalsta sistēma ir pietiekama un vērsta uz funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu ? (E un P)		
4.1. Kāda ir personām ar invaliditāti nodrošinātā valsts un pašvaldību atbalsta sistēma?	<i>Informāciju par personām ar invaliditāti nodrošinātā valsts un pašvaldību atbalsta sistēmu skatīt sadaļā Kāda ir personām ar invaliditāti paredzētā valsts un pašvaldību atbalsta sistēma?.</i>	
4.2. Vai personām ar invaliditāti paredzētā valsts un pašvaldību atbalsta sistēma ir vērsta uz funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanu un ir pietiekama?	✓ Atbalsts personām ar invaliditāti aptver vajadzības būtiskajās ikdienas dzīves jomās ²⁷⁹ , un tā mērķis ir funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšana/novēršana.*	☑ Kritērijs ir sasniegts. Lai gan personām ar invaliditāti paredzētā atbalsta sistēma ir sadrumstalota, kopumā tā aptver personu ar invaliditāti vajadzības funkcionālo traucējumu radīto barjeru novēršanai un/vai mazināšanai visās būtiskajās ikdienas dzīves jomās – aprūpe, pārvietošanās atbalsts, transports, sociālā rehabilitācija, mājokļa / vides pielāgošana un tehniskie palīgīdzekļi. Nepilnības ir konstatētas pakalpojumu pieejamībā, jo sevišķi pakalpojumiem, kas ir pašvaldību kompetencē (piemēram, ne visās pašvaldībās ir pieejams grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojums un specializētā darbnīca personām ar garīga rakstura traucējumiem). Lai to risinātu, 2024. gada decembrī Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā ²⁸⁰ tika definēts minimālais sociālo pakalpojumu grozs, kas pakāpeniski līdz 2029. gadam katrai pašvaldībai būs jānodrošina obligāti.
	✓ Invaliditātes statuss kā priekšnoteikums atbalsta saņemšanai ir pamatots ²⁸¹ .*	☑ Kritērijs ir sasniegts. Invaliditātes statuss kā priekšnoteikums atbalsta saņemšanai ir pamatots visiem atbalsta veidiem, kas ir paredzēti funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanai. Turklāt ir arī atbalsts, piemēram, tehniskie palīgīdzekļi, kuru saņemšanai statuss nav nepieciešams, jo tiek piešķirti plašākai mērķgrupai. Ir diskutējams, vai invaliditātes statuss kā priekšnoteikums ir nepieciešams vairāku atvieglojumu saņemšanai (piemēram, elektroenerģijas rēķina samazinājumam, atvieglojumiem saistībā ar

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
		personīgā transportlīdzekļa ekspluatāciju saistītiem maksājumiem, atļaidēm ieejas biļetēm sporta, kultūras vai citos pasākumos). Tomēr šāda veida atvieglojumi ir paredzēti arī citām mazaizsargātām iedzīvotāju grupām, tostarp trūcīgām ģimenēm (personām). Revidējamā periodā trūcīgas ģimenes (personas) statuss bija noteikts tikai 1,2 % personu ar invaliditāti. Savukārt pakalpojumiem, kuri ir pašvaldību kompetencē, lielākoties invaliditātes statuss nemaz nav nepieciešams.
✓ Atbalsta apjoms/intensitāte tiek noteikta atbilstoši personas vajadzībām, lai mazinātu/novērstu funkcionēšanas ierobežojumu radītās barjeras.*	⌚ Kritērijs sasniegts daļēji. Revīzijā vairākos atbalsta veidos konstatēta nevienlīdzība viena un tā paša pakalpojuma apjomā, kā arī atbalsta pietiekamībā. Piemēram:	✓ valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs personām ar invaliditāti un pabalsta personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, apmērs ir lielāks personām, kurām invaliditāte ir no bērnības; ✓ valsts pabalsta personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, apmērs nav pietiekams tajos gadījumos, kad persona pašvaldības nodrošinātā aprūpes mājās pakalpojuma vietā izvēlas citu pakalpojumu sniedzēju, jo pabalsta apmērs personai ar invaliditāti no bērnības ir 413,43 <i>euro</i> mēnesī, bet pakalpojuma vidējās izmaksas ir vismaz 637,50 <i>euro</i> (vidējā apjomā – 75 stundas); ✓ valsts pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti, kurai ir īpašas transporta vajadzības un ir nepieciešams specializētā transporta pakalpojums, nav pietiekams, jo pabalsta apmērs ir 105 <i>euro</i> pusgadā, bet viena brauciena izmaksas ir no 113 <i>euro</i> līdz 176 <i>euro</i>; ✓ aprūpes mājās pakalpojums ir pieejams visās pašvaldībās, tomēr atšķiras aprūpes stundu skaits vienam un tam pašam aprūpes līmenim. Piemēram, 1. aprūpes līmenim tas var būt no divām (Saulkrasti) līdz sešām stundām nedēļā (jeb attiecīgi astoņas vai 24 stundas mēnesī), bet augstākajam jeb 4. aprūpes līmenim no 10 (Madona) līdz 35 (Salaspils) stundām nedēļā (jeb attiecīgi 40 vai 140 stundas mēnesī). 10 pašvaldībās šis pakalpojums tiek nodrošināts arī kā ikmēneša pabalsts un tā apmērs ir no

Revīzijas jautājums, apakšjautājums	Revīzijas kritērijs	Kritērijs ir sasniegts / nav sasniegts
		28 <i>euro</i> (Valkas novadā) līdz 57 <i>euro</i> (Salaspils) zemākajam jeb 1. aprūpes līmenim un no 57 <i>euro</i> (Valkas novadā) līdz 160 <i>euro</i> (Ādažos) 3. aprūpes līmenim.
	✓ Atbalsts konkrētu funkcionēšanas ierobežojumu radīto barjeru mazināšanai/novēršanai nedublējas un personai vienas un tās pašas vajadzības nodrošināšanai nav nepieciešams vērsties vairākās institūcijās.*	⌚ Kritērijs sasniegts daļēji. Revīzijā atbalsta dublēšanās ir konstatēta vairākos atbalsta veidos, kas tiek nodrošināti dažādās institūcijās. Piemēram: ✓ aprūpes vajadzībai personām ar ļoti smagiem funkcionāliem traucējumiem ir valsts pabalsts personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, (bērnām – bērnam ar invaliditāti kopšanas pabalsts), pašvaldības aprūpes mājās pakalpojums, bet dienas laikā aprūpi var nodrošināt dienas aprūpes centrā vai specializētajā darbnīcā²⁸². Ja ar minētajiem pakalpojumiem dzīvesvietā nav iespējams nodrošināt personai nepieciešamo aprūpes līmeni, pakalpojums tiek nodrošināts ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā; ✓ transporta vajadzībai personām ar I un II invaliditātes grupu un bērniem ar invaliditāti ir nodrošināts bezmaksas sabiedriskais transports un valsts pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti, ja personai ir Komisijas atzinums par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai. Arī 34 pašvaldībās personām ir pieejams atbalsts transportam pakalpojuma un/vai pabalsta veidā; ✓ personām ar pārvietošanās un kustību traucējumiem²⁸³ kā atbalsts ir paredzēta invalīdu stāvvietas izmantošanas karte. To izsniedz CSDD, bet tās saņemšanai personai ir nepieciešams Komisijas atzinums par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai.

E – efektivitāte

P – produktivitāte

* Revidentu izstrādāts kritērijs atbilstoši revīzijas plānošanā identificētajiem trūkumiem.

** Revidentu izstrādāts kritērijs, kas ietver arī normatīvo aktu prasības.

Sektora vadītāja

Departamenta direktore

Ieva Pīpiķe

Maija Āboliņa

ŠIS DOKUMENTS IR ELEKTRONISKI
PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO
PARAKSTU UN SATUR LAIKA ZĪMOGU

Pielikumi

1. pielikums. Valsts un pašvaldību atbalsta veidi personām ar invaliditāti

Atbalsta veids	Mērķgrupa	Apraksts
VALSTS ATBALSTS		
Ienākumu aizvietojums		
Invaliditātes pensija	Personai ar invaliditāti darbspējas vecumā (no 18 gadiem līdz pensijas vecumam)	Invaliditātes pensiju piešķir, ja persona ir strādājusi un bijusi sociāli apdrošināta ar darba (apdrošināšanas) stāžu ne mazāku par trim gadiem. <i>Invaliditātes pensijas apmērs personām ar I un II invaliditātes grupu ir tieši saistīts ar iemaksu apmēru, un to piešķir vismaz valsts noteiktajā minimālajā apmērā, ja personas veiktās iemaksas to nesasniedz. Savukārt personām ar III invaliditātes grupu invaliditātes pensija tiek noteikta invaliditātes pensijas aprēķina bāzes līmenī.</i>
Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	Personai ar invaliditāti darbspējas vecumā (no 18 gadiem līdz pensijas vecumam)	Pabalstu piešķir, ja persona nav strādājusi un nav veikusi valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas.
Atlīdzība par darbspēju zaudējumu	Sociāli apdrošinātai personai darbspējas vecumā (no 18 gadiem līdz pensijas vecumam)	Atlīdzību piešķir, ja invaliditātes noteikšanas iemesls ir nelaimes gadījums darbā vai arodslimība ²⁸⁴ .
Piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti	Ģimenei, kura audzina bērnu ar invaliditāti	
Aprūpe		
Pabalsts personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana	Personai ar invaliditāti, kurai Komisija ir izsniegusi atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību	
Bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts	Ģimenei, kura audzina bērnu ar invaliditāti, kuram Komisija ir izsniegusi atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību	
Pārvietošanās atbalsts		
Pabalsts par asistenta izmantošanu personai ar I grupas redzes invaliditāti ²⁸⁵	Personai ar I grupas redzes invaliditāti	Pabalsts par asistenta izmantošanu 10 stundas nedēļā, pašai personai izvēloties konkrēto asistentu. Pabalstu izmaksā ar nosacījumu, ja persona nesaņem asistenta pakalpojumu pašvaldībā vai valsts pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana.
Asistenta pakalpojums pašvaldībā	✓ Personai ar I vai II invaliditātes grupu, pamatojoties uz pašvaldības sociālā dienesta veikto asistenta pakalpojuma nepieciešamības un atbalsta intensitātes novērtējumu	Ja persona saņem valsts pabalstu par asistenta izmantošanu, par 10 stundām nedēļā tiek samazināts pakalpojuma apmērs (attiecas tikai uz pieaugušām personām ar I grupas redzes invaliditāti). <i>Pakalpojumu nodrošina pašvaldības, bet finansē Labklājības ministrija no valsts budžeta līdzekļiem.</i>

	✓ Personai no 5 līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti, pamatojoties uz Komisijas atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību	
Asistenta pakalpojums pārvietošanās atbalstam un pašaprūpes veikšanai izglītības iestādē	Pirmsskolas izglītības, vispārējās pamatizglītības, profesionālās pamatizglītības, arodizglītības, vispārējās vidējās izglītības un profesionālās vidējās izglītības iestādes (izņemot speciālās izglītības iestādes, kas saņem uzturēšanas izdevumus no valsts budžeta) izglītojamiem, kā arī augstskolās un koledžās studējošajiem	<i>Pakalpojumu nodrošina izglītības iestādes, bet finansē Izglītības un zinātnes ministrija no valsts budžeta līdzekļiem. 2024. gadā pakalpojums nodrošināts 573 izglītojamiem par kopā 3,427 milj. euro.</i>
Pavadoņa pakalpojums	Personai no 5 līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti, kurai ir būtiski pārvietošanās traucējumi un kurai Komisija ir izsniegusi atzinumu par pavadoņa nepieciešamību	Pakalpojumu piešķir, ja persona nesaņem asistenta pakalpojumu pašvaldībā. <i>Pakalpojumu nodrošina pašvaldības, bet finansē Labklājības ministrija no valsts budžeta līdzekļiem.</i>
Transports		
Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās	Personai ar invaliditāti, kurai Komisija ir izsniegusi atzinumu par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai	
Bezmaksas sabiedriskais transports	✓ Personai ar I vai II invaliditātes grupu ✓ Personai līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti ✓ Personai, kas pavada personu ar I invaliditātes grupu vai personu līdz 18 gadu vecumam ar invaliditāti	Izņemot aviotransportu, taksometrus un pasažieru pārvadājumus pa iekšējiem ūdeņiem. <i>Valsts budžeta finansējumu nodrošina Satiksmes ministrija.</i>
Invalīdu stāvvietu izmantošanas karte	✓ Personai ar invaliditāti, kurai ir kustību un gaitas traucējumi un kurai Komisija izsniegusi atzinumu par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai ✓ Personai ar I grupas redzes invaliditāti ✓ Personai vecumā līdz 18 gadiem (neieskaitot), kurai noteikta invaliditāte un kurai Komisija izsniegusi atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību	

Atvieglojumi maksājumiem saistībā ar privātā transportlīdzekļa ekspluatāciju	Personai ar invaliditāti	Atbrīvojums no pakalpojuma maksas no Ceļu satiksmes drošības direkcijas (CSDD) nodrošinātajiem publiskajiem pakalpojumiem un administrētajiem nodokļiem/nodevām (atļauja piedalīties ceļu satiksmē, vieglā automobiļa tehniskā ekspertīze pēc tā pārbūves, transportlīdzekļa tehniskā apskate, transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis u. c.). Apdrošinātāja noteiktās apdrošināšanas prēmijas par OCTA iegādi maksājuma samazinājums par 40 %.
<i>Sociālā rehabilitācija</i>		
Profesionālās piemērotības noteikšana un profesionālā rehabilitācija	Personai ar funkcionāliem traucējumiem, personai ar invaliditāti vai ar prognozējamu invaliditāti	
Sociālās rehabilitācijas pakalpojums darbspēju atjaunošanai sociālās rehabilitācijas institūcijās	Personai ar funkcionāliem traucējumiem ²⁸⁶ darbspējīgā vecumā (t. sk. personai, kura strādā) ²⁸⁷	
Sociālā rehabilitācija personām ar redzes un dzirdes invaliditāti	Personai ar redzes vai dzirdes invaliditāti	Pakalpojums ietver arī surdotulku personām ar dzirdes invaliditāti rehabilitācijas laikā.
Psihosociālā rehabilitācija	Personai ar onkoloģisku slimību (no septiņu gadu vecuma) un tās tuviniekiem ²⁸⁸	
	Bēnam ar autiskā spektra traucējumiem no diviem gadiem līdz 18 gadu vecuma sasniegšanai, kuram Komisija ir noteikusi invaliditāti ²⁸⁹ , un viņa ģimenes locekļiem ²⁹⁰	<i>Pakalpojumu nodrošina biedrība “Latvijas Autisma apvienība”. Biedrība pati pārbauda bērna atbilstību kritērijiem. Savukārt, lai psihosociālo rehabilitāciju vispārīgas atbalsta grupas nodarbību veidā saņemtu bērna vecāki, aizbildnis vai audžuģimene, iesniegumam ir jāpievieno ģimenes (vispārējās prakses) ārsta vai ārsta speciālista slēdziens, ka bēnam ir autiskā spektra traucējumi²⁹¹.</i>
	Paliatīvā aprūpē esošam bērnam (nepieciešamības gadījumā turpinot pakalpojuma sniegšanu līdz 24 gadu vecumam) un viņa ģimenes locekļiem ²⁹²	
	Uzturošās terapijas veidā bērnam no diviem gadiem līdz septiņu gadu vecuma sasniegšanai ²⁹³	<i>Pakalpojumu nodrošina nodibinājums “Bērnu slimnīcas fonds”. Bēnam invaliditātei nav jābūt noteiktai, bet ir jābūt diagnosticētam autismam vai aizdomām par autiskā spektra traucējumiem, ir jābūt psihiatra, neirologa vai ārstniecības iestādes klīniskā un veselības psihologa rekomendācijai par nepieciešamību bērnam saņemt terapiju (tai jābūt sniegtai ne vēlāk kā 12 mēnešus pirms pakalpojuma) un izziņai par ārstniecības iestādē saņemtu valsts finansētu agrīnās intervences programmu²⁹⁴.</i>
Atbalsta personas lēmumu pieņemšanā pakalpojums	Pilngadīgai personai ar garīga rakstura traucējumiem, kurai noteikta I vai II invaliditātes grupa	<i>Kā valsts pakalpojums tas tiek nodrošināts no 2023. gada novembra.</i> <i>No 2026. gada pakalpojums būs pieejams arī personām ar III invaliditātes grupu.</i> <i>Pakalpojumu nodrošina biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “ZELDA””.</i>
<i>Tehniskie palīgīdzekļi</i>		
Tehnisko palīgīdzekļu pakalpojums	Personai, kurai ir ārstniecības personas vai funkcionālā speciālista	Atzinums nav nepieciešams personām ar noteiktu redzes vai dzirdes invaliditāti.

	izsniegts atzinums tehnisko palīgīdzekļu saņemšanai	<i>Funkcionālās gultas, gultas galda, pretizgulējumu matrača saņemšanai, mobilā pacēlāja personu pārsēdināšanai un pielāgota autosēdekliša (bērnām) saņemšanai ir nepieciešams Komisijas atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību.</i> <i>Transportlīdzekļu pielāgošanas pakalpojums tiek nodrošināts personām ar invaliditāti, kurām Komisija ir sniegusi atzinumu par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai.</i>
<i>Citi pakalpojumi/atvieglojumi</i>		
Surdotulka pakalpojums	Personai ar dzirdes traucējumiem	Pakalpojums paredzēts izglītības programmu apguvei un/vai saskarsmes nodrošināšanai ar citām fiziskajām un juridiskajām personām.
Psihologa pakalpojums	Personai līdz 18 gadiem, kurai invaliditāte noteikta pirmreizēji un kura dzīvo ģimenē, kā arī tās likumiskajam pārstāvim	
Atbalsta programma ar celiakiju slimajiem bērniem	Bērnām, kurām ir sertificēta gastroenterologa izsniegta rakstiska izziņa, kurā norādīta slimības diagnoze “celiakija” ²⁹⁵	<i>Atbalsta programma tiek īstenota kā ikmēneša pabalsts, kuru izmaksā VSAA.</i>
Paliatīvās aprūpes mobilās komandas pakalpojums pacienta dzīvesvietā	Pilngadīgai personai, kurai ir IV vai V līmeņa stacionārās ārstniecības iestādes ārstu konsīlija lēmums par indicētu paliatīvo aprūpi dzīvesvietā, ja konsīlija lēmumā personai ir piešķirts paliatīvā pacienta statuss un prognozētā personas dzīvildze ir līdz sešiem mēnešiem	Pakalpojums ietver sociālo aprūpi, tehniskos palīgīdzekļus un psihosociālo rehabilitāciju, kā arī psihosociālo rehabilitāciju šo personu tuviniekiem ²⁹⁶ .
Atbrīvojums no pacienta līdzmaksājuma	Bērnām un personai ar I un II invaliditātes grupu	Atbrīvojums no līdzmaksājuma veikšanas par plānveida operāciju un medicīnisko rehabilitāciju.
Bezmaksas laboratoriskie diagnostiskie izmeklējumi un	Bērnām un personai ar I invaliditātes grupu	
Iedzīvotāju ienākuma nodokļa papildu atvieglojums	Personai ar invaliditāti	Personai, kurai noteikta I vai II invaliditātes grupa – 1848 euro gadā; personai, kurai noteikta III invaliditātes grupa – 1440 euro gadā ²⁹⁷ .
Atlaide elektroenerģijas apmaksai	Personai ar I invaliditātes grupu un ģimenei, kuras aprūpē ir bērns ar invaliditāti	
Dažādi valsts nodevu atvieglojumi un nodokļu atlaides	Samazināta valsts nodeva par personu apliecinoša dokumenta izsniegšanu personai ar I un II invaliditātes grupu.	
	Atbrīvojums no valsts nodevas par civilstāvokļa reģistrēšanu personai ar I un II invaliditātes grupu.	
	Nekustamā īpašuma nodokļu atlaide personai ar invaliditāti un ģimenei, kurā aug bērns ar invaliditāti.	

		Atlaide valsts nodevai par mednieku sezonas kartes izsniegšanu personai ar invaliditāti, kā arī nav jāiegādājas maksšķerēšanas, vēžošanas un zemūdens medību karte ²⁹⁸ .
Ieejas maksas un citu pakalpojumu atvieglojumi muzejos	✓ Bērnam ar invaliditāti ✓ Personai ar I un II invaliditātes grupu ✓ Vienai personai, kas pavada bērnu ar invaliditāti vai personu ar I invaliditātes grupu, un surdotulkam²⁹⁹	
PAŠVALDĪBU ATBALSTS		
<i>Aprūpe</i>		
Aprūpes pakalpojums mājās	Personai ar smagiem funkcionāliem traucējumiem	Pašvaldībām no valsts budžeta tiek nodrošināts finansējums par tām personām, kuras DI rezultātā pārgāja no dzīves ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā uz dzīvi sabiedrībā un saņem aprūpes mājās pakalpojumu³⁰⁰ (princips “nauda seko klientam” (NSK)³⁰¹). No 01.01.2024. valsts budžeta līdzfinansējums pakalpojumam 50 % apmērā tiek nodrošināts bērniem, kuriem ir Komisijas atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību, un to turpina nodrošināt arī pēc pilngadības sasniegšanas līdz 24 gadu vecumam, ja ir noteikta invaliditāte³⁰². No 21.12.2024. valsts budžeta līdzfinansējums tiek nodrošināts arī pilngadīgām personām līdz 24 gadu vecumam, ja īpašas kopšanas nepieciešamība turpinās arī pēc pilngadības sasniegšanas³⁰³. <i>No 2025. gada šis pakalpojums ir jānodrošina obligāti.</i>
Dienas aprūpes centra (DAC) (vai dienas centra (DC)) pakalpojumi	✓ Personai ar invaliditāti, kurai ir fiziska rakstura traucējumi ✓ Personai ar garīga rakstura traucējumiem	Pašvaldībām no valsts budžeta tiek nodrošināts finansējums par tām personām, kuras DI rezultātā pārgāja no dzīves ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā uz dzīvi sabiedrībā un saņem DAC vai DC³⁰⁴. <i>No 2026. gada DAC ir obligāti jānodrošina personām ar smagiem funkcionāliem traucējumiem.</i>
Grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojums	Personai ar garīga rakstura traucējumiem, kurai ir objektīvas grūtības dzīvot patstāvīgi, bet nav nepieciešama atrašanās ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā	Personai tiek nodrošināts mājoklis un individuāls atbalsts sociālo problēmu risināšanā un, ja nepieciešams, arī sociālā aprūpe. Pašvaldībām no valsts budžeta tiek nodrošināts finansējums par tām personām, kuras DI rezultātā pārgāja no dzīves ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā uz dzīvi sabiedrībā – grupu mājā (dzīvoklī)³⁰⁵. <i>No 2025. gada pašvaldībās šis pakalpojums ir jānodrošina obligāti.</i>
Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūciju pakalpojums ³⁰⁶	Personai ar smagiem un ļoti smagiem funkcionāliem traucējumiem, kurai nepieciešamais aprūpes līmenis pārsniedz aprūpes mājās, dienas aprūpes centra vai grupu mājā (dzīvoklī) noteikto aprūpes līmeni	<i>No 2025. gada pašvaldībās šis pakalpojums ir jānodrošina obligāti. Tikai personām ar smagiem garīga rakstura traucējumiem pakalpojumu nodrošina valsts ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā.</i>
Atelpas pakalpojums brīža	Personai ar funkcionāliem traucējumiem	Tas ir īslaicīgs aprūpes pakalpojums, lai aizstātu neformālos aprūpētājus (ģimenes locekļus) to prombūtnes laikā, un tiek sniegts personas mājoklī vai institūcijā.

		Pašvaldībām no valsts budžeta tiek nodrošināts finansējums par tām personām, kuras DI rezultātā pārgāja no dzīves ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā uz dzīvi sabiedrībā un saņem atelpas brīža pakalpojumus³⁰⁷. <i>No 2026. gada pakalpojums ir obligāti jānodrošina bērniem ar invaliditāti, kuriem Komisija ir sniegusi atzinumu par īpašas kopšanas nepieciešamību, un personām ar I grupas invaliditāti un personās ar GRT un jebkuras grupas invaliditāti.</i>
Transports		
Transporta / specializētā transporta pakalpojumi vai pabalsts tā izmantošanai	<i>Pakalpojumu apjoms un kritēriji to saņemšanai katrā pašvaldībā ir atšķirīgi</i>	Piemēram, Rīgas valstspilsētā tiek piešķirts atbalsts transportam (pabalsts vai tiek apmaksāts pakalpojuma sniedzēja rēķins) gan personām, kurām ir izsniegts Komisijas atzinums par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai, gan personām, kurām šāda atbalsta nepieciešamību ir apliecinājusi ārstniecības persona³⁰⁸. Ādažu novadā ir līdzīgi atbalsta veidi transportam, t. sk. specializētā transporta izmantošanai mazkustīgām personām, bet Jūrmalā tiek piešķirts pabalsts degvielas iegādei speciāli pielāgotam vieglajam automobīlim.
Atvieglojumi vietējā sabiedriskā transporta izmantošanai	Personām III invaliditātes grupu ar	Atvieglojumi tiek nodrošināti atsevišķās pašvaldībās un kārtība to saņemšanai pašvaldībās ir atšķirīga.
Sociālā rehabilitācija		
Specializētās darbnīcas pakalpojums	Personai ar funkcionāliem traucējumiem	Pakalpojums, lai veicinātu personu darbības, nodarbinātībai nepieciešamo prasmju apguvi, kā arī attīstītu to sociālās un funkcionēšanas spējas. Pašvaldībām no valsts budžeta tiek nodrošināts finansējums par tām personām, kuras DI rezultātā pārgāja no dzīves ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā uz dzīvi sabiedrībā un saņem specializētās darbnīcas pakalpojumus³⁰⁹. <i>No 2026. gada pakalpojums ir obligāti jānodrošina personām ar GRT.</i>
Ģimenes asistenta pakalpojums	✓ Ģimenei ar bērniem ✓ Personai ar garīga rakstura traucējumiem ✓ Pilngadību sasniegušam bārenim un bez vecāku gādības palikušam bērnam pēc ārpusģimenes aprūpes beigšanās	<i>No 2028. gada pakalpojums ir jānodrošina obligāti.</i>
Sociālās rehabilitācijas pakalpojumi atsevišķu pakalpojumu un/vai to kursu veidā	<i>Pakalpojumu apjoms un kritēriji to saņemšanai katrā pašvaldībā ir atšķirīgi</i>	Piemēram, Jelgavas valstspilsētā un Jēkabpils novadā bērniem ar invaliditāti tiek nodrošinātas Montesori, silto smilšu terapijas u. c. nodarbības.

<i>Mājokļa/vides pielāgošana</i>		
Servisa dzīvoklis	Personai ar smagiem funkcionāliem traucējumiem	Servisa dzīvoklis ir dzīvoklis, kas tiek izīrēts un ir pielāgots personai ar smagiem funkcionālajiem traucējumiem, lai palielinātu personas iespējas dzīvot patstāvīgi un aprūpēt sevi.
Atbalsts mājokļa pielāgošanai	<i>Pakalpojumu apjoms un kritēriji to saņemšanai katrā pašvaldībā ir atšķirīgi</i>	Parasti tiek nodrošināts naudas līdzekļu veidā, apmaksājot rēķinus par pielāgojumu ierīkošanu. <i>Piemēram, Rēzeknes valstspilsētā šāds atbalsts tiek nodrošināts personām ar kustību traucējumiem un tām ikdienā ir jālieto kāds no tehniskajiem palīgīdzekļiem, bet Rīgas un Jūrmalas valstspilsētā – pabalsts mājokļa pielāgošanai tiek piešķirts personām ar invaliditāti, kuras pārvietojas riteņkrēslā, un personām ar redzes invaliditāti. Šādu atbalstu nodrošina arī valsts ES projekta ietvaros.</i>
<i>Citi pakalpojumi/ atvieglojumi</i>		
Atbalsts veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanai (pabalstu veidā)	<i>Atbalsta apjoms un kritēriji tā saņemšanai katrā pašvaldībā ir atšķirīgi</i>	
Nekustamā īpašuma nodokļa atlaides	<i>Atbalsta apjoms un kritēriji tā saņemšanai katrā pašvaldībā ir atšķirīgi</i>	Nekustamā īpašuma nodoklim pašvaldības ir ieviesušas atlaides no 50 % līdz pat 90 % apmērā no aprēķinātās nodokļa summas, un atlaides apmērs ir atkarīgs gan no nekustamā īpašuma veida (ēka, palīgēka, zeme), platības u. c. kritērijiem, kā arī personai noteiktās invaliditātes grupas. <i>Piemēram, Daugavpils valstspilsētā par zemi zem individuālo dzīvojamo māju apbūvē ietilpstošām ēkām ar kopējo platību līdz 1200 m², par to īpašumu, kurā viņi ir deklarējuši savu dzīvesvietu un kurš netiek izmantots saimnieciskās darbības veikšanai vai iznomāts citām personām, nestrādājošai personai ar I vai II invaliditātes grupu, kura dzīvo viena, atlaide ir 90 % no nekustamā īpašuma nodokļa summas. Jūrmalā personām ar I vai II invaliditātes grupu par īpašumā vai valdījumā esošu garāžu (ēku), kurā tiek novietota šai personai īpašumā esoša automašīna, nodokļa atlaide ir 50 %, bet par zemi zem garāžas – 90 %.</i>
Atlaide vai atbrīvojums no pakalpojumu maksas	<i>Atbalsta apjoms un kritēriji tā saņemšanai katrā pašvaldībā ir atšķirīgi</i>	<i>Piemēram, Balvu un Valmieras novadā pirmsskolas vecuma izglītojamiem ar invaliditāti izglītības iestādē tiek nodrošināti ēdināšanas maksas atvieglojumi 100 % apmērā visām ēdienreizēm. Olaines novadā pieaugušām personām ar I un II invaliditātes grupu tiek nodrošināta atlaide Olaines peldbaseina apmeklējumam (maksa 1 euro, pilna maksa – 4 euro) un Olaines slidotavā (maksa 0,5 euro, pilna maksa – 1,40 euro).</i>

2. pielikums. Politikas mērķi un sasniedzamie rezultāti invaliditātes jomas pilnveidei

Personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju jomas politikas mērķi (rezultāti) un uzdevumi ir noteikti dažāda līmeņa politikas plānošanas dokumentos – gan Latvijas Nacionālajā attīstības plānā 2021.–2027. gadam³¹⁰, gan nozares vidēja un īstermiņa politikas plānošanas dokumentos – Sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādnēs 2021.–2027. gadam³¹¹, Plānā personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam³¹² un 2024.–2027. gadam³¹³, kā arī Sociālo pakalpojumu pilnveidošanas un attīstības plānā 2022.–2024. gadam³¹⁴ un 2025.–2027. gadam³¹⁵.

2010. gadā, ratificējot Apvienoto Nāciju organizācijas (ANO) Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām³¹⁶, Latvija apņēmas nodrošināt un veicināt to, lai visas personas ar invaliditāti varētu pilnībā īstenot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības bez jebkāda veida diskriminācijas invaliditātes dēļ.

Attiecīgi arī Latvijas invaliditātes politikas virsmērķis, kas integrēts nacionālajos invaliditātes politikas plānošanas dokumentos, atbilst ANO Konvencijā noteiktajam mērķim, proti, veicināt, aizsargāt un nodrošināt to, lai personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi ar citiem izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības, veicināt personas cieņas ievērošanu, kā arī veikt pasākumus invaliditātes izraisīto seku mazināšanai³¹⁷.

ANO Ilgtspējīgas attīstības mērķi līdz 2030. gadam

ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām

Eiropas sociālo tiesību pīlārs

Personu ar invaliditāti tiesību stratēģija 2021.–2030. gadam (EK)

Latvijas ilgtspējīgas attīstības stratēģija līdz 2030. gadam (Latvija 2030)

Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam

Invaliditātes politikas virsmērķis atbilst Konvencijā noteiktajam mērķim, proti, veicināt, aizsargāt un nodrošināt to, lai personas ar invaliditāti varētu pilnībā un vienlīdzīgi ar citiem izmantot visas cilvēktiesības un pamatbrīvības, veicināt personas cieņas ievērošanu, kā arī veikt pasākumus invaliditātes izraisīto seku mazināšanai

Sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam

Mērķis:

Sekmēt iedzīvotāju sociālo iekļaušanu, mazinot ienākumu nevienlīdzību un nabadzību, attīstot pieejamu un individuālajām vajadzībām atbilstošu sociālo pakalpojumu un juridiskā atbalsta sistēmu, kā arī veicinot augstu nodarbinātības līmeni kvalitatīvā darba vidē

Uzdevumi:

- **Pārskatīt invaliditātes noteikšanu, nodrošinot invaliditātes statusa sasaisti ar funkcionēšanas spēju novērtēšanu**, kas nodrošinātu cilvēku vajadzībām atbilstošu pakalpojumu sniegšanu un atbalsta plānošanu
- **Attīstīt uz personu ar funkcionēšanas ierobežojumiem vajadzībām mērķētu atbalsta pasākumu sistēmu** (t. sk. starpnozaru līmenī), primāri tādās jomās kā nodarbinātība, veselība, izglītība, publiskās vides un sabiedriskā transporta pieejamība

Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam

Mērķis:

Sekmēt integrētas un personu ar invaliditāti vajadzībām atbilstošas atbalsta sistēmas attīstību

Uzdevumi (rīcības virzieni):

- ✓ Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveidošana
- ✓ Atbalsta pakalpojumu pilnveidošana invaliditātes seku mazināšanai starpnozaru līmenī
- ✓ Iekļaujošas nodarbinātības veicināšana
- ✓ Vides, informācijas un pakalpojumu pieklūstamības veicināšana
- ✓ Sabiedrības izpratnes veicināšana

Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2024.–2027. gadam

Veicināt uz personu ar invaliditāti vajadzībām orientētas atbalsta sistēmas attīstību starpnozaru līmenī

Sociālo pakalpojumu pilnveidošanas un attīstības plāns 2022.–2024. gadam

Noteikt īstermiņā veicamos pasākumus, lai sekmētu vienmērīgu, personu vajadzībām atbilstošu sociālo pakalpojumu attīstību

- ✓ Moderna un pieejama sociālo pakalpojumu sistēma, kas uzlabo iedzīvotāju iespējas dzīvot neatkarīgi un dzīvot sabiedrībā, iekļauties izglītībā un darba tirgū
- ✓ Sociālo pakalpojumu jomas pārvaldības stiprināšana

Sociālo pakalpojumu pilnveidošanas un attīstības plāns 2025.–2027. gadam

3. pielikums. Bērnu ar invaliditāti saņemtais atbalsts no 2022. līdz 2024. gadam

Atbalsta veids	Vai nepieciešams statuss?	Atbalstu saņēmušo īpatsvars no mērķgrupas	Bērnu/ gadījumu skaits
Bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts (V)	ir	40,7 %	4281
Valsts ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija (V)	ir	1,2 %	128
Aprūpe mājās (P/V) **	ir/nav*	14,8 %	1557
Atelpas brīdis (P)	ir	1,2%	126
Asistenta vai pavadona pakalpojums (V)	ir	24,5 %	2570
Tehniskie palīg līdzekļi (V)	nav	17,2 %	1804
Pašvaldības atbalsts rehabilitācijai (P)	ir/nav*	15 %	1576
Pašvaldības atbalsts veselības aprūpei (P)	ir/nav*	2,6 %	276
Valsts medicīniskās rehabilitācijas pakalpojums (V)	nav	50,1 %	5260
Valsts pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti (V)	ir	20,6 %	2166
Invalīdu stāvvietas izmantošanas karte (<i>bērniem, kuriem ir kopšanas atzinums</i>)	ir	39 %	1668
Pašvaldības atbalsts transportam (gan pakalpojums, gan pabalsts) (P)	ir/nav*	2%	214
Ar personīgā transportlīdzekļa ekspluatāciju saistītas atlaides/atvieglojumi (V)***	ir	24,4 %	2770
Elektroenerģijas rēķina samazinājums (V)***	ir	77,5 %	8142
<i>V – nodrošina valsts, P – nodrošina pašvaldība</i> <i>* Priekšnoteikumi atbalsta piešķiršanai pašvaldībās atšķiras: atbilstoši vajadzībām (funkcionālo traucējumu veidam), ja ir invaliditātes statuss un/vai papildu kritēriji, piemēram, trūcīgas personas statuss.</i> <i>** Valsts finansējums (50 %) aprūpes mājās pakalpojumam tiek nodrošināts tiem bērniem, kuriem ir atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību (pakalpojums turpinās līdz 24 gadu vecumam, ja atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību ir arī pēc pilngadības).</i> <i>*** Saņem bērnu likumiskie pārstāvji / ģimenes.</i>			

Avots: Komisijas un citu institūciju iesniegto datu analīze par 10 506 bērniem ar invaliditāti.

4. pielikums. Personu ar III invaliditātes grupu nodarbinātības rādītāji 2024. gadā

Personu ar III invaliditātes grupu nodarbinātība sadalījumā pa profesiju grupām un noslodzi

	Nosaukums	līdz 1/2 slodzei	virs 1/2 slodzes, zem 1 slodzes	1 slodze	virs 1 slodzes	Personu skaits*	Īpatsvars pēc darbības sfēras
0	Nacionālo bruņoto spēku profesijas		2	17		19	0,1%
1	Vadītāji	269	559	981	143	1952	5,4%
2	Vecākie speciālisti	394	1824	2146	448	4812	21,5%
3	Speciālisti	204	813	1781	166	2964	
4	Kalpotāji	93	463	1154	72	1782	23,9%
5	Pakalpojumu un tirdzniecības darbinieki	364	2273	3712	506	6855	
6	Kvalificēti lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības darbinieki	16	117	186	15	334	26,7%
7	Kvalificēti strādnieki un amatnieki	196	1348	2 413	114	4071	
8	Iekārtu un mašīnu operatori un izstrādājumu montieri	226	1709	2 989	318	5242	
9	Vienkāršās profesijas*	619	2949	4 201	386	8155	22,5%
	Kopā	2381	12 057	19 580	2168	36 186*	100%
	Personu īpatsvars, kas strādā slodzē	7%	33%	54%	6%	100%	

* Ne par visām personām darba devējs ir norādījis profesiju, kurā persona strādā.
 ** Palīgstrādnieki, strādnieki, krāvēji, apkopēji, palīgi un tml.

Avots: Komisijas un Valsts ieņēmumu dienesta iesniegto datu analīze.

Personu ar III invaliditātes grupu nodarbinātība sadalījuma pa vecuma grupām

Vecuma grupa	Personu skaits	Īpatsvars no kopējā skaita	Īpatsvars no kopējā skaita
18-24 gadi	799	2,2 %	86,8 %
25-49 gadi	9469	25,9 %	
50-59 gadi	12 619	34,5 %	
60-64 gadi	8844	24,2 %	
virs 65 gadi	4826	13,2 %	13,2 %
Kopā	36 557*	100,0 %	

* Ne par visām personām darba devējs ir norādījis profesiju, kurā persona strādā.

Avots: Komisijas un Valsts ieņēmumu dienesta iesniegto datu analīze.

5. pielikums. Personu ar III invaliditātes grupu saņemtais atbalsts no 2022. līdz 2024. gadam

Atbalsta veids, kuru izmantojušas personas darbības vecumā ar III invaliditātes grupu	Vai nepieciešams statuss?	Vai atbalsts vērsts uz seku mazināšanu?	Atbalstu saņēmušo īpatsvars no grupas	Personu skaits
Dalība NVA nodarbinātības veicināšanas pasākumos (V)	nav	ir/nav**	17,5 %	11 418
SIVA profesionālās piemērotības noteikšana un/vai profesionālā rehabilitācija (V)	ir/nav ³¹⁸	ir	0,6 %	395
Valsts medicīniskā rehabilitācija (V)	nav	-	29,2 %	19 076
Pašvaldības atbalsts veselības aprūpei (P)	ir/nav*	-	7,1 %	4609
Tehniskie palīgīdzekļi (V)	nav	ir	6,5 %	4209
Ar personīgā transportlīdzekļa ekspluatāciju saistītas atlaides/atvieglojumi (V)	ir	nav	0,7 %	633
Pašvaldību atbalsts transportam (P)	ir/nav*	ir/nav***	0,3 %	220
Aprūpe mājās (P/V)	ir/nav*	ir	0,4 %	259
Ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija (P/V)	ir/nav*	ir	0,1 %	76
Ģimenes asistents (P)	ir/nav*	ir	0,1 %	77
Specializētā darbnīca / Dienas aprūpes centrs (P/V)	ir/nav*	ir	0,05 %	33
<i>V – nodrošina valsts, P – nodrošina pašvaldība</i> <i>* Priekšnoteikumi atbalsta piešķiršanai pašvaldībās atšķiras: atbilstoši vajadzībām (funkcionālo traucējumu veidam), ja ir invaliditātes statuss un/vai papildu kritēriji, piemēram, trūcīgas personas statuss.</i> <i>** Statuss nav nepieciešams, bet personām ar invaliditāti ir papildu pakalpojumi, piemēram, surdotulks, ergoterapeits, darba vides pielāgošana³¹⁹.</i> <i>*** Bezmaksas sabiedriskais transports tiek nodrošināts visām personām ar III invaliditātes grupu, bet transporta / specializētā transporta pakalpojums (vai pabalsta izdevumu kompensēšanai) tiek nodrošināts konkrētām vajadzībām un/vai noteiktos gadījumos³²⁰.</i>				

Avots: Komisijas un citu institūciju iesniegto datu analīze par 65 224 pilngadīgām personām ar III invaliditātes grupu darbības vecumā.

6. pielikums. Pensijas vecuma personu ar invaliditāti izmantotais atbalsts no 2022. līdz 2024. gadam

Atbalsta veids / invaliditātes grupa	Vai nepieciešams statuss?	Vai atbalsts vērsts uz seku mazināšanu?	Atbalstu saņēmušo īpatsvars no grupas		
			I	II	III
Valsts pabalsts personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana	ir	-	69,3 %	-	-
Ilgstošās sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcija (P/V)	nav	ir	8,3 %	1,9 %	0,6 %
Aprūpe mājās (P)	nav	ir	11,9 %	7,1 %	2 %
Asistenta pakalpojums (V)	ir	ir	13,5 %	10 %	-
Pabalsts asistentam personām ar I grupas redzes invaliditāti (V)	ir	-	5,3 %	-	-
Tehniskie palīglikdzekļi (V)	nav	ir	16,4 %	13,3 %	8 %
Pašvaldības atbalsts veselības aprūpei (P)	nav	-	10,9 %	11,1 %	7,7 %
Valsts medicīniskā rehabilitācija (V)	nav	-	9,5 %	16,9 %	18,5 %
Valsts pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti (V)	ir	-	71,7 %	29,4 %	1,7 %
Invalīdu stāvvietas izmantošanas karte (V)	ir	ir	17,2 %	12,1 %	0,9 %
Pašvaldības atbalsts transportam (P)	ir/nav*	ir/nav**	8 %	4,2 %	1,8 %
Elektroenerģijas rēķina samazinājums (V)	ir	nav	39,1 %	-	-
<i>V – nodrošina valsts, P – nodrošina pašvaldība</i> <i>* Priekšnoteikumi atbalsta piešķiršanai pašvaldībās atšķiras: atbilstoši vajadzībām (funkcionālo traucējumu veidam), ja ir invaliditātes statuss un/vai papildu kritēriji, piemēram, trūcīgas personas statuss.</i> <i>** Bezmaksas sabiedriskais transports tiek nodrošināts visām personām ar III invaliditātes grupu, bet transporta / specializētā transporta pakalpojums (vai pabalsta izdevumu kompensēšanai) tiek nodrošināts konkrētām vajadzībām un/vai noteiktos gadījumos³²¹.</i>					

Avots: Komisijas un citu institūciju iesniegto datu analīze par 95 586 personām, kuras 01.01.2022. jau bija sasniegušas pensijas vecumu.

7. pielikums. Komisijas amata vietas no 2022. gada līdz 2025. gada sākumam

Gads, mēnesis		2022. g. janvāris	2022. g. jūlijs	2023. g. janvāris	2023. g. jūlijs	2024. g. janvāris	2024. g. jūlijs	2025. g. janvāris
Kopā amata vietas		151	147	150	152	156	164	166
Aizpildītās amata vietas		131	130	137	139	145	157	157
Vakantās amata vietas		20	17	13	13	11	7	9
Kopā slodzes, t. sk.:		121,3	123,6	125,4	129,1	128,8	134,5	133,5
Invaliditātes noteikšanas procesā iesaistītie*	skaitis	55,9**	53,7	54,95	58,45	59,45	62,95	63,45
	īpatsv ars	46,08%	43,45%	43,82%	45,27%	46,16%	46,80%	47,53%
Aizpildītās slodzes, t. sk.:		109,2	112,05	117,05	121,25	119,5	128,7	125,7
Invaliditātes noteikšanas procesā iesaistītie*	skaitis	49,4**	50,75	51,7	51,9	55,45	61,95	59,95
	īpatsv ars	45,24%	45,29%	44,17%	42,80%	46,40%	48,14%	47,69%
Vakantās slodzes, t. sk.:		12,1	11,55	8,35	7,85	9,3	5,8	7,8
Invaliditātes noteikšanas procesā iesaistītie* (skaitis)			2,95	3,25	6,55	4,0	1,0	3,5

* – izņemot Starptautisko pakalpojumu nodaļas un Metodiskās vadības un kontroles nodaļas darbiniekus

** – 01.01.2022. vēl nebija izveidota Starptautisko pakalpojumu nodaļa, tāpēc daļa ārstu ekspertu veica pienākumus, kas vēlāk tika nodoti šai nodaļai

Avots: Komisijas iesniegto datu un Labklājības ministrijas resursu vadības uzskaites sistēmas Horizon datu par Komisijas darbiniekiem datu analīze.

8. pielikums. Apkopojums par Komisijas speciālistu nodarbinātību 2025. gada janvārī un februārī

Komisijas darbinieku nodarbinātība un slodzes		Ārsts eksperts	Vecākais ārsts eksperts	Vadošais eksperts	Kopā
Darbinieku skaits		59	25	4	88
Komisija ir vienīgā darbavieta	skaits	14	9	4	27
	īpatsvars	24 %	36 %	100 %	31 %
Komisijā strādā pilnu slodzi:	skaits	11	20	4	35
	<i>īpatsvars</i>	<i>19 %</i>	<i>80 %</i>	<i>100 %</i>	<i>40 %</i>
no tiem strādā papildu darbavietā:		5	12	-	17
no tiem ir reģistrēta arī saimnieciskā darbība		-	1	-	1
no tiem strādā 1,5 līdz 2 slodzēm		1	4	-	5
no tiem strādā 2 un vairāk slodzes		1	1	-	2
no tiem ir reģistrēta saimnieciskā darbība (<i>nav citu darbavietu</i>)		-	3		3
Komisijā strādā nepilnu slodzi:	skaits	48	5	-	53
	<i>īpatsvars</i>	<i>81 %</i>	<i>20 %</i>		<i>60 %</i>
no tiem strādā papildu darbavietā:		40	4	-	44
no tiem ir reģistrēta arī saimnieciskā darbība		6	-	-	6
no tiem strādā 1,5 līdz 2 slodzēm		20	2	-	22
no tiem strādā 2 un vairāk slodzes		2	-	-	2
no tiem ir reģistrēta saimnieciskā darbība (<i>nav citu darbavietu</i>)		1	-	-	1

Avots: Komisijas iesniegto datu, Labklājības ministrijas resursu vadības uzskaites sistēmas Horizon datu par Komisijas darbiniekiem, un Valsts ieņēmumu dienesta datu analīze.

9. pielikums. Komisijas strādājošo ārstu ekspertu un vecāko ārstu ekspertu specialitātes

Specialitāte	Sertificētie ārsti (skaits)	Nesertificētie ārsti (skaits)	Īpatsvars %
Ģimenes ārsti	20	6	38 %
<i>t. sk. no Metodiskās vadības un kontroles nodaļas</i>	(2)		
Ķirurgs (<i>t. sk. bērnu, asinsvadu un neiroķirurģs</i>)	6	1	12 %
Neirologs	5		10 %
Psihiatrs (<i>t. sk. bērnu</i>)	4		8 %
Anesteziologs, reanimatologs	2		4 %
Oftamologs	2		4 %
Neatliekamās medicīnas ārsts	2		4 %
Ārsts		19	
<i>t. sk. no Metodiskās vadības un kontroles nodaļas</i>		(2)	
Citu specialitāšu ārsti (<i>tiesu medicīnas eksperts, eksperts, fizikālās un rehabilitācijas medicīnas ārsts, traumatologs, onkologs, veselības aprūpes vadības ārsts, kardiologs, infektologs, reimatologs, pediatrs, laboratorijas ārsts</i>)	11	4	21 %
<i>t. sk. no Metodiskās vadības un kontroles nodaļas</i>	(3)		
Nav informācijas par specialitāti (<i>nav atrodams reģistrā</i>)		5	
<i>t. sk. no Metodiskās vadības un kontroles nodaļas</i>		(1)	
Kopā	52	35	

Avots: Informācija sagatavota, izmantojot Komisijas personāla sarakstu uz 2025. gada martu un Ārstniecības personu reģistra datus uz 20.08.2025.

10. pielikums. Specializētā transporta izmaksu piemēri par vienu braucienu*

* Aprēķinātas izmaksas pakalpojumam, lai gulošu personu (svars līdz 80 kg) nogādātu Rīgā no Juglas (dzīvo 4. stāvā) uz izmeklējumu PSKUS Āgenskalnā (attālums apmēram 20 km), pagaidītu izmeklējuma laiku (1 h) un nogādātu atpakaļ dzīvesvietā.

Pakalpojuma sniedzējs	Biedrība "Latvijas Sarkanais Krusts" ³²²	SIA "Med Transports" ³²³	Biedrība "Svētā Jāņa Palīdzība" ³²⁴
Pakalpojuma izmaksas veidojošās komponentes un to cenas	Pakalpojumam minimālā brauciena maksa līdz 20 km pa Rīgu jau ir 40 euro un par katru nākamo kilometru ir jāmaksā 1 euro. Transportēšana pa kāpnēm (neatkarīgi no stāvu skaita) sēdošiem klientiem (riteņkrēslā) izmaksā 10 euro, bet gulošiem (uz nestuvēm) – 15 euro. Par gaidīšanu jāmaksā 15 euro stundā.	Pakalpojuma izmaksas par pārvadāšanu Rīgas robežās ir no 45 euro par braucienu vienā virzienā (turp un atpakaļ attiecīgi no 90 euro) plus maksa par katru nobraukto kilometru ir 0,75 euro. Transportēšanas pa stāviem izmaksas ir atkarīgas gan no personas svara, gan stāvu skaita (max 5 stāvi), gan arī no tā, vai persona ir sēdoša vai guloša: - krēslā, ja svars ir līdz 80 kg, maksa ir 5 euro par stāvu, ja svars ir no 80 līdz 100 kg, maksas ir 7 euro par stāvu; <i>Sazinoties ar pakalpojuma sniedzēju, noskaidrots, ka pēc vienošanās, ja cilvēks dzīvo pirmajā vai otrajā stāvā, varētu tikt transportēts cilvēks arī ar svaru līdz 120 kg. Tas skaidrojams ar to, ka pakalpojums tiek nodrošināts pakalpojuma sniedzēja krēslā, kurā cilvēks var vienkārši neievietoties fiziski, t. sk. funkcionālo traucējumu un/vai sāpju dēļ.</i> - uz nestuvēm, ja svars ir līdz 80 kg, maksa ir 7 euro par stāvu, ja svars ir no 80 kg, par maksu vienojas individuāli. <i>Turklāt personas pārvietošanai uz nestuvēm ir nepieciešami divi palīgi, kurus pakalpojuma sniedzējs nenodrošina.</i> Gaidīšana 30 min. ir bezmaksas, par stundu jāmaksā 10 euro, bet no vienas līdz divām stundām – 30 euro. Pakalpojums ietver personas pavadīšanu uz galamērķi, piem., aizvešanu uz izmeklējumu.	Minimālā maksa par braucienu 30 euro par braucienu Rīgas robežās līdz 10 km. Maksa par katru nobraukto kilometru Rīgā ir 0,90 euro. Nešana pa kāpnēm sēdošiem klientiem izmaksā 3 euro par stāvu, bet gulošiem (uz nestuvēm) – 6 euro par stāvu. <i>Pakalpojums tiek nodrošināts arī ārpus Rīgas, par maksu jāvienojas.</i> <i>Ir noslēgts sadarbības līgums ar Rīgas Sociālo dienestu par pašvaldības apmaksātu specializētā transporta pakalpojumu.</i>
Viena brauciena izmaksas*	vismaz 125 euro	vismaz 176 euro	vismaz 113 euro

Atsauces

- ¹ Invaliditātes likuma 8. panta piektās daļas 2. punkts.
- ² Neskaitot Nodarbinātības valsts aģentūras tieši personām ar invaliditāti nodrošināto specifisko atbalstu, jo invaliditātes statuss aģentūras pakalpojumu saņemšanai lielākoties nav nepieciešams.
- ³ Dažādu veidu atbalsts 355 milj. *euro* apmērā tika nodrošināts arī citos resoros: 107,8 milj. *euro* kā iedzīvotāju ienākuma nodokļa samazinājums, 241,2 milj. *euro* veselības aprūpei, asistenta pakalpojumam izglītības iestādē, bezmaksas sabiedriskajam transportam u. c., kā arī 6 milj. *euro* atbalstam, kas samazina personu ar invaliditāti izdevumus (elektroenerģijas rēķina u. c. maksājumu samazinājums, dažādas atlaides un atvieglojumi).
- ⁴ Invaliditātes likuma 6. panta trešā daļa.
- ⁵ Invaliditātes informatīvā sistēma ir valsts informācijas sistēma, kurā iekļauj datus par personām ar prognozējamu invaliditāti un personām ar invaliditāti un veiktajām prognozējamās invaliditātes un invaliditātes ekspertīzēm, Informācijas sistēmas pārzinis ir Komisija.
- ⁶ Labklājības ministrijas publikācija latviešu valodā “Pasaules Banka. Invaliditātes politika un invaliditātes noteikšanas sistēma Latvijā” © 2021.
- ⁷ Eiropas Sociālā fonda projekts Nr. 9.1.4.3/16/001 “Bērnu invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide”.
- ⁸ Labklājības ministrijas izstrādātais informatīvā ziņojuma “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” projekts (Nr. 25-TA-1865), https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/c5ea376f-6507-499a-a1ef-0d0e059fceed, skatīts 30.10.2025.
- ⁹ Saskaņā ar Labklājības ministrijas sniegto informāciju personām, kurām invaliditātes cēlonis ir nelaimes gadījums darbā, ar slimību vai slimība, kura saistīta ar piedalīšanos Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanā, izmaiņas invaliditātes noteikšanā netiek plānotas.
- ¹⁰ Informāciju sistēmu pielāgošanai gan invaliditātes noteikšanai, gan atbalsta palielināšanai, jaunu darba vietu iekārtošanai u. c.
- ¹¹ 12.12.2007. likumprojekta “Invaliditātes likums” (Nr. 90/TA-2744) 7. panta ceturtā daļa.
- ¹² Invaliditātes likuma 8. panta piektās daļas 2. punkts.
- ¹³ 01.11.2018. likuma “Grozījumi Invaliditātes likumā” (spēkā no 28.11.2018.) 4. pants un šī likumprojekta anotācija.
- ¹⁴ Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam Eiropas Sociālā fonda Plus pasākuma projekts Nr. 4.3.6.2/1/23/I/00 “Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas darbības efektivitātes un kvalitātes uzlabošana”.
- ¹⁵ 19.12.2024. likums “Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā”.
- ¹⁶ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 20. panta trešā un ceturtā daļa un Ministru kabineta 02.04.2019. noteikumu Nr. 138 “Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu” 2. un 3. pielikums.
- ¹⁷ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 29. panta otrās daļas 1. punkts un 36. panta pirmās daļas 1. punkts, Ministru kabineta 02.04.2019. noteikumu Nr. 138 “Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu” 11.5. apakšpunkts un 17.12.2020. noteikumu Nr. 809 “Noteikumi par mājāsaimniecības materiālās situācijas izvērtēšanu un sociālās palīdzības saņemšanu” 2. pielikuma 2. punkts.
- ¹⁸ Pakalpojuma vidējās izmaksas 2024. gadā ir vismaz 637,50 *euro* mēnesī. Savukārt pabalsts pilngadīgai personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana, vispārējā gadījumā ir 213,43 *euro* mēnesī, bet ar invaliditāti kopš bērnības – 413,43 *euro* mēnesī. Savukārt bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts tikai no 2025. gada ir 413,43 *euro* mēnesī.
- ¹⁹ Bērni un pilngadīgās personas, kuras revīzijas periodā saņēma gan *pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti*, gan attiecīgi *bērna ar invaliditāti kopšanas pabalstu* vai *pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana*.
- ²⁰ Konceptuālais ziņojums “Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide bērniem” (atbalstīts ar Ministru kabineta 23.04.2024. rīkojumu Nr. 320 (prot. Nr. 17 45. §)) un informatīvā ziņojuma “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” projekts (Nr. 25-TA-1865). https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/c5ea376f-6507-499a-a1ef-0d0e059fceed, skatīts 30.10.2025.
- ²¹ Invaliditātes likuma 1. panta 3. punkts un 5. panta pirmā daļa.
- ²² Invaliditātes likuma 1. panta 2. punkts.
- ²³ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 805 “Prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbaspēju zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecinoša dokumenta izsniegšanas noteikumi” 21.1. apakšpunkts.
- ²⁴ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumi Nr. 805 “Prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbaspēju zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecinoša dokumenta izsniegšanas noteikumi”.

²⁵ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 805 “Prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbaspēju zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecinoša dokumenta izsniegšanas noteikumi” 11. un 12. punkts.

²⁶ Invaliditātes likuma 4. pants un 8. panta otrās daļas 2. punkts.

²⁷ Arī atlīdzība par darbaspēju zaudējumu, kas tiek maksāta, ja invaliditātes iemesls ir nelaimes gadījums darbā vai arodslimība.

²⁸ Komisijas pamatdarbība tiek finansēta no valsts budžeta programmas 05.62.00 “Invaliditātes ekspertīzes nodrošināšana”, kurā 2024. gadā bija izlietoti 4,16 milj. *euro* un 2025. gadā plānoti 4,23 milj. *euro*. Papildus līdzekļi Komisijai piešķirti valsts budžeta programmā 63.08.00 “Eiropas Sociālā fonda Plus (ESF+) projektu un pasākumu īstenošana” Eiropas Sociālā fonda Plus projektā Nr. 4.3.6.2/1/23/I/00 “Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas darbības efektivitātes un kvalitātes uzlabošana” īstenošanai (projektā 2024. gadā izlietoti 204,6 tūkst. *euro* un 2025. gadā plānoti 318,7 tūkst. *euro*.).

²⁹ Informācijas apkopota no informācijas Labklājības ministrijas tīmekļvietnes sadaļā “Budžets” (<https://www.lm.gov.lv/lv/budzets>), informācijas Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras tīmekļvietnes sadaļā “Budžets” (<https://www.vsaa.gov.lv/lv/budzets>) un no Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras revīzijā iesniegtajiem datiem (tā kā valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts tiek maksāts ne tikai personām ar invaliditāti, informācija par 2024. gadā personām ar invaliditāti izmaksātā pabalsta apmēru apkopota no datiem, bet par 2025. gadu aplēsta proporcionāli: personām ar invaliditāti izmaksātais pabalsts pret kopējo pabalsta summu gadā).

³⁰ Tiek maksāta invaliditātes pensijas vietā, ja invaliditātes iemesls ir nelaimes gadījums darbā vai arodslimība.

³¹ Kaitējuma atlīdzība Černobiļas atomelektrostācijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekam (ČAES dalībnieks), kuram noteikta invaliditāte vai darbaspēju zaudējums saistībā ar avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu, vai valsts sociālais pabalsts ČAES dalībniekam.

³² Ieskaitot finansējumu tehnisko palīgīdzekļu nodrošināšanai, lai gan tikai funkcionālās gultas un matrača saņemšanai nepieciešams invaliditātes statuss un Komisijas atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību.

³³ Saskaņā ar statistikas pārskatu informāciju 2024. gada beigās ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās bija 104 bāreņi vai bez vecāku gādības palikuši bērni vecumā līdz diviem gadiem, kas ir apmēram 2,4 % no kopējā cilvēku skaita, kuru uzturēšanos institūcijā finansē no valsts budžeta. Ņemot vērā, ka valsts apmaksā ne vairāk kā sešu mēnešu uzturēšanos, pārējo personu uzturēšanās ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās finansēšanai paredzēti 69,3 milj. *euro* (t. i., 70,1 milj. *euro* mīnus 1,2 %). 2023. gadā institūcijās bija 103 bērni jeb 2,4 % no kopējā cilvēku skaita, attiecīgi plānotais finansējums bija 66 milj. *euro* (t. i., 66,9 milj. *euro* mīnus 1,2 %).

³⁴ Informācija pieejama Labklājības ministrijas tīmekļvietnē: <https://www.lm.gov.lv/lv/atvieglrojumi-personam-ar-invaliditati>, skatīts 03.11.2025.

³⁵ Apvienoto Nāciju Organizācijas 13.12.2006. Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām (Latvijā stājās spēkā 31.03.2010.) 1. pants.

³⁶ Apvienoto Nāciju Organizācijas 13.12.2006. Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādņu 2014.–2020. gadam (apstiprinātas ar Ministru kabineta 22.11.2013. rīkojumu Nr. 564) 4. lp.

³⁷ Plāna personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2024.–2027. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 21.05.2024. rīkojumu Nr. 396) 9. lp.

³⁸ Labklājības ministrijas 2016. gadā sagatavotais informatīvais ziņojums “Priekšlikumi izmaiņām invaliditātes noteikšanas sistēmā” (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 11.10.2016. sēdē (prot. Nr. 52)).

³⁹ Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 17.08.2021. rīkojumu Nr. 577) un Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2024.–2027. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 21.05.2024. rīkojumu Nr. 396).

⁴⁰ 17,4 % personu piedalījās arī Nodarbinātības valsts aģentūras organizētajos nodarbinātības veicināšanas pasākumos (t. i., 51 % no visām personām ar invaliditāti, kuras bija reģistrētas kā bezdarbnieki vai darba meklētāji), no kurām tikai piektā daļa saņēma specifisku atbalstu personām ar invaliditāti; 32,6 % personu saņēma valsts medicīnisko rehabilitāciju un 14,1 % arī pašvaldības atbalstu veselības aprūpei.

⁴¹ Centrālās statistikas pārvaldes dati “Pieaugušo personu ar invaliditāti skaits pēc funkcionālajiem traucējumiem, invaliditātes grupas un nodarbinātības statusa (VDE050)”.

⁴² Labklājības ministrijas 2016. gadā sagatavotais informatīvais ziņojums “Priekšlikumi izmaiņām invaliditātes noteikšanas sistēmā” (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 11.10.2016. sēdē (prot. Nr. 52)).

⁴³ Informācija iegūta no ES Savstarpējās sociālās aizsardzības informācijas sistēmas (MISSOC). <https://www.missoc.org/>, skatīta 05.02.2025.

⁴⁴ Centrālās statistikas pārvaldes dati “Pieaugušo personu ar invaliditāti skaits pēc funkcionālajiem traucējumiem, invaliditātes grupas un nodarbinātības statusa (VDE050)”.

⁴⁵ Centrālās statistikas pārvaldes dati “Pieaugušo personu ar invaliditāti skaits pēc funkcionālajiem traucējumiem, invaliditātes grupas un nodarbinātības statusa (VDE050)”.

⁴⁶ Analīze veikta par 36 186 personām, kuras 2024. gadā bija reģistrētas kā darba ņēmēji un kurām darba devējs bija norādījis profesiju un periodā nostrādātās stundas.

⁴⁷ Invaliditātes pensijas apmērs no 01.01.2025. personām ar III invaliditātes grupu.

⁴⁸ Vai arī atlīdzība par darbaspēju zaudējumu, kas tiek maksāta invaliditātes pensijas vietā, ja invaliditātes cēlonis ir nelaimes gadījums darbā vai arodslimība.

⁴⁹ Ilgstošā sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija institūcijā vai īslaicīgā sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija institūcijā. Īslaicīgā sociālā aprūpe un sociālā rehabilitācija institūcijā tiek nodrošināta 27 pašvaldībās personām, kuras funkcionālo traucējumu dēļ nevar pašas sevi aprūpēt un kurām ārstēšanās stacionārā nav pamatota ar medicīniskām indikācijām, kā arī pēcoperācijas periodā, atveseļošanās periodā vai līdz pakalpojuma saņemšanai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijā. Pakalpojuma maksimālais ilgums pašvaldībās atšķiras – no viena mēneša līdz sešiem mēnešiem.

⁵⁰ Neskaitot atlaides valsts muzejos un citās kultūras iestādēs un tml.

⁵¹ Ministru kabineta 08.04.1997. noteikumu Nr. 138 “Noteikumi par iedzīvotāju ienākuma nodokļa papildu atvieglojumiem personām ar invaliditāti, politiski represētajām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem” 2.2. apakšpunkts un 5. punkts.

⁵² Ministru kabineta 08.04.1997. noteikumu Nr. 138 “Noteikumi par iedzīvotāju ienākuma nodokļa papildu atvieglojumiem personām ar invaliditāti, politiski represētajām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem” 2.2. apakšpunkts un 5. punkts.

⁵³ Komisijas iesniegto Invaliditātes informatīvas sistēmas datu analīzes rezultāti par personām, kurām laikā no 2022. līdz 2024. gadam bija spēkā invaliditātes statuss, tajā skaitā statuss tika noteikts un/vai beidzies statusa termiņš.

⁵⁴ Atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību pilngadīgām personām tiek sniegts, tikai ja personai ir I grupas invaliditāte.

⁵⁵ No tām 5 % personu ir ar I grupas redzes invaliditāti un saņem šīm personām paredzēto valsts pabalstu par asistenta izmantošanu 10 stundas nedēļā, pašām izvēloties konkrēto asistentu. Šis pabalsts tiek ņemts vērā, piešķirot asistenta pakalpojumu pašvaldībā, par 10 stundām mēnesī samazinot pakalpojuma apmēru.

⁵⁶ Informācija iegūta Igaunijas Sociālās apdrošināšanas pārvaldes tīmekļvietnē. <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/en/disability-and-welfare-services/determination-disabilities/determining-severity-disability-person>, skatīts 06.02.2025.

⁵⁷ Informācija iegūta Igaunijas Sociālās apdrošināšanas pārvaldes tīmekļvietnē. <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/asutus-uuidised-ja-kontakt/praktiline-teave/statistika#puue>, skatīts 22.10.2025.

⁵⁸ Ar Ministru kabineta 10.08.2005. rīkojumu Nr. 544 apstiprinātās Invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādnes 2005.–2015. gadam un ar Ministru kabineta 19.07.2006. rīkojumu Nr. 541 apstiprinātais Rīcības plāns Invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai 2005.–2015. gadam.

⁵⁹ Arī personām pensijas vecumā, ja tās turpina strādāt.

⁶⁰ Likums “Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību” (spēkā no 01.01.1993. līdz 31.12.2010.).

⁶¹ Invaliditātes likumprojekta (Nr. 90/TA-2744) anotācija.

⁶² Invaliditātes un tās izraisīto seku mazināšanas politikas pamatnostādņu 2005.–2015. gadam (apstiprinātas ar Ministru kabineta 10.08.2005. rīkojumu Nr. 544) kopsavilkuma 2.4. apakšpunkts.

⁶³ Saskaņā ar Saeimas arhīvā pieejamo informāciju par Invaliditātes likumprojekta pieņemšanas gaitu 09.09.2008. Saeimas Sociālo darba lietu komisijas vadītāja A. Barča sagatavoja šai komisijai adresētu vēstuli, kurā norāda, ka Saeimas Sociālo un darba lietu komisijas Sociālās drošības apakškomisijas 09.09.2008. sēdē deputāti, izskatot Invaliditātes likumprojektu, diskutēja par vairākiem faktoriem, kas ietekmē likumprojekta turpmāko izskatīšanu, tajā skaitā, ka “būtu nopietni jāizvērtē jautājums par III invaliditātes grupas atcelšanas lietderību valstī esošās sociālekonomiskās situācijas kontekstā”. 15.10.2008. Saeimas Sociālo un darba lietu komisijas sēdē, kurā tika izskatīts Invaliditātes likumprojekts, tika izskatīts un atbalstīts Labklājības ministrijas parlamentārā sekretāra U. Auguļa iesniegtais 4. priekšlikums – likumprojekta 5. panta otro daļu papildināt ar 3. apakšpunktu – noteikt arī III invaliditātes grupu (mēreni izteikta invaliditāte). Diskusijā A. Vētra aicināja komisiju pārdomāt par III invaliditātes grupas nepieciešamību, savukārt A. Barča norādīja uz esošo situāciju valstī un uz to, ka valstij ir jābūt sociāli atbildīgai un ir jānodrošina invalīdus ar darbu. I. Alliks norādīja, ka krīze valstī ilgs vēl trīs gadus un ka idejiski ir skaidrs, ka III invaliditātes grupas atstāšana mazinās individuālo pieeju, lai cilvēkus reintegrētu sabiedrībā.

⁶⁴ Labklājības ministrijas 2016. gadā sagatavotais informatīvais ziņojums “Priekšlikumi izmaiņām invaliditātes noteikšanas sistēmā” (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 11.10.2016. sēdē (prot. Nr. 52)).

⁶⁵ Konceptuālā ziņojuma projekts “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” (25-TA-591, uzdevuma Nr. 2020-UZD-359) un informatīvā ziņojuma “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” projekts (Nr. 25-TA-1865, uzdevuma Nr. 2020-UZD-359). <https://tapportals.mk.gov.lv/tasks/904611cb-9ec8-4deb-b093-1033e5659db4>, skatīts 30.10.2025.

- ⁶⁶ Saskaņā ar Starptautisko funkcionēšanas, nespējas un veselības klasifikāciju domēni ir savstarpēji saistītu fizioloģisko funkciju, anatomisko struktūru, darbību, uzdevumu vai dzīves sfēru kopums.
- ⁶⁷ Invaliditātes likuma 6. panta trešā daļa.
- ⁶⁸ Labklājības ministrijas sagatavotais informatīvā ziņojuma projekts “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” (Nr. 25-TA-1865), skatīts 30.10.2025.
- ⁶⁹ Invaliditātes likuma 8. panta pirmā un otrā daļa.
- ⁷⁰ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 805 “Prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecinoša dokumenta izsniegšanas noteikumi” 14. un 15. punkts.
- ⁷¹ Labklājības ministrijas publikācija latviešu valodā “Pasaules Banka. Invaliditātes politika un invaliditātes noteikšanas sistēma Latvijā” © 2021, 65. lp.
- ⁷² Kopā ar 266 lēmumiem par invaliditātes noteikšanu vienlaikus bija pieņemti arī 128 lēmumi par atzinumu sniegšanu, no tiem tika apstrīdēti trīs lēmumi, bet, pārskatot tos, neviens no tiem netika grozīts.
- ⁷³ No Eiropas Sociālā Fonda Plus projekta Nr. 4.3.6.2/1/23/I/001 “Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas darbības efektivitātes un kvalitātes uzlabošana” līdzekļiem ir plānots iegādāties šādu aprīkojumu: dinamometrs, divdaļīgā funkcionālā kušete, neiroloģiskais āmurtītis, spiediena mērītājs ar iebūvētu stetoskopa funkciju, svara mērīšanas svāri (>150 kg), kustību amplitūdas mērierīces, aizslietnis u. c.
- ⁷⁴ Komisijas iesniegto Invaliditātes informatīvas sistēmas datu analīzes rezultāti.
- ⁷⁵ Ministru kabineta 04.04.2006. noteikumu Nr. 265 “Medicīnisko dokumentu lietvedības kārtība” 30. pielikums.
- ⁷⁶ Eiropas Savienības kohēzijas politikas programmas 2021.–2027. gadam Eiropas Sociālā fonda Plus pasākuma projekts Nr. 4.3.6.2/1/23/I/00 “Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas darbības efektivitātes un kvalitātes uzlabošana”, kura mērķis ir paaugstināt personu ar invaliditāti vai funkcionēšanas ierobežojumiem apkalpošanas efektivitāti un kvalitāti, kā arī paaugstināt Komisijas nodarbināto profesionālās spējas. Projekta īstenošanas ilgums no 01.06.2022. līdz 31.12.2026. (55 mēneši).
- ⁷⁷ Ministru kabineta 04.11.2025. noteikumu Nr. 655 “Grozījumi Ministru kabineta 2014. gada 11. marta noteikumos Nr. 134 “Noteikumi par vienoto veselības nozares elektronisko informācijas sistēmu”” 1.23. apakšpunkts un 3. punkts (spēkā no 05.05.2026.).
- ⁷⁸ Ministru kabineta 11.03.2014. noteikumu Nr. 134 “Noteikumi par vienoto veselības nozares elektronisko informācijas sistēmu” 4.6., 7.2. un 7.24. apakšpunkts.
- ⁷⁹ Veselības ministrijas 2023. gadā sagatavotā informatīvā ziņojuma “Digitālās veselības stratēģija līdz 2029. gadam” (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 15.08.2023. sēdē (prot. Nr. 40)) 21.–22. lp.
- ⁸⁰ Labklājības ministrijas publikācija latviešu valodā “Pasaules Banka. Invaliditātes politika un invaliditātes noteikšanas sistēma Latvijā” © 2021 51. lp.
- ⁸¹ Ministru kabineta noteikumu Nr. 134 “Noteikumi par vienoto veselības nozares elektronisko informācijas sistēmu” 4.8. un 6.17. apakšpunkts; 7. punkts.
- ⁸² Informācijas sistēmā “Vienotā veselības nozares elektroniskās informācijas sistēma” jābūt uzkrātiem šādiem datiem par pacientu: pārskats par ambulatorā pacienta izmeklēšanu/ārstēšanu; izraksts-epikrīze; radioloģiskā izmeklējuma apraksts; karte pacientam ar psihiskiem un uzvedības traucējumiem; cukura diabēta pacienta karte; tuberkulozes pacienta karte; arodslimību pacienta reģistrācijas karte; arodslimību pacienta dinamiskās novērošanas karte; karte pacientam ar iedzimtām anomālījām; multiplās sklerozes pacienta karte, laboratoriskā izmeklējuma rezultāts u. c.
- ⁸³ Ministru kabineta 11.03.2014. noteikumu Nr. 134 “Noteikumi par vienoto veselības nozares elektronisko informācijas sistēmu” 4.8. apakšpunkts.
- ⁸⁴ Valsts sociālās politikas monitoringa informācijas sistēma ir Labklājības ministrijas pārziņā esoša valsts informācijas sistēma, kurā tiek uzkrāta informācija par valsts sociālajiem pabalstiem, vairākiem valsts nodrošinātajiem sociālajiem pakalpojumiem, pašvaldību nodrošināto sociālo palīdzību. No 01.04.2024. sistēma tiek izmantota arī tehnisko palīgīdzekļu, kurus nodrošina biedrība “Latvijas Neredzīgo biedrība”, administrēšanai. Ir plānots, ka to tehnisko palīgīdzekļu administrēšanai izmantos arī biedrība “Latvijas Nedzirdīgo savienība” un Vaivaru Tehnisko palīgīdzekļu centrs.
- ⁸⁵ Vaivaru Tehnisko palīgīdzekļu centra pārziņā esošā valsts informācijas sistēma “No valsts budžeta līdzekļiem finansējamo tehnisko palīgīdzekļu lietotāju reģistrs”.
- ⁸⁶ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 805 “Prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecinoša dokumenta izsniegšanas noteikumi” 1. pielikuma “Iesniegums prognozējamās invaliditātes, invaliditātes vai darbspēju ekspertīzes veikšanai” daļa “Funkcionālo spēju pašnovērtējuma anketas aizpildīšanas metodiskie norādījumi (iesnieguma 8. punkta aizpildīšanai)”.
- ⁸⁷ Balstoties uz starptautiski atzītu metodoloģiju, t. i., Pasaules Veselības organizācijas Invaliditātes Novērtēšanas sarakstu *WHODAS 2.0*, ar kura palīdzību tiek novērtēti personas funkcionēšanas ierobežojumi saskaņā ar Starptautisko funkcionēšanas, nespējas un veselības klasifikāciju.

⁸⁸ Iepriekš sociālais darbinieks vai ārstējošais ārsts novērtēja personas pašaprūpes, mobilitātes un ar mājas dzīvi saistīto darbību funkcionālo traucējumu smaguma pakāpi tikai atbilstoši Bartela indeksam saskaņā ar Ministru kabineta 31.03.2009. noteikumu Nr. 279 “Noteikumi par kārtību, kādā personas saņem sociālās rehabilitācijas pakalpojumus sociālās rehabilitācijas institūcijās, un prasībām sociālās rehabilitācijas pakalpojumu sniedzējiem” (zaudējuši spēku 01.01.2020.) 2. pielikumu.

⁸⁹ Ja funkcionēšanas ierobežojumu nav vai tie ir viegli – invaliditāti nenosaka (vispārējo darbaspēju zaudējums līdz 24 %); tie ir mēreni – nosaka III invaliditātes grupu (vispārējo darbaspēju zaudējums 25–59 %); tie ir smagi – nosaka II invaliditātes grupu (vispārējo darbaspēju zaudējums 60–79 %); tie ir ļoti smagi – nosaka I invaliditātes grupu (vispārējo darbaspēju zaudējums 80–100 %).

⁹⁰ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 805 “Prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbaspēju zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecinoša dokumenta izsniegšanas noteikumi” 6. pielikums.

⁹¹ Ministru kabineta 16.02.1999. noteikumu Nr. 50 “Obligātās sociālās apdrošināšanas pret nelaimes gadījumiem darbā un arodslimībām apdrošināšanas atlīdzības piešķiršanas un aprēķināšanas kārtība” 16. punkts.

⁹² Komisijas iesniegto Invaliditātes informatīvas sistēmas datu analīzes rezultāti.

⁹³ Eiropas Sociālā fonda projekts Nr. 9.1.4.3/16/001 “Bērnu invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide”.

⁹⁴ Konceptuālais ziņojums “Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide bērniem” (atbalstīts ar Ministru kabineta 23.04.2024. rīkojumu Nr. 320 (prot. Nr. 17 45. §)).

⁹⁵ Piemaksu pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti noteikt kā atsevišķu valsts sociālo pabalstu un noteikt šī pabalsta gradāciju; pilnveidot asistenta/pavadoņa pakalpojumu, gan paplašinot pakalpojuma saņēmēju loku, gan salāgojot kritērijus asistenta pakalpojuma pašvaldībā nodrošināšanai arī ar pilngadīgām personām; nodrošināt iedzīvotāju ienākuma nodokļa papildu atvieglojuma piemērošanu bērniem ar invaliditāti no 15 gadu vecuma.

⁹⁶ Ministru kabineta 26.06.2025. rīkojums Nr. 377 Grozījumi Ministru kabineta 2025. gada 27. marta rīkojumā Nr. 179 “Par likumprojekta “Par valsts budžetu 2026. gadam un budžeta ietvaru 2026., 2027. un 2028. gadam” sagatavošanas grafiku”.

⁹⁷ Informācijas sagatavošanai izmantota konceptuāla ziņojuma “Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide bērniem” 1. pielikumā norādītā informācija (atbalstīts ar Ministru kabineta 23.04.2024. rīkojumu Nr. 320 (prot. Nr. 17 45. §)).

⁹⁸ Informācijas sagatavošanā izmantota konceptuāla ziņojuma “Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide bērniem” 1. pielikumā norādītā informācija (atbalstīts ar Ministru kabineta 23.04.2024. rīkojumu Nr. 320 (prot. Nr. 17 45. §)). Aplēses veiktas pieņemot, ka informācijas sistēmu pilnveidošanas izmaksas nemainīsies, ja sākotnēji pilnveidos invaliditātes noteikšanas pieeju bērniem un pēc tam pilnveidos atbalsta pakalpojumus.

⁹⁹ Labklājības ministrijas publikācijas latviešu valodā “Pasaules Banka. Invaliditātes politika un invaliditātes noteikšanas sistēma Latvijā” © 2021, 66. lp.

¹⁰⁰ Ministru kabineta 18.02.2020. protokollēmums (uzdevums Nr. 2020-UZD-359).

¹⁰¹ Konceptuālā ziņojuma projekts “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” (Nr. 25-TA-591, uzdevuma Nr. 2020-UZD-359) un informatīvā ziņojuma projekts (Nr. 25-TA-1865, uzdevuma Nr. 2020-UZD-359). <https://tapportals.mk.gov.lv/tasks/904611cb-9ec8-4deb-b093-1033e5659db4>, skatīts 30.10.2025.

¹⁰² Informatīvā ziņojuma projekts “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” (Nr. 25-TA-1865, uzdevuma Nr. 2020-UZD-359). <https://tapportals.mk.gov.lv/tasks/904611cb-9ec8-4deb-b093-1033e5659db4>, skatīts 30.10.2025.

¹⁰³ Papildus norādītajiem atzinumiem pakalpojumu un pabalstu saņemšanai Komisija sniedz arī atzinumu par darbnespējas lapas pagarināšanu pārejošas darbnespējas periodā, kas turpinās ilgāk par 26 nedēļām, ja darbnespēja ir nepārtraukta, bet ne ilgāk par 52 nedēļām triju gadu periodā, ja darbnespēja atkārtojas ar pārtraukumiem.

¹⁰⁴ Ministru kabineta 04.04.2006. noteikumu Nr. 265 “Medicīnisko dokumentu lietvedības kārtība” 30. pielikums.

¹⁰⁵ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 805 “Prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbaspēju zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecinoša dokumenta izsniegšanas noteikumi” 21. punkts.

¹⁰⁶ No 01.01.2024. līdz 31.12.2024. jaunajā Invaliditātes informatīvajā sistēmā sagatavotie atzinumi (neieskaitot atzinumus darbnespējas lapas pagarināšanai ilgāk par 26 nedēļām). Revidenti vērš uzmanību, ka Komisija pilnībā uz darbu jaunajā informācijas sistēmā pārgāja 05.03.2024.

¹⁰⁷ Invaliditātes likuma 8. panta piektās daļas 2. un 3. punkts.

¹⁰⁸ Invaliditātes likuma 10. panta ceturrtā daļa.

¹⁰⁹ Sociālo pakalpojumu pilnveidošanas un attīstības plāna 2022.–2024. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 30.03.2022. rīkojumu Nr. 231) rīcības virziena *Sociālo pakalpojumu jomas pārvaldības stiprināšana* pasākums *Nodrošināt apkopotas informācijas pieejamību par atbalsta pakalpojumiem invaliditātes seku mazināšanai*.

¹¹⁰ Informācija iegūta no Lietuvas Republikas Sociālās drošības un darba ministrijas pakļautībā esošās Personu ar invaliditāti tiesību aizsardzības aģentūras (*Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos*) tīmekļvietnes: <https://anta.lrv.lt/lt/naujienos/negalios-reforma-kas-keiciasi-zmonems-su-negalia/>, skatīts 06.02.2025.

¹¹¹ Informācija iegūta no Lietuvas Republikas Sociālās drošības un darba ministrijas pakļautībā esošās Personu ar invaliditāti tiesību aizsardzības aģentūras tīmekļvietnes: <https://anta.lrv.lt/lt/naujienos/negalios-reforma-kas-keiciasi-zmonems-su-negalia/>, skatīts 06.02.2025.

¹¹² Informācija iegūta no ES Savstarpējās sociālās aizsardzības informācijas sistēmas (MISSOC). <https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/>, skatīts 06.02.2025.

¹¹³ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 7. panta 1. un 2. punkts.

¹¹⁴ Funkcionēšanas novērtēšanas laboratorija ir izveidota Eiropas Reģionālā attīstības fonda darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9.3.1. specifiskā atbalsta mērķa “Attīstīt pakalpojumu infrastruktūru bērnu aprūpei ģimeniskā vidē un personu ar invaliditāti neatkarīgai dzīvei un integrācijai sabiedrībā” 9.3.1.2. pasākuma “Infrastrukturā attīstība funkcionēšanas novērtēšanas sistēmas izveidei” un Eiropas Sociālā fonda darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9.1.4. specifiskā atbalsta mērķa “Palielināt diskriminācijas riskiem pakļauto iedzīvotāju integrāciju sabiedrībā un darba tirgū” 9.1.4.2. pasākuma “Funkcionēšanas novērtēšanas sistēmas izveide un ieviešana un asistīvo tehnoloģiju (tehnisko palīgīdzekļu) pieejamības un pielietojuma Latvijas izglītības iestādēs izpēte” rezultātā.

¹¹⁵ Ministru kabineta 28.11.2023. noteikumu Nr. 693 “Grozījumi Ministru kabineta 21.12.2021. noteikumos Nr. 878 “Tehnisko palīgīdzekļu noteikumi” sākotnējās ietekmes (*ex-ante*) novērtējuma ziņojums (anotācija).

¹¹⁶ Plāna personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2024.–2027. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 21.05.2024. rīkojumu Nr. 396) 1.6. pasākums “Sekmēt personu funkcionēšanas novērtējuma atkalizmantošanu citās valsts iestādēs pakalpojumu saņemšanai (piešķiršanai)”.

¹¹⁷ Ministru kabineta 17.02.2025. informatīvais ziņojums “Izvērtējums par Plāna personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam ieviešanu”.

¹¹⁸ Administratīvā procesa likuma 64. pants.

¹¹⁹ Lēmumi, kas pieņemti, pamatojoties uz laikā no 01.01.2024. līdz 30.11.2024. saņemtajiem iesniegumiem.

¹²⁰ Komisijas iesniegto Invaliditātes informatīvas sistēmas datu analīzes rezultāti.

¹²¹ Komisijas 01.10.2025. iesniegtā informācija par izskatītajiem iesniegumiem 2025. gadā.

¹²² Administratīvā procesa likuma 64. panta otrā daļa.

¹²³ 07.11.2024. likuma “Grozījumi Invaliditātes likumā” 4. pants.

¹²⁴ Tie ir gadījumi, kad persona invaliditāti lūdza noteikt pirmreizēji vai arī bija izveidojies pārtraukums invaliditātes statusā atkārtotās invaliditātes gadījumā.

¹²⁵ Komisijas iesniegto Invaliditātes informatīvas sistēmas datu analīzes rezultāti.

¹²⁶ Ministru kabineta 11.03.2014. noteikumi Nr. 134 “Noteikumi par vienoto veselības nozares elektronisko informācijas sistēmu”.

¹²⁷ Informatīvā ziņojuma “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” projekts (Nr. 25-TA-1865). https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/c5ea376f-6507-499a-a1ef-0d0e059fceed, skatīts 30.10.2025.

¹²⁸ Konceptuālais ziņojums “Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide bērniem” (atbalstīts ar Ministru kabineta 23.04.2024. rīkojumu Nr. 320 (prot. Nr. 17 45. §)) un informatīvā ziņojuma “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” projekts (Nr. 25-TA-1865). https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/c5ea376f-6507-499a-a1ef-0d0e059fceed, skatīts 30.10.2025.

¹²⁸ Administratīvā procesa likuma 64. panta pirmā daļa.

¹²⁹ Administratīvā procesa likuma 64. panta pirmā daļa.

¹³⁰ Administratīvā procesa likuma 64. panta otrā daļa.

¹³¹ Strādājot pilnu darba dienu, ārsts eksperts var sagatavot līdz 10 invaliditātes ekspertīzēm dienā, bet optimāli – astoņas ekspertīzes dienā. Savukārt vecākais ārsts eksperts (vecākais eksperts) var pieņemt līdz 20 lēmumiem dienā, bet optimāli – 18 lēmumus dienā.

¹³² Aprēķinā nav iekļauti Starptautisko pakalpojumu nodaļas un Metodiskās vadības un kontroles nodaļas darbinieki.

¹³³ 2025. gadā apakšprogrammā 05.62.00 “Invaliditātes ekspertīžu nodrošināšana” Komisijai tika piešķirti papildu līdzekļi 155 336 euro piecu amata vietu izveidei, lai savlaicīgi nodrošinātu lēmumu pieņemšanu un nosūtīšanu klientiem par pakalpojuma piešķiršanu (Ministru kabineta 20.08.2024. sēdes protokola Nr. 32 64.1. apakšpunkts).

¹³⁴ Eiropas Sociālā fonda Plus pasākuma projektā Nr. 4.3.6.2/1/23/L/001 “Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas darbības efektivitātes un kvalitātes uzlabošana” SIA “PricewaterhouseCoopers” 20.10.2023. veiktā funkcionālā audita ziņojuma “Veselības un darbaspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas funkcionālais izvērtējums” 64. lpp.

¹³⁵ Projektā “Invaliditātes ekspertīzes pakalpojumu kvalitātes uzlabošana” ir izveidota jauna Invaliditātes informatīvā sistēma. Darbs tajā ir uzsākts 06.12.2023., tomēr pilnībā uz darbu jaunajā informācijas sistēmā Komisijas pārgāja 05.03.2024., ar atsevišķiem izņēmumiem, piemēram, apstrīdēšanas procesā, starptautisko pakalpojumu procesā vai citos individuālos gadījumos.

¹³⁶ Datu analīzē nav ietverti Metodiskās vadības un kontroles nodaļas, kā arī Starptautisko pakalpojumu nodaļas darbinieki – ārsti eksperti un vecākie ārsti eksperti –, kuri nodrošina invaliditātes noteikšanu un atzinuma sniegšanu apstrīdēšanas gadījumos un ja iesniegums ir saņemts no ārvalstīm.

- ¹³⁷ Komisijas izstrādātās Darbību, procesu un pakalpojumu standartu rokasgrāmatas 61. lpp.
- ¹³⁸ Datu analīzē izmantoti Valsts ieņēmuma dienesta dati par Komisijas darbinieku nostrādātajām stundām un Invaliditātes informātīvās sistēmas dati par veiktajām ekspertīzēm un pieņemtajiem lēmumiem.
- ¹³⁹ Komisijas iesniegto Invaliditātes informatīvas sistēmas un Valsts ieņēmumu dienesta iesniegto datu analīzes rezultāti.
- ¹⁴⁰ No 2024. gada otrajā pusē pieņemtajiem 36 300 lēmumiem par invaliditātes noteikšanu 10 230 jeb 28 % lēmumu tika pieņemti, neievērojot termiņu. No tiem 9946 (97 %) gadījumos ekspertīzes akta sagatavošana, lai pieņemtu lēmumu, pārsniedza trīs nedēļas.
- ¹⁴¹ Ārsta eksperta pienākumos ietilpst: 85 % – ekspertīzes veikšana; 10 % – konsultāciju sniegšana un 5 % – citi pienākumi (piedalīties apmācībās vai kvalifikācijas paaugstināšanas pasākumos; piedalīties sanāksmēs, sēdēs, darba grupās, u. c. pasākumos; veikt citus amata aprakstā neminētus, bet vadītāja dotus uzdevumus amata kompetences ietvaros).
- ¹⁴² Pienākumos ietilpst plānot un organizēt nodaļas darbu, informēt nodarbinātos par uzdevumiem un prioritātēm, noteikt nodarbināto pienākumus un dot uzdevumus, konsultēt par uzdevumu izpildi, kontrolēt nodaļas nodarbināto uzdevumu izpildi u.c. pienākumi.
- ¹⁴³ Ministru kabineta 03.02.2001. noteikumu Nr. 152 “Darbnespējas lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtība” (spēkā līdz 27.06.2024.) 17.¹ punkts un Ministru kabineta 25.06.2024. noteikumu Nr. 409 “Darbnespējas lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtība” (spēkā no 28.06.2024.) 22. punkts.
- ¹⁴⁴ Ministru kabineta 25.06.2024. noteikumu Nr. 409 “Darbnespējas lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtība” (spēkā no 28.06.2024.) 22. punkts.
- ¹⁴⁵ Ministru kabineta 03.02.2001. noteikumu Nr. 152 “Darbnespējas lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtība” (spēkā līdz 27.06.2024.) 17.¹ punkts un Ministru kabineta 25.06.2024. noteikumu Nr. 409 “Darbnespējas lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtība” (spēkā no 28.06.2024.) 22. punkts.
- ¹⁴⁶ Ministru kabineta 21.11.2006. noteikumi Nr. 941 “Grozījumi Ministru kabineta 2001. gada 3. aprīļa noteikumos Nr. 152 “Darbnespējas lapu izsniegšanas kārtība””.
- ¹⁴⁷ Iepriekš minētā tiesību akta projekta anotācija nav publiski pieejama. Šo grozījumu mērķis ir atklāts Ministru kabineta 21.07.2009. noteikumu Nr. 789 “Grozījumi Ministru kabineta 2001. gada 3. aprīļa noteikumos Nr. 152 “Darbnespējas lapu izsniegšanas kārtība”” anotācijā.
- ¹⁴⁸ Labklājības ministrijas 2016. gadā sagatavotais informatīvais ziņojums “Priekšlikumi izmaiņām invaliditātes noteikšanas sistēmā” (pieņemts zināšanai Ministru kabineta 11.10.2016. sēdē (prot. Nr. 52)).
- ¹⁴⁹ Ministru kabineta 09.07.2019. noteikumu Nr. 309 “Veselības inspekcijas nolikums” 2. punkts.
- ¹⁵⁰ Ministru kabineta 25.06.2024. noteikumu Nr. 409 “Darbnespējas lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtība” 34. punkts.
- ¹⁵¹ Ministru kabineta 25.06.2024. noteikumu Nr. 409 “Darbnespējas lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtība” 25. punkts.
- ¹⁵² Komisijas iesniegto Invaliditātes informatīvas sistēmas datu analīzes rezultāti.
- ¹⁵³ Piemēram, Kuldīgas klientu apkalpošanas centrā 2025. gada martā vidējais darbinieku vecums bija 64 gadi. Lai gan Daugavpils klientu apkalpošanas centrā darbinieku vidējais vecums ir samazinājies par 10 gadiem, jo ir izdevies piesaistīt gados jaunākus speciālistus, tomēr 2025. gadā martā nodaļā strādāja 80 un 64 gadus veci ārsti eksperti. Ja šie abi seniori nolemtu pārtraukt darba tiesiskās attiecības, tad darbinieku skaits un amata slodzes samazinātos uz pusi jeb par 50 %.
- ¹⁵⁴ Analīzē nav iekļauti Metodiskās vadības un kontroles nodaļas un Starptautisko pakalpojumu nodaļas darbinieki.
- ¹⁵⁵ 19.05.2016. likums “Grozījums Invaliditātes likumā” (spēkā no 20.06.2016.).
- ¹⁵⁶ 19.05.2016. likuma “Grozījums Invaliditātes likumā” likumprojekta anotācija.
- ¹⁵⁷ 01.11.2018. likuma “Grozījumi Invaliditātes likumā” (spēkā no 28.11.2018.) 4. pants un šī likumprojekta anotācija.
- ¹⁵⁸ Lai noskaidrotu informāciju par Komisijas ekspertīzē iesaistīto darbinieku specialitātēm un sertifikāciju, tika salīdzināts personāla saraksts 2025. gada martā ar Veselības inspekcijas Ārstniecības personu reģistrā 20.08.2025. pieejamo informāciju. Pastāv iespēja, ka daļa ārstu, kuriem bija spēkā esošs sertifikāts 2025. martā, līdz 20.08.2025. to nebija atjaunojuši.
- ¹⁵⁹ Labklājības ministrijas resursu vadības uzskaites sistēmas *Horizon* dati par Komisijas darbiniekiem.
- ¹⁶⁰ Ministru kabineta 01.01.2019. noteikumu Nr. 851 “Noteikumi par zemāko mēnešalgu un speciālo piemaksu veselības aprūpes jomā nodarbinātajiem” 1. un 2. pielikums.
- ¹⁶¹ Aizsardzības resorā ārsta eksperta – medicīniskā ekspertu komisijas priekšsēdētāja mēnešalga ir noteikta robežās no 2042 līdz 2484 *euro*. Izmantota Aizsardzības ministrijas tīmekļvietnē pieejamā informācija: [Informācija par AM mēnešalgu amatu grupām.pdf](#), skatīts 12.06.2025. un Aizsardzības ministrijas 25.08.2024. izsludinātā vakance Iesaucamo atlases nodaļas vecākā eksperta ārsta amatam <https://www.mod.gov.lv/en/node/13006>, skatīts 05.06.2025.
- ¹⁶² Iekšlietu ministrijas veselības un sporta centra vecāko ārstu ekspertu mēnešalga ir 1950 *euro*. Informācijas iegūšanai izmantota tīmekļvietne: <https://www.vsc.iem.gov.lv/lv/informacija-par-amatpersonam-un-darbiniekiem-noteikto-atlidzibu>, skatīts 29.10.2025.
- ¹⁶³ Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras ārsta eksperta mēnešalga ir 1470 *euro*. Informācija pieejama: <https://www.vsaa.gov.lv/lv/atalgojums>, skatīts 12.06.2025.

- ¹⁶⁴ Veselības inspekcijā ārsta eksperta mēnešalga ir 2916 *euro* (par 225 *euro* jeb 11 % lielāka), bet vecākā ārsta eksperta – 3206 *euro* (par 906 *euro* jeb 39 % lielāka). Informācija pieejama: <https://www.vi.gov.lv/lv/darba-samaksa> (skatīta: 12.06.2025.).
- ¹⁶⁵ Informācijas par amatu prasībām salīdzināšanai ir izmantota Veselības inspekcijas darba sludinājumu informācija.
- ¹⁶⁶ Ministru kabineta 24.09.2024. noteikumu Nr. 617 “Noteikumi par ārstniecības personu un studējošo, kuri apgūst medicīniskās izglītības programmas, kompetenci ārstniecībā un šo personu teorētisko un praktisko zināšanu apjomu” 349.1.1., 349.1.2. un 349.1.5. apakšpunkts.
- ¹⁶⁷ Ministru kabineta 24.09.2024. noteikumu Nr. 617 “Noteikumi par ārstniecības personu un studējošo, kuri apgūst medicīniskās izglītības programmas, kompetenci ārstniecībā un šo personu teorētisko un praktisko zināšanu apjomu” 18.20., 24.28., 341.36. apakšpunkts.
- ¹⁶⁸ 19.06.2016. likuma “Grozījums Invaliditātes likumā” anotācija.
- ¹⁶⁹ Eiropas Sociālā fonda projekts Nr. 9.2.6.0/17/I/001 “Ārstniecības un ārstniecības atbalsta personāla kvalifikācijas uzlabošana”.
- ¹⁷⁰ 2019. gada metodiskais materiāls “Starptautiskās funkcionēšanas, nespējas un veselības klasifikācijas praktiskās pielietošanas aspekti un funkcionēšanas novērtēšana” 8 akadēmiskās stundās, pieejams: [SFK praktiskā pielietošana.pdf](#); 2020. gada metodiskais materiāls “Starptautiskās funkcionēšanas, nespējas un veselības klasifikācijas (SFK-BJ) pielietošana funkcionēšanas novērtēšanā un rehabilitācijas plānu sastādīšanā bērniem un jauniešiem”, pieejams: [100 SFK BJ un REHABILITACIJAS PLANI.pdf](#); 2019. gada metodiskais materiāls “Agrīna funkcionēšanas traucējumu atpazīšana iespējamās invaliditātes mazināšanai vai novēršanai jaundzimušajiem un bērniem, kam konstatēti funkcionēšanas ierobežojumi ar augstu invaliditātes risku”, pieejams: [Agrīna funkcionēšanas traucējumu atpazīšana jaundzimušajiem](#) (32 akadēmiskās stundās), skatīts 29.10.2025.
- ¹⁷¹ Komisijas 30.09.2022. iekšējie noteikumi Nr. 1-3/6/2022/NOT “Kārtība, kādā veic administratīvā akta pēcpārbaudi, kontroli un apmācību invaliditātes ekspertīzes jautājumos”.
- ¹⁷² Pēcpārbaudes – pieņemto lēmumu, atzinumu, kā arī ekspertīzes aktu pārbaude nejaucas izlases kārtībā.
- ¹⁷³ Bērniem – bērns ar invaliditātes kopšanas pabalstu.
- ¹⁷⁴ Likuma “Par invalīdu medicīnisko un sociālo aizsardzību” (zaudējis spēku 01.01.2011.) 2. un 11. pants.
- ¹⁷⁵ Invaliditātes likuma 12. pants.
- ¹⁷⁶ Jau no 2013. gada Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā ir paredzēts, ka valsts piedalās personām ar garīga rakstura traucējumiem paredzēto dienas aprūpes centru un grupu māju (dzīvokļu) izveidošanas izdevumu segšanā un to darbības finansēšanā pirmajos trīs gados. ES fondu 2007.–2013. gada plānošanas periodā ES fondu projektā “Sociālās rehabilitācijas un institūcijām alternatīvu sociālās aprūpes pakalpojumu attīstība reģionos” viena no aktivitātēm bija attīstīt pakalpojumus, lai pilnveidotu personu ar funkcionāliem traucējumiem, bezpajumtnieku un citu sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju grupu sociālās un funkcionālās prasmes, palielinātu mērķu grupas personu nodarbinātību un integrāciju sabiedrībā. No 2015. līdz 2023. gadam tika īstenots deinstitucionalizācijas projekts, kas paredzēja gan jaunu pakalpojumu izveidi, gan infrastruktūras izveidi pakalpojumu nodrošināšanai.
- ¹⁷⁷ 26.10.1995. likums “Par sociālo palīdzību” (spēkā no 28.11.1995. līdz 31.12.2002.).
- ¹⁷⁸ 26.10.1995. likuma “Par sociālo palīdzību” (spēkā no 28.11.1995. līdz 31.12.2002.) 7. panta trešā daļa (redakcijā, kas bija spēkā no 28.11.1995. līdz 16.11.1998.).
- ¹⁷⁹ Pakalpojums nebija nodrošināts Varakļānu novadā, bet tas kopš 30.06.2025. ir pievienots Madonas novadam, kurā dienas aprūpes centrs ir pieejams.
- ¹⁸⁰ Informācija par dienas aprūpes centriem pašvaldībās pieejama Labklājības ministrijas apkopotajā statistikas pārskatā “Pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/republikas pilsētas pašvaldībā ____ . gadā” par attiecīgo gadu, pieejama: <https://www.lm.gov.lv/lv/gada-dati>, skatīts 21.10.2025. Ziņojumā norādīta informācija par dienas aprūpes centriem personām ar garīga rakstura traucējumiem, ar fiziska rakstura traucējumiem un bērniem ar invaliditāti (t. i., bez dienas aprūpes centriem bērniem no trūcīgām ģimenēm un ģimenēm, kurās ir bērna attīstībai nelabvēlīgi apstākļi un pensijas vecuma personām). Lai gan statistikas pārskatos tas nav norādīts, Līvānu novadā, kurā 2024. gadā kopā bija vismaz 1200 personu ar I un II invaliditātes grupu un bērnu ar invaliditāti, pašvaldības finansētu pakalpojumu nodrošina biedrība “Baltā māja”.
- ¹⁸¹ Garkalnes, Tērvetes un Vārkavas novads.
- ¹⁸² Labklājības ministrijas statistika, pieejama: <https://www.lm.gov.lv/lv/par-2015-gadu>, skatīts 21.10.2025.
- ¹⁸³ Labklājības ministrijas statistika, pieejama: <https://www.lm.gov.lv/lv/par-2020-gadu>, skatīts 21.10.2025.
- ¹⁸⁴ Informācija par dienas aprūpes centriem pašvaldībās pieejama Labklājības ministrijas apkopotajā statistikas pārskatā “Pārskati par sociālajiem pakalpojumiem un sociālo palīdzību novada/republikas pilsētas pašvaldībā ____ . gadā” par attiecīgo gadu, pieejama: <https://www.lm.gov.lv/lv/gada-dati>, skatīts 21.10.2025.
- ¹⁸⁵ 19.12.2024. likums “Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā”.
- ¹⁸⁶ Ministru kabineta 18.05.2021. noteikumu Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadoņa un aprūpes mājās pakalpojumu personām ar invaliditāti” (redakcijā, kas ir spēkā no 01.01.2024.) 44. punkts.

¹⁸⁷ Personām ar I un II invaliditātes grupu invaliditātes pensija tiek aprēķināta no personas apdrošināšanas iemaksu algas par jebkuriem 36 mēnešiem pēc kārtas (neatkarīgi no tā, cik ilgs bijis pārtraukums darbā) pēdējo piecu gadu laikā pirms invaliditātes pensijas piešķiršanas.

¹⁸⁸ Likuma “Par valsts pensijām” 16. pants.

¹⁸⁹ Pensijas apmēra noteikšanā tiek izmantota Centrālās statistikas pārvaldes tīmekļvietnē publicētā minimālo ienākumu mediāna uz vienu ekvivalento patērētāju mēnesī. Līdz kārtējā gada 1. februārim Centrālā statistikas pārvalde tīmekļvietnē publicē aktuālo ienākumu mediānu, un tā tiek ņemta par pamatu, nosakot ne tikai pensijas apmēru personām ar III invaliditātes grupu, bet arī citu atbalsta veidu apmēru – minimālo ienākumu sliekšni, kas tiek izmantots GMI pabalstam un mājokļa pabalstam, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēru utt.

¹⁹⁰ Likuma “Par valsts pensijām” 16. pants (redakcijā, kas ir spēkā no 01.01.2021.).

¹⁹¹ Ministru kabineta 08.04.1997. noteikumu Nr. 138 “Noteikumi par iedzīvotāju ienākuma nodokļa papildu atvieglojumiem personām ar invaliditāti, politiski represētajām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem” 2. punkts un 5. punkts.

¹⁹² Informatīvā ziņojuma “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” projekta (Nr. 25-TA-1865) 47. lp. https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/c5ea376f-6507-499a-a1ef-0d0e059fceed, skatīts 30.10.2025.

¹⁹³ Konceptuālais ziņojums “Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide bērniem” (apstiprināts ar Ministru kabineta 23.04.2024. rīkojumu Nr. 320).

¹⁹⁴ Satversmes tiesas 21.02.2007. sprieduma lietā Nr. 2006-08-01 3.2. apakšpunkts, kurā atreferēts Saeimas atbildes rakstā norādītais par pabalsta mērķi.

¹⁹⁵ Valsts sociālo pabalstu likuma 7.¹ pants redakcijā, kas bija spēkā no 01.01.2006. līdz 26.02.2007.

¹⁹⁶ Satversmes tiesas 12.02.2008. sprieduma lietā Nr. 2007-15-01 7.1.2. un 7.2.2. apakšpunkts.

¹⁹⁷ 08.11.2007. likuma “Grozījumi Valsts sociālo pabalstu likumā” anotācija.

¹⁹⁸ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 805 “Prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbības zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecinoša dokumenta izsniegšanas noteikumi” 21.1.2. apakšpunkts.

¹⁹⁹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 20. panta trešā un ceturrtā daļa un Ministru kabineta 02.04.2019. noteikumu Nr. 138 “Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu” 2. un 3. pielikums.

²⁰⁰ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 29. panta otrās daļas 1. punkts un 36. panta pirmās daļas 1. punkts, Ministru kabineta 02.04.2019. noteikumu Nr. 138 “Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu” 11.5. apakšpunkts un 17.12.2020. noteikumu Nr. 809 “Noteikumi par mājāsaimniecības materiālās situācijas izvērtēšanu un sociālās palīdzības saņemšanu” 2. pielikuma 2. punkts.

²⁰¹ Ministru kabineta 02.04.2019. noteikumu Nr. 138 “Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu” 11.5. apakšpunkts.

²⁰² Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 29. panta otrās daļas 1. punkts.

²⁰³ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 29. panta otrās daļas 1. punkts un 36. panta pirmās daļas 1. punkts, Ministru kabineta 02.04.2019. noteikumu Nr. 138 “Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu” 11.5. apakšpunkts un 17.12.2020. noteikumu Nr. 809 “Noteikumi par mājāsaimniecības materiālās situācijas izvērtēšanu un sociālās palīdzības saņemšanu” 2. pielikuma 2. punkts.

²⁰⁴ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 29. panta otrās daļas 1. punkts un 36. panta pirmās daļas 1. punkts, Ministru kabineta 02.04.2019. noteikumu Nr. 138 “Noteikumi par sociālo pakalpojumu saņemšanu” 11.5. apakšpunkts, Ministru kabineta 17.12.2020. noteikumu Nr. 809 “Noteikumi par mājāsaimniecības materiālās situācijas izvērtēšanu un sociālās palīdzības saņemšanu” 2. pielikuma 2. punkts, Rīgas domes 06.03.2020. saistošo noteikumu Nr. 3 “Rīgas valstspilsētas pašvaldības sniegto sociālo pakalpojumu saņemšanas un samaksas kārtība” 128., 128.¹, 137.1. un 137.2. apakšpunkts, Kuldīgas novada domes 26.08.2021. saistošo noteikumu Nr. KNP/2021/6 “Par maznodrošinātas mājāsaimniecības ienākumu sliekšni un sociālajiem pabalstiem Kuldīgas novadā” 6. punkts un Kuldīgas novada domes 28.10.2021. saistošo noteikumu Nr. KNP/2021/12 “Par sociālajiem pakalpojumiem Kuldīgas novadā” 51.–53., 104. un 105. punkts.

²⁰⁵ Ķekavas novada domes 23.11.2023. saistošo noteikumu Nr. 24/2023 “Pašvaldības aģentūras “Ķekavas novada veselības un sociālās aprūpes centrs” maksas pakalpojumu cenrādis” pielikuma 18. punkts.

²⁰⁶ Informācija pieejama biedrības “Latvijas Samariešu apvienība” tīmekļvietnē: <https://samariesi.lv/pakalpojumi/socialie-pakalpojumi/aprupe-majas-novados/>, skatīts 28.10.2025.

²⁰⁷ Informācija pieejama Jūrmalas valstspilsētas pašvaldības sabiedrības ar ierobežotu atbildību “Veselības un sociālās aprūpes centrs – Sloka” tīmekļvietnē: <https://sloka.lv/pakalpojumi/aprupe-majas/>, skatīts 28.10.2025.

²⁰⁸ Informatīvā ziņojuma “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” projekta (Nr. 25-TA-1865) 47. lp. un 12. pielikums. https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/c5ea376f-6507-499a-a1ef-0d0e059fceed, skatīts 30.10.2025.

²⁰⁹ Informatīvā ziņojuma “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” (Nr. 25-TA-1865) projekta 36. lp. https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/c5ea376f-6507-499a-a1ef-0d0e059fceed, skatīts 30.10.2025.

- ²¹⁰ Ministru kabineta 31.10.2006. noteikumi Nr. 899 “Ambulatorajai ārstēšanai paredzēto zāļu un medicīnisko ierīču iegādes izdevumu kompensācijas kārtība”.
- ²¹¹ Saraksti pieejami: <https://www.vmnvd.gov.lv/lv/kompensejamo-zalu-saraksti>, skatīts 12.09.2025.
- ²¹² Inkontinences līdzekļi ir medicīniski palīglīdzekļi, kas paredzēti cilvēkiem ar urīna nesaturēšanas problēmām (inkontinenci), piemēram, autiņbiksēs, jostiņbiksēs, bikses un ieliktni, fiksējošās bikses.
- ²¹³ Ministru kabineta 18.12.2018. noteikumi Nr. 797 “Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība pašvaldībām par sociālo pakalpojumu nodrošināšanu personas dzīvesvietā”.
- ²¹⁴ Ministru kabineta 18.05.2021. noteikumu Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes mājās pakalpojumu personām ar invaliditāti” 44., 45.¹ un 45.² punkts.
- ²¹⁵ Ministru kabineta 18.12.2018. noteikumi Nr. 797 “Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība pašvaldībām par sociālo pakalpojumu nodrošināšanu personas dzīvesvietā” un informācija Labklājības ministrijas tīmekļvietnē: <https://www.lm.gov.lv/lv/valsts-finansials-atbalsts-pasvaldibam-socialo-pakalpojumu-personas-dzivesvieta-nodrosinasanai-nauda-seko-klientam>, skatīts 10.07.2025.
- ²¹⁶ Ministru kabineta 18.05.2021. noteikumi Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes mājās pakalpojumu personām ar invaliditāti” (redakcijā, kas ir spēkā no 21.12.2024.) 44., 45.¹ un 45.² punkts.
- ²¹⁷ Pieejams Labklājības ministrijas tīmekļvietnē: <https://www.lm.gov.lv/lv/petijums-par-ilgterminal-socialas-aprupes-finansesanas-modeliem-un-priekslikumiem-ilgtspējiga-finansesanas-modela-ieviesanai>, skatīts 04.09.2025.
- ²¹⁸ Sabiedriskā transporta pakalpojumu likuma 14. panta otrā daļa un Ministru kabineta 22.06.2021. noteikumu Nr. 414 “Braukšanas maksas atvieglojumu noteikumi” 5. punkts.
- ²¹⁹ Šī atvieglojuma saņemšanai personai pakalpojuma sniedzējam ir pienākums uzrādīt dokumentus, kas apliecina invaliditāti, kā arī identificē personu.
- ²²⁰ Sabiedriskā transporta pakalpojumu likuma 14. panta trešā daļa.
- ²²¹ Daugavpils, Rēzeknes, Rīgas un Ventspils valstspilsēta un Aizkraukles, Mārupes un Salaspils novads.
- ²²² Informācija apkopota par laiku līdz 07.06.2025. pašvaldību vēlēšanām, pēc kurām tika apvienots Varakļānu un Madonas novads un kopš 30.06.2025. ir 42 pašvaldības.
- ²²³ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 805 “Prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbaspēju zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecinoša dokumenta izsniegšanas noteikumi” 21.1.1. apakšpunkts.
- ²²⁴ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 805 “Prognozējamās invaliditātes, invaliditātes un darbaspēju zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecinoša dokumenta izsniegšanas noteikumi” 9. pielikums “Kritēriji atzinuma sniegšanai par medicīnisko indikāciju noteikšanu vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai”.
- ²²⁵ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 25. panta piektā daļa.
- ²²⁶ Pakalpojumu par valsts budžeta līdzekļiem nodrošina Labklājības ministrijas padotībā esošā Sociālās integrācijas valsts aģentūra. Savukārt personai, kurai nav noteikta invaliditāte, bet funkcionālo traucējumu dēļ ir nepieciešama transportlīdzekļa pielāgošana, to var veikt par saviem līdzekļiem, tajā skaitā kā maksas pakalpojumu.
- ²²⁷ Ministru kabineta 24.09.2013. noteikumu Nr. 1002 “Sociālās integrācijas valsts aģentūras maksas pakalpojumu cenrādis” 2. pielikuma 3. punkts.
- ²²⁸ Saskaņā ar pakalpojuma nodrošinātāja – Sociālās integrācijas valsts aģentūras – sniegto informāciju 2022. gadā par valsts budžeta līdzekļiem veikta 26 transportlīdzekļu pielāgošana, 2023. gadā – 30 un 2024. gadā – 28 transportlīdzekļu pielāgošana.
- ²²⁹ Satversmes tiesas 21.02.2007. spriedums lietā Nr. 2006-08-01.
- ²³⁰ Ministru kabineta 19.12.1995. noteikumu Nr. 387 “Noteikumi par pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai invalīdiem, kuriem ir apgrūtināta pārvietošanās” (spēkā līdz 04.02.2000.) 3. punkts.
- ²³¹ Ministru kabineta 11.04.2023. noteikumu Nr. 179 “Grozījumi Ministru kabineta 2009. gada 22. decembra noteikumos Nr. 1606 “Noteikumi par pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās”” anotācija.
- ²³² Ja persona jau saņem kādu no VSAA administrētajiem pakalpojumiem, t. sk. invaliditātes pensiju, pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti tiek izmaksāts automātiski, pamatojoties uz VSAA saņemto informāciju no Invaliditātes informatīvās sistēmas par personai sniegto atzinumu par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai.
- ²³³ Personām ar kustību traucējumiem, kurām nav izsniegts Komisijas atzinums, bet ir primārās veselības aprūpes ārsta vai ārstējošā ārsta izsniegts izraksts no ambulatorā slimnieka medicīnas kartes (veidlapa Nr. 027/u), kurā ir pamatota personas nespēja pārvietoties ar sabiedrisko transportu, tiek nodrošināts transporta pakalpojums nokļūšanai uz institūciju un no institūcijas, kura sniedz veselības aprūpes, rehabilitācijas u. c. pakalpojumus.
- ²³⁴ Tiesības uz invalīdu stāvvietu izmantošanas karti ir personām ar kustību un pārvietošanās traucējumiem, kurām ir izsniegts Komisijas atzinums par medicīniskajām indikācijām vieglā automobiļa speciālai pielāgošanai un pabalsta

saņemšanai transporta izdevumu kompensēšanai, personām ar I grupas redzes invaliditāti un no 26.01.2024. arī bērniem ar invaliditāti, kuriem ir Komisijas atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību.

²³⁵ Eiropas Parlamenta un Padomes 23.10.2024. Direktīva (ES) 2024/2841, ar ko izveido Eiropas invaliditātes karti un Eiropas stāvvietu karti personām ar invaliditāti, un Eiropas Parlamenta un Padomes 23.10.2024. Direktīva (ES) 2024/2842, ar ko paplašina Direktīvas (ES) 2024/2841 darbības jomu, ietverot trešo valstu valstspiederīgos, kuri likumīgi uzturas kādā dalībvalstī.

²³⁶ Invaliditātes karte būs kā atzīts invaliditātes statusa apliecinājums visā Eiropas Savienībā un ļaus nodrošināt vienlīdzīgas iespējas saņemt pakalpojumus ar atvieglojumiem. Stāvvietas karte ļaus izmantot stāvvietu piekļuvi personām ar invaliditāti uz vienotiem nosacījumiem visās dalībvalstīs.

²³⁷ Labklājības ministra 19.09.2025. rīkojums Nr. 144 “Par darba grupas izveidi Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 23. oktobra Direktīvas (ES) 2024/2841, ar ko izveido Eiropas invaliditātes karti un Eiropas stāvvietu karti personām ar invaliditāti, un Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 23. oktobra Direktīvas (ES) 2024/2842, ar ko paplašina Direktīvas (ES) 2024/2841 darbības jomu, ietverot trešo valstu valstspiederīgos, kuri likumīgi uzturas kādā dalībvalstī, pārņemšanas nodrošināšanai”.

²³⁸ Labklājības ministrijas 07.10.2025. prezentācija “Eiropas invaliditātes karte un Eiropas stāvvietu karte”.

²³⁹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas (ES) 2024/2841 (2024. gada 23. oktobris), ar ko izveido Eiropas invaliditātes karti un Eiropas stāvvietu karti personām ar invaliditāti, 21. panta 1. punkts.

²⁴⁰ Lietuvas Republikas Sociālās drošības un darba ministrijas pakļautībā esošā Personu ar invaliditāti tiesību aizsardzības aģentūra (*Asmens su negalia teisių apsaugos agentūra prie Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos*), Igaunijas Sociālās apdrošināšanas pārvalde (*Sotsiaalkindlustusamet*).

²⁴¹ Personām ar I, II vai III invaliditātes grupu, kā arī bērni ar invaliditāti vecākiem vai tā likumiskajiem pārstāvjiem par viņu īpašumā, turējumā vai valdījumā esošu vienu vieglo automobili, motociklu, triciklu vai kvadriciklu.

²⁴² Transportlīdzekļu īpašniekiem, kuri ir personas ar I vai II invaliditātes grupu; personas ar III invaliditātes grupu, kurām ir aprūtināta pārvietošanās; vecāki, aizbildņi un audžuģimenes, kuras audzina bērnu ar invaliditāti.

²⁴³ Bērni un pilngadīgās personas, kuras revīzijas periodā saņēma gan *pabalstu transporta izdevumu kompensēšanai personai ar invaliditāti*, gan attiecīgi *bērni ar invaliditāti kopšanas pabalstu* vai *pabalstu personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama kopšana*.

²⁴⁴ 29.11.2012. likums “Grozījumi Civillikumā” (spēkā no 01.01.2013.), 29.11.2012. likums “Grozījumi Civilprocesa likumā” (spēkā no 01.01.2013.) un 29.11.2012. likums “Grozījumi Bāriņtiesu likumā” (spēkā no 01.01.2013.).

²⁴⁵ Ministru kabineta 31.10.2023. noteikumu Nr. 625 “Noteikumi par atbalsta personu lēmumu pieņemšanā pakalpojumu” anotācija.

²⁴⁶ Biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” sākotnēji izstrādāja pašu pakalpojumu (2014.–2017. gads), pēc tam Labklājības ministrija īstenoja pilotprojektu (līdz 2019. gada novembrim) un izvērtēja rezultātus. Līdz pat pakalpojuma iekļaušanai Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā “Zelda” to nodrošināja vairāku pašvaldību iedzīvotājiem (par to maksāja pašvaldības).

²⁴⁷ Ministru kabineta 31.10.2023. noteikumu Nr. 625 “Noteikumi par atbalsta personu lēmumu pieņemšanā pakalpojumu” 8. punkts.

²⁴⁸ Biedrības “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “ZELDA”” uzkrātē dati par laikā no 01.11.2023. līdz 31.03.2025. personām ar garīga rakstura traucējumiem nodrošināto atbalsta personas lēmumu pieņemšanā pakalpojumu.

²⁴⁹ Labklājības ministrijas un biedrības “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem “Zelda”” 10.11.2023. valsts pārvaldes deleģētā uzdevuma veikšanas līguma Nr. LM2023/24-1-04/33 6. pielikums “Statistikas pārskats par pakalpojuma saņēmējiem 2024. gadā un pārskats par sniegtā pakalpojuma kvalitātes monitoringu 2024. gadā”.

²⁵⁰ Garīga rakstura traucējumu cēlonis (slimības kods) ir “Psihiski un uzvedības traucējumi”.

²⁵¹ Ministru kabineta 31.10.2023. noteikumu Nr. 625 “Noteikumi par atbalsta personu lēmumu pieņemšanā pakalpojumu” 23. punkts.

²⁵² Dati analizēti par 164 personām, par kuru saņemtajiem pakalpojumiem Valsts kontrolei bija iesniegti dati no citiem pakalpojumu sniedzējiem.

²⁵³ Aplēse veikta, ņemot vērā pakalpojuma saņēmēju skaita pieaugumu 2024. gadā, kas bija vidēji 13 % mēnesī.

²⁵⁴ Ministru kabineta 09.02.2016. noteikumu Nr. 91 “Darbības programmas “Izaugsme un nodarbinātība” 9.2.2. specifiskā atbalsta mērķa “Palielināt kvalitatīvu institucionālai aprūpei alternatīvu sociālo pakalpojumu dzīvesvietā un ģimeniskai videi pietuvinātu pakalpojumu pieejamību personām ar invaliditāti un bērniem” 9.2.2.2. pasākuma “Sociālo pakalpojumu atbalsta sistēmas pilnveide” īstenošanas noteikumi” 9. nodevums “Rokasgrāmata atbalsta personas pakalpojuma sniedzējiem” (aprobētā versija), 2020. gada novembris, pieejams: chrome-extension://efaidnbmnnnnibpcagpcglclefindmkaj/https://www.lm.gov.lv/sites/lm/files/media_file/10n_16.pielikums_roka_sgramata-atbalsta-personas-pakalpojuma-sniedzējiem.pdf, skatīts 05.11.2025.

²⁵⁵ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta 2.¹ daļa.

²⁵⁶ Ministru kabineta 05.12.2023. noteikumi Nr. 699 “Invaliditātes lietu nacionālās padomes nolikums”.

- ²⁵⁷ Ieskaitot Varakļānu novadu, kas no 30.06.2025. ir apvienots ar Madonas novadu.
- ²⁵⁸ Eiropas Savienības statistikas birojs.
- ²⁵⁹ Darbspēju zaudējumu minimālā robeža tiks atzīta par būtiski zemāku, ja tā pārsniegs vairāk nekā 5 procentpunktus no Eiropas Savienības valstu vidējā rādītāja.
- ²⁶⁰ Informācija iegūta no ES Savstarpējās sociālās aizsardzības informācijas sistēmas (MISSOC): <https://www.missoc.org/>, skatīts 05.02.2025.
- ²⁶¹ Informatīvā ziņojuma “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” projekts (Nr. 25-TA-1865). https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/c5ea376f-6507-499a-a1ef-0d0e059fceed, skatīts 30.10.2025.
- ²⁶² Invaliditātes likuma 6. panta trešā daļa.
- ²⁶³ Revidentiem nav iespējas pārliecināties par informācijas pietiekamību lēmuma pieņemšanai, jo revīzijā lēmumu un lietas dokumentu saturs nav pieejams. Tāpēc, lai izdarītu secinājumus par Komisijas darbību, tika analizēts, vai un cik bieži Komisijas izmanto iespēju pieprasīt papildu dokumentāciju (piemēram, ja no iesniegtās dokumentācijas nav iespējams novērtēt funkcionēšanas ierobežojumus) vai uzaicināt personu uz ekspertīzi klātienē. Secinājumu izdarīšanai padziļināti tika analizēti apstrīdētie gadījumi, kad sākotnējais lēmums tika grozīts, lai noskaidrotu, vai lēmuma grozīšana nav saistīta ar to, ka nebija izmantota iespēja iegūt papildu informāciju.
- ²⁶⁴ Ministru kabineta 23.12.2014. noteikumu Nr. 805 “Prognozējamas invaliditātes, invaliditātes un darbspēju zaudējuma noteikšanas un invaliditāti apliecināša dokumenta izsniegšanas noteikumi” 14. un 15. punkts.
- ²⁶⁵ Tiks nostiprināta funkcionēšanas novērtēšana pilngadīgo personu invaliditātes novērtēšanas procesā, t. sk., ieviešot Pasaules Veselības organizācijas (PVO) starptautiski atzītu vispārēju novērtēšanas instrumentu *WHODAS 2.0*, kā arī tiks pilnveidota bērnu invaliditātes noteikšanas sistēma atbilstoši SFK Bērnu un jauniešu versijas (SFK–BJ) principiem.
- ²⁶⁶ Labklājības ministrijas publikācija latviešu valodā “Pasaules Banka. Invaliditātes politika un invaliditātes noteikšanas sistēma Latvijā” © 2021.
- ²⁶⁷ Eiropas Sociālā fonda projekts Nr. 9.1.4.3/16/001 “Bērnu invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveide”.
- ²⁶⁸ Informatīvā ziņojuma “Invaliditātes novērtēšanas sistēmas pilnveide pilngadīgām personām” projekts (Nr. 25-TA-1865). https://tapportals.mk.gov.lv/legal_acts/c5ea376f-6507-499a-a1ef-0d0e059fceed, skatīts 30.10.2025.
- ²⁶⁹ Saskaņā ar Labklājības ministrijas sniegto informāciju personām, kurām invaliditātes cēlonis ir nelaimes gadījums darbā, arodslimība vai slimība, kura saistīta ar piedalīšanos Černobiļas atomelektrostācijas avārijas seku likvidēšanā, izmaiņas invaliditātes noteikšanā netiek plānotas.
- ²⁷⁰ Invaliditātes likuma 8. panta piektā daļa.
- ²⁷¹ No 01.01.2024. līdz 31.12.2024. jaunajā Invaliditātes informatīvajā sistēmā sagatavotie atzinumi (neieskaitot atzinumus darbnespējas lapas pagarināšanai ilgāk par 26 nedēļām). Revidenti vērš uzmanību, ka Komisija pilnībā uz darbu jaunajā informācijas sistēmā pārgāja 05.03.2024.
- ²⁷² Administratīvā procesa likuma 64. pants.
- ²⁷³ Administratīvā procesa likuma 64. pants.
- ²⁷⁴ Kritērija novērtēšanai ir vērtētas prasības ekspertīzes veikšanā un lēmumu pieņemšanā iesaistītajiem speciālistiem, t. i., vai šiem speciālistiem ir nepieciešamās kompetences veselības un funkcionālo traucējumu novēršanā (izglītība veselības aprūpē un/vai ir apgūta atbilstoša profesionālas pilnveides programma).
- ²⁷⁵ Invaliditātes likums 8. panta pirmā daļa.
- ²⁷⁶ Ministru kabineta 01.01.2019. noteikumu Nr. 851 “Noteikumi par zemāko mēnešalgu un speciālo piemaksu veselības aprūpes jomā nodarbinātajiem” 1. un 2. pielikums.
- ²⁷⁷ Ar priekšnoteikumiem cilvēkresursu atjaunošanai tiek saprasts, ka ir izveidota sadarbība ar veselības resoru, lai piesaistītu speciālistus invaliditātes ekspertīzes veikšanai un lēmumu pieņemšanai, tajā skaitā tiek nodrošinātas atbilstošas izglītības programmas vai to saturā ir iekļautas šiem speciālistiem nepieciešamās tēmas un aktivitātes.
- ²⁷⁸ Ministru kabineta 03.02.2001. noteikumu Nr. 152 “Darbnespējas lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtība” (spēkā līdz 27.06.2024.) 17.¹ punkts un Ministru kabineta 25.06.2024. noteikumu Nr. 409 “Darbnespējas lapu izsniegšanas un anulēšanas kārtība” (spēkā no 28.06.2024.) 22. punkts.
- ²⁷⁹ Revīzijā padziļināti nevērtējam atbalstu/atvieglojumus, kas nav personificēti, t. i., nav identificējams konkrēts atbalsta saņēmējs (piemēram, atlaides ieejas biļetēm sporta, kultūras vai citos pasākumos). Attiecībā uz izglītību nevērtējam izglītības programmu saturu un atbalstu tieši izglītības ieguves procesā. Tāpat nevērtējam vides pieejamību publiskajā telpā (to regulē Būvniecības likums un saistītie dokumenti), kā arī veselības aprūpes pakalpojumus.
- ²⁸⁰ 19.12.2024. likums “Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā”.
- ²⁸¹ Atbalsts ir vērtēts no diviem aspektiem: gan no atbalsta mērķa (tajā skaitā, salīdzinot vienas vajadzības nodrošināšanai paredzētā atbalsta veidus un apmēru), gan kontekstā ar datu analīzi par faktiski saņemtajiem atbalsta veidiem noteiktām personu grupām (1. jautājuma otrais kritērijs).
- ²⁸² Aprūpes komponente var būt ietverta arī grupu mājas (dzīvokļa) pakalpojumā.
- ²⁸³ Invalidu stāvvieta izmantošanas karti ir tiesības saņemt arī personām, kurām I invaliditātes grupa noteikta redzes traucējumu dēļ, un bērniem ar invaliditāti, kuriem ir Komisijas atzinums par īpašas kopšanas nepieciešamību.

²⁸⁴ Valsts kompensē arī papildu izdevumus, kas radušies nelaimes gadījuma darbā vai arodslimības dēļ (t. i., atlīdzina izdevumus par ārstēšanu un rehabilitāciju, kā arī citus izdevumus (piemēram, medikamentus, ceļa izdevumus), kas saistīti ar traumas vai arodslimības ārstēšanu). Savukārt, ja persona darba negadījumā cietusi vai tai ir konstatēta arodslimība līdz 01.01.1997., tai tiek maksāta kaitējuma atlīdzība par nelaimes gadījumu darbā vai iegūtu arodslimību. Ja arodslimība konstatēta pēc 01.01.1997., bet persona vairs nav darba attiecībās (nav uzskatāma par sociāli apdrošināto), valsts pārņem no “vainīgā” darba devēja kaitējuma atlīdzības izmaksu šādos gadījumos: ja darba devēja darbība izbeigta un kaitējuma atlīdzības summa par trim gadiem uz priekšu pārskaitīta valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā; ja darba devējs pasludināts par maksātnespējīgu un kaitējuma atlīdzības summa par četriem gadiem uz priekšu pārskaitīta valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā; ja tiesā konstatēts, ka darba devējs, kurš ir atbildīgs par darbā nodarīto kaitējumu, neeksistē (izslēgts no Uzņēmumu reģistra).

²⁸⁵ Ministru kabineta 10.11.2014. noteikumi Nr. 698 “Noteikumi par pabalstu par asistenta izmantošanu personām ar I grupas redzes invaliditāti”.

²⁸⁶ Ministru kabineta 03.12.2019. noteikumu Nr. 578 “Noteikumi par sociālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanu no valsts budžeta līdzekļiem sociālās rehabilitācijas institūcijā” 1. pielikums “Slimības izraisītie funkcionēšanas traucējumi” (deviņas kategorijas: Mācīšanās un zināšanu lietojums; Vispārīgie uzdevumi un vajadzības; Komunikācija; Mobilitāte; Pašaprūpe; Mājas dzīve; Interpersonāla mijiedarbība un attiecības; Galvenās dzīves jomas; Dzīve kopienā, sociālā un pilsoniskā dzīve).

²⁸⁷ Personas, kuras ir uzskatāmas par darba ņēmējām vai pašnodarbinātām saskaņā ar likumu “Par valsts sociālo apdrošināšanu”.

²⁸⁸ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta pirmās daļas 12. punkts un Ministru kabineta 19.12.2017. noteikumu Nr. 780 “Noteikumi par psihosociālās rehabilitācijas pakalpojumu personām ar onkoloģisku slimību un viņu tuviniekiem” 19.3. apakšpunkts. Pakalpojums ir paredzēts personām gan ar invaliditātes statusu, gan bez.

²⁸⁹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta pirmās daļas 16. punkts un 2.⁴ daļa un Ministru kabineta 21.01.2025. noteikumu Nr. 55 “Noteikumi par psihosociālās rehabilitācijas pakalpojumu bērniem ar autiskā spektra traucējumiem un viņu ģimenes locekļiem” (spēkā no 24.01.2025.) 1.2. apakšpunkts.

²⁹⁰ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta pirmās daļas 16. punkts un Ministru kabineta 21.01.2025. noteikumu Nr. 55 “Noteikumi par psihosociālās rehabilitācijas pakalpojumu bērniem ar autiskā spektra traucējumiem un viņu ģimenes locekļiem” (spēkā no 24.01.2025.) 1.2. apakšpunkts.

²⁹¹ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta pirmās daļas 16. punkts un Ministru kabineta 21.01.2025. noteikumu Nr. 55 “Noteikumi par psihosociālās rehabilitācijas pakalpojumu bērniem ar autiskā spektra traucējumiem un viņu ģimenes locekļiem” (spēkā no 24.01.2025.) 1.2., 8.1. un 21.2. apakšpunkts.

²⁹² Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta pirmās daļas 12. punkts un Ministru kabineta 19.12.2017. noteikumu Nr. 766 “Noteikumi par psihosociālās rehabilitācijas pakalpojumu paliatīvā aprūpē esošiem bērniem un viņu ģimenes locekļiem” 4. punkts.

²⁹³ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta pirmās daļas 16. punkts un Ministru kabineta 21.01.2025. noteikumu Nr. 55 “Noteikumi par psihosociālās rehabilitācijas pakalpojumu bērniem ar autiskā spektra traucējumiem un viņu ģimenes locekļiem” (spēkā no 24.01.2025.) 1.1. apakšpunkts.

²⁹⁴ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta pirmās daļas 16. punkts un 2.⁴ daļa un Ministru kabineta 21.01.2025. noteikumu Nr. 55 “Noteikumi par psihosociālās rehabilitācijas pakalpojumu bērniem ar autiskā spektra traucējumiem un viņu ģimenes locekļiem” (spēkā no 24.01.2025.) 1.1. un 12.2. apakšpunkts.

²⁹⁵ Ministru kabineta 21.05.2013. noteikumi Nr. 261 “Noteikumi par valsts atbalstu ar celiakiju slimiem bērniem”.

²⁹⁶ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta pirmās daļas 12.¹ punkts un Ministru kabineta 20.02.2024. noteikumu Nr. 112 “Paliatīvās aprūpes noteikumi” (spēkā no 22.02.2024.) 7. punkts.

²⁹⁷ Ministru kabineta 08.04.1997. noteikumu Nr. 138 “Noteikumi par iedzīvotāju ienākuma nodokļa papildu atvieglojumiem personām ar invaliditāti, politiski represētajām personām un nacionālās pretošanās kustības dalībniekiem” 2. punkts.

²⁹⁸ Ministru kabineta 22.12.2015. noteikumu Nr. 800 “Makšķerēšanas, vēžošanas un zemūdens medību noteikumi” 3. punkts un Ministru kabineta 11.02.2014. noteikumu Nr. 82 “Noteikumi par valsts nodevu par mežsaimnieciskām un medību darbībām” 5. punkts.

²⁹⁹ Piemēram, Ministru kabineta 13.08.2024. noteikumu Nr. 535 “Latvijas Nacionālā mākslas muzeja publisko maksas pakalpojumu cenrādis” 3.3. apakšpunkts.

³⁰⁰ Ministru kabineta 18.12.2018. noteikumi Nr. 797 “Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība pašvaldībām par sociālo pakalpojumu nodrošināšanu personas dzīvesvieta”.

³⁰¹ Informācija Labklājības ministrijas tīmekļvietnē: <https://www.lm.gov.lv/lv/valsts-finansials-atbalsts-pasvaldibam-socialo-pakalpojumu-personas-dzivesvieta-nodrosinasanai-nauda-seko-klientam>, skatīts 10.07.2025.

³⁰² Ministru kabineta 18.05.2021. noteikumu Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadoņa un aprūpes mājās pakalpojumu personām ar invaliditāti” (redakcijā, kas ir spēkā no 01.01.2024. līdz 20.12.2024.) 44., 45.¹ un 45.² punkts.

- ³⁰³ Ministru kabineta 18.05.2021. noteikumu Nr. 316 “Noteikumi par asistenta, pavadona un aprūpes mājās pakalpojumu personām ar invaliditāti” (redakcijā, kas ir spēkā no 21.12.2024.) 44., 45.¹ un 45.² punkts.
- ³⁰⁴ Ministru kabineta 18.12.2018. noteikumu Nr. 797 “Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība pašvaldībām par sociālo pakalpojumu nodrošināšanu personas dzīvesvietā”.
- ³⁰⁵ Ministru kabineta 18.12.2018. noteikumu Nr. 797 “Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība pašvaldībām par sociālo pakalpojumu nodrošināšanu personas dzīvesvietā”.
- ³⁰⁶ Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 9.¹ pants.
- ³⁰⁷ Ministru kabineta 18.12.2018. noteikumu Nr. 797 “Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība pašvaldībām par sociālo pakalpojumu nodrošināšanu personas dzīvesvietā”.
- ³⁰⁸ Personām ar kustību traucējumiem, kurām nav izsniegts Komisijas atzinums, bet ir primārās veselības aprūpes ārsta vai ārstējošā ārsta izsniegts izraksts no ambulatorā slimnieka medicīnas kartes (veidlapa Nr. 027/u), kurā ir pamatota personas nespēja pārvietoties ar sabiedrisko transportu, tiek nodrošināts transporta pakalpojums nokļūšanai uz institūciju un no institūcijas, kura sniedz veselības aprūpes, rehabilitācijas u. c. pakalpojumus.
- ³⁰⁹ Ministru kabineta 18.12.2018. noteikumu Nr. 797 “Valsts atbalsta piešķiršanas kārtība pašvaldībām par sociālo pakalpojumu nodrošināšanu personas dzīvesvietā”.
- ³¹⁰ Latvijas Nacionālais attīstības plāns 2021.–2027. gadam (apstiprināts ar Latvijas Republikas Saeimas 02.07.2020. lēmumu Nr. 418/Lm13).
- ³¹¹ Sociālās aizsardzības un darba tirgus politikas pamatnostādnes 2021.–2027. gadam (apstiprinātas ar Ministru kabineta 01.09.2021. rīkojumu Nr. 616).
- ³¹² Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 17.08.2021. rīkojumu Nr. 577).
- ³¹³ Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2024.–2027. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 21.05.2024. rīkojumu Nr. 396).
- ³¹⁴ Sociālo pakalpojumu pilnveidošanas un attīstības plāns 2022.–2024. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 30.03.2022. rīkojumu Nr. 231).
- ³¹⁵ Plāna “Sociālo pakalpojumu pilnveidošanas un attīstības plāns 2025.–2027. gadam” projekts (25-TA-415).
- ³¹⁶ 28.01.2010. likums “Par Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām”.
- ³¹⁷ Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām īstenošanas pamatnostādnes 2014.–2020. gadam (apstiprinātas ar Ministru kabineta 22.11.2013. rīkojumu Nr. 564), Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.–2023. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 17.08.2021. rīkojumu Nr. 577) un Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2024.–2027. gadam (apstiprināts ar Ministru kabineta 21.05.2024. rīkojumu Nr. 396).
- ³¹⁸ Profesionālās piemērotības noteikšanai invaliditātes statuss nav nepieciešams, bet tiek vērtēts, vai personai ir funkcionāli traucējumi (slimības izraisītie funkcionēšanas traucējumi: d1 (mācīšanās un zināšanu lietojums), d2 (vispārīgie uzdevumi un vajadzības), d3 (komunikācija), d4 (mobilitāte), d5 (pašaprūpe), d6 (mājas dzīve), d7 (interpersonāla mijiedarbība un attiecības), d8 (galvenās dzīves jomas), d9 (dzīve kopienā, sociālā un pilsoniskā dzīve) atbilstoši Starptautiskajai funkcionēšanas, nespējas un veselības klasifikācijai) (nepieciešams ģimenes ārsta atzinums (U27)). Profesionālās rehabilitācijas pakalpojuma saņemšanai ir nepieciešams invaliditātes statuss vai prognozējamas invaliditātes statuss.
- ³¹⁹ Revidējamā periodā papildu atbalstu saņēma 10,7 % (4187) no 39 206 personām, kuras bija reģistrētas kā bezdarbnieki.
- ³²⁰ Piemēram, ja nepieciešama pārvietošana guļus stāvoklī uz/no ārstniecības iestādes.
- ³²¹ Piemēram, ja nepieciešama personas pārvietošana guļus stāvoklī uz/no ārstniecības iestādes.
- ³²² Biedrība “Latvijas Sarkanais Krusts”. Sīkāk par pakalpojumu šeit: <https://www.redcross.lv/darbibas-jomas/socialais-atbalsts/aprupe-majas/specializeta-transporta-pakalpojumi/>, skatīts 13.08.2025.
- ³²³ SIA “Med Transports”. Sīkāk par pakalpojumu šeit: <https://www.medtransports.lv/cenas.html>, skatīts 13.08.2025.
- ³²⁴ Biedrība “Svētā Jāņa Palīdzība”. Sīkāk par pakalpojumu šeit: <https://www.svjv.lv/pakalpojumi/specializetais-transport/>, skatīts 13.08.2025.